

**UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET, NIKŠIĆ**

TANJA ĐONLAGA

**NASTAVA LEKSIKE STRANIH JEZIKA
U OSNOVNIM ŠKOLAMA CRNE GORE**

Magistarski rad

NIKŠIĆ, 2015.

**UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET, NIKŠIĆ**

**NASTAVA LEKSIKE STRANIH JEZIKA
U OSNOVNIM ŠKOLAMA CRNE GORE**

Magistarski rad

MENTOR

Prof. dr Julijana Vučo

KANDIDAT

Tanja Đonlaga

Nikšić, 2015.

Ime i prezime: Tanja Đonlaga

Datum i mjesto rođenja: 26. I 1974., Mostar

Naziv završenog osnovnog studijskog programa: Engleski jezik i književnost A,
italijanski jezik - B

Godina diplomiranja: 1998.

Naziv postdiplomskog studija: Nauka o jeziku

Naslov rada: Nastava leksike stranih jezika u osnovnim školama Crne Gore

Fakultet na kojem je rad odbranjen: Filozofski fakultet, Nikšić

Datum prijave magistarskog rada: 27. VI 2012. godine

Datum sjednice Vijeća univerzitetske jedinice na kojoj je prihvaćena tema:

Komisija za ocjenu teme i podobnosti magistranta:

prof. dr Julijana Vučo, prof. dr Igor Lakić, prof. Dr Draginja Jeftić

Mentor: prof. dr Julijana Vučo

Komisija za ocjenu rada: prof. dr Julijana Vučo, prof. dr Igor Lakić,
prof. dr Draginja Jeftić

Komisija za odbranu rada: prof. dr Julijana Vučo, prof. dr Igor Lakić,
prof. dr Draginja Jeftić

Lektor: prof. Zoran Bošković

Datum odbrane: 24. XII 2015.

Datum promocije:

„Reči izgledaju tako rečite dok stoje osamljene, nevine i neupotrebljene; ako jedna ili druga od njih i omane, zato ona treća govori za obe njih i kazuje još mnogo više od toga. One su povezane u magično kolo kroz koje struji ritam celine; ako je neka od njih i troma, nevešta ili umorna, one ostale je vuku, tako da se njeno zaostajanje ne primećuje, i kolo igra nepogrešno dalje.

Teži je slučaj kad rečima treba kazati nešto o rečima samim i njihovoj upotrebi u pričanju. Tada one odjednom zaneme, ohladne, i leže kao mrtvo kamenje, kao da nikad nisu govorile, igrale ni pevale. Kad je reč o rečima, reči ćute, dok o svima drugim ljudskim stvarima i pojavama umeju, nekad manje nekad više, ponešto da kažu. Čak i o ćutanju [...]

Pri pisanju - u srećnim trenucima, naravno – reči se nižu same od sebe, vezuju se i odbijaju, pomeraju i premeštaju, ili potpuno brišu, dok se sve ne slože u pravu i jedino moguću sliku onog što čovek želi da kaže. Sve izgleda kao laka i automatska igra koju reči, po svojoj volji i svojoj prirodi, same po sebi i samo za sebe igraju. Međutim, nije tako, nije to nikako jalova igra ćudi ni slučaja. U rečima, kao u drvetima i biljkama i svemu što je živo, kruži nevidljivo životni sok, i on je taj koji ih, kao neko unutarne sunce, kreće i okreće, daje im boju i oblik, snagu i izraz. A čovek koji piše, on samo pažljivo prati i manje ili više vešto, manje ili više srećno iskorišćuje pojedinosti te neshvatljive i neuhvatljive igre.

Tako reči žive, u stvari, dvostrukim životom: i same za sebe, kao takve, i kao izražajni znakovi u sklopu čovekove misli koja traži svoj izraz.“

Ivo Andrić

(Politika, 31. XII 1. i 2. I 1968)

S A Ž E T A K

Tokom više decenija XX vijeka nastava vokabulara je zanemarivana u nastavnim planovima i programima, kao i u nastavnoj praksi. Međutim, posljednjih godina nastava leksike opet postaje predmet interesovanja. Razlozi za ovakav status leksike su brojni – živimo u eri globalizacije kada su baze podataka brzo i lako dostupne i kada se razvijaju novi pristupi koji leksiku vraćaju u učionicu. Pa ipak, čini se da je nastava leksike najmanje sistematizovana od svih ostalih aspekata učenja jezika.

Struktura rada podjeljena je na dva dijela. *Prvi dio* zasniva se na teorijskim postavkama u vezi s nastavom leksike. Obuhvata pet poglavlja u kojima se detaljno definišu pojmovi leksika i vokabular, njihove granice i sprega sa gramatikom, nakon čega se razmatra značaj i uloga leksike u raznim metodama. U narednom poglavlju, rad tretira klase i porodice riječi, građenje riječi i njihove leksičko-semantičke odnose. U nastavku rada bavimo se izborom i gradiranjem leksičkih sadržaja, s posebnim akcentom na ključne aspekte nastave leksike (prezentacija, uvježbavanje i testiranje leksičkih sadržaja). Posljednje poglavlje posvećeno je analizi leksičkih sadržaja u crnogorskim predmetnim programima i detaljnom prikazu leksičkog korpusa u udžbenicima za engleski jezik.

Drugi dio je detaljna analiza aktuelne metodološke prakse u crnogorskim osnovnim školama i utvrđivanje njene usaglašenosti sa savremenim tokovima metodike nastave stranog jezika. Istraživački dio rada zasniva se na rezultatima anketiranja 100 nastavnika stranih jezika iz različitih gradova i škola.

Smatramo da je ova problematika itekako kompleksna i aktuelna s obzirom na činjenicu da je leksika jedan od najvažnijih i najopsežnijih zadataka u nastavi jezika s kojima se susreće i nastavnik i učenik.

Rad sadrži i relativno bogatu bibliografiju koja može da posluži za dalja eventualna istraživanja u vezi s nastavom leksike stranog jezika.

Ključne riječi: leksika, vokabular, leksikogramatika, riječ, leksema, klase riječi, porodica riječi, građenje riječi, leksičko-semantički odnosi, leksički sadržaji, jezički i nejezički kriterijumi, leksički minimum, prezentacija leksike, receptivni vokabular, produktivni vokabular, mentalni leksikon, testiranje leksike, leksička kompetencija, Zajednički evropski referentni okvir za žive jezike

ABSTRACT

Vocabulary development in language teaching has been neglected in programmes for teachers as well as in teaching methodology throughout much of the 20th century. However, there has been a revival of interest in teaching vocabulary in recent years and it has assumed a more prominent status. This is partly due to the fact that we live in an era of globalization, and also, partly due to both the availability of computer corpora and the development of new approaches to language teaching where vocabulary acquisition and awareness of the role of lexical units are at the core of learning and communication. Nevertheless, vocabulary often seems to be the least systematized of all the aspects of teaching a foreign language.

The structure of the paper is divided into two sections. *Section One* provides theoretical background knowledge based on established theoretical principles concerning vocabulary teaching, and also, gives a deeper insight into vocabulary teaching in foreign language classes. It consists of five chapters which attempt to highlight key issues in teaching vocabulary. In Chapter one, we give a brief overview of the characteristics of lexis and vocabulary. In the following chapter, we deal with the place and role of vocabulary in foreign language teaching through presenting a historical insight into teaching methods that emphasize the role of vocabulary. In Chapter three, we attempt to define what a *word* is and how words relate to one another, for example; word classes, word families, word formation, homonyms, polysemes, synonyms and antonyms, hyponyms, lexical fields, collocations, style and word connotation. Crucial aspects in vocabulary teaching such as selection of vocabulary content and techniques for presenting, practicing and testing vocabulary items, are dealt with in Chapter four. Chapter five delves into the teaching of vocabulary in foreign languages in Montenegro, focusing on lexical topics in the curricula as well as in English course-books.

Section Two is a detailed analysis and survey of current attitudes, procedures and techniques concerning teaching vocabulary in Montenegrin primary schools. The research was carried out on a sample population of 100 foreign language teachers, in Montenegro. In order to gain more precise data, we included teachers of all foreign languages from different schools and towns, in Montenegro. The survey was carried out by means of a questionnaire for the teachers; it contains questions dealing with vocabulary-teaching issues. The resulting values of this questionnaire have been interpreted and show that, compared with the theoretical aspects shared in *Section One*, the survey results are quite satisfactory since they are in accordance with contemporary teaching methodology.

We have also included a relatively large bibliography which provides appropriate literature for further exploration of lexical issues in foreign language teaching.

SADRŽAJ

UVOD	5
I DIO	8
1. ŠTA JE LEKSIKA?	9
2. MJESTO I ULOGA LEKSIKE U NASTAVI STRANIH JEZIKA	12
2.1. Pregled metoda u nastavi stranih jezika	14
2.1.1. Gramatičko-prevodni metod	15
2.1.2. Direktni metod.....	18
2.1.3. Audiolingvalni metod.....	22
2.1.4. Audio-vizuelna globalno-strukturalna metoda (AVGS metoda)	25
2.1.5. Humanistički pristupi	27
2.1.6. Komunikativni pristup.....	30
2.2. Zaključak	33
3. ŠTA JE U RIJEČI?	35
3.1. Klase riječi	36
3.2. Porodica riječi.....	37
3.3. Građenje riječi	37
3.4. Leksičko-semantički odnosi riječi	38
3.4.1. Homonimija.....	38
3.4.2. Polisemija	39
3.4.3. Sinonimija i antonimija	39
3.4.4. Hiponimija.....	40
3.4.5. Inkompatibilnost.....	40
3.4.6. Leksička polja	40
3.4.7. Stil i konotacija.....	41
3.5. Zaključak.....	41
4. KLJUČNI ASPEKTI NASTAVE LEKSIKE STRANIH JEZIKA	43
4.1. Izbor leksičkih sadržaja.....	43
4.1.1. Jezički kriterijumi.....	44
4.1.1.1. Frekventnost	44
4.1.1.2. Distribucija	44
4.1.1.3. Disponibilnost	45
4.1.1.4. Obuhvatnost	45
4.1.1.5. Savladljivost.....	45
4.1.2. Nejezički kriterijumi	46
4.1.2.1. Potrebe korisnika.....	46
4.1.2.2. Ciljevi učenja jezika	46
4.1.2.3. Uzrast ciljne grupe	47
4.1.3. Leksički minimum.....	47
4.2. Gradiranje leksičkih sadržaja	49
4.3. Prezentacija leksičkih sadržaja.....	50
4.3.1. Strategije u izučavanju vokabulara	53
4.3.2. Eksplicitno i implicitno učenje vokabulara.....	54

4.3.2.1. Eksplicitno učenje	54
4.3.2.2. Implicitno učenje	55
4.3.3. Kako prezentovati leksiku?	56
4.4. Uvježbavanje leksičkih sadržaja	58
4.4.1. Primjeri tehnika za uvježbavanje leksike	59
4.4.2. Receptivni i produktivni vokabular	61
4.4.3. Mentalni leksikon	62
4.5. Testiranje leksičkih sadržaja	63
5. NASTAVA LEKSIKE STRANIH JEZIKA U CRNOJ GORI	68
5.1. <i>Leksički sadržaji u predmetnim programima za strane jezike</i> <i>Ministarstva prosvjete Crne Gore</i>	68
5.1.1. Leksička kompetencija	71
5.1.1.1 Leksički elementi	71
5.1.1.2. Gramatički elementi	71
5.2. <i>Udžbenici engleskog jezika u osnovnim školama Crne Gore</i>	73
II D I O	75
6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	76
6.1. <i>Problem i predmet istraživanja</i>	76
6.2. <i>Cilj i zadaci istraživanja</i>	76
6.3. <i>Hipoteze istraživanja</i>	77
6.4. <i>Metodološki pristup istraživanju</i>	78
6.5. <i>Karakter i značaj istraživanja</i>	78
6.6. <i>Metode, tehnike i instrumenti istraživanja</i>	78
6.7. <i>Populacija i uzorak istraživanja</i>	79
6.8. <i>Organizacija i tok istraživanja</i>	79
6.9. <i>Rezultati istraživanja i analiza</i>	80
6.9.1. Prva grupa rezultata: Opis uzorka nastavničke populacije	80
6.9.2. Druga grupa rezultata: Nastavni programi i leksički sadržaji u njima	83
6.9.3. Treća grupa rezultata: Ključni aspekti nastave leksike	86
7. ZAKLJUČAK.....	96
B I B L I O G R A F I J A.....	100
PRILOG 1	104
<i>(Leksičke teme u predmetnim programima za strane jezike za osnovnu školu izdati od</i> <i>strane Zavoda za školstvo Crne Gore)</i>	104
PRILOG 2	111
<i>(Banke riječi/leksema u udžbenicima engleskog jezika)</i>	111
PRILOG 3	140
<i>(Anketa za nastavnike stranih jezika)</i>	140

UVOD

Problematika vezana za mjesto, ulogu i nastavu leksike stranog jezika oduvijek je bila izuzetno važna, imajući u vidu da se jezik prvenstveno pojavljuje putem riječi, bilo da posmatramo historijski ili kroz prizmu našeg prvog susreta s nekim novim jezikom. Danas, međutim, problem usvajanja leksike stranog jezika ima neuporedivo veći značaj u savremenim tendencijama nastave stranog jezika, ne samo iz lingvističkih i glotodidaktičkih razloga, već i zbog bezbroj sociokulturoloških faktora - živimo u svijetu koji se brzo razvija i mijenja, u okvirima „globalnog sela“ gdje je nemoguće ići u korak s tehnološkim dostignućima i ispratiti svakojake informacije, uključujući i baze podataka riječi (*corpora*), koje su dostupne jednostavnim klikom na tastaturu računara, mobilnog telefona ili bilo kog drugog multimedijalnog uređaja, što dovodi do opšte međusobne povezanosti i saradnje na svim poljima, uključujući i obrazovnu politiku koja počiva na univerzalnim vrijednostima.¹ S tim u vezi, javljaju se drugačije jezičke potrebe i zahtjevi koji neminovno mijenjaju metodiku nastave stranog jezika². U prilog tome ide i činjenica da je sam jezik dinamičan sistem, gdje neke riječi iščezavaju, nastaju neke nove, a neke, pak, poprimaju nova značenja. Čak i u maternjem jeziku neprestano učimo nove riječi, kao i nova značenja već poznatih riječi.

Tokom više decenija XX vijeka razne metode za učenje stranog jezika su se smjenjivale, naglašavajući različite prioritete, od audiolingvalnog koji u potpunosti zanemaruje leksiku, smatrajući je najlakšim aspektom jezika kojem ne treba posvećivati posebnu pažnju u učionici, do popularnog komunikativnog pristupa i prirodnog pristupa, zahvaljujući kojima se nastava leksike vraća u učionicu³. Ipak, bez obzira na brojna istraživanja koja naglašavaju da je nastava i usvajanje leksike od suštinske važnosti za

---

¹ Vrijednosti i stavovi koji su zajednički za sve nacije su „odgovornost, potreba za saradnjom i prijateljstvom, partnerstvo i timski rad, samoinvestiranje u sopstveni rad, kosmopolitski etički principi, razmišljanje bez predrasuda, neprekidno doživotno učenje i kritički i istraživački pogled na svet“ (Jeftić, 2004:51).

² „Sledeći pulsiranja jezičkih potreba pojedinaca i grupa moderna glotodidaktika postavila je i nove obaveze i zahteve u učenju stranih jezika“ (Vučo, *Leksika udžbenika stranog jezika*, 1998:11).

³ Razlog zbog kojeg je vokabular bio zanemaren u predmetnim programima u periodu od 1940-1970. je pretjeran naglasak na leksici u prethodnom periodu. Naime, dugo se smatralo da je učenje velikog broja riječi jedini način da se nauči jezik, što se, naravno, ispostavilo pogrešnim. Drugi razlog zbog čega leksici nije posvećena pažnja u metodološkom smislu je svijest brojnih stručnjaka da je usvajanje vokabulara itekako kompleksno, da se značenja riječi ne mogu adekvatno predavati, već se jedino mogu iskustveno naučiti, te je stoga bolje i ne predavati ih. Takođe, postojao je i strah od čestih grešaka ako se od učenika očekuje usvajanje previše riječi bez apsolviranja nekih osnovnih gramatičkih pravila. Naravno, svako od navedenih uvjerenja je djelimično tačno (Allen, *Techniques in Teaching Vocabulary*, 1983:1-3).

komunikaciju na stranom jeziku, u nastavnim planovima i programima, kao i u nastavnoj praksi, dugo su zanemarivane strategije učenja leksike, dok su isticane vještine i znanja vezani za izgovor i gramatiku, dijelom zbog činjenice da su fonologija i gramatika zatvoreni sistemi, te, shodno tome, adekvatniji za analizu i generalizaciju od leksike⁴.

Međutim, danas je situacija umnogome drugačija, zahvaljujući savremenim istraživanjima koja pokazuju da je u učenju stranog jezika najvažnija komunikacija i interakcija na stranom jeziku. Naime, bez obzira na nivo postignuća iz oblasti gramatike i izgovora, komunikacija je nezamisliva bez nosioca značenja i suštinskog sadržaja poruke – riječi.⁵ Shodno tome, danas je leksika sastavni dio predmetnih programa za strane jezike, a većina udžbenika usvaja gramatički silabus, dok se vokabular više ne tretira kao dodatak. Leksika je, uprkos tome, najmanje proučavana i najmanje sistematizovana od svih ostalih aspekata usvajanja stranog jezika.

S obzirom na to da je autor rada nastavnik stranog jezika (engleskog i italijanskog) u osnovnoj školi, na osnovu dugogodišnjeg iskustva uvjeren da je problem prezentovanja, utvrđivanja i testiranja usvojenosti leksičkih sadržaja izuzetno značajan i aktuelan, upravo je u ovom, rekli bismo, najopsežnijem i najvažnijem izazovu s kojim se susreće i nastavnik i učenik, našao inspiraciju za temu rada.

U radu ćemo nastojati da istražimo i objasnimo glavne teoretske postavke nastave leksike, oslanjajući se na referentnu literaturu, s posebnim osvrtom na aktuelnu praksu nastavnika stranih jezika u osnovnim školama Crne Gore.

Rad se sastoji iz sedam poglavlja. U prvom poglavlju autor će definisati pojam leksike i vokabulara. U drugom poglavlju baviće se pitanjem mjesta i uloge leksike u nastavi stranog jezika, dajući dijahronijski pregled metoda u nastavi stranog jezika s posebnim akcentom na tretman leksike u svakom od njih, nakon čega će biti dat prikaz mjesta i uloge koju leksika treba da ima danas u nastavi stranih jezika. S tim u vezi, definisaćemo pojam *leksikogramatika*. Treće poglavlje – *Šta je u riječi* definisaće klase i porodicu riječi, načine njihovog građenja, formiranja i funkcionisanja kroz različite leksičko-semantičke odnose. Najobimnije, četvrto poglavlje, posvećeno je ključnim aspektima nastave leksike stranog jezika, od izbora leksičkih sadržaja na osnovu jezičkih i nejezičkih kriterijuma, preko

---

⁴ Didaktičke preporuke brojnih kurikuluma obuhvataju gramatiku, fonologiju i analizu diskursa, dok se obrada vokabulara prepušta samom nastavniku (Schmitt, *Vocabulary in Language Teaching* 2007: xi).

⁵ Bez obzira na to koliko je učenik savladao gramatiku i izgovor glasova nekog stranog jezika (L2), komunikacija na stranom jeziku ne može biti smisljena bez riječi koje su nosioci širokog spektra značenja (McCarthy. *Language Teaching: Vocabulary*, 1996:viii).

gradiranja leksičkih sadržaja do njihove prezentacije (sa naglaskom na strategije izučavanja vokabulara, eksplicitno i implicitno učenje), uvježbavanja, odnosno pretvaranja receptivnog vokabulara u produktivni i, konačno, testiranja. Aktuelno stanje nastave leksike stranih jezika u Crnoj Gori tretiraće se u petom poglavlju koje donosi podatke o zastupljenosti leksičkih sadržaja u reformisanim predmetnim programima, kao i o udžbenicima engleskog jezika u osnovnim školama Crne Gore.

Istraživački dio rada obuhvata anketiranje 100 nastavnika stranog jezika iz 43 osnovne škole u 16 opština Crne Gore. Istraživanje je usmjereno na prisutnost vokabulara, odnosno leksičkih sadržaja u zvaničnim udžbenicima, nastavnim planovima i programima za osnovne škole u Crnoj Gori, kao i na važnost leksike u usvajanju jezika. Ti podaci (strategije prezentacije, uvježbavanja i testiranja leksičkih sadržaja) ilustrativno će pokazati aktuelnu praksu i iskustvena saznanja nastavnika. Očekujemo da će rezultati ankete potvrditi naše inicijalne pretpostavke da nastavnici stranih jezika uglavnom prate savremene tendencije metodike nastave stranog jezika.

Rad sadrži brojne fusnote koje će čitaocu pružiti dublji uvid u određene aspekte obrađene teme, kao i u sam istraživački postupak, uz relativno bogatu bibliografiju koja može da uputi na dalje istraživanje teme.

Nadamo se da će čitaoci rada, na osnovu teorijskih postavki koje će biti detaljno prikazane u radu i utemeljene na referentnoj savremenoj literaturi, kao i na osnovu rezultata istraživanja, steći bolji uvid u kompleksnu problematiku i da će na taj način značaj teme otvoriti novo poglavlje u izučavanju nastave stranih jezika u Crnoj Gori.

Nije pretjerano reći da ovaj rad ne bi bio ostvaren bez izuzetnog podsticaja, istrajne podrške i svesrdne pomoći mog mentora – prof.dr Julijane Vučo, koja je svojim smjernicama, preporukama i konstruktivnom kritikom doprinijela konačnom izgledu rada. Izražavam joj neizmjernu zahvalnost za razumijevanje, strpljenje i beskrajno povjerenje.

I DIO

1. ŠTA JE LEKSIKA?

Termin leksika podrazumijeva izučavanje riječi jednog jezika, što, u osnovi, i jeste ono čime se leksika bavi. Autori naših rječnika stranih riječi – Klajn i Šipka (2007:265) daju sljedeće definicije vokabulara: „1. fond reči u jednom jeziku, rečnik; 2. sve reči koje koristi i razume neki pojedinac ili društvena grupa.“ Vujaklija (1996/7:156) definiše vokabular (lat. *vocabulum* – riječ) kao „skup reči koje pripadaju jednom jeziku, jednoj nauci, jednoj umetnosti, jednom društvenom sloju, jednom autoru.“ U oba rječnika definicija leksike (grč. *leksikon* – rječnik) je identična: „sve reči jednog jezika, dijalekta, određene struke ili nekog pisca.“

Prema tradicionalnom modelu, leksika je spisak stvari, pojmova i odnosa koji postoje u svijetu, dok antropolozi i deskriptivni lingvisti ističu da je taj spisak kulturološki uslovljen, odnosno da odražava materijalnu i duhovnu kulturu pojedinih ljudskih zajednica. S obzirom na ovakav opis leksike, evidentno je da je ona podložna uglavnom samo spoljnim uticajima, dakle, brzim promjenama i inovacijama „bez posledica za onu karakterističnu sliku koja svaki jezik čini jedinstvenim [...]“ (Bugarski, 1983: 172 – 176).

Collins Cobuild Advanced Learner's English Dictionary (Sinclair, 2003:1626) formuliše vokabular na sljedeći način: „1. Vokabular je ukupan broj riječi koje poznamo u određenom jeziku; 2. vokabular jezika su sve riječi u njemu; 3. vokabular nekog predmeta je skup riječi koje se obično koriste kada se raspravlja o tom predmetu.“

Većina nas upotrebljava pojmove leksika i vokabular kao apsolutne sinonime, ali u daljem tekstu vidjećemo u čemu se razlikuju, pozivajući se na referentnu literaturu koja detaljno objašnjava oba termina.

U *Enciklopedijskom rečniku moderne lingvistike* (Kristal, 1988:221), autor razlikuje termine vokabular i leksika, odnosno termin vokabular se upotrebljava u svakodnevnom smislu, dok se termin leksika upotrebljava za tehničko proučavanje rječnika.

U knjizi *A Course in Language Teaching* (Ur, 2007:60), vokabular se, generalno posmatrano, definiše kao riječi koje se uče iz stranog jezika.

Skot Thornberi (Scott Thornbury) u svojoj knjizi *An A – Z of ELT* (2006:240) objašnjava **vokabular** kao oblast u izučavanju jezika koja se bavi poznavanjem riječi, a **leksika** je tehnički termin za vokabular jezika, nasuprot gramatici istog. Iz termina leksika, nastalo je mnoštvo drugih pojmova koji se odnose na vokabular, npr.: leksički pristup,

leksikologija⁶, leksikografija⁷, leksikon⁸. S tim u vezi, Tornberi pominje i *mentalni leksikon*, koji razmatra na koji se način fond riječi pohranjuje u našoj svijesti.

The Concise Oxford Dictionary of Linguistics (Matthews, 2007:226) daje sljedeću definiciju leksike: „Leksika je vokabular jednog jezika i izučavanje tog vokabulara. Istakao ju je Holidej (Halliday) ranih šezdesetih tako što je uključio i odnose kao što su kolokacije među otvorenim grupama riječi, nasuprot zatvorenim sistemima onoga što će postati sistemska gramatika.“

Pol Dejvis (Paul Davies) i Erik Pirs (Eric Pearse) u svom djelu *Success in English Teaching* (2000: 59) smatraju da je vokabular praktično beskonačan, za razliku od gramatike koja je barem naizgled konačna, s obzirom na to da je učenje riječi popriličan izazov.

U svom djelu *Learning Teaching* (Scivener, 2005:227, 228), autor pravi distinkciju između leksike i vokabulara, odnosno vokabular se „uglavnom tipično odnosi na pojedinačne riječi (npr.: pas, zelen, oprati), a ponekad i na vrlo usko vezane kombinacije od dvije ili tri riječi (tržište akcija, kompakt disk, nebesko plavo), dok je koncept leksike veći i odnosi se na našu unutrašnju bazu podataka i gotove, utvrđene, poluutvrđene, tipične spojeve riječi.“ Takvih usko povezanih riječi ili izraza možemo se lako sjetiti i brzo ih upotrijebiti, bez ulaganja dodatnog truda u konstruisanje novih sintagmi ili rečenica na osnovu našeg poznavanja gramatike. Skrivener, takođe, smatra da se leksika bavi proučavanjem:

- ❖ Tradicionalnih rječničkih jedinica koje se sastoje iz jedne riječi,
- ❖ Uobičajenih sintagmi ili kolokacija (npr. saobraćajna gužva i dr.),
- ❖ Dužih kombinacija riječi, koje se uglavnom koriste zajedno, kao da su jedna smisaona jedinica (npr.: neko s kim možeš popričati, ne bih baš rekao, i sl.)⁹.

---

⁶ Leksikologija je sveukupno izučavanje rječnika datog jezika, uključujući i njegovu istoriju, tj. sinhronijska analiza upotrebe riječi (Kristal, 1988:141, 232).

⁷ Leksikologija i leksikografija su usko povezane – leksikografija podrazumijeva teorijsko posmatranje leksike, a teorijske pretpostavke koje su domen leksikologije sa semantikom, često se sprovode u leksikografskim izdanjima. Dakle, leksikografija je nauka i vještina sastavljanja rječnika, pa bi se mogla shvatiti kao jedna grana “primijenjene leksikologije”, ali se rijetko za stručnjaka koji se bavi rječnikom datog jezika upotrebljava termin „leksikolog“, već semantičar (Samardžić, 2011: 18; Kristal, 1988:141).

⁸ U najopštijem smislu znači isto što i vokabular. Ima poseban status u generativnoj gramatici, gdje označava komponentu koja sadrži sve informacije o strukturnim osobinama leksičkih jedinica u datom jeziku (Kristal, 1988:141).

⁹ Termini koji se u engleskim metodikama koriste za duže kombinacije su obično *chunks* (komad) ili ponekad *multiword items* - jedinice sastavljene od više riječi „koje se do prije par godina vjerovatno ne bi ni smatrale kao nešto što se izdaleka odnosi na vokabular“ (Scrivener, 2005:227).

2. MJESTO I ULOGA LEKSIKE U NASTAVI STRANIH JEZIKA

Istorijski posmatrano, mišljenja brojnih lingvista i metodičara o tome koje je mjesto leksike u nastavi stranih jezika i kakva je njena uloga umnogome su se razlikovala.¹¹

Mnogi smatraju da je učenje vokabulara najvažniji dio u nastavi stranih jezika, jer dobro poznavanje leksike, čak i bez gramatičkih finesa, pomaže stranom govorniku da se snađe u kontaktima sa izvornim govornikom (Corda, Marelllo, 2004:13). Kad je u pitanju komunikacija, većina lingvista se slaže da je vokabular češće važniji od gramatike (Davies, Pearse, 2000:59).

„Riječi su osnov jezika. Bez njihovog poznavanja ne može biti govora ni o razumijevanju stranog jezika, ni o izražavanju na tom jeziku. Riječi su dakle instrument pomoću koga stičemo znanje jezika i kulture jedne strane zemlje. Ali, u isto vrijeme, učeći strane riječi, učenik produbljava značenje riječi svoga maternjeg jezika, a time bolje shvata pojmove koje te riječi izražavaju. Stoga poznavanje riječi igra važnu ulogu u vladanju jezikom“ (Šamić, 1959:42).

„Izučavanje vokabulara širi vidokrug u životu i tako pridonosi oblikovanju i snalaženju duha“ (Closset, 1953:48).

Međutim, jedna od najstarijih zabluda, koja se i danas sreće, vezana je za odnos leksike i poznavanja jezika, odnosno poznavanje nekog stranog jezika često se poistovjećivalo sa poznavanjem velikog broja riječi datog jezika, kao i njihovih značenja. Ovakvo shvatanje leksike i znanja jezika uticalo je na nastavu i učenje jezika (Dimitrijević, 1979:55).

Neke metode nastave stranih jezika (prvenstveno gramatičko-prevodna) zastupale su ovakvo stanovište, posvećujući veliku pažnju riječi kao izdvojenoj jezičkoj jedinici. Ovakvo shvatanje jezika unekoliko ima opravdanje, jer se „ne može zanemariti činjenica da se jezik sastoji od reči kao osnovnih jedinica, da su te jedinice mnogobrojne, da su skupljene u pozamašne rečnike i da neminovno postaju simboli jezika. Gledanje na reči kao na statične jedinice umnogome se danas izmenilo“ (Petković, 1970:105), jer riječ kao lingvistički pojam u savremenoj lingvistici nije jasno određena i nema više onu vrijednost koju joj je pridavala

---

¹¹ Strukturalisti posvećuju veliku pažnju morfosintaksi, dok se u komunikativnom pristupu akcent stavlja na govorne činove (Mezzadri, 2003:205).

tradicionalna gramatika. Znanje stranog jezika je složeno i kao takvo ne može se identifikovati s njegovim najjednostavnijim aspektom – poznavanjem izvjesnog broja riječi, odnosno rječnikom. Samo izučavanje značenja riječi je složen proces, koji zahtijeva više od upotrebe rječnika.

Tokom nekoliko decenija (tačnije od 1940. do 1970), izučavanje vokabulara bilo je zanemareno u korist gramatičke progresije, djelimično zbog činjenice da se vokabular već dovoljno koristi u učionici, djelimično zbog stava nekih metodičara da će učenici praviti greške u građenju rečenice ako nauče veliki broj riječi prije nego što savladaju osnove gramatike. Jedan od razloga za zanemarivanje leksike je i stav da se riječi ne mogu adekvatno naučiti u učionici, već samo kroz iskustvo, koje je najbolji učitelj riječi (Allen, 1983: 1-3).

U prilog ovakvim tendencijama ide i sama osobenost gramatičkog i leksičkog sistema. Naime, gramatički sistem je mnogo stabilniji i pregledniji od leksičkog. Leksički sistem je fleksibilan i podložan stalnim promjenama, neke riječi se gube iz upotrebe ili mijenjaju opseg svog značenja¹², neke se, pak, posuđuju iz drugih jezika i modifikuju u skladu s fonološkim i morfološkim sistemom jezika koji ih prima. Teško je odrediti i leksičku kompetenciju pojedinca koja se može samo parcijalno procijeniti, u odnosu na pojedine teme ili oblasti.

„Sve to ipak ne bi smjeli biti razlozi da se u nastavi stranih jezika učenju vokabulara pridaje mnogo manje važnosti nego učenju gramatičkih struktura, jer kao što Vilkins (1972) kaže: *dok se bez gramatike malo može reći, bez riječi se ništa ne može reći* (Petrović, 1988: 61).

Početakom 70-tih godina XX vijeka javlja se potreba za intenzivnijim izučavanjem vokabulara, koja je i dalje aktuelna. Jedan od razloga je da istraživanje uz pomoć računara obezbjeđuje ogroman broj informacija, koje su ranije bile nedostupne za analizu.¹³ Ubrzano se razvijaju eksperimentalne i psiholingvističke studije, a korpus pedagoškog materijala postaje sve obimniji (Celce – Murcia, 2001: 285-287).

Potreba za komuniciranjem, potpomognuta ubrzanim razvojem Internet tehnologije, odnosno bržim i većim protokom informacija od jednog korisnika do drugog, što čitav svijet čini *globalnim selom*, „ujedinjavanje svetskog tržišta, ideja o jedinstvenoj Evropi [...], težnja za boljim životom u drugim prostorima, uticali su da se promeni i potreba za vrstom jezičke kompetencije na stranom jeziku“ (Vučo, 1998:11).

¹² Leksičke jedinice imaju veliki broj denotativnih i konotativnih značenja (Petrović, 1988:61).

¹³ Informacije koje se ranije nisu mogle analizirati su npr. informacije o tome kako se riječi ponašaju u aktuelnoj jezičkoj upotrebi, koje veće jedinice funkcionišu u diskursu kao jedna leksička jedinica, te koje su razlike između pisane i govorne komunikacije (Celce -Murcia, 2001: 286).

Iz svega navedenog, vidimo da se leksika različito tretirala u glotodidaktici. U narednom poglavlju, detaljnije ćemo obraditi mjesto i ulogu leksike kroz razne metode i pristupe u nastavi stranih jezika.

2.1. Pregled metoda u nastavi stranih jezika

U cilju otkrivanja najboljeg načina predavanja stranog jezika, nastajale su brojne metode, a svaka pojedinačno zastupala je određeni pristup učenju jezika i preporučivala određene nastavne tehnike i materijale. Kontinuitet u razvoju metodoloških postupaka održan je činjenicom da je svaka novina proizlazila iz polazišta prethodne metode, odnosno iz opštevažećih vrijednosti.¹⁴ Međutim, nijedna metoda se nije pokazala superiornom, odnosno nastavnici treba da poznaju razne metode da bi izabrali onu koja najviše odgovara potrebama učenika, datoj situaciji i ciljevima nastave.

Neki metodičari smatraju da se karakteristike neke određene metode mogu primijetiti samo na početnom nivou učenja stranog jezika, a potom je postupak isti kao i kod ostalih metoda.

Moguća su dva zaključka:

- ✧ „prvi, sa kojih god pozicija, teorijskih i praktičnih, krećemo u osvajanje jednog jezika, pod uslovom da ga usvojimo, rezultat će uvek biti isti – znanje jezika;
- ✧ drugi, metodologija nastave - učenja jezika različito se primenjuje samo na početnom nivou učenja jezika“. Po Anri Besu (Henri Besse) to je prvih dvjesto časova; „a kada se dosegne određeno znanje stranog jezika, sve što je više od tog znanja, što je pokušaj da se približimo izvornom govorniku, ne podleže interesnom području neke specijalne metodologije“ (Točanac – Milivojev, 1997:6).

Metode se mogu podijeliti na osnovu razlike između jezičke strukture (forme) i jezičke upotrebe (funkcije). U prvu grupu spadaju metode kod kojih je stavljen akcenat na tačno pismeno prevođenje i poznavanje književnosti, a druga grupa obuhvata metode čija je osnovna odlika upotreba govornog jezika u realnim situacijama, odnosno akcenat je na

---

¹⁴ „Ako je, na primjer, razumevanje stranog teksta bilo okosnica takozvane gramatičko-prevodilačke ili tradicionalne metode, faktor razumevanje jezika nije nestao iz spiska ciljeva zapisanih u okviru direktne metode koja je dijametralno suprotno postavljena u odnosu na prethodnu. Jer, jezik ima neke svoje opštevažeće dimenzije, uvek iste bez obzira na metodološki pristup“ (Točanac-Milivojev, 1997:5).

uspješnoj komunikaciji (tečnosti), a ne na gramatičkoj preciznosti (tačnosti). Postoje i pristupi koji kombinuju prednosti oba stava.

2.1.1. Gramatičko-prevodni metod

Gramatičko-prevodni metod se razvio iz tradicionalnog, akademskog pristupa učenju klasičnih jezika (latinskog i grčkog), pa se stoga ovaj metod naziva i klasični ili tradicionalni metod.

S obzirom na to da su strani jezici (izuzev klasičnih) postali nastavni predmet u školama tokom srednjeg vijeka, Renesanse, a negdje i kasnije, bilo je potpuno razumljivo da se oni izučavaju po metodologiji klasičnih jezika, odnosno po jedinom poznatom modelu. Taj model je odgovarao cilju učenja stranog jezika – razvijanju opšte kulture, osposobljavanju učenika za čitanje književnih djela na stranom jeziku (jezik književnosti je dominantan na uštrb govornog jezika) kao i razvijanju sposobnosti razmišljanja i analize. Dakle, učenje stranih jezika nije obuhvatalo neke nove dimenzije, kao što su slušanje i komunikativna kompetencija, u odnosu na nastavu klasičnih jezika (Točanac-Milivojev, 1997:9).

Ovaj metod prvi put se pominje 1780-tih u Njemačkoj, stoga se prvobitno zvao pruski, a kasnije gramatičko-prevodni. Nije bio u potpunosti ozvaničen sve do sredine XIX vijeka, kada je uveden u njemačke srednje škole (Thornbury, 2006:95).

Gramatički dio zasniva se na analitičko-deduktivnom¹⁵ učenju i paradigmatskom pristupu normativnoj gramatici. Dakle, u ovom metodu polazi se od izolovanih riječi, njihovih oblika, fleksije, padežnih nastavaka i drugih oblika riječi ka većim cjelinama, odnosno rečenicama. Gramatika nije proučavana na osnovu konkretnog i živog govora, već se zasnivala na pisanom jeziku sačuvanom u pisanim izvorima (dokumentima, spomenicima, književnim i naučnim djelima) (Tanović, 1978:90).

Prevod se zasniva na uvježbavanju i testiranju gramatičkih pravila putem prevođenja izolovanih rečenica, odnosno „minucioznoj analizi pisanog jezika, gdje pismena vježbanja, razumijevanje štiva i pisanje sastava na osnovu pročitanih tekstova, igraju najvažniju ulogu“ (Kristal,1987:374). Prevođenje obuhvata tekstove poznatih pisaca koji pripadaju davnim

---

¹⁵ Deduktivno učenje ili dedukcija je termin u psihologiji koji podrazumijeva proces učenja u kojem se prvo prezentuje učenicima pravilo, a zatim ga oni primjenjuju u praksi, tj. primjerima, suprotno od induktivnog pristupa, kada učenici na osnovu primjera izvlače pravilo, a potom ga izvježbaju. Još uvijek nije završeno istraživanje vezano za poređenje efektivnosti deduktivnog naspram induktivnog učenja. Izbor zavisi od gramatičkog pravila, odnosno ako se pravilo može lako objasniti ili ako ima samo nekoliko izuzetaka ili je bez njih, tada je poželjno deduktivno učenje (Thornbury, 2006:61, 62).

epohama, tako da takvi beletristički tekstovi koji su ilustrovali savršenstvo jezičkih i moralnih normi nisu u skladu sa svakodnevnim jezičkim izrazom. Učeći na ovakav način ne može se postići glavni cilj učenja stranog jezika – govoriti stranim jezikom. Učenje uglavnom podrazumijeva savladavanje gramatičkih pravila i memorisanje dugih spiskova književnog vokabulara, vezanog za tekstove koji se odabiraju više zbog prestižnog sadržaja nego zbog svoje jezičke težine ili zanimljivosti. Upravo zbog takve prirode rečenica, koje su često bile besmislene ili smiješne, gramatičko-prevodni metod je oštro kritikovan¹⁶.

Ovaj metod ne obraća pažnju na aktivnosti slušanja, izgovora ili govora, odnosno na govorni jezik. Pa ipak, ovaj metod je opstajao dugo, zbog toga što ga je bilo relativno lako primijeniti, pogotovo u učionicama s velikim brojem nemirnih učenika (Thornbury, 2006: 95).

Osnovne karakteristike ovog metoda su sljedeće:

kao što i sam naziv metoda govori, akcenat je na gramatici, leksici i prevodu;

- ✧ koncepcija časa podrazumijeva prezentaciju jednog ili dva gramatička pravila, spisak riječi i izraza i neke praktične primjere za prevod sa maternjeg na strani jezik i obratno (Schmitt, 2007:12);
- ✧ gramatika se proučava deduktivno i eksplicitno, odnosno tumači se normativna gramatika sa svim pravilima i izuzecima od tih pravila, na osnovu i u poređenju sa gramatikom maternjeg jezika (ne uzimajući u obzir da se radi o stranom jeziku);
- ✧ strani jezici se prikazuju na osnovu odabranih tekstova osvjedochenih pisaca;
- ✧ učenici uče i memorišu dugačke spiskove riječi s prevodnim ekvivalentima, dakle izolovane i van konteksta, pa su dvojezični rječnici neophodna referentna literatura (Schmitt, 2007:12);
- ✧ glavni kriterijum za izbor vokabulara je mogućnost ilustrovanja gramatičkih pravila ili izuzetaka od tih pravila¹⁷;
- ✧ ovaj metod podrazumijeva i organizaciju materije koja se predaje ili progresiju, odnosno tekstovi su usaglašeni sa predviđenim stepenima u progresiji - prvo se

---

¹⁶ Tomberli citira nekoliko rečenica iz udžbenika za govornike španskog jezika (*The New British Method*, by L.T.Girau, 1925) da bi ilustrovao nezgrapnost i smiješan karakter rečenica koje nisu imale smisla, niti upotrebne vrijednosti, odnosno jedina svrha im je bila da se prezentuje određeno gramatičko pravilo i leksika, npr.: „Ne objašnjavam vam ovu lekciju, jer je previše kasno“ (Thornbury, 2006:95).

¹⁷ „Nove riječi se uvode da bi ilustrovale određene gramatičke izuzetke (*uovo-uova, braccio-braccia*, glagoli poput *proteggere* ili *produrre* s nepravilnim oblicima participa ili aorista)“ – prev. T.Đ. (Corda, Marellò, 2004:40).

savladaju neka gramatička pravila i određeni fond riječi, zatim se prevodi u pisanoj formi na maternji i

- ✧ sa maternjeg jezika, pri čemu se upotrebljavaju obrađena pravila i vokabular (Točanac- Milivojev, 1997:8; Harmer, 2007:48);
- ✧ iz gore pomenutog, očigledno je da u procesu nastave dominira upotreba maternjeg jezika;
- ✧ s obzirom na činjenicu da ovaj metod ne obraća pažnju na govor, izgovor i slušanje, i evaluacija je isključivo u pisanoj formi (testovi i prevod);
- ✧ s obzirom da se stalno prevodi, strani jezik se ne koristi za komunikaciju;
- ✧ zadatak nastavnika je olakšan i pojednostavljen – on treba dobro da poznaje gramatička pravila i da posjeduje određeni fond riječi, pa ovako koncipiranom nastavnim procesom može udovoljiti i ako ne govori tečno strani jezik.

Osnovni nedostaci ove metode su sljedeći:

- ✧ uloga i značaj gramatike su precijenjeni, dok je produktivni aspekt jezika, prvenstveno govor, zanemaren;
- ✧ poznavanje gramatičkih pravila i određenog fonda riječi poistovjećuje se sa poznavanjem jezika;
- ✧ riječi se teže usvajaju i ne ostaju dugo u pamćenju, što je posljedica memorisanja dugačkih spiskova izolovanih riječi, izvan konteksta;
- ✧ nema interakcijskog odnosa učenik – učenik, niti njihove inicijative, interakcija postoji jedino između nastavnika i učenika;
- ✧ velika pažnja koja se poklanja gramatičkoj tačnosti i prevodu može demotivisati neke učenike (Lindsay, Knight, 2006:16);
- ✧ gramatika je cilj podučavanja, a ne sredstvo putem kojeg će se savladati neki jezik (Tanović. 1978:91);
- ✧ učenici imaju pasivno jezičko znanje i razumijevanje pisanih tekstova, što nije dovoljno, već predstavlja samo polazište za neki drugi vid učenja;
- ✧ *ovaj metod uči o jeziku, a ne jezik i njegovu upotrebu* (Harmer, 2007:49; Lindsay, Knight, 2006:16).

Bez obzira na gore pomenute nedostatke, gramatičko-prevodni metod opstao je i danas, mada u modifikovanom obliku. Jedan od razloga za njegovo upražnjavanje danas je njegova djelotvornost i ušteda vremena, jer se ide pravo u srž, pogotovo kada se obrađuju oblici (npr. glagolski oblici poput perfekta).

S druge strane, većina učenika u raznim fazama učenja i dalje prevodi u svojim glavama. Stoga su u mogućnosti da nauče dosta o stranom jeziku poređenjem nekih dijelova sa istim iz maternjeg jezika. Međutim, potpuna usredsređenost na gramatiku i traženje prevodnog ekvivalenta na maternjem jeziku sprečava učenike da steknu predstavu o prirodnom jeziku, odnosno da razmišljaju na stranom jeziku (Harmer, 2007:49; Lindsay, Knight, 2006:16).

2.1.2. Direktni metod

Direktni pristup poznat je i pod nazivom oralni ili prirodni metod, jer se učenje/nastava stranog jezika zasniva na imitiranju učenja maternjeg jezika (Kristal, 1987:374). Razvio se krajem XIX i početkom XX vijeka kao reakcija na gramatičko-prevodni metod, iako je i ranije bilo pedagoga koji su se protivili učenju jezika putem čitanja, prevodenja i paradigmatškog učenja gramatike, ali tadašnji uslovi nisu doveli do promjena (Točanac-Milivojev, 1997:12)¹⁸. Borba između pristalica ovih dvaju metoda trajala je sve do II svjetskog rata, a njen ishod je prevlast gramatičko-prevodnog metoda, s jedne strane zbog toga što direktni metod zahtijeva bolju stručnost nastavnika, a s druge strane zato što ne prodire u srž i gramatičku strukturu stranog jezika, već se nastava svodi na imitiranje, dril i reproduktivne govorne činove (Tanović, 1978:92).

Društvene potrebe svijeta krajem XIX i početkom XX vijeka bile su upoznavanje drugih naroda i kultura, međunarodna trgovina i turizam¹⁹, odnosno kulturna razmjena i naučna saradnja u cilju obogaćivanja i oplemenjivanja sebe samih, pa je samim tim učenje jezika *conditio sine qua non* (Točanac-Milivojev, 1997:12, Cook, 2003:33).

Iz gore pomenutih razloga, prioritet se daje komunikaciji, strani jezik se prevodi direktno, bez upotrebe maternjeg jezika, a pisani jezik dolazi poslije i ne moraju svi da ga nauče. Samim tim, mijenja se i uloga nastavnika u odnosu na gramatičko-prevodni metod - on treba da tečno govori jezik, po mogućnosti da je izvorni govornik i ne mora da poznaje

---

¹⁸ Jan Komenski je u svom čuvenom djelu - *Didactica magna* (1658) ponudio formu udžbenika za strane jezike – *Orbis pictus*, u kojem se vokabular objašnjava putem slika, a gramatika se uči induktivno, bez detaljnih, nepotrebnih definicija (Točanac-Milivojev, 1997:12).

¹⁹ XIX vijek bio je period kada su brojne zemlje pod svojom administracijom držale veliki broj kolonija, stoga je bilo neophodno poznavati jezik kolonizatora. S druge strane, početkom XX vijeka došlo je do masovnih migracija stanovništva iz različitih govornih područja u SAD. Tokom čitavog XX vijeka, uprkos prekidima zbog dva svjetska rata, konstantno se razvijaju međunarodna trgovina i turizam, stoga je neophodno poznavati jezik (Točanac-Milivojev, 1997:12; Cook, 2003).

maternji jezik svojih učenika. U određenoj mjeri i sastav učenika je promijenjen – čine ga emigranti, turisti, poslovni ljudi, kulturni i naučni radnici, koji ne govore istim maternjim jezikom, što dovodi do uvođenja direktnog metoda čijom primjenom se nastava odvija isključivo na jeziku koji se uči (Cook, 2003:33; Točanac-Milivojević, 1997:12,13).

Direktni metod je imao više varijanti (od ekstremnih i isključivih²⁰, koje su potpuno zabranjivale upotrebu maternjeg jezika, do umjerenih zahtjeva vezanih za promjene nastavnih postupaka), ali sve one imaju zajedničkih osobina (Tanović, 1978:92; Schmitt, 2007:12).

Teorijskom uobličavanju direktnog metoda doprinijeli su Žan Žakoto (Jean-Joseph Jacotot), Fransa Guen (François Guoin), Pol Pasi (Paul Passy), Henri Svit (Henry Sweet), Harold Palmer, V. Fietor (W. Vietor), Maksimilian Berlic (Maximilian Berlitz)²¹.

Direktni metod nije dugo opstao, on je više prelaz s jednog tipa metodologije na drugi i njime je započet novi pristup učenju - nastavi stranih jezika, usljed radikalne promjene ciljeva (Točanac-Milivojević, 1997:11). Učenje obuhvata imitiranje i konstantnu reproduktivnu govornu djelatnost. Pristalice ovog metoda ističu nesvjesno usvajanje gramatike, bez definicija i formulisanja, što je potpuna suprotnost gramatičko-prevodnom metodu. Razlog za ovakvo stanovište proističe iz činjenice da učenici počinju da uče gramatiku maternjeg jezika tek u osnovnoj školi, kada već dobro vladaju jezikom. Na isti način može se postupiti i u nastavi stranog jezika - gramatičke strukture se usvajaju stalnim vježbanjem i neprekidnom govornom praksom što dovodi do intuitivne koncepcije o jeziku.

Iz gore pomenutog, očigledno je da pristalice direktnog metoda poistovjećuju učenje maternjeg sa stranim jezikom. Ovakav pristup je pogrešan, zato što nisu uzeti u obzir različiti uslovi u kojima se usvajaju ovi jezici (vremenska izloženost učenika jeziku, motivacija, različiti periodi kada dijete savladava određenu aktivnost²², kao i proces usvajanja oba jezika). Nadalje, specifičnosti maternjeg jezika, pohranjene u svijesti učenika, utiču i često usporavaju i otežavaju tok učenja stranog jezika, dok u periodu usvajanja maternjeg jezika nema

---

²⁰ U poznatim školama *Berlic* u učionicama su bili postavljeni mikrofoni koji su pratili rad nastavnika. U slučaju da nastavnik upotrijebi samo jednu riječ na maternjem jeziku, mogao bi biti otpušten (Cook, 2003:34).

²¹ Ž. Žakoto zastupa globalno učenje stranog jezika, F. Guen u nastavu jezika uvodi elemente tada mlade nauke – psihologije, P. Pasi je jedan od utemeljivača Međunarodnog fonetskog udruženja (Association Internationale de Phonétique) koje sintetizuje prednosti direktnog metoda (Točanac-Milivojević, 1997:12); Henri Svit (prototip Henri Higinsa u *Pigmalionu* Bernarda Šoa) i Harold Palmer su udarili temelj primijenjenoj lingvistici, M. Berlic u svom radu *First Book* (1906) daje brojna vježbanja zasnovana na principu pitanje-odgovor (Thornbury, 2006:66).

²² Ilustrovaćemo sljedećim primjerom - dijete je između druge i šeste godine senzibilno na zvučne signale, njihovo oponašanje liči na igru i zabavu, pa ih lako pamti, dok je ta zainteresovanost već iščezla kad se počinje s učenjem stranog jezika (Tanović, 1978:93).

transfera, ni interferencije²³. Dakle, lakše je usvojiti nešto kad se polazi od nulte tačke, nego kad imamo neku osnovu (Tanović, 1978:93-95; Schmitt, 2007:13). Iz svih navedenih razlika, očigledno je da se postupak učenja maternjeg jezika ne može mehanički prenositi i primijeniti na strani jezik.

Pristalice direktnog metoda su potpuno negirale potrebu za objašnjavanjem gramatike, čak su sam termin - gramatika - izbjegavali korištenjem raznih sinonima, npr.: jezičke zakonitosti, jezičke pojave, mehanizmi i sl. (Tanović, 1978:95).

Učenje - nastava po direktnom metodu sastoji se iz više etapa:

- ✧ u početnoj etapi nastavnik kroz igru (mimiku i pokrete) uključuje konkretne pojmove, razmjenom pitanja i odgovora. Međutim, upravo zbog takvog tumačenja riječi, ova etapa je doživjela mnogo kritika, jer postoji mogućnost da se nastavnik nađe u neprimjerenom položaju u odnosu na učenike. Uz to, u pitanju je vještački vid komuniciranja koji uključuje ograničen broj jezičkih znakova i predmeta koji nas okružuju (Lindsay, Knight, 2006:16; Točanac-Milivojević, 1997:13);
- ✧ u drugoj etapi prelazi se sa konkretnih na apstraktne pojmove koji nisu u našem okruženju i koje ne možemo predstaviti mimikom i gestovima, ali ih možemo nacrtati ili prikazati na slikama, uz upotrebu već naučenih riječi²⁴ (Točanac-Milivojević, 1997:13) ili ih objasniti tradicionalnim metodom putem prevodnih ekvivalenata (Zimmerman, 1997).

Osnovne karakteristike ovog metoda su sljedeće:

- ✧ isključiva upotreba stranog jezika;
- ✧ učenje/nastava stranog jezika zasniva se na oponašanju ovladavanja maternjim jezikom – prvo slušanje, potom govor, a tek kasnije čitanje i pisanje. Dakle, obrađuju se sve četiri jezičke vještine, s tim da je akcenat na slušanju i govoru (Schmitt, 2007:12);

---

²³ Interferencija je termin u sociolingvistici i metodici nastave stranih jezika koji podrazumijeva uplitanje, odnosno negativni transfer elemenata maternjeg jezika u strani, što obično prouzrokuje brojne greške (Kristal, 1988:102).

²⁴ Postoje brojni apstraktni pojmovi koji se mogu prikazati pokretima, mimikom, grimasama, npr.: sreća, tuga, strah - primjedba T.Đ.

- ✧ prilično se insistira na dobrom izgovoru, a učenici se često upoznaju sa fonetskom transkripcijom prije nego što nauče pravila standardne ortografije (Kristal, 1987:374);
- ✧ vokabular zauzima važno mjesto, a značenje se objašnjava demonstracijom, mimikom, gestovima, ne daju se prevodni ekvivalenti. Dakle, vokabular se usvaja prirodno, putem interakcije na časovima (Schmitt, 2007:12);
- ✧ učenici se podstiču da misle na stranom jeziku, a ne da prevode na njega ili sa njega (Kristal, 1987:374);
- ✧ gramatička pravila se predstavljaju induktivno-implicitno²⁵, izbjegavaju se formalna gramatička pravila i terminologija - gramatika se usvaja intuitivno na osnovu rutine koju su učenici stekli u upotrebi jezika, opservacijom i komparacijom dobro odabranih primjera, odnosno gramatika se ne objašnjava ni maternjim, ni nastavnim tj. meta jezikom (Schmitt, 2007:12, Točanac-Milivojević, 1997:14; Kristal, 1987:374);
- ✧ uloga nastavnika i učenika je promijenjena u odnosu na gramatičko-prevodni metod, naime nastavnik mora dobro da vlada govornim jezikom, a učenici aktivno učestvuju u radu. Postoji ravnopravan interakcijski odnos između nastavnika i učenika, kao i učenika međusobno;
- ✧ evaluacija podrazumijeva jezičku upotrebu, a ne znanje o jeziku.

Direktni metod, i pored svojih nedostataka, bio je krupan iskorak u odnosu na prethodni gramatičko-prevodni metod. U SAD-u direktni metod nadvladao je biheviorističku teoriju i prerastao je u audiolingvalni metod (Thornbury, 2006:66). U Velikoj Britaniji, Majkl Vest (Michael West) insistira na unapređivanju učenja - nastave vokabulara, što utiče na stvaranje metoda čitanja (*Reading Method*) koji traje do Drugog svjetskog rata (Schmitt, 2007:13). Od 1920. pa nadalje u Evropi je prerastao u metod – učenje jezika kroz situacije (*Situational Language Teaching*), odnosno jezik je objašnjavao upotrebom situacije, vođenim ponavljanjem, drilovima, diktatom, pismenim zadacima. Mada je takav pristup bio kratkog daha, njegov osnovni postulat – isključiva upotreba jezika koji se uči - opstaje u priličnoj mjeri i danas (Lindsay, Knight, 2006:17; Thornbury, 2006:66, 67).

---

²⁵ Eksplicitnost je precizno i detaljno objašnjavanje svih osobina nekog pravila i uslova pod kojima ono djeluje, za razliku od implicitnog učenja, gdje se nešto podrazumijeva, sadržano je u nečemu. „Konverzaciona implikatura odnosi se na implikacije koje se mogu izvesti iz oblika nekog iskaza [...] *Na podu je neka kreda* kao da znači *Treba da je podigneš*“ (Kristal, 1988:60, 98; Vujaklija, 1996/7:325).

2.1.3. Audiolingvalni metod

Audio-oralna/lingvalna ili slušno-govorna metoda²⁶ prvi je pokušaj interdisciplinarnog pristupa u istoriji učenja jezika, što rezultira ozbiljnim preispitivanjem koncepta učenja - nastave stranog jezika. Pristalice ovog metoda tvrdile su da su učenje jezika iz vještine pretvorile u nauku (Točanac-Milivojev, 1997:14; Thornbury, 2006:20).

Razvila se u poslijeratnom periodu (od pedesetih godina do 1965) u SAD-u, odakle se prenosi u Evropu, gdje opstaje još desetak godina. Nije nastala neočekivano, proistekla je iz koncepta učenja stranog jezika koji se primjenjivao u američkoj vojsci za vrijeme Drugog svjetskog rata (*Army Method*). Kasnije je prerasla u novi pristup koji će pokušati da nadoknadi njene nedostatke (Točanac-Milivojev, 1997:15).

The Army Method je nastao na zahtjev vojnih vlasti s ciljem da vojnici što prije nauče jezik neprijatelja, uglavnom njemački i japanski. Stoga je grupa američkih eksperata napravila specijalan program za nastavu stranih jezika (*Army Specialized Training Program*), kasnije nazvan *Army Method*. To je bio intenzivan kurs, koji se sastojao od dvije do tri sesije, u trajanju od pet ili šest sedmica, a tokom jedne sedmice održavano je petnaest časova nastave o jeziku, zemlji u kojoj se taj jezik govori i gramatici; sljedećih petnaest časova bilo je rezervisano za rad sa saradnikom, a dvadesetak časova za individualni rad (čitanje na dotičnom stranom jeziku o svijetu koji tim jezikom govori, drilovi i sl.) (Točanac-Milivojev, 1997:15; Tanović, 1978:96).

Vojnici su se uglavnom osposobljavali za kratke dijaloge iz govornog jezika, koje bi prvo naučili napamet, a potom, na osnovu brojnih naučenih modela, analogno stvarali nove komunikativne situacije. Dakle, najmanji nosilac značenja je rečenica, a ne riječ. Rad se odvijao u malim grupama, tako da se moglo raditi sa svakim ponaosob. Svaka grupa vojnika imala je po jednog nastavnika, kao i saradnika kome je ciljni jezik bio izvorni i čiji zadatak je bio da s vojnicima obrađuje dijaloge dok ih savršeno ne savladaju (Točanac-Milivojev, 1997:15; Tanović, 1978:96; Vučo, 1998: 20).

Eksperti za učenje stranih jezika bili su fascinirani znanjem američkih vojnika, koji su u relativno kratkom roku, bez obzira na intelektualni nivo, odlično ovladali stranim jezikom. Iz tog razloga razmatrali su primjenu ovog metoda u mirnodopskim uslovima. Međutim, ovaj metod nije bio adekvatan za školsku nastavu iz više razloga – u školama je veći broj učenika,

---

²⁶ Naziv audio-oralna metoda koristi se u francuskoj literaturi, a audio-lingvalna u američkoj. Ponekad je nazivaju i *New Key*, auralno-oralni ili oralno-auralni metod (Točanac-Milivojev, 1997:14; Tanović, 1978:97).

manji fond časova sedmično, a slabija je i motivacija učenika²⁷ (Točanac-Milivojev, 1997:15,16; Tanović, 1978:96).

Na osnovu gore pomenutog metoda, američki lingvisti S. S. Fris i Robert Lado (Univerzitet Mičigan) odmah poslije rata unose neke izmjene i tako nastaje audio–lingvalni metod. Njegove osnovne postavke proizašle su iz američkog strukturalizma Lenarda Blumfilda (Leonard Bloomfield)²⁸ i biheviorističke psihologije B. F. Skinera (Burrhus Frederic Skinner)²⁹. Naime, jezik se posmatra kao proces stvaranja navika, shodno tome osnovna tehnika u ovom metodu je *dril*. Svrha drila je da učenici, konstantnim ponavljanjem, fiksiraju naučene strukture iz dijaloga, a potom, na osnovu utvrđenog gramatičkog modela, kombinovanjem raznih jezičkih elemenata u okviru istog obrasca (postupci supstitucije i transformacije), stvaraju nove iskaze i tako stiču dobre jezičke navike. Pod dobrim jezičkim navikama podrazumijevaju se: pažnja prilikom izgovora, intenzivni oralni dril, podražavanje gramatičkog obrasca, memorisanje. Postoje razne vrste drila: ponavljanje, supstitucija, transformacija, pitanje – odgovor i sl. Dril se praktikuje sve dok reakcije učenika ne postanu automatske (Kristal, 1987:374; Schmitt, 2007:13; Točanac-Milivojev, 1997:18).

Osnovne karakteristike ovog metoda su:

- ✧ s obzirom na to da navike iz maternjeg jezika otežavaju učenje, uglavnom se koristi strani jezik;
- ✧ slušanje i govor su osnova za učenje stranog jezika, a nakon toga slijede čitanje i pisanje (s audio-lingvalnim metodom počinje upotreba magnetofona i jezičke laboratorije);

---

²⁷ Zapažen uspjeh američkih vojnika rezultat je intenzivnog učenja, kao i rada pomoću dijaloga. Međutim, ne treba zanemariti činjenicu o motivaciji koja ih je tjerala da postignu spektakularan uspjeh, jer intenzivno učenje, koje je danas čest oblik rada, ne daje takve rezultate (Točanac-Milivojev, 1997:15, 16).

²⁸ Strukturalna ili strukturalistička lingvistika je eksplicitno opisivanje jezičkih obilježja pomoću struktura ili sistema u širem smislu, a u užem, koji zastupa i Blumfild, odnosi se na metode koje proučavaju proces segmentiranja i klasifikovanja fizičkih obilježja iskaza, što Čomski predstavlja kao površinske strukture (Kristal, 1988:247, 248).

²⁹ Biheviorizam je pravac u psihologiji, popularan sredinom XX vijeka, koji podrazumijeva proučavanje opažljivog i mjerljivog ponašanja, a učenje shvata kao vid formiranja navika. Navike se stiču pozitivnim podstrekom učenikovih reakcija na spoljašnji stimulus, a konstantni podstrek dovodi do automatske reakcije. On se ogleda u radu L. Blumfilda i B.F. Skinera. Prvi zastupa stroge procedure otkrivanja i biheviorističko objašnjavanje značenja pomoću stimulusa i reakcija učesnika u komunikaciji, a drugi se zalaže za bihevioristički ili mehanicistički opis jezika i tvrdi da značenje poruke proizilazi iz konteksta komunikacije (Thornbury, 2006:24; Kristal, 1988:33; Harmer, 2007:49; Točanac-Milivojev, 1997:17).

- ✧ časovi uglavnom započinju ponavljanjem i memorisanjem dijaloga o svakodnevnim situacijama, rečenice-modeli se uče napamet da bi ih učenici inkorporirali u sistem;
- ✧ akcenat je više stavljen na formu ili strukturu, a manje na značenje i funkciju;
- ✧ gramatičkim pravilima pridaje se mali značaj - jezik se uči kroz sintaksu rečenice, bez objašnjavanja pravila koja povezuju elemente rečenice, jer gramatička analiza usporava govorni tempo, a gramatika je, kao i u direktnom metodu, induktivna i implicitna;
- ✧ jezički materijal se uvodi pažljivom gradacijom (od jednostavnih ka komplikovanim strukturama), a pri njegovom izboru od ključnog značaja su rezultati kontrastivne analize koja se prvi put javlja u audio-lingvalnom metodu;
- ✧ vokabular ima sekundarni značaj u korist učenja strukturalnih obrazaca (ne uče se izolovane riječi, već rečenice ili rečenični modeli), stoga je ograničen (pogotovo u ranom stadijumu učenja), pa se nove riječi uče samo da bi strukturalni obrazac bio izvodljiv – smatra se da će izloženost jeziku obogatiti leksiku;
- ✧ tačnost se smatra preduslovom za tečnost, shodno tome nastavnik insistira na pravilnom izgovoru i od samog početka ispravlja svaku grešku³⁰;
- ✧ s obzirom na to da je glavni cilj memorisanje određenih struktura, glavna tehnika u ovom metodu je mehaničko ponavljanje, odnosno dril (prvo u horu, a potom pojedinačno, tzv. postupak *mimicry-memorisation*) (Lindsay, Knight, 2006:18; Thornbury, 2006:20; Kristal, 1987:374; Schmitt, 2007:13; Corda, Marell, 2004:40; Tanović, 1978:96).

Audiolingvalni metod ne osposobljava učenike za elastičnu primjenu usvojenih obrazaca u skladu s potrebama komuniciranja u svakodnevnim, konkretnim situacijama. Stalno imitiranje čini gramatičke strukture okamenjenim i neelastičnim, samim tim nepodesnim za komunikaciju koju karakterišu konstantne promjene. Usvojene rečenice se lako zaborave ako se ne razumiju principi na kojima su zasnovane (Tanović, 1978:101).

Značajan broj lingvista, među kojima se najviše isticao Čomski, oštro su kritikovali teoriju da se rečenice uče imitacijom i ponavljanjem, jer jezik je daleko delikatniji od pukog

---

³⁰ Greške su se smatrale „zaraznim“, tako da su učenici imali mogućnost da pogriješe izuzetno rijetko (Thornbury, 2006:20).

formiranja navika. Početkom šezdesetih godina prošlog vijeka Čomski žustrim raspravama o tome da jezikom upravljaju kognitivni faktori i da je on produkt intelektualne djelatnosti ljudskog uma i urođenih sposobnosti, utiče na iščezavanje audio-lingvalnog metoda. Pa ipak, iako ne pruža učenicima mogućnost da komuniciraju prirodno s drugim govornicima, dril se i dalje smatra korisnom tehnikom za učenike s niskim stepenom poznavanja jezika, jer podstiče njihovo samopouzdanje da govore na stranom jeziku (Harmer, 2007:49; Scrivener, 2005:38; Lindsay, Knight, 2006:18; Thornbury, 2006:21).

2.1.4. Audio-vizuelna globalno-strukturalna metoda (AVGS metoda)

AVGS metoda nastala je 60-tih godina XX vijeka na osnovu radova prof. Petra Guberine³¹ na rehabilitaciji osoba, pogotovo djece, oštećenog sluha. Guberina smatra da treba izvršiti stimulaciju mozga da bi se postigla dovoljna čujnost, te postavlja jedan od prvih postulata slušanja, koji su preduslov govoru. Primjena verbotonalne metode fonetske korekcije nalazi se u osnovi AVGS metode. Guberina smatra da je svaka osoba koja izučava neki strani jezik gluva za neke glasove tog jezika, pogotovo za one koji ne postoje u maternjem jeziku, tako da ih nesvjesno odbija, ne zbog oštećenog sluha, već zato što mozak ne integriše određeni glas. Shodno tome, Guberina smatra da je otpor u usvajanju novih glasova veći što je osoba starija i da je optimalno doba za početak učenja stranog jezika osma godina, kada je dijete već stvorilo naviku da izgovara glasove maternjeg jezika (Točanac-Milivojev, 1997:32).

AVGS metoda se zasniva na govoru, jer je to društvena pojava kojom se obraćamo sredini i izražavamo osjećanja, za razliku od nekadašnjih stavova da je to prolazni čin koji ne ostavlja trag. Guberina tvrdi da je “govor situacijski sklop izražen formalnim sistemom svojstvenim njegovoj strukturi“ koji obuhvata akustički i artikulacijski sklop – riječ, kao i širok spektar govornih sredstava (intonacija, melodija, akcent, tempo, pauza, intenzitet, napetost, gestovi, mimika, realni kontekst...). Shodno tome, fonetika se ne može izdvojiti iz jezičkog sistema. Guberina se oslanja na Geštalt teoriju koja posmatra pojave u njihovoj sveukupnosti, tj. značenje poruke shvatamo kao cjelinu koju ne razlažemo na integralne dijelove te globalne strukture. Zato se ova metoda i naziva strukturalno-globalna (Točanac-Milivojev, 1997:23).

---

³¹ Petar Guberina je predvodio Institut za fonetiku Sveučilišta u Zagrebu. Zajedno sa svojom ekipom napravio je uređaj SUVAG (verbotonalni auditivni univerzalni sistem) za rad s osobama oštećenog sluha (Točanac-Milivojev, 1997:21,22).

AVGS metodom razbijena je i klasična udžbenička forma, preciznije osnovni materijal je udžbenik, radna sveska, priručnik za nastavnika, dijafilmovi iz kojih bi učenici savladali jezik osnovne komunikacije. Gradivo je raspoređeno na više dosijea ili jedinica, za razliku od klasičnih lekcija koje su poistovjećivane s jednim časom, dok dosije obuhvata više različitih lingvističkih partija koje se stapaju u jednu cjelinu. Jezgro cijelog dosijea čini dijalog, kao osnovni vid komunikacije na kojoj počiva AVGS metoda. Realna situacija iz života, prikazana dijalogom, daje podlogu svakoj jezičkoj strukturi, a okosnicu učenja čini ponavljanje određenih jezičkih struktura, odnosno strukturalne vježbe. S obzirom na njihov isključivo oralni karakter, strukturalne vježbe primjenjuju se od samog početka učenja stranog jezika u cilju razvijanja jezičkih navika - izgovora, upotrebe struktura i leksike, i dijele se na repetaciju, supstituciju i transformaciju (Točanac-Milivojev, 1997:42, 43).

Faze u metodološkom postupku nastave stranog jezika *grosso modo* i na makro planu (obrada nastavnog programa za jedan ciklus), kao i na mikro planu (obrada jednog dosijea), odvijaju se sljedećim redoslijedom: razumijevanje, izražavanje, a potom čitanje i pisanje, što znači da mehanizmi oralnog koda prethode pisanom (Točanac-Milivojev, 1997:46, 47).

Osnovne karakteristike ovog metoda su sljedeće:

- ✧ postavlja redoslijed u učenju jezičkih struktura (razumijevanje, govor, čitanje, pisanje);
- ✧ prioritet ima govor, a samim tim fonetika, tj. dobar izgovor je od ključnog značaja;
- ✧ određuje rječnik francuskog jezika za osnovnu komunikaciju;
- ✧ upotreba strukturalnih vježbi (repeticija, supstitucija i transformacija);
- ✧ uskraćeno mjesto upotrebi maternjeg jezika.

Iako je ova metoda mehanicistički izgrađena i prva lingvistički fundirana metoda, imala je i nedostataka. Naime, lingvistička kompetencija ne podmiruje iste potrebe kao komunikativna, tj. važnije je “znati kako govoriti” od “znati govoriti”, što je osnovna razlika u ciljevima između AVGS i komunikativne metode.³² Dakle, AVGS metoda je prerasla u komunikativnu, koja je otklonila njene nedostatke, a zadržala pozitivne principe (Točanac-Milivojev, 1997:79, 80).

---

³² Pošto je jezik koji je prezentovan u udžbenicima čist, tako učenicima nisu dozvoljavane greške, te zbog strogosti, nije došlo do očekivanih rezultata (Točanac-Milivojev, 1997:80).

Nedostaci AVGS metode mogu se sagledati poređenjem te metode s komunikativnim pristupom:

- ✧ u AVGS metodi akcentat je na formalnom aspektu, a u komunikativnom pristupu na procesu govorne aktivnosti;
- ✧ ciljevi AVGS metode usmjereni su na sticanje lingvističke kompetencije (učenje jezika kao sistema), dok kod komunikativnog pristupa vode ka sticanju komunikativne kompetencije (učenje govornih činova). Komunikativnim pristupom određuje se sadržaj za svaku grupaciju, dok AVGS metoda nudi jedinstven materijal za sve učenike;
- ✧ u skladu sa mehanicističkom koncepcijom učenja jezika, AVGS metoda ima krut i negativan stav prema greškama, jer stvaraju psihološke blokade i loše navike, što ometa spontano izražavanje učenika, dok komunikativni pristup pozitivno tretira grešku kao neizbježnu i normalnu pojavu u procesu učenja, koja je odličan indikator nastavniku da odredi nivo znanja učenika i da prema tome primijeni adekvatne postupke za otklanjanje problema. Naravno, greška se dozvoljava samo ukoliko ona ne utiče na razumijevanje poruke;
- ✧ stav o upotrebi maternjeg jezika u ove dvije metode se uveliko razlikuje - AVGS metoda ne dozvoljava upotrebu maternjeg jezika u nastavnoj praksi, ali je on potreban u fazi pripreme materijala (kontrastivnom analizom utvrđuje se gdje bi moglo doći do interferencije), dok je kod komunikativnog pristupa situacija obrnuta – maternji jezik može biti prisutan u nastavnom procesu, dok je nepotreban u pripremi materijala, jer je prenošenje pravila iz maternjeg jezika prirodno i ne može se izbjeći, a autentični materijali nude i širi spektar jezika (Točanac-Milivojev, 1997:80, 81).

Komunikativni pristup biće detaljnije objašnjen u jednom od narednih poglavlja.

2.1.5. Humanistički pristupi

U ovom dijelu osvrnućemo se na humanističke pristupe, nastale šezdestih godina XX vijeka s ciljem da se zamijene prethodne metode, zasnovane na biheviorizmu, a koje su se pokazale neuspješnim. Pristalice ovih metoda smatraju da će učenje stranih jezika dati bolje rezultate ako se učini prirodnijim i prijemčivijim. Osnovna načela humanističkih pristupa obuhvataju razvoj ličnosti i ljudskih vrijednosti, emocionalnu i intelektualnu uključenost

učenika u nastavni proces, otklanjanje barijera prilikom učenja, poput zabrinutosti i stresa, kao i preuzimanje odgovornosti za sopstveno učenje (Kristal, 1987:375; Thornbury, 2006:97). **Sugestopedija** (*Suggestopaedia*) zasniva se na sugestologiji – nauci o sugestiji. Otkrio ju je bugarski psihijatar Georgi Lozanov, koji smatra da se veliki neiskorišteni potencijal mozga (pogotovo desna hemisfera) može iskoristiti pomoću sugestije u cilju pospješivanja i ubrzanja učenja stranog jezika angažovanjem rezervnih kapaciteta nesvjesnog. Primjenom desugestivnih tehnika otklanjaju se psihološke barijere i učenici su u odgovarajućem emocionalnom stanju, opušteni i puni samopouzdanja, što stvara pozitivan stav prema učenju – resugestija (Kristal, 1987:375; Thornbury, 2006:219).

Tokom časova, nastavnik učenicima prezentuje dosta jezičkog materijala iz stranog jezika koji se čita glasno, dramatičnim tonom, dok se u pozadini čuje klasična muzika. Učenici zamišljaju da su fiktivne ličnosti, s izmišljenim imenima, dok je nastavnik otjelotvorenje roditelja, odnosno osoba koja uliva povjerenje. Cilj je stvaranje opuštajuće atmosfere u kojoj se uči usput, podsvjesno. Poslije seanse, učenici su euforični (tzv. „efekat banje“). Upotreba velike količine jezičkog materijala sugerise da je učenje lako i prirodno. Akcenat je na neformalnoj komunikaciji i ne obraća se pažnja na greške. Smatra se da učenici u takvoj imerziji asimiliraju više znanja od očekivanog. Sugestopedija je udarila temelj neurolingvističkom programiranju. Ovaj metod naglašava memorisanje vokabulara. Naime, nekih 1.500 riječi (150 riječi po lekciji) može da se prezentuje za 30 dana tokom intenzivnog kursa sa sesijama od četiri sata dnevno (Kristal, 1987:375; Thornbury, 2006:219, McCarthy, 1996:116).

Tihi put (*The Silent Way*) je pristup čiji cilj je stvaranje okruženja u kojem je obim nastave na minimumu, a učenici imaju mogućnost da sami koriste elemente jezika koji se uvode. Osnovao ga je Kaleb Gatenjo (Caleb Gattegno) početkom šezdesetih godina XX vijeka. Gatenjo je smatrao da samo učenik može da „obavi“ učenje, dok je nastavnik fasilitator i medijator u stvaranju učenikovog osjećaja za jezik i prepuštanja njegovoj melodiji koja „izvire“ iz gramatike i funkcionalnih riječi. Iz ovakvog stava, evidentno je da vokabular zauzima sekundarni status. Na prvom času nastavnik nudi ograničen broj riječi iz stranog jezika neophodnih za razgovor (glagoli, pridjevi, zamjenice, imenice), a rečenica se postepeno produžava. Ovim pristupom učenicima se pomaže da steknu samopouzdanje, sami sklapaju rečenice i potpuno ih kontrolišu uz dobru intonaciju i ritam, pa samim tim preuzimaju odgovornost za sopstveno učenje. Rečenice se ne ponavljaju, ne upražnjava se maternji jezik. Koriste se tabele s riječima i legende u boji za pravilan izgovor, tako da nastavnik usmjerava učenike sa što manje riječi. Što učenici više međusobno komuniciraju, to nastavnik više čuti, zato se ovaj metod zove *tih put* (Kristal, 1987:375; Thornbury, 2006:205).

Učenje jezika u zajednici (Community Language Learning) je metod izgrađen na potpunom interpersonalnom odnosu, koji je prisutan u psihoterapiji, stoga ovaj pristup ima i drugi naziv – savjetodavno učenje (*counseling learning*). Osnovao ga je Čarls A. Karan (Charles Curran) sedamdesetih godina XX vijeka. Cilj je podsticanje snažnih ličnih veza između nastavnika/savjetodavaca i učenika da bi se otklonio eventualni strah u vezi s učenjem stranih jezika. Učenici sjede u krugu, dok je nastavnik izvan njega. Nema pripreme nastavnog materijala, učenici sami određuju šta će se obrađivati na času, govore maternjim jezikom, od nastavnika traže prevodne ekvivalente, nastavnik prevodi, a učenici ponavljaju. Seanse se snimaju, a potom učenici diskutuju s nastavnikom. Kao što vidimo, akcenat je na razumijevanju i govoru, dok se čitanju i pisanju posvećuje pažnja tek u kasnijim fazama. Ovaj pristup nije zaživio, za razliku od njegove osnovne tehnike – konverzacije u grupi, koja ima čestu primjenu u savremenoj nastavi stranih jezika (Kristal, 1987:375; Thornbury, 2006:37, 38).

Prirodni pristup (The Natural Approach) se prvi put pominje u XIX vijeku u sklopu direktnog metoda, a tokom sedamdesetih godina prošlog vijeka, „oživljava“ ga Trejsi D. Terel (Tracy Terrell). Ovaj pristup je skup metoda i tehnika iz raznih izvora, čiji je zajednički cilj prirodno usvajanje jezika, dakle povlače se paralele između učenja maternjeg i stranog jezika. Veći je akcenat na emotivnim, nego na kognitivnim faktorima u procesu učenja, kao i na vokabularu u odnosu na gramatiku. Učenicima se ne daju eksplicitna gramatička uputstva, niti se prisiljavaju da govore stranim jezikom dok za to nisu spremni (upražnjavaju maternji jezik sve dok ne budu u stanju da razumiju strani jezik), a tokom usmenog izražavanja, greške se ne ispravljaju. Cilj je postizanje razumijevanja osnovnog sadržaja u neformalnom razgovoru. Čas obiluje govorom nastavnika, kao i upotrebom brojnih vizuelnih sredstava.

Prirodni pristup kasnije se pripojio humanističkoj nastavnoj praksi i holističkom učenju jezika (Kristal, 1987:375; Scrivener, 2005:39; Thornbury, 2006:141).

Jezik iznutra (Language from Within) utemeljila je Beverli Galijan (Beverly Galyean). Ovaj pristup za cilj ima podsticanje učenika na introspekciju sopstvenih potreba i vrijednosti, kao i na razgovor s drugima o emocionalnim reakcijama. Učenici, dakle, obezbjeđuju sav materijal. U procesu učenja oni postaju samosvjesniji i bliskiji sa sagovornicima. Drugi naziv za ovaj pristup je „konfluentna nastava“³³ (*Confluent Design For Language Teaching*), jer se kognitivni, afektivni i interaktivni faktori tokom učenja „slivaju“ (Kristal, 1987:375).

---

³³http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED131730&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED131730; pristupljeno 06/07/2009 u 00:50)

Leksički pristup (Lexical Approach) nastao je kao reakcija na tradicionalni metod prezentacije i uvježbavanja. Rodonačelnici ovog metoda su Majkl Luis (Michael Lewis) i Džimi Hil (Jimmie Hill), koji su uvidjeli važnost dužih leksičkih skupova u komunikaciji, predlažući stoga metodologiju zasnovanu na izlaganju učenika jeziku i eksperimentu (Scrivener, 2005:39).

Odloženo oralno vježbanje (Valerijan A. Postovski) ili „pristup razumijevanja“ zasniva se na teoriji da učenici lakše prepoznaju jezik, nego što ga sami stvaraju. Dakle, prvobitno se razvija receptivna kompetencija koja je temelj za dalji razvoj vještina (Kristal, 1987:375).

Potpuni fizički odgovor (Total Physical Response – skraćeno TPR) u prvi plan stavlja slušno razumijevanje koje treba postići u prvim mjesecima učenja. Začetnik ovog pristupa je Džejms Dž. Ašer (James J. Asher). Pristup je dobio naziv na osnovu aktivnosti koje učenici vrše prilikom dobijanja naredbi (npr.: „sjedi“, „ustani“, „donesi olovku“). Gestovi i demonstracije pomažu učenicima da brzo shvate značenje i da urade ono što se traži od njih. Od učenika se ne traži da govore dok nisu spremni. Postepeno se uvode kompleksnije strukture, samim tim se kombinuje više radnji (Kristal, 1987:375; Scrivener, 2005:39, 281).

2.1.6. Komunikativni pristup

Komunikativni pristup je nastao početkom sedamdesetih godina XX vijeka kao reakcija na prethodne metode koje su veoma malo pažnje posvećivale svakodnevnoj komunikaciji, kao i komunikativnim funkcijama jezika (prijedlog, poziv, slaganje, neslaganje, kritikovanje, zahtjev, predviđanje i sl.). Primijećeno je da učenici u toku nastavnog procesa savladaju pravila jezičke upotrebe, ali da ne komuniciraju na odgovarajući način izvan učionice. Zaključak je da uspješna komunikacija podrazumijeva ne samo lingvističku, već i komunikativnu kompetenciju³⁴. Moramo napomenuti da taj period karakteriše razvoj novih tehnologija, velika migracija u razvijene zemlje Zapada i samim tim veoma izražena potreba za osposobljavanjem raznih poslovnih profila. Shodno tome postavlja se pitanje kako efikasno i u kratkom periodu savladati strani jezik. Komunikativni pristup pokušava da odgovori na zahtjeve društva tog vremena, jer se jezik uči ne da bi se znalo *o njemu*, već da bi se komuniciralo *na njemu* (Točanac-Milivojev, 1997: 49,50; Lindsay, Knight, 2006:20; Harmer, 2007:50).

---

³⁴ 1972. godine Hajms (Dell Hymes) je uveo termin komunikativna kompetencija koja se zasniva na sociolingvističkim i pragmatičkim faktorima (Schmitt, 2007:14).

Zavisno od ciljeva, komunikativni pristup naziva se i kognitivnim ili funkcionalnim metodom učenja stranog jezika. Ciljevi i sadržaji ovog pristupa usmjereni su ka komunikaciji, razumijevanju funkcija jezika i razvijanju sposobnosti odabira odgovarajućeg jezika za upotrebu zavisno od situacije (formalni, neformalni, tehnički i sl.), odnosno pristalice ovog pristupa smatraju da učenici najbolje uče ako učestvuju u smislenoj komunikaciji. Polazište ovog pristupa zasniva se na razmatranju potreba učenika i upotrebe jezika u cilju zadovoljavanja tih potreba. Nakon toga izučavaju se gramatički oblici koji će zadovoljiti te potrebe, tj. komunikativni pristup potiskuje lingvistički, što prouzrokuje velike promjene, kako na makroplanu (nastavni plan i program), tako i na mikroplanu (organizacija časa). Vodi se računa o jezičkim nivoima, jezičkim registrima i jezičkim potrebama (koje mogu biti potpuno divergentne), što, takođe, uslovljava i izbor jezičkog materijala (Točanac-Milivojev, 1997:50-56; Kristal, 1987:374, Scrivener, 2005:38; Schmitt, 2007:14; Cook, 2003:37).

Situacioni programi su kao cilj imali rekonstrukciju određene situacije i objašnjavanje raznih aktivnosti (molba, zahvaljivanje, protestovanje, davanje uputstava), dok su *pojmovni ili funkcionalni* programi organizovani u skladu s pojmovima koje učenik treba da nauči da bi komunicirao u datom funkcionalnom kontekstu. Najvažniji komunikativni pojmovi vezani su za vrijeme, trajanje, učestalost, redoslijed, kvantitet, mjesto i kretanje, a glavne komunikativne funkcije obuhvataju procjenjivanje, ubjeđivanje, izražavanje emocija i označavanje društvenih odnosa (Kristal, 1987:374).

Komunikativni metod, dakle, ima dva vodeća principa:

- ✧ prvi je da jezik nije samo skup gramatičkih obrazaca i vokabulara koji je „uglavljjen“ u njih, već uključuje i jezičke funkcije (poziv, slaganje, neslaganje, prijedlog) koje učenici mogu da izraze na više načina³⁵;
- ✧ drugi princip je da učenici budu u dovoljnoj mjeri izloženi jeziku, da imaju priliku da ga koriste i, ukoliko su motivisani, učenje jezika će se odvijati samo po sebi (Harmer, 2007:50).

Osnovne karakteristike komunikativnog pristupa su sljedeće:

- ✧ primarni cilj je osposobljavanje učenika da govore stranim jezikom, odnosno da prenesu realne poruke, a ne gramatički kontrolisan jezik;

---

³⁵ Istom formom može da se izrazi više funkcija i *vice versa* - Harmer ilustruje kako na više načina možemo nekoga da pozovemo u bioskop: „Would you like to come to the cinema“, „What about coming to the cinema?“, „D’you fancy coming to the cinema?“, „How about a film?“, „Are you on for a film?“ (Harmer, 2007:50).

- ✧ maternji jezik koristi se rijetko, jer se teži upotrebi stranog jezika i prilikom davanja objašnjenja;
- ✧ model nastave je najčešće prezentacija-uvježbavanje-produkcija (nastavnik *prezentuje* novo gradivo tako što učenicima pusti snimljen dijalog ili traži od njih da pročitaju pisani tekst, potom učenici *uvježbavaju* novi jezik kontrolisano, tj. popunjavanjem rečenica ili kreiranjem sličnih dijaloga, i na kraju, *produkuju* jezik u slobodnoj komunikaciji);
- ✧ aktivnosti u učionici su simulacija stvarnih komunikativnih aktivnosti;
- ✧ veći akcenat je na značenju i upotrebi jezika nego na njegovoj strukturi i formi;
- ✧ govorne i pismene vježbe mogu se koristiti od samog početka (podjela aktivnosti po ulogama, dijalozi, igre, rješavanje problema)³⁶;
- ✧ zadatak nastavnika je da olakša i nadgleda međusobnu komunikaciju učenika, podstiče njihov rad na stranom jeziku, daje savjete i odgovara na pitanja. Dakle, njegova uloga nije tako istaknuta kao u drugim metodama, jer učenik preuzima odgovornost za sopstveno učenje;
- ✧ izuzetno prisutna interakcija između učenika kroz rad u manjim grupama, u paru ili, pak, zajednički rad čitavog odjeljenja;
- ✧ sve četiri jezičke vještine razvijaju se istovremeno;
- ✧ ne posvećuje se velika pažnja greškama učenika - u žiži interesovanja je prenošenje poruke i tečnost, a ne gramatička tačnost (Lindsay, Knight, 2006:20; Harmer, 2007:50).

S obzirom na to da je komunikativni metod zasnovan na značenju, očekivala bi se dominantna uloga vokabulara. Međutim, on ima sekundarni status u korist funkcionalnog jezika npr. kako iskazati zahtjev, molbu, izvinjenje i uobličiti ih u širem kontekstu, tj. diskursu. Pristalice ovog metoda vjerovala su da će se on sam od sebe usvojiti. Pa ipak, dokazano je da izloženost stranom jeziku, kao ni funkcionalna govorna praksa, ne obezbjeđuje uvijek adekvatan vokabular (Schmitt, 2007:14).

Komunikativni pristup je uveliko uticao na modernu nastavu, ali je izazvao i brojne kritike, zbog sljedećih problema koji su se javili prilikom njegove primjene:

---

³⁶ Komunikativni pristup je obuhvatao i aktivnost rješavanja problema, npr. popunjavanje praznina, gdje jedan učenik ima informaciju, a njegov sagovornik ne, tako da pregovaranjem treba da razmijene iskustva (Scrivener, 2005:38; Schmitt, 2007:14).

- ✧ grupni rad ili rad u paru je kod odraslih shvaćen kao gubitak vremena, jer je za njih poželjnije komunicirati s nastavnikom – izvornim govornikom;
- ✧ nastavnici koji su izvorni govornici ne moraju da znaju mnogo o jeziku da bi postali nastavnici;
- ✧ pretjeran naglasak na govoru i slušanju;
- ✧ učenici ne uvježbavaju uvijek po redosljedu ono što su učili;
- ✧ lingvisti i nastavnici nisu mogli da stvore valjanu osnovu za povezivanje pojmova i funkcija, kao ni da premoste jaz između funkcionalnih aspekata jezika i adekvatne upotrebe formalnih struktura;
- ✧ stanovište da komunikacija treba da bude potpomognuta situacionom i kulturološki adekvatnom upotrebom jezika često je pogrešno protumačeno, odnosno smatralo se da onaj ko uči neki strani jezik treba da se povinuje pravilima zajednice čiji jezik izučava (Kristal, 1987:374; Lindsay, Knight, 2006:23, Cook, 2003:38).

Zbog navedenih problema, nastaje jedna od varijanti komunikativnog pristupa – Učenje zasnovano na zadacima (*Task-Based Learning*), koje umjesto na sadržaj (funkcije, strukture i vokabular), stavlja akcenat na proces učenja stranog jezika (Lindsay, Knight, 2006:23).

Sušтина komunikativnog pristupa najbolje je izražena u „*Projektu moderni jezici*“ koji je odredio *prag znanja*, tj. najmanjeg stepena komunikativne kompetencije za ostvarivanje socijalnog kontakta (Vučo, 1998:22).

Bez obzira na gore pomenute nedostatke, komunikativni pristup je imao velikog odjeka u nastavnoj praksi, potiskivanjem *učenja o jeziku* u korist *komunikacije na njemu*, o čemu svjedoči i njegova aktuelna primjena u brojnim školama. Postavljanje komunikativne kompetencije kao primarnog cilja prihvatila je i savremena nastavna praksa (Lindsay, Knight, 2006:23).

2.2. Zaključak

U proteklih pet hiljada godina učenja stranog jezika postojalo je bezbroj metodologija. U prethodnom poglavlju opisali smo skorašnje metode i pristupe, među kojima ističemo gramatičko-prevodni (akcenat na eksplicitnoj gramatici i prevodu), direktni (akcenat na govoru, a slušanje primarna vještina), audiolingvalni (nastavna praksa je usmjerena na stvaranje dobrih jezičkih potreba pomoću drilova), AVGS metodu (prioritet ima izgovor i

govor), humanističke pristupe (aktivno učešće učenika u nastavnom procesu u cilju razvoja ličnosti, kao i humanih vrijednosti uopšte), komunikativni pristup (akcentat je na sticanju komunikativne kompetencije, tj. tečnosti na uštrb tačnosti). Ono što je zajedničko svim ovim metodama i pristupima je to da nisu tretirali vokabular na principijelan način. Naime, direktni i audiolingvalni metod prednost su davali gramatici, a fond riječi je bio itekako mali, tek toliko da pojasni gramatičke strukture. Tek tokom druge polovine XX vijeka, s komunikativnim pristupom, vokabular se tretira drugačije, jer je komunikacija bez osnovnog vokabulara nezamisliva (Thornbury, 2007:14).

Dakle, evidentno je da je leksika u pojedinim metodama tretirana na različite, ponekad dijametralno suprotne načine - od potpunog zanemarivanja do njenog isticanja u prvi plan. Posljednjih godina mnogo pažnje se posvetilo leksičkoj komponenti jezika, s obzirom na to da je mnoštvo teorija (višestruke inteligencije, stilovi učenja, neurolingvističko programiranje³⁷), kao i eksplozija informacionih tehnologija uticalo na okruženje u kojem se jezik koristi i uči (Morgan, Rinvoluceri, 2004:7). Jedan od aktuelnih stavova je da se strani jezik ne može savladati na odgovarajući način ako se ne pristupi drugačijem tretmanu leksike i gramatike – **leksikogramatika**. Gramatika i leksika ne mogu se tretirati kao zasebni entiteti, jer leksički izbor uslovljava gramatiku, dakle, oni su u sinergiji bez ograničenja (Schmitt, 2007:14).

Smjenjivane metode, pa čak i s oprečnim stavovima, karakterišu iste tendencije - postepeno vraćanje živom jeziku, prelazak sa didaktike izolovane riječi na didaktiku rečenice, konteksta i situacije (Vučo, 1998:17).

---

³⁷ Neurolingvističko programiranje (NLP) je pravac u primijenjenoj psihologiji, nastao u SAD-u 70-tih godina XX vijeka. Proučava vezu između neuroloških procesa, jezika i obrazaca ponašanja koji se uče kroz iskustvo (programiranje) da bi se došlo do željenih rezultata. Ovaj pristup mnogi smatraju kvazinaučnim.

3. ŠTA JE U RIJEČI?

Riječ je mikroorganizam ljudske svijesti (Vigotski)³⁸

Riječ je samostalna jedinica jezika koja ima značenje i mora da se sastoji od barem jedne potencijalno samostalne morfeme (Mc Carthy, 1996:3). Međutim, riječ nije tehnički termin, jer se u leksikologiji leksema, a ne riječ, smatra osnovnom leksičkom jedinicom. **Leksema** može biti uži pojam od riječi (npr. mnoge formalno različite riječi predstavljaju jednu leksemu)³⁹ ili, pak, širi, ako je sastavljena od više međusobno kombinovanih riječi (npr. idiomi). Riječ je ono sa čim se prvo susrećemo kad učimo maternji i bilo koji drugi jezik. Nastajanje novih riječi i njihovo usvajanje nikada ne prestaje. Učenje vokabulara stranog jezika nameće učeniku razne izazove:

- ✧ stvaranje pravih veza između forme i značenja riječi prilikom razumijevanja stranog jezika;
- ✧ upotreba korektnog oblika riječi za odgovarajuće značenje kada je u pitanju produkcija jezika.

Da bi savladao te izazove, učenik treba da:

- ✧ usvoji kritičnu masu riječi i za razumijevanje i za produkciju jezika;
- ✧ pamti riječi vremenom i da je spreman da ih se sjeti;
- ✧ razvija strategije u cilju prevazilaženja praznina u poznavanju riječi, uključujući snalaženje s nepoznatim riječima, kao i sa nepoznatim upotrebama poznatih riječi (Thornbury, 2007:2).

Usvajanje riječi je:

- ✧ razgranat, a ne linearan proces (riječi se ne uče mehanički već asocijativno),
- ✧ intenzivan lični proces (asocijacije i vibracije zavise od našeg iskustva),
- ✧ društveni proces (produbljujemo shvatanje značenja riječi interakcijom s drugima),

---

³⁸ Lav Vigotski (Лев Семёнович Выготский) je jedan od utemeljivača sovjetske psihologije i osnivač kulturno-istorijske psihologije koji je predložio sociokulturalni model mentalnog razvoja, tj. da socijalna i kulturalna osnova utiču na individualni razvoj u okviru istorijske perspektive.

³⁹ Brojni paradigmatički glagolski oblici kao osnovnu leksemu imaju infinitiv (Samardžić, 2011:19).

- ✧ ne prosto intelektualni, već empirijski proces (pretjerano intelektualni pristup tretira jezik kao objekat, a ne kao nešto inkorporirano u subjektu – učeniku) (Morgan, Rinvoluceri, 2004:7).

Naučiti jednu riječ receptivno i produktivno znači raspoznavati njen govorni oblik i umjeti je izgovoriti, znati njen ortografski oblik i umjeti je napisati i pročitati, razumjeti značenja riječi, njeno gramatičko ponašanje, kolokacije, registre, asocijacije, učestalosti upotrebe i kulturno srastanje, te je umjeti pravilno, pismeno i usmeno, upotrijebiti u određenoj situaciji (Petković, 1970:113; Schmitt, 2007:5; Allen, 1983:4).

3.1. Klase riječi

U opštem smislu termin „klasa” označava skup entiteta sa zajedničkim formalnim ili semantičkim obilježjima. Klasa riječi je skup riječi koje se, s gramatičkog gledišta, ponašaju isto. Postoje otvorene i zatvorene klase. U otvorene klase spadaju vrste riječi čiji se spisak gotovo svakodnevno proširuje (imenice, glagoli, pridjevi, prilozi) i to su *sadržajne riječi*, jer prenose informaciju. S druge strane, riječi koje doprinose gramatičkoj strukturi rečenice, tj. *gramatičke, strukturalne ili funkcionalne riječi* (članovi, pomoćni i defektivni glagoli, veznici, zamjenice, prijedlozi, upitne riječi) zatvoren su sistem i njih je daleko manje, ali su izuzetno frekventne⁴⁰.

Međutim, jezik je zamršen, te podjela na klase nije tako jasna kao što možda izgleda. Naime, neke riječi mogu se svrstati u više klasa i ta pojava se naziva *rascjep klasa*, kao npr. *Zeleno odmara oči, zeleno polje, ova bojica boji zeleno* i sl. (Kristal, 1985:116; Thornbury, 2006:245,246; Petković, 1970:108).⁴¹

---

⁴⁰ Od oko 600.000 riječi koliko se smatra da ima engleski jezik, samo je oko 200 strukturalnih riječi (Petković, 1970:106). Od 10 najfrekventnijih riječi u engl. jeziku (*the, to, of, a, and, in, I, was, for, that*) nemoguće je sastaviti rečenicu, jer nema sadržajnih riječi (Thornbury, 2007:21).

⁴¹ Kada je nužna ušteda prostora, npr.: u novinskim naslovima, sms-ovima, raznim obavještenjima, sloganima, tada se uglavnom koriste samo sadržajne riječi koje su otvoreni sistem (ne postoji granica za uvođenje novih riječi u jezik), za razliku od gramatičkih, što ilustruje i podatak da je u engleskom jeziku posljednji put dodata gramatička riječ jeziku početkom XVI v. - to je bila zamjenica *them* (Thornbury, 2007:4).

3.2. Porodica riječi

Porodica riječi obuhvata bazni oblik riječi (korijen ili radikal), kao i njene infleksije i derivacije. Razni gramatički oblici riječi nazivaju se *infleksijom*, tj. dodavanje afiksa služi gramatičkoj svrsi - da bi se gradili glagolski oblici (engl. *look, looking, looked*), dok je *derivativ* nastao dodavanjem afiksa korijenu i ima drugačije značenje od korijena, npr.: *play, player, replay*. Afiksi se obično dijele na **prefikse** (ispred korijena riječi), **sufikse/postfikse** (iza korijena riječi), **infikse** (usred osnove, npr. u lat. *rumpo, rup* je osnova, a *-m-* je infiks), **cirkumfikse** (kombinacija prefiksa i sufiksa, npr. igra – saigrač)⁴² (Thornbury, 2007:4; Matthews, 2007:193).

3.3. Građenje riječi

Jedan od načina građenja riječi je afiksacija, ali postoje i drugi načini, tj. riječi mogu da se dodaju drugim riječima i da se kombinuju i skraćuju, te tako nastaju:

- ✧ **složenice** - dobijaju se kombinacijom dvaju ili više slobodnih morfema i mogu se pisati odvojeno (*word processor*), sa crticom (*second-hand*) ili sastavljeno (*hardback*) (Thornbury, 2007:5)⁴³;
- ✧ **idiomi** (engl. **multiword units/lexical chunks**) - postoje i duže kombinacije riječi, koje nisu sintaksički iste kao složenice, a uglavnom se koriste zajedno, kao jedna smislena jedinica, npr.: *dan za danom, trice i kućine, vitezovi okruglog stola*. To su gotovi iskazi ili ustaljene kolokacije, od kojih je najčešći idiom. Neki stručnjaci koriste pojam bigram (kombinacija dvije riječi) i n-gram (kombinacije duže od dvije riječi);⁴⁴

⁴² Manje uobičajeni afiksi su: **superfiksi/suprafiksi** (mijenjaju suprasegmentnu fonemu korijena, tj. akcentat ili ton, npr. u engleskim riječima - imenica *récord* i glagol *recórd* akcenti se mogu smatrati kontrastivnim superfiksima), **interfiksi** (povezuju dva korijena u složenicu, npr. – o u „speedometer“), **duplifiksi** (sadrže udvosručen dio korijena, npr. engl. majušan – „teeny weeny“), **simulfiksi** (mijenjaju segment korijena, npr. *mouse* – *mice*), **disfiksi** (dio korijena je izostavljen, npr. u Alabami „slomiti“ se kaže „tipli“, a korijen je „tipasli“) (Matthews, 2007:11, 57, 193, 198, 391; <http://en.wikipedia.org/wiki/Affix>, dana 10/07/2011 u 23:20)

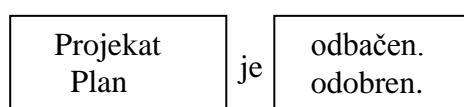
⁴³ U našem jeziku riječi koje se pišu sa spojnicom nazivaju se polusloženicama – primjedba T. Đ.

⁴⁴ Neki lingvisti pominju brojne vrste gotovih iskaza koji se redovno koriste u konverzaciji: *gambiti* koji služe za početak konverzacije (*first of all; let's face it*), *spone*/engl. *links* (*that reminds me; another thing*), *reakcija*/engl. *responders* (*I guessed as much; you must be joking*) i *završnice*/engl. *closers* (*nice talking to you*) (Mc Carthy, 1996:9).

- ✧ **hibridi** (engl. **blend**) – rezultat su miješanja dvije riječi pri čemu nastaje nova riječ, npr. *smoke+fog=smog* ili *breakfast+lunch=brunch*;
- ✧ **konvertovane riječi** - neke vrste riječi mogu da se koriste i kao druge vrste riječi, npr. za imenice je tipično da se konvertuju u glagole, npr. *Let's brunch tomorrow*, ali i druge vrste riječi mogu da se konvertuju (poimeničeni pridjevi, glagoli i sl.);
- ✧ **skraćénice** - skraćívanje dužih riječi (engl. **clipping**) jedan je od načina formiranja novih riječi, npr.: *flu* (od *influenza*) ili *email* (*electronic mail*) (Thornbury, 2007:5);
- ✧ **kolokacije** – to je vrsta sintagmatskog leksičkog odnosa, tj. redovno, istovremeno javljanje pojedinih leksičkih jedinica, npr. *povoljan* kolocira sa *prilika*, *uslov* i sl., a te kolocirane leksičke jedinice su kolokati, koji mogu biti više ili manje predvidljivi.⁴⁵ U jeziku reklama često se javljaju neuobičajene kolokacije (npr. slogani) da bi bile uočljivije (Thornbury, 2007:5-8; Kristal, 1988:97, 120; Matthews, 2007:222, McCarthy, 1996:14).

3.4. Leksičko-semantički odnosi riječi

Riječi mogu biti u sintagmatskom i paradigmatskom odnosu. Sintagmatski odnos podrazumijeva horizontalni slijed riječi, a paradigmatski razne riječi na vertikalnoj osi, npr.

Projekat je odbačen - sintagmatski odnos
Odbačen/odobren - paradigmatski odnos
 (McCarthy, 1996:16)⁴⁶

3.4.1. Homonimija

- ✧ **Homonimi** – jednakoizvučne riječi, koje različito znače, npr. „*Gore gore gore gore, nego što gore gore dolje*“ (Vujaklija, 1996/7: 992);
- ✧ **homofoni** – riječi koje zvuče isto, ali se drugačije pišu, što je rijetkost u jezicima koji imaju fonološki pravopis poput našeg, ali u drugim jezicima, npr.

⁴⁵ Npr. veza između *nov* i *novcijat* je jača nego veza između *povoljan* i *prilika*. Kolokacioni opseg ili kolokabilnost je potencijal jedinica da kolociraju (Kristal, 1988:120).

⁴⁶ Preveo autor rada

engleskom su česti: *knight* (vitez) - *night* (noć) [nait]; *piece* (komad) - *peace* (mir) [pi:s];

- ✧ **homografi** – riječi koje se isto pišu, a drugačije izgovaraju, npr. a *live concert/ where do you live?* ili *Duga je bila duga.* (dúga, dugačka);
- ✧ **homoforni** – riječi koje se po obliku podudaraju samo u pojedinim gramatičkim oblicima, npr. *found* – infinitiv (osnovati) i prošlo vrijeme od *find* (naći);
- ✧ **paronimi** – riječi koje su po obliku slične drugoj riječi, ali različite po postanku i značenju, npr. *predvidjeti* naspram *previdjeti* (Thornbury, 2007:8; Popović, 2007:268; Klajn/ Šipka, 2007:896).

3.4.2. Polisemija

Polisemija je višeznačnost, tj. odlika riječi da ima više značenja, npr. riječ *glava* pored osnovnog značenja (gornji dio ljudskog ili životinjskog tijela), može da znači život („spasiti glavu“), poglavlje, glava porodice, glava šećera, glava eksera i sl. Značenje polisemične riječi zavisi od konteksta. Razni jezici imaju različite stepene polisemije srodnih riječi, npr. engleska riječ *legs* podrazumijeva i udove, kao i noge od stola, kao i u našem jeziku, za razliku od španskog gdje su donji ekstremiteti *piernas*, a noge od stola *patas*. Pojava koja je suprotna polisemiji naziva se *monosemija*, tj. jednoznačnost, npr.: *sir*, *klavir*, *dna* i sl., koja je uobičajena u stručnim registrima (Popović, 2007:547; McCarthy, 1996:26).

3.4.3. Sinonimija i antonimija

Sinonimi su riječi koje imaju slično značenje, a različitog su fonetskog sklopa, npr.: *sram* i *stid*; *odmah* i *sad*. Sinonimija postoji ako su leksičke jedinice dovoljno bliske po značenju da je u nekim kontekstima svejedno koja od njih će se upotrijebiti. Apsolutni sinonimi nisu vjerovatni, jer leksičke jedinice nemaju potpuno iste konotacije i sintaksičko ponašanje, te se ne mogu jednako upotrijebiti u svim kontekstima (Kristal, 1988:235; Popović, 2007:672).⁴⁷

⁴⁷ Mekarti (McCarthy) tvrdi da se neki sinonimi razlikuju i po geografskoj distribuciji, npr. Britanci koriste *lifts*, a Amerikanci *elevators*, a neke riječi su arhaičnije od drugih, npr. *wireless* u odnosu na *radio* (McCarthy, 1996:17).

Antonimi su riječi suprotnog značenja koji grade antonimijski par, npr. *visok/nizak*, *lijep/ružan*. Riječ može da ima različite antonime zavisno od konteksta, npr.:

<i>light bag</i>	<i>heavy bag</i>	
<i>light wind</i>	<i>strong wind</i>	
<i>light colours</i>	<i>dark colours</i>	(McCarthy, 1996:18).

Postoje stepenovani i nestepenovani antonimi⁴⁸ (Popović, 2007:47).

3.4.4. Hiponimija

Hiponimija je vrsta smisaonog odnosa između užih i opštijih leksičkih jedinica, npr. *lala* je hiponim od *cvijet*. Nadređeni pojam naziva se *hiperonim*. Skup termina koji su hiponimi istog nadređenog pojma nazivaju se *kohiponimi*, npr. *flauta*, *klavir*, *gitara* u odnosu na *instrument*, a svi *kohiponimi* čine leksički skup. U vezi s *hiponimijom*, treba pomenuti i *meronimiju*, koja označava odnos dijela prema cijelini, nasuprot *holonimiji*, koja označava odnos cjeline prema dijelu, npr. *kora*, *grana* i *list* su *meronimi* od *holonima* *stablo* (Kristal, 1988:94; McCarthy, 1996:19).

3.4.5. Inkompatibilnost

Inkompatibilnost podrazumijeva vrstu semantičkog odnosa u kojem izbor jedne jedinice iz skupa isključuje upotrebu drugih jedinica iz tog skupa, te se za te jedinice kaže da su *inkompatibilne*, npr. *ova majica je plava* – dakle, nije crvena, bijela i sl. (Kristal, 1988:101).

3.4.6. Leksička polja

Rječnik nekog jezika nije popis međusobno nezavisnih jedinica, već je organizovan u oblasti ili polja u kojima se riječi povezuju na razne načine. Riječi koje su tematski povezane pripadaju istom leksičkom ili semantičkom polju, npr. *jelka*, *Djeda Mraz*, *pokloni* pripadaju leksičkom polju *Nova godina* (Kristal, 1988:232; Thornbury, 2007:10). Mekarti(McCarthy)

⁴⁸ Kod stepenovanih antonima postoje različiti stepeni, npr. *vreo* - *vruć* – *topao* - *mlak* – *hladan* – *smrznut* - *leden*, s tim da su glavni *vruć* – *hladan*, a kod nestepenovanih postoji kontrast isključivosti, npr. *oženjen* - *neoženjen*. Postoje i neobilježeni ili neutralni oblici, npr. u pitanju *How big is your flat?*, odgovor može biti *Very big/small*, a ako pitamo *How small is your flat?*, onda već znamo da je stan mali tj. *big* je neutralni oblik za veličinu (Kristal, 1988:26; McCarthy, 1996:17,18).

pravi distinkciju između leksičkih i semantičkih polja, tj. leksička polja su realizacija semantičkog polja. Drugim riječima, semantička polja pretpostavljaju samo koncepte, dok leksička polja sačinjavaju realne riječi, npr. semantički pojam blizine i udaljenosti govornik iskazuje leksičkom upotrebom deiktičkih riječi *this/that, here/there* (McCarthy, 1996:21).

3.4.7. Stil i konotacija

Stil označava odnose učesnika u nekoj jezičkoj aktivnosti, pogotovo stepen formalnosti u njihovom ophođenju (kolokvijalan, formalan i sl.)⁴⁹ Rječnici obično naznače stil i varijetet termina u skladu s usvojenim pravilima.⁵⁰ Često se pravi distinkcija između stila i registra, odnosno u stilistici i sociolingvistici *registar* je jezik koji se koristi u specifičnom kontekstu, npr.: naučni, religiozni, akademski, tehnički jezik i sl. (Kristal, 1988:223; Thornbury, 2007:11).

Kad govorimo o stilu, moramo da pomenemo *i konotaciju*, koja podrazumijeva „izvedeno, prateće, sekundarno, neretko subjektivno i emocionalno obojeno značenje bilo koje reči ili fraze, dodato neposrednom ili denotativnom značenju“, tj. konotacija je skup svih mogućih aluzija u cilju uočavanja stvarne upotrebe riječi (Popović, 2007:378, 379).

Porast lingvističkog korpusa u posljednjih 30 godina (više od 500 miliona riječi) i mogućnost njegovog proučavanja zahvaljujući modernim tehnologijama koje omogućavaju brzu i opsežnu analizu kolokacionog okruženja, doveli su do novog shvatanja riječi. Interesantno je da neki pojmovi koje smo doživljavali kao neutralne, imaju u stvari pozitivno ili negativno značenje⁵¹ (Morgan, Rinvolutri, 2004:10, 65).

3.5. Zaključak

Iz svega prethodno navedenog možemo zaključiti da je sama riječ kompleksniji fenomen nego što to možda djeluje na prvi pogled, što vidimo i iz sljedećeg:

- ✧ riječi imaju razne funkcije, neke doprinose gramatičkoj strukturi rečenice (*gramatičke ili funkcionalne riječi* - prijedlozi, veznici, zamjenice); dok *sadržajne riječi* (imenice, glagoli, pridjevi, priloz) prenose informaciju;

---

⁴⁹ Rezultat krajnje široke i neprecizne upotrebe riječi „stil“ u svakodnevnom govoru je da ovaj termin nije omiljen među lingvistima (Kristal, 1988:245).

⁵⁰ Rječnici engl. jezika označavaju stil riječi po sljedećim konvencijama: Am (sjevernoamerički engleski), Aus (australijski engleski), Br (britanski engleski), dated (arhaični), fml (formalni), infml (neformalni), law (pravni), literary (književni), poetic (pjesnički), slang, taboo (Thornbury, 2007:11).

⁵¹ Npr. engl. glagol *cause* u 95% slučajeva ima negativno značenje (Morgan, Rinvolutri, 2004:10).

- ✧ ista riječ može da ima razne oblike;
- ✧ riječi se mogu udruživati i kombinovati, te tako nastaju nove riječi;
- ✧ riječi mogu biti grupisane tako da formiraju niz koji djeluje kao jedna cjelina;
- ✧ znatan broj riječi se često javlja s nekim određenim riječima (kolokacije);
- ✧ riječi mogu izgledati i/ili zvučati isto, a da imaju drugačije značenje;
- ✧ jedna riječ može da nosi više značenja;
- ✧ neke riječi mogu da imaju slična ili suprotna značenja;
- ✧ neke riječi se definišu u odnosu s drugim riječima na osnovu kriterijuma pripadnosti istoj grupi ili pojavljivanja u sličnim tekstovima;
- ✧ riječi mogu imati isto ili slično značenje, ali njihova upotreba zavisi od situacije ili željenog efekta;
- ✧ iskustvo je najbolji učitelj da bi se shvatile sve finese pisane riječi i izrazila misao u svim svojim prelivima.

Na našu percepciju riječi može da utiče njena zvučnost, melodičnost, brzina izgovora, kinetički osjećaj u plućima, grlu, ustima, jeziku i nosu dok je izgovaramo, ortografija, semantička i sintaksička kategorija kojoj riječ pripada, okolnosti u kojima se susrećemo s riječju, kolokacioni opseg, naše lične asocijacije (Morgan, Rinvoluceri, 2004:7).

Dakle, *znati riječ* skup je semantičkih, sintaksičkih, fonoloških, ortografskih, morfoloških, kognitivnih, kulturoloških i autobiografskih veza, odnosno malo je vjerovatno da postoje dvije osobe koje *znaju* riječ na identičan način. Da bi se riječ upamtila, neophodno je da se srećemo s njom u raznim kontekstima i da je koristimo što je moguće češće (Thornbury, 2007:17).

4. KLJUČNI ASPEKTI NASTAVE LEKSIKE STRANIH JEZIKA

Imajući u vidu da je nemoguće savladati čitavu jezičku građu, treba napraviti kvalitetan odabir jezičkog gradiva koji odgovara uzrastu, potrebama i interesovanjima učenika. Shodno tome, treba dati odgovore na sljedeća pitanja:

- ✧ Kako izabrati leksičke sadržaje (teme) koje će se predavati, a da odgovaraju uzrastu učenika, njihovim interesovanjima, nivou jezičke kompetencije na stranom i maternjem jeziku, kao i potrebama savremene nastave, odnosno koje riječi se uče, koliko riječi, na osnovu kojih kriterijuma su izabrane?
- ✧ Kako gradirati leksički materijal, odnosno kojim redom se uče riječi, šta dolazi prije, a šta poslije, čemu je data prednost?
- ✧ Kako prezentovati nove leksičke sadržaje, koju formu upotrijebiti (pismenu ili usmenu), koje tehnike primijeniti?
- ✧ Kako uvježbati naučeno gradivo, odnosno pretvarati receptivni vokabular u produktivni?
- ✧ Kako izvršiti evaluaciju usvojenosti leksike?

Odgovori na ova pitanja predstavljaju ključne aspekte u nastavi leksike stranih jezika, shodno tome naredna poglavlja će detaljno tretirati svaki pojedinačno.

4.1. Izbor leksičkih sadržaja

Poznato nam je da je nemoguće savladati kompletnu jezičku građu, pogotovo kad se govori o leksičkom materijalu. Leksički sistem je, u poređenju s gramatičkim sistemom, teže dostupan za proučavanje zbog svoje fleksibilnosti, složenosti, velikog broja denotativnih i konotativnih značenja leksičkih jedinica, kao i raznovrsnosti veza i odnosa među riječima. Činjenica je da je gramatički sistem mnogo stabilniji od leksičkog, koji je podložan stalnim promjenama, odnosno većina gramatičkih pravila može se naučiti u toku školovanja, dok je obogaćivanje leksičkog fonda dugotrajan proces i traje čitav život. Prirodni metod selekcije u maternjem jeziku ne može se primijeniti u učenju stranog jezika, jer se uslovi njihovog učenja razlikuju. U nastavnom procesu često se simulira prirodna sredina jezika. S obzirom na to da je osnovni cilj učenja stranog jezika sticanje komunikativne kompetencije, izbor leksičkih

sadržaja mora da odgovara postavljenom cilju, odnosno situacija treba da uslovi temu, a tema pruža lekseme i izraze koje treba uključiti u situaciju. Stoga je pravilan odabir leksičkih sadržaja izuzetno značajan, u čemu se oslanjamo na savremena lingvistička istraživanja. Postoje razni kriterijumi za kvalitetan izbor leksičke građe i u sljedećim poglavljima ćemo ih detaljnije objasniti (Petrović, 1988:61; Šekularac, 1992:127; Vučo, 1998:25).

4.1.1. Jezički kriterijumi

Jezički kriterijumi u izboru leksičkih elemenata su: frekventnost i distribucija (statistički mjerljivi), disponibilnost, obuhvatnost i savladljivost (Vučo, 1998:27).

4.1.1.1. Frekventnost

Frekventnost je broj pojavljivanja riječi u ispitivanom korpusu. Najučestalije riječi su gramatičke ili funkcionalne riječi. Smatra se da je frekventnost najvažniji kriterijum u izboru riječi. Naime, procijenjeno je da se oko 80% bilo kojeg teksta na engleskom jeziku sastoji od 2000 najučestalijih riječi, stoga većina udžbenika u ranim fazama učenja prezentuje najfrekventnije riječi koje učeniku pružaju sticanje repertorara za preživljavanje. Gramatičke ili funkcionalne riječi su neuporedivo frekventnije od sadržajnih, ali bez sadržajnih se ne može ništa iskazati. Međutim, frekventnost ne smije da bude jedini kriterijum u izboru riječi, jer isključivo oslanjanje na ovaj kriterijum dovodi do izbora riječi koje ne odgovaraju uzrastu i potrebama učenika, kao ni cilju učenja, a postoji i mogućnost da se govornikova psihološka percepcija centralnog ili fokalnog značenja riječi ne podudara s frekventnošću njene upotrebe. Zahvaljujući modernoj tehnologiji, danas se s većom sigurnošću može govoriti o vokabularu. Rad leksikografa je uveliko olakšan, jer je korpus od nekoliko miliona riječi (iz beletristike, naučnih radova, novina, brošura, snimljenih razgovora i sl.) pohranjen u računarima, te se brzo i tačno može utvrditi koliko često se neka riječ koristi i u kojem lingvističkom kontekstu (Thornbury, 2006:86; Dimitrijević, 1979:57, McCarthy, 1996:25, 79; Harmer, 2004:17).

4.1.1.2. Distribucija

Distribucija predstavlja zastupljenost riječi u raznim tematskim područjima, tj. broj uzoraka ili tekstova, jezičkih konteksta u kojima se određena leksema može pojaviti. Smatra se da je riječ zastupljena ako se pojavljuje bar jednom u svakom od 50 različitih tekstova. Riječ koja se pojavljuje u više tekstova važnija je od one koja se javlja u jednom tekstu, ali učestalije. U slučaju da se neka riječ javlja u više ili u svim potkorpusima određenog korpusa,

to znači da je njena učestalost stabilnija (Petković, 1970:112, Kristal, 1988:52; Vučo, 1998:27).

4.1.1.3. Disponibilnost

Disponibilnost je stepen mogućnosti pojavljivanja riječi u određenim situacijama. U dostupne riječi spadaju one koje nisu učestale, ali koje ipak treba znati, npr. *frižider*. Ovaj kriterijum se uglavnom određuje iskustvenim parametrima. Neki autori smatraju da se dostupne riječi javljaju u mislima kada to situacija nalaže (McCarthy, 1996:82; Corda, Marellò, 2004:37).

4.1.1.4. Obuhvatnost

Sposobnost nekog leksičkog elementa da označi sadržaje opšteg karaktera i da na taj način zamijeni druge riječi naziva se obuhvatnošću. Ovaj kriterijum odnosi se i na semantičke pojmove hiponimije, npr. hiperonim *dito* pokriva sve pojedinačne prste – *pollice, indice, medio, anulare, mignolo*⁵²...i veoma je bitan za određivanje jezičkog minimuma, tj. jezičkog jezgra s velikim brojem kombinacija.

4.1.1.5. Savladljivost

Savladljivost je psihopedagoški kriterijum koji zavisi od više faktora - sličnosti s maternjim jezikom, izgovora i pisanja (riječi koje nemaju duplih slova ni neobičnih grupa glasova brže se usvajaju), kratkoće riječi (kratke riječi se lakše uče), sintaksičkih osobnosti, pravilnosti koja omogućava generalizaciju, prioriteta u usvajanju leksičkih jedinica (složenice se brže savladaju ako se znaju značenja njenih sastavnih dijelova) (McCarthy, 1996:86; Vučo, 1998:29).

Definisanje kriterijuma ne rješava do kraja problematiku izbora riječi, jer česta je pojava da neka riječ zadovoljava jedan, ali ne i drugi kriterijum ili da, pak, zadovoljava sve kriterije osim npr. kratkoće.

Kao zaključak treba pomenuti da se za izbor leksičkih elemenata ne treba oslanjati samo na jedan kriterijum, već na njihovo kombinovanje. Autori obično polaze od kriterijuma frekventnosti funkcionalnih riječi i tematski uslovljene leksike, koja potom podliježe promjenama, supstituciji i sl., pritom vodeći računa o potrebama korisnika i ciljevima učenja (Vučo, 1998:29, 30, 208).

---

⁵² Hiperonim *prst* pokriva sve pojedinačne prste – *palac, kažiprst, srednji prst, prstenjak, mali prst* – prim. T. Đ.

4.1.2. Nejezički kriterijumi

Pored jezičkih kriterijuma za izbor lingvističkog materijala bitni su i nejezički kriterijumi – potrebe korisnika, ciljevi učenja jezika, kao i uzrast ciljne grupe.

4.1.2.1. Potrebe korisnika

Ovaj kriterijum podrazumijeva sakupljanje podataka i analizu da bi se napravio izbor jezičkog materijala za određenu ciljnu grupu, npr. za razliku od odraslih, učenici nemaju još jasno definisane potrebe. Drugi problem je da percepcija autora udžbenika i nastavnika ne odgovara potrebama korisnika. Stoga Alen (Allen) predlaže da se daju odgovori na četiri pitanja da bi se predvidjele potrebe korisnika:

- 1) Koje riječi korisnici treba da usvoje da bi pričali o ljudima, stvarima i događajima u sredini u kojoj žive i uče?
- 2) Koje riječi treba da usvoji učenik da bi odgovorio na rutinska uputstva i naredbe?
- 3) Koje riječi su neophodne u učionici za opisivanje, upoređivanje, klasifikovanje, dopisivanje...?
- 4) Koje riječi su neophodne za specifične potrebe korisnika (npr. budući astrofizičar ima drugačije potrebe od onoga ko je zainteresovan za poljoprivredu) (Allen, 1983:108).

Brojni metodičari naglašavaju potrebu saradnje nastavnika i učenika u cilju zadovoljenja potreba korisnika. Imajući u vidu da potrebe pojedinca ne moraju da se podudaraju s potrebama grupe ili odjeljenja, nastavnik treba da prepozna te potrebe i da shodno tome organizuje aktivnosti. Dodatno, bilo bi šteta slijepo pratiti sadržaj lekcije na uštrb interesovanja korisnika. Ako učenik mora da usvoji određeni fond riječi samo da bi udovoljio nastavniku ili položio test, tad se ne radi o istinskoj potrebi - takav učenik će vjerovatno uspješno položiti test, ali neće biti osposobljen za komunikaciju na stranom jeziku (McCarthy, 1996: 89, 90; Allen, 1983:9,10).

4.1.2.2. Ciljevi učenja jezika

Ciljevi učenja jezika uopšteno se dijele na političko-ekonomske i jezičke. U nastavi jezika ti ciljevi su usmjereni na sticanje četiri vještine: razumijevanje slušanjem, usmena reprodukcija, čitanje i pisanje.

Polazeći od činjenice da je lingvističku kompetenciju (razumijevanje i tačno formulisanje fraza koje nemaju upotrebnu moć) zamijenila komunikativna kompetencija, tj. upotreba lingvističke kompetencije u raznim društvenim okruženjima, logično je zaključiti da je došlo i do pomjeranja u organizaciji same nastave jezika: akcenat se stavlja na tečnost, a ne tačnost, uz frontalni rad kombinuje se grupni, rad u paru, mijenja se uloga nastavnika i učenika, odnosno nastavnik postaje koordinator, medijator, fasilitator, a učenik preuzima uloge, izražava svoje mišljenje, timski rješava zadatke.

4.1.2.3. Uzrast ciljne grupe

Predškolska djeca, kao i učenici nižih razreda (I ciklus osnovne škole) usvajaju intuitivno, tako da su teme usko vezane za njihovu ličnost, potrebe i okruženje, a realizacija je osmišljena kroz igru i socijalizaciju. Učenici II i III ciklusa osnovne škole (11/12 – 15 godina) imaju izraženije socijalne, interaktivne i imaginativne potrebe, tako da školski program treba da bude usklađen s njihovim interesovanjima. U suprotnom, učenici neće biti motivisani. Kod srednjoškolaca (15 – 18/19) javljaju se profesionalne, kulturne i druge potrebe, što uslovljava specifične nastavne ciljeve. Naravno, odrasli polaznici (turisti, studenti u inostranstvu, poslovni ljudi, radnici raznih profila u inostranstvu, umjetnici, naučni radnici) teže zadovoljavanju instrumentalne i integrativne motivacije. Shodno tome, postoje tri glavne grupe ciljeva:

1. ciljevi usmjereni na zadovoljavanje komunikativnih potreba,
2. ciljevi funkcionalnog (instrumentalnog) karaktera,
3. ciljevi koji su vezani za lično usavršavanje.

4.1.3. Leksički minimum

Prilikom izbora leksičkog materijala treba voditi računa o leksičkom minimumu za određeni nivo znanja, koji će se u koncentričnim krugovima kroz dalje školovanje dodatno obogaćivati. Nastava leksike o osnovnoj školi treba da se ograniči na elementarni fond pojedinačnih riječi i fraza koje se odnose na određene konkretne situacije.

Postojali su brojni pokušaji stvaranja leksičkog minimuma s ciljem da se olakša učenje engleskog kao stranog jezika⁵³, odnosno naučnici su smatrali da učenicima umjesto velikog

---

⁵³ U radu su navedene najpoznatije liste u engl. jeziku. Naravno takvih pokušaja bilo je u raznim jezicima, npr. Gugenhajmova (Gougenheim) *Izrada elementarnog francuskog jezika* 1956. godine (1368 najfrekventnijih riječi); *Словарь минимум* (4.000 riječi za engl., franc. i njem. jezik) – djelo sovjetskih metodičara; *Dizionario di base della lingua italiana* ili De Maurov *Vocabolario di base* 1980 god. (Šamić, 1959:67; Corda, Marellò, 2004:31-37).

broja nekorisnih riječi koje će se površno naučiti ili se uopšte neće naučiti treba dati mali broj korisnih riječi i insistirati na njihovom savladavanju (Petković, 1970:111). Pomenućemo neke od najvažnijih lista engleskih riječi - Ogden i Ričards (Richards) su sastavili listu od 850 riječi tzv. *Basic English* (150 pridjeva, 600 imenica i 100 glagola) 30-tih godina XX vijeka, koja ima 12.425 značenja. Cilj ove liste bio je da se izvrši izbor riječi kao baza za početno učenje engleskog jezika. Kao kriterijum za izbor riječi nije uzeta kvantitativna baza, frekventnost upotrebe riječi, već logična baza koja zadovoljava potrebe svakodnevnog života. Ogden smatra da su imenice, za razliku od glagola, lakše za učenje, stoga je on u listu uvrstio samo 13 glagola koji u kombinaciji s prepozicijama pokrivaju brojne radnje. Naravno, ta lista ima slabosti, jer je učenje značenja podjednako teško kao i učenje riječi, a jezik je ipak neprirodan (Schmitt, 2007:15, 16).

Palmer, Vest (West) i Fositt (Faucett) u saradnji sa Sapirom (Sapir) i Torndajkom (Thorndike) 1936. godine izdaju listu *The Interim Report on Vocabulary Selection for the Teaching of English as a Foreign Language* od 3.000 riječi, u kojoj je frekventnost upotrebe riječi bila osnovni kriterijum. Sastavljači liste uzeli su u obzir i distribuciju, obuhvatnost i strukturalnu vrijednost riječi, kao i univerzalnost u pogledu geografskog područja. Lista je namijenjena učenicima između 12 i 18 godina koji uče engleski kao strani jezik, a imaju potrebe za receptivnim i produktivnim rječnikom. Uvrštene su i riječi koje se odnose i na kulturu i život Engleza (Petković, 1970:110-112; Closset, 1953:53).

Nakon njih Vest (West) 1953. godine objavljuje listu *General Service List of English Words* od 2.000 riječi, tj. porodica riječi koje pokrivaju otprilike 80% od onoga što redovno kažemo ili čujemo. Ova lista je imala snažan odjek, ali s obzirom na to da su u nju uvrštene i vrlo stare riječi, trenutno se revidira. Autor smatra da su u samom početku učenja jezika rječnik za govorni jezik i čitanje gotovo istovjetni, s tim da se kasnije rječnik za čitanje može sastaviti na osnovu kriterijuma frekventnosti upotrebe riječi, dok to nije slučaj s govornim jezikom. Po njegovom mišljenju, najpotrebnije riječi su one koje su zastupljene u mnogobrojnom tematskim područjima, a ne one s najvišom frekvencom, koje mogu biti zastupljene u nekolicini tematskih područja (Schmitt, 2007:16). Treba imati u vidu da i najbolji popisi imaju više ili manje subjektivan karakter, odnosno brojanje riječi i određivanje njihove frekventnosti je objektivno, ali je izbor materijala subjektivan (Closset, 1953:48; Petković, 1970:113, Celce-Murcia, 2001:287).

4.2. Gradiranje leksičkih sadržaja

Doziranje ili gradiranje leksike je postepeno i odmjereno dodavanje riječi. Ono je izuzetno bitno u početnoj fazi učenja leksike jer je tada najopterećenija novim leksemama. U kasnijoj fazi su savladane osnove morfologije i sintakse, stečena je samostalnost i kreativnost u formiranju jezičkog izraza, novih leksema je manje, ali su strukture komplikovanije. Broj novih leksičkih jedinica u određenoj didaktičkoj cjelini nije relevantan, niti je kontrola leksike tako rigorozna kao u početnoj fazi učenja, kada je neophodna restrikcija vokabulara na najfrekventnije i semantički najjednostavnije riječi u vezi s učenicima bliskim pojmovima i situacijama (Petrović, 1988:64; Vučo, 1998:86, 214).

Gradiranje se posmatra dvojako – na osnovu broja novih riječi u jednoj didaktičkoj jedinici ili lekciji, uključujući i vježbanja, i na osnovu vremenskog kriterija, tj. jednog nastavnog časa. Količinu novih riječi u nekoj didaktičkoj jedinici teško je statistički utvrditi, a i kada se statistički prikaže, brojne vrijednosti su uglavnom neusaglašene. Po mišljenju nekih istraživača, smatra se da se optimalni rezultat za čitanje postiže sa 3,6 – 4,5% novih riječi, odnosno 1 nova riječ na 37 poznatih, a ako je taj odnos 1:5, odnosno 20% novih riječi, takav tekst se smatra teškim štivom. Brojni udžbenici uvode 30 – 50 novih riječi po lekciji (Vučo, 1998: 86-88). Za početno učenje preporučuje se uvođenje 5 – 10 novih riječi u toku jednog časa, da bi se mogle utvrditi na samom času (Šekularac, 1992:132; Schmitt, 2007:144). Dimitrijević navodi neke poznate udžbenike engleskog jezika u kojima se broj novih riječi kreće od 5 do 40. Vest (Michael West) je dramatično smanjio procenat novih riječi u svojim tekstovima, tj. čitalac nailazi na novu riječ na svakih 44-56 riječi u prosjeku (Schmitt, 2007:17). Naravno, treba gradirati, tj. odrediti odnos prezentovanja značenja, tj. pored denotativnog, treba odrediti i opseg konotativnog značenja riječi (Dimitrijević, 1979:57). Teoretska postavka glasi da se novo znanje najbolje apsorbuje kada se nakalemi na poznato, a uz to treba izbalansirati i gustinu⁵⁴ teksta sa njegovom dužinom (McCarthy, 1996:117).

Naučnici smatraju da je 2.000 riječi inicijalni cilj za učenje stranog jezika da bi se nesmetano komuniciralo o temama iz svakodnevnog života. Za čitanje autentičnih tekstova potrebno je oko 3.000 do 5.000 porodica riječi, za univerzitetski nivo oko 10.000 porodica riječi, dok je za približavanje nivou izvornog govornika potrebno poznavanje oko 15.000 do

---

⁵⁴ Leksička gustina teksta mjeri se brojanjem svih riječi u tekstu, a potom samo sadržajnih riječi, isključuju se gramatičke ili funkcionalne riječi, zatim se izračuna procenat sadržajnih riječi u tekstu – što je veći procenat, veća je leksička gustina (McCarthy, 1996:71).

20.000 porodica riječi, od kojih 3.000 čini produktivni vokabular (Schmitt, 2007:143; Allen, 1983:105).

Gradacija ne podrazumijeva samo izbor leksičkog materijala, nego i njegovo optimalno raspoređivanje (Vučo, 1998:88).

4.3. *Prezentacija leksičkih sadržaja*

Objašnjavanje značenja novih riječi, tj. semantizacija leksike prvi je korak u nastavi leksike. To je jedno od najtežih i najkomplicovanijih, ali istovremeno i najinteresantnijih pitanja metodike nastave stranih jezika, gdje do punog izražaja dolazi umješnost nastavnika. Shodno tome, nastavnik treba da se pripremi za prezentaciju i obradu vokabulara. Ta priprema se zasniva na selekciji materijala i aktivnosti na času, određivanju njihovog redoslijeda, anticipiranju potencijalnih problema, aktiviranju mentalnog učešća učenika putem *schema*,⁵⁵ tj. strukturiranih okvira znanja o svijetu i jeziku. Npr. ako je tema *odmor*, šema obuhvata mjesta, putovanje, lični izbor, odmaranje, rezervaciju, pripreme, odlazak, povratak... Stoga nastavnik unaprijed treba da pripremi vokabular koji će pokrivati te oblasti. Naravno, priprema ne mora da zavisi od aktiviranja šema, tako da se riječi ponuđene u tekstu mogu na razne načine objasniti, s tim da nastavnik minimalno pripremi učenike (*more is less*)⁵⁶, kao i da im prezentuje samo ključne riječi kako bi učenici sami dokučili značenje teksta. Uspješnost ovladavanja riječima zavisi od broja čula koja su uključena u proces učenja, kao i od interakcije nastavnika i učenika, jer je čas mjesto gdje nastavnik i učenici „ugovaraju“ značenje riječi, tj. nastavnik treba da na lako razumljiv način predoči značenje nove riječi, a na učenicima je da nova značenja povežu s već postojećim. Naravno, učenici treba da signaliziraju nastavniku kad nisu u potpunosti „uhvatili“ značenje i kad su im potrebne dodatne informacije, a potom da isprobaju novonaučene riječi da bi dali povratnu informaciju i sebi i nastavniku (Mc Carthy, 1996:108-121; Allen, 1983:7).

Nove riječi učenicima se mogu objasniti na tri osnovna načina:

- ✧ direktnim povezivanjem njihovog značenja s predmetom ili pojmom na koji se odnose;

---

⁵⁵ *Schema* (pl. *schemata*) u psihologiji je način na koji je znanje o nekoj temi ili konceptu predstavljeno i organizovano u mislima (Thornbury, 2006: 202).

⁵⁶ „S manje dobija se više“ – ne zna se tačno porijeklo ove izreke, osim da je pominje pjesnik Robert Brauning (R Browning) u pjesmi „Andrea del Sarto“, objavljenoj 1855. godine http://en.wikipedia.org/wiki/Less_is_more, preuzeto 20. V 2015)

- ✧ povezivanjem riječi s nekim drugim, poznatim riječima u stranom jeziku;
- ✧ povezivanjem riječi s odgovarajućim izrazom u maternjem jeziku (Petrović, 1988:62).

Prvi način, tj. ilustracija ili demonstracija⁵⁷ koristi se na početnom nivou učenja stranog jezika s učenicima mlađeg uzrasta. Iako su korisna i didaktički opravdana, očigledna sredstva imaju nedostataka - njima se može prezentovati ograničen broj riječi, a uz to ne pružaju garanciju nastavniku da je učenik pravilno povezoao riječ i ono što ona označava, niti da usvaja leksički sistem stranog jezika odvojeno od leksičkog sistema maternjeg jezika. Proces identifikacije riječi u svijesti učenika ne može se pratiti, stoga treba upozoravati učenike na razlike u opsegu značenja riječi i njihove upotrebe da bi se izbjegao negativan transfer.

Drugi način, odnosno objašnjavanje riječi pomoću drugih poznatih riječi na stranom jeziku primjenjuje se na naprednijim nivoima učenja stranog jezika. Zasniva se na definicijama, opisima na stranom jeziku, parafrazama, sinonimiji, antonimiji, hiponimiji, klasama i porodici riječi, etimologiji⁵⁸ i sl. Treba napomenuti da većina naučnika ne preporučuje upotrebu antonima, jer zbunjuju učenike. Prilikom definisanja i parafraziranja, od ključnog značaja je upotreba proceduralnog vokabulara⁵⁹. Ovakvo objašnjavanje riječi pretpostavlja i obučavanje učenika kako da koriste jednojezične rječnike, i to one koji odgovaraju njihovom nivou znanja, kao npr.: *Oxford Student's Dictionary of American English* ili *Longman Dictionary of Contemporary English*. Takvi rječnici nude nepotpune i manje tačne definicije od onih rječnika koji su namijenjeni izvornim govornicima ili dobrim poznavacima engleskog kao stranog jezika, ali su korisniji za učenike jer imaju jednostavniju terminologiju (Allen, 1983: 39,47; McCarthy, 1996:123).

---

⁵⁷ Pomoćna sredstva u demonstraciji mogu da budu mimika, pokret, modulacija glasa, s tim da ih nastavnik koristi u razumnoj mjeri, tj. da ne pribjegava očiglednim sredstvima koja bi narušila njegov autoritet ili disciplinu na času (Šamić, 1959:47, 54). Naravno, poželjno je uključiti učenike kao asistente (Allen, 1983:39).

⁵⁸ Etimologija je zanimljiva, olakšava pamćenje, ukazuje na vezu između mišljenja i jezika i čini nastavu jezika sadržajnijom, ali ta objašnjenja treba da budu kratka i pristupačna i da se koriste samo kad imaju praktično značenje i neku korist, tj. neki podaci iz istorije jezika pojašnjavaju neku osobenost u značenju ili obliku riječi, ali čas se ne smije pretvoriti u razgovor o jeziku (Šamić, 1959:52, 53).

⁵⁹ Proceduralni vokabular obuhvata riječi koje koristimo da bismo druge riječi opisali i definisali, te strukturirali i organizovali njihovo značenje, npr. u rečenici *Ruža je vrsta cvijeta*, riječ *vrsta* je proceduralna riječ. U proceduralni vokabular spadaju riječi poput: tip, materijal, dio, veličina, boja, dimenzija i sl. (McCarthy, 1996:51, 159).

Treći način, odnosno prevodni ekvivalent, uglavnom se koristi kod objašnjavanja teško razumljivih ili apstraktnih pojmova, kao i zbog uštede vremena. Ima dijagnostičku funkciju i za učenika i za nastavnika, tj. nastavnik ima povratnu informaciju da li su učenici pravilno usvojili riječ, a učenici potvrdu da je njihovo shvatanje ispravno. Naravno, prevod ima određenih nedostataka – može da ohrabri učenike da razmišljaju na maternjem jeziku, odnosno da pri prevođenju konstantno prave analogiju s maternjim jezikom, kao i da smatraju da su naučili riječ ili izraz čim znaju prevod, zanemarujući sva druga moguća značenja i upotrebe iste. Zaključak je da prevodni ekvivalent ne smije da bude isključivi način prezentacije leksike, već dopuna ilustrativnom ili verbalnom objašnjenju na stranom jeziku (Petrović, 1988:62, 63; Davies, Pearse, 2000:61). Postoje kontroverzni stavovi oko ispisivanja riječi u posebne sveske s prevodnim ekvivalentom. Neki naučnici smatraju da to treba odbaciti zbog negativnog transfera maternjeg jezika, kao i zbog činjenice da svaka riječ dobija pravo značenje tek u kontekstu. S druge strane, brojni metodičari dijele mišljenje da učenici treba da prave liste riječi, jer ih bolje nauče i lakše zapamte (Petrović, 1988:63; Allen, 1983:50, Šamić, 1959:69).

Koji će se metod semantizacije upotrijebiti zavisi od više faktora – karaktera same riječi, uzrasta i predznanja učenika, uslova izvođenja nastave, kao i nivoa poznavanja stranog jezika i umještosti samog nastavnika (Šekularac, 1992:136).

Nova riječ uvodi se prvo oralno – učenik je prvo čuje i razumije, zatim je izgovara, potom je vidi napisanu, pa je pročita i konačno sam napiše. Izgovor riječi prvo se uči slušanjem, potom imitacijom i ponavljanjem (Davies, Pearse, 2000:64). Nastavnik ili snimljen glas izvornog govornika mogu prvo da izgovore riječ, dok su učenicima zatvorene knjige ili, pak, učenici mogu da gledaju riječi dok ih nastavnik izgovara. Postavlja se pitanje da li je bolje prvo usmjeriti pažnju na riječ, pa potom na njeno značenje ili *vice versa*, jer ako se taj proces uporedi s maternjim jezikom, redosljed učenja u ranom uzrastu je prvenstveno iskustveni, a tek nakon toga dijete čuje riječ koja označava predmet njegovog interesovanja (Allen, 1983:13). Da bi učenik pravilno shvatio značenje riječi, poželjno je da je prvi put sretne u što prirodnijoj i očiglednijoj situaciji. Sljedeća faza je da datu riječ izvuče iz te situacije i uopšti je kako bi postala lako upotrebljiva u svim novim, nepripremljenim i neočekivanim situacijama. Većina novih riječi uvodi se kroz pogodan kontekst, s već poznatim vokabularom i gramatičkim strukturama. Naravno, kontekst nije jedini način uvođenja novih riječi, npr. za engl. riječ *river* nije potreban kontekst da bi se razumjela. Shodno tome, nastavnici ne smiju da zauzimaju krut stav, tj. da primjenjuju isto rješenje za prezentaciju svih riječi (Petković, 1970: 113, 114; Dimitrijević, 1979:56).

Treba napomenuti i činjenicu da je učenički fond riječi različit, individualan, kao i da je memorisanje različitih leksičkih jedinica neravnomjerno (Šekularac, 1992:133).

Nejšn (Nation) tvrdi da treba prvo savladati osnovni vokabular od 2.000 riječi, potom ga proširivati riječima iz određenih tematskih oblasti, a zatim učenici treba da savladaju riječi koje ih interesuju, kao i riječi koje su vezane za izvođenje same nastave. Nejšn takođe smatra da je vrijeme na času bolje iskorišteno ako ga nastavnici posvete podučavanju učenika strategijama koje su neophodne da bi se oni osposobili da sami usvajaju nove riječi (pogađanje značenja riječi na osnovu konteksta, učenje o korijenu riječi i afiksima, kao i primjena mnemoničkih tehnika) (Schmitt, 2007: 144). Stoga ćemo u sljedećem poglavlju detaljnije prikazati strategije u izučavanju vokabulara.

4.3.1. Strategije u izučavanju vokabulara

Postoje brojne strategije koje su korisne za početno otkrivanje značenja riječi, kao i one koje su namijenjene zadržavanju naučene riječi u pamćenju. Strategije se mogu klasifikovati i na:

- ✧ *determinativne* (gdje učenik sam dolazi do značenja riječi);
- ✧ *sociološke* (podrazumijevaju interakciju s drugim osobama, nastavnicima ili učenicima);
- ✧ *mnemoničke* (povezivanje prethodnog znanja s novim putem asocijacija ili grupisanja da bi se riječ urezala u pamćenje);
- ✧ *kognitivne* (nisu fokusirane na manipulativni mentalni proces kao mnemoničke, već obuhvataju ponavljanje i upotrebu mehaničkih sredstava za izučavanje vokabulara, npr. pravljenje rječnika);
- ✧ *metakognitivne*⁶⁰ (podrazumijevaju svjesnu odluku o procesu učenja, odnosno planiranje, monitoring i evaluaciju najboljeg načina za učenje, kao i samoprocjenu znanja i napretka) (Schmitt, 2007: 135, 136).

Šmit (Schmitt) je u svom radu *Vocabulary in Language Teaching* prikazao sljedeću shemu strategija u izučavanju leksike:

---

⁶⁰ U nastavku teksta korišće se skraćenice: determinativne strategije – DET, sociološke – SOC, memorijske ili mnemoničke – MEM, kognitivne – COG i metakognitivne – MET, kao i kod samog autora.

Strategije za otkrivanje značenja nove riječi:

DET	analiza vrste riječi i funkcije u rečenici; analiza korijena i afiksa; traženje srodne riječi u L1; analiza slika ili gestova, ako postoje; pogađanje značenja na osnovu konteksta; upotreba dvojezičnog ili jednojezičnog rječnika
SOC	pitati nastavnika ili druge učenike za sinonim, antonim, parafrazu ili prevodni ekvivalent

Tabela 1. Strategije za otkrivanje značenja nove riječi (Schmitt, 2007: 134) Strategije za memorisanje riječi s kojom se učenik već susreo:

SOC	proučavanje i utvrđivanje značenja u grupi; interakcija s izvornim govornicima
MEM	povezivanje riječi s prethodnim ličnim iskustvom; upotreba semantičkih mapa; vizuelni prikaz oblika i značenja riječi; proučavanje pisane forme riječi; izgovaranje riječi naglas; primjena fizičke aktivnosti pri učenju riječi;
COG	verbalno ponavljanje; prepisivanje riječi; pravljenje popisa riječi; obilježavanje fizičkih predmeta engleskim terminima
MET	korištenje medija na engleskom jeziku (pjesama, filmova, vijesti i sl.); samoprocjena na osnovu testova riječi; kontinuirano izučavanje riječi

Tabela 2. Strategije za memorisanje riječi s kojom se učenik već susreo (Schmitt, 2007: 134)**4.3.2. Eksplicitno i implicitno učenje vokabulara**

70-tih i 80-tih godina prošlog vijeka komunikativni pristup akcentovao je implicitno učenje - nastavnici su podržavali učenike da zaključe značenje riječi na osnovu konteksta, da koriste jednojezične umjesto dvojezičnih rječnika. Sadašnje tendencije uključuju eksplicitno učenje zajedno s aktivnostima koje podrazumijevaju uzgredno, tj. implicitno učenje (Celce-Murcia, 2001:286).

4.3.2.1. Eksplicitno učenje

Ključni principi eksplicitnog učenja su integrisanje novih riječi u postojeći fond riječi, promovisanje dubokog nivoa obrade, tj. upozoravanje na brojna značenja riječi, upotreba raznih tehnika, povezivanje riječi sa stvarnim svijetom učenika, podsticanje učenika da samostalno koriste strategije u učenju, izgrađivanje svijesti o intraleksičkim faktorima koji mogu da otežaju usvajanje novih riječi, koje ćemo preciznije definisati sljedećom tabelom (Schmitt, 2007: 146-158):

Intraleksički faktori koji utiču na učenje vokabulara:	
<u>Olakšavajući faktori:</u>	<u>Otežavajući faktori:</u>
<ul style="list-style-type: none"> ✧ poznate foneme ✧ uobičajena kombinacija slova (sland) ✧ akcenat je uvijek na istom slogu ✧ konzistentan odnos zvuka i oznake ✧ pravilnost infleksije ✧ pravilnost derivacije ✧ transparentnost dijelova riječi (npr. preview = look before) ✧ opšte riječi s neutralnim registrom ✧ jedan oblik – jedno značenje 	<ul style="list-style-type: none"> ✧ nepoznate foneme ✧ neuobičajena kombinacija slova (ndasl) ✧ promjenljivo mjesto akcenta ✧ inkongruencija zvuka i oznake ✧ kompleksnost infleksije ✧ kompleksnost derivacije ✧ varljiva transparentnost (outlook ≠ out of line) ✧ sličnost oblika riječi (affect/effect) ✧ specifične riječi s ograničenjima registra ✧ idiomi ✧ jedan oblik – nekoliko značenja

Tabela 3. Intraleksički faktori koji utiču na učenje vokabulara (Schmitt, 2007: 148, 149)

Osim intraleksičkih, postoje i brojni drugi faktori koji utiču na učenje vokabulara. *Srodne riječi* olakšavaju usvajanje novih riječi (*television – televizija*), dok ga *kvazisironimi* ili *lažni prijatelji* otežavaju (u engl. jeziku *gymnasium* označava fiskulturnu salu, dok je u našem i njemačkom jeziku *gimnazija* tip srednjoškolske ustanove) (Allen, 1983:48, 49). Postoje i tzv. *stranci*, tj. riječi koje nemaju prevodnog ekvivalenta u L1. Thornberi smatra da su riječi iz L2 poznanici – srećemo ih, znamo ih po imenu, razumijemo ih, ali nismo s njima bliski kao s njihovim ekvivalentima u L1. On učenje L2 poredi sa selidbom u drugi grad, tj. potrebno je vrijeme da se uspostave veze i da se poznanici pretvore u prijatelje. Poznanike možemo zaboraviti, ali prijatelje nikad (Thornbury, 2007:20).

4.3.2.2. Implicitno učenje

Nasuprot eksplicitnom učenju, osnovno načelo implicitnog učenja je obezbjeđivanje maksimalne izloženosti učenika stranom jeziku. Najbolji način je naravno boravak u zemlji čiji se jezik izučava,⁶¹ međutim nastavnik mora da nađe i druge načine kako bi povećao

⁶¹ Po nekim istraživanjima, ispitivani učenici kod kuće nauče oko 275 engleskih riječi za pola godine, dok se boravkom u UK taj broj povećao na 1.325 riječi. Radi se o učenicima koji nisu pohađali kurseve engleskog jezika u inostranstvu, već su samo bili okruženi izvornim govornicima (Schmitt, 2007:149). Brojne analize su pokazale da je 18 godina u učionici ekvivalent boravku od godinu dana u zemlji čiji se jezik izučava (Thornbury, 2007:20).

izloženost učenika stranom jeziku. Jedno od potencijalnih rješenja je čitanje, imajući u vidu da pisani jezik sadrži neuporedivo veći broj riječi od govornog. Na početnom stadijumu, učenici mogu da koriste lektiru prilagođenu njihovom uzrastu i znanju (*graded readers*), dok napredni treba da čitaju autentične tekstove i to prvo s istom tematikom (*narrow reading*), a potom s raznim temama (*wide reading*). Jedan od načina da se provjeri nivo čitanja učenika je *cloze test*, u kojem se uglavnom izbriše svaka sedma riječ, a zadatak učenika je da popune praznine. Međutim, istraživanja su pokazala da pogađanje na osnovu konteksta više unapređuje vještinu čitanja, nego obogaćivanje vokabulara. Stoga se smatra da učenicima treba dati eksplicitna uputstva pri učenju osnovnog vokabulara, tj. 2.000 – 3.000 najfrekventnijih riječi, dok ostale riječi treba učiti implicitno, usput, čitanjem ili slušanjem (Celce-Murcia, 2001: 289; Schmitt, 2007: 158).

U istraživanju vokabulara, akcenat se stavlja na čitanje, mada je leksika potrebna za sve vještine. Naime, istraživanje je pokazalo da razumijevanje više otežavaju leksičke nego gramatičke greške⁶² (Schmitt, 2007:155).

4.3.3. Kako prezentovati leksiku?

Svi nastavnici treba da imaju u vidu da nema gotovih rješenja za uspješnu prezentaciju leksičkih sadržaja. To umnogome zavisi od stručnosti, spretnosti i iskustva nastavnika. Navešćemo neke smjernice koje mogu da pomognu u realizaciji ovog kompleksnog zadatka nastavnog procesa. Naime, prilikom planiranja prezentacije vokabulara, nastavnik treba da odredi:

- ✧ kako da kreira realnu potrebu za nekim riječima u svijesti učenika,
- ✧ koliko riječi da prezentuje na času,
- ✧ da li prvo prezentuje formu ili značenje riječi,
- ✧ koji način koristi u prezentaciji riječi (vizuelna ili verbalna sredstva, tj. ilustraciju, definiciju, prevodni ekvivalent i sl.)
- ✧ kako da prezentuje fonološki oblik,
- ✧ kad da uvede ortografsku formu,
- ✧ kako i do koje mjere da uključi učenike u prezentaciju,

---

⁶² Elis (Ellis) pravi distinkciju između pojmova *errors* i *mistakes*, odnosno *errors* su rezultat neznanja – učenik ne zna šta je ispravno, a *mistakes* su slučajne omaške – učenik u datom trenutku nije u stanju da primijeni ono što zna (Ellis, 2008:17).

- ✧ kako da prezentacijom zadovolji razne stilove učenja⁶³

Uspješna prezentacija leksičkog materijala obuhvata sljedeće stavke:

- ✧ riječi se najbolje savladaju kada sami učenici osjećaju potrebu za njima,
- ✧ treba povezati nove riječi s prethodnim znanjem,
- ✧ broj riječi koje se prezentuje na času zavisi od više faktora – uzrasta i predznanja učenika, kompleksnosti riječi, stepena savladljivosti, potrebe (da li pripada receptivnom ili produktivnom vokabularu),
- ✧ uključiti što je više moguće čula učenika pri prezentaciji novih riječi,
- ✧ standardni pristup je da prezentacija značenja prethodi prezentaciji forme,
- ✧ svaki način prezentacije riječi ima svojih prednosti i nedostataka, tako da će dobar nastavnik prepoznati šta da upotrijebi u kojoj situaciji,
- ✧ fonološki oblik može se prezentovati putem davanja jasnih primjera, transkripcije, ponavljanja,
- ✧ ortografska forma treba da uslijedi ubrzo nakon prezentacije fonološkog oblika,
- ✧ imati u vidu da ono što se čuje, vidi, izgovora i shvata predstavlja samo prve korake u procesu ovladavanja riječima,
- ✧ učenici moraju biti aktivno uključeni u prezentaciju,
- ✧ prezentacija treba da bude tačna, kratka i jednostavna da bi ostalo vremena da se uvježba naučeno,
- ✧ obezbijediti dosta aktivnosti u kojima će učenici svrsishodno upotrijebiti riječi (razmjena informacija ili izražavanje ličnih osjećanja, stavova) (Allen, 1983:17,41; Thornbury, 2007: 76,92).

U skladu s gore navedenim, navešćemo i nekoliko smjernica za dobro objašnjavanje:

- ✧ biti koncizan, tj. ne pričati nadugo i naširoko da bi se učenicima održala pažnja;
- ✧ govoriti razgovjetno i polako;

---

⁶³ Ustanovljeno je da postoji osam različitih stilova učenja, tj. vrsta inteligencije – verbalno-lingvistička, logičko-matematička, vizuelno-prostorna, tjelesno-kinetička, muzičko-ritmička, interpersonalna, intrapersonalna i prirodni stil učenja. Pripreme, instrukcioni materijali i metode učenja, prilagođeni potrebama učenika zavisno od njihovog stila učenja, doprinose unapređenju učeničkih postignuća (Jeftić, 2001:227).

- ✧ ne koristiti jezik koji je komplikovaniji od same jezičke građe koja se objašnjava;
- ✧ fokusirati objašnjenja na jednu oblast, jer pokrivanje više jezičkih problema može da zbuni učenike;
- ✧ dati dosta primjera;
- ✧ postavljati pitanja da bi se provjerilo razumijevanje učenika;
- ✧ koristiti dijagrame i vizuelna sredstva;
- ✧ provjeriti da li učenici prate izlaganje;
- ✧ anticipirati problem i donijeti odluku da li da se objašnjenje dâ prije nego što se učenici suoče s njim ili tek kad naiđu na njega (Scrivener, 2005:267).

Alternativa davanju objašnjenja je kreiranje aktivnosti u kojima će učeniti sami doći do otkrića. To na prvi pogled djeluje lako, međutim iziskuje pripremu, maštovitost i fleksibilnost nastavnika, koji treba da:

- ✧ stvori uslove u kojima se može naučiti jezička građa;
- ✧ napravi selekciju odgovarajućih zadataka;
- ✧ ponudi adekvatne instrukcije, pomoć, povratnu informaciju, objašnjenja;
- ✧ organizuje i strukturira čas tako da svi učenici budu angažovani;
- ✧ iskoristi što je moguće više aktivnost postavljanjem dobrih pitanja koja će usmjeriti učenike da razmišljaju o razlozima svojih izbora (Scrivener, 2005: 268).

4.4. Uvježbavanje leksičkih sadržaja

Prilikom uvježbavanja leksičkih sadržaja, nastavnik treba da aktivira metakognitivne strategije učenja svojih učenika, da utiče na njihov aktivni angažman, stvori bogato okruženje riječima u učionici (panoi, poster, oblaci s riječima, mape uma...) i ponudi širok spektar aktivnosti koji će zadovoljiti potrebe svakog tipa učenika. Nakon što učenici vide i čuju novu leksičku jedinicu, potrebno je da im se ponudi veliki broj aktivnosti u kojima će je sretati i koristiti da bi postala dio njihovog produktivnog vokabulara, o čemu će biti riječi u narednom poglavlju.

Postoje brojne vježbe za leksiku:

- ✧ spajanje slika s leksičkim jedinicama,
- ✧ spajanje jednog dijela leksičke jedinice s drugim, npr. početka s krajem,

- ✧ spajanje leksičke jedinice s drugom, npr. kolokacije, sinonimi, antonimi, grupa riječi,
- ✧ upotreba prefiksa i sufiksa u građenju novih riječi,
- ✧ klasifikovanje riječi u liste,
- ✧ upotreba datih leksičkih jedinica za izradu specifičnog zadatka,
- ✧ popunjavanje ukrštenica, tabela, dijagrama,
- ✧ popunjavanje praznina u rečenicama,
- ✧ igre memorije, gdje se riječi vežu za sistem već naučenih riječi,
- ✧ totalni fizički odgovor (TPR, Total Physical Response), □
- ✧ moždana oluja (*brainstorming*) i mape uma, □
- ✧ sastavljanje rečenica od ispremetanih riječi, □
- ✧ prevod, □
- ✧ crtanje zadatah pojmova, □□
- ✧ višestruki izbor, □
- ✧ traženje uljeza, □
- ✧ parafraziranje, □
- ✧ igre pogađanja, □
- ✧ stavljanje riječi u prave grupe, □
- ✧ ukrštenice, □
- ✧ pisanje kratkih dirigovanih sastava (Scrivener, 2005: 237). □

Navedene vježbe mogu da se koriste za uvježbavanje i provjeravanje usvojenosti vokabulara.

4.4.1. Primjeri tehnika za uvježbavanje leksike

Postoji bezbroj igrica koje se mogu koristiti u učionici u cilju uvježbavanja vokabulara. Navešćemo samo neke od njih:

Snake Words („Kaladont“) - završetak jedne riječi (posljednje slovo ili slog) je početak naredne:

Food: spinach – ham – melon – nuts – sausage – egg – garlic - cheese ...

Stop the bus! („Gradovi“) – smišljaju se riječi koje počinju određenim slovom za navedene kategorije (Ova igra se može primijeniti na raznim uzrastima, samo se promijene nazivi kategorija)

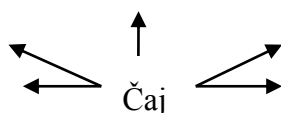
<i>Animals (Životinje)</i>	<i>Colours (Boje)</i>	<i>Food (Hrana)</i>	<i>Countries (Države)</i>	<i>Sport</i>
Tiger	Turquoise	Tuna	Tunisia	Tennis
Tigar	Tirkizna	Tunjevina	Tunis	Tenis

Something... *in the kitchen* *in the living room* *in the bedroom* *in the bathroom*

(Nešto...) Spices Sofa Sheet Soap

Guessing („Čik pogodi!“) - nastavnik ili, još bolje, učenik daje definiciju ili opis, a drugi učenici pogađaju o čemu se radi: *“It's an animal. It has a very long neck and big brown spots. What is it?”* (To je životinja. Ima veoma dugačak vrat i velike braon tačke. Šta je to?)⁶⁴

Brainstorming („Moždana oluja“) je grupna ili individualna kreativna tehnika u nastavnom procesu koju je prvi put pomenuo Aleks F. Osborn (Alex Faickney Osborn) 1953. godine. Tehnika je dobila ime po izrazu *„using the brain to storm a problem“*, odnosno *koristiti mozak za brzo rješavanje problema*, u kojoj se slobodno produkuju riječi i ideje u atmosferi necenzurisanog asociiranja u cilju evokacije već poznate leksike (npr. Čaj – čajnik, samovar, Kina, kesica, cjediljka, listovi, hibiskus, zeleni...). Kratko traje i aktivno angažuje učenike.⁶⁵

Mind maps („Mape uma“) je tehnika koja omogućava pamćenje obimne materije, izvlačeći samo suštinu. Idejni tvorac je Toni Buzan (Anthony Peter Buzan). Mape uma su grafički prikaz koji se kreće od centra ka krajevima, tj. nadređeni pojmovi dalje se granaju na

⁶⁴ Primjeri su sa foruma za kontinuirani profesionalni razvoj pod nazivom *Lexis Course* koji je održala prof. Draginja Jeftić u Podgorici 25. i 26. februara 2014. godine i na kojem je učestvovao autor rada.

⁶⁵ Tehnika *brainstorming* koristi se često u učionici upravo zbog toga što ne iziskuje mnogo vremena, održava interesovanje i aktivnost učenika, evocira njihovo znanje i iskustvo i brzo se dolazi do rješenja za dalji rad (Popović, 2009:25)

podređene. Ovim učenjem koriste se istovremeno obje moždane hemisfere - lijevoj hemisferi su potrebne činjenice, a desnoj opisi tih činjenica.⁶⁶

Circle the Odd One Out („Pronađi uljeza“)

kauč   plaža   sto   fotelja

Finding the objects („Toplo – hladno“) – korisna igra za uvježbavanje pojmova u vezi s pravcima kretanja (desno, lijevo, pravo, blizu, daleko...) (Lee, 1986:21).

4.4.2. Receptivni i produktivni vokabular

Nije dovoljno učiniti nove riječi razumljivim i jasnim. To je samo jedan, i to lakši dio posla. Važniji dio nastavnog procesa je pretvaranje receptivnog vokabulara u produktivni, tj. nastojanje da učenici asimiliraju nove riječi, tako da one zaista postanu njihova svojina.

Receptivni ili pasivni vokabular obuhvata riječi koje razumijemo, ali ne upotrebljavamo, dok *aktivni ili produktivni vokabular* obuhvata riječi koje koristimo (Kristal, 1988: 221). Receptivno znanje prevazilazi produktivno i uglavnom mu prethodi, ali ne i uvijek, odnosno mi shvatamo više riječi nego što možemo da ih izustimo i obično ih razumijemo prije nego što ih kažemo. Pasivno poznavanje 2.000 najfrekventnijih riječi omogućava razumijevanje devet od deset riječi, tj. 90% većine pisanih tekstova (Thornbury, 2007:15,21). Međutim, brojni udžbenici ne naznačavaju koje riječi treba da postanu dio pasivnog, odnosno aktivnog vokabulara, tako da je teško nastavniku da odredi koje riječi učenici treba da usvoje aktivno, a koje samo receptivno. Pitanje aktivne i receptivne leksike moglo bi biti mjerljivo prilikom evaluacije, odnosno da li učenik određenu riječ upotrebljava ili je samo razumije, dok kod usvajanja problem i dalje ostaje otvoren (Vučo, 1998:215). Autori vjerovatno pretpostavljaju da se riječi razumiju na početku, a da kasnije kroz vježbanja postaju dio aktivnog vokabulara (Corda, Marelllo, 2004:27). U nastavi stranog jezika podjela riječi na receptivne i produktivne uglavnom se vrši na osnovu subjektivnog kriterijuma nastavnika (Dimitrijević, 1999:122). Receptivno usvajanje riječi ne može se odvojiti od produktivnog, tj. pasivni rječnik je rezervoar aktivnog rječnika, jer riječi iz pasivnog rječnika prelaze u aktivni.

⁶⁶ Lijeva hemisfera je logička i podrazumijeva analizu, brojeve, riječi, dok je desna kreativna i podrazumijeva sintezu, prostorno poimanje, ritam, imaginaciju.

Pored receptivnog i produktivnog vokabulara, postoji i *potencijalni vokabular* koji obuhvata sve riječi, prvenstveno složenice i izvedenice, s kojima se učenik nije ranije susretao, ali koje je u stanju da shvati na osnovu poznavanja pravila morfologije ili hipoteza izvedenih na osnovu konteksta. Dakle, potencijalni vokabular je dio receptivnog vokabulara koji još nije *aktiviran* i čiji je raspon nemoguće odrediti (Corda, Marelllo, 2004:27).

Polazeći od činjenice da je osnovni cilj učenja stranog jezika osposobljavanje učenika da se slobodno i samostalno izražavaju na njemu, logično je da je potrebno što veći broj riječi učiniti produktivnim. To možemo postići raznim vježbanjima: slušanjem, čitanjem, ponavljanjem, upotrebom, sastavljanjem rečenica sa zadatim riječima, rekonstituisanjem rečenica, sastavljanjem rečenica koje se vezuju za lična iskustva učenika, popunjavanjem izostavljenih riječi, dodavanjem odgovarajućih riječi zadatim riječima, npr. pridjeva imenicama i sl., grupisanjem riječi po tematici, korijenu, sinonimiji i sl., gdje se novonaučene riječi vezuju sa već poznatim, odgovaranjem na pitanja, prevodjenjem, prepričavanjem. Posebnu pažnju treba obratiti na idiome i idiomatske izraze, kao i na razne frazeološke obrte. Takođe, riječ će se brže usvojiti ako pored poznavanja njenog značenja u kontekstu budemo znali i njeno značenje van konteksta, kao i njen ekvivalent na našem jeziku⁶⁷. Treba voditi računa da vježbanja budu zanimljiva, jer će ih tako učenici bolje upamtiti (Šamić, 1959: 57-64). Nema svrhe od učenja novih leksičkih jedinica ako se one ne upamte. Pamćenje uključuje četiri aktivnosti: pohranjivanje podataka u mozgu, njihovo izvlačenje, upotrebu i zadržavanje u pamćenju.

4.4.3. Mentalni leksikon

Iako su današnja saznanja o vezi između jezika i svijesti još uvijek oskudna, istraživanja pokazuju da je obrazovan čovjek, koji zna na desetine, pa čak i stotine hiljada riječi maternjeg jezika, u stanju da se prisjeti odgovarajuće riječi u milisekundi, što dovodi do zaključka da mozak mora da organizuje riječi na određen način. Naravno, to nužno ne znači da na isti način organizuje riječi stranog jezika, niti da proces razumijevanja i produkcije operiše po istim mentalnim principima. U svakom slučaju, mentalni leksikon sadrži *ulaz* (riječi su na neki način upisane u mozak), *arhivu* (mjesto gdje su riječi pohranjene) i *aktiviranje riječi* (riječi se izvlače kad se ukaže potreba za njima)⁶⁸. Dakle, mentalni leksikon

---

⁶⁷ Savremene tendencije nastave stranog jezika insistiraju na vraćanju upotrebe maternjeg jezika u cilju uspješnijeg savladavanja stranog jezika (Morgan, Rinvoluceri, 2004:3).

⁶⁸ Engleski termini su: *input, storage, retrieval* – prim. T. Đ.

je ujedno rječnik, leksikon, enciklopedija, biblioteka i računar. Kao rječnik, mentalni leksikon po abecednom redu „upisuje“ riječ zajedno s njenim značenjima, ortografskim i fonološkim oblikom, etimologijom i derivacijama; sličnost s leksikonom je u tome što klasifikuje riječi u semantička polja i pravi selekciju srodnih riječi i izraza; on je i enciklopedija jer riječi sa sobom nose i veze s drugim oblastima znanja (istorijskim, kulturnim, sociološkim...); ponaša se i kao računar u smislu nevjerovatno brze obrade podataka i njihovog konstantnog ažuriranja i klasifikovanja i, konačno, on je biblioteka koja pohranjuje i katalogizira podatke. Istraživanja pokazuju da se riječi automatski obrađuju na osnovu značenja, a ne na osnovu rastavljanja na sastavne dijelove, kao i to da su organizovane u semantički povezane porodice, tako da je fenomen „na vrhu mi je jezika“ sličan mentalnom leksikonu L1 i L2 (McCarthy, 1996:34-39).

4.5. Testiranje leksičkih sadržaja

„Testiranje rečnika ima dužu tradiciju [...] od testiranja ostale jezičke građe ili veština. Prva testiranja rečnika bila su vezana za proučavanje inteligencije i učenja uopšte, a tokom vremena interesovanja psihologa, sociologa i drugih istraživača znatno su se proširila, pa se rečnik danas proučava u vezi sa brojnim psihološkim, jezičkim, sociološkim, pedagoškim i metodskim pojavama i problemima“ (Dimitrijević, 1999:122).

Jedan od najvažnijih principa testiranja je da se provjerava samo ono što je predavano i uvježbano. Ovaj princip testiranja odnosi se samo na neke testove, npr. test dostignuća koji nastavnici najčešće koriste (Dimitrijević, 1999:122).

Testiranje leksike je problematično, jer ni najobimniji test ne može da obuhvati sve riječi koje su obrađene. Shodno tome, treba odrediti broj riječi koji će se testirati, što zavisi prvenstveno od cilja testiranja. Ako je riječ o testu dostignuća, a ne opšteg jezičkog znanja koji traje jedan školski čas, smatra se da je oko 10% riječi obrađenog vokabulara adekvatan procenat (Dimitrijević, 1999:123). Broj riječi koje ćemo uvrstiti u test zavisi i od toga da li testiramo receptivni ili produktivni vokabular, odnosno testiranje produktivnog vokabulara zahtijeva više vremena od testiranja receptivnog.

Pitanje je i da li treba testirati samo oblike riječi ili i njihova značenja. Dimitrijević je mišljenja da treba testirati oblike i značenja riječi. Ukazuje i na zamku u koju lako mogu da upadnu nastavnici, tj. jedni namjerno traže „teške riječi“, a drugi, da bi izbjegli subjektivizam prilikom izbora riječi, isključivo se oslanjaju na slučajni izbor (Dimitrijević, 1999:125). Tornberi smatra da većina testova provjerava samo jedan ili dva aspekta riječi, odnosno oblik

riječi, njeno značenje i/ili kolokacije, dok su drugi aspekti (derivacije, stil i konotacije, vrste riječi i sl.) izostavljeni (Thornbury, 2007:130). Za većinu problema vezanih za testiranje leksike nema gotovih rješenja. Neophodno je da nastavnik odredi cilj testiranja, da bude svjestan problema i da poznaje tehnike testiranja vokabulara. Naravno, vokabular se može testirati i posredno, kroz druge jezičke vještine, tj. slušanje, čitanje, pisanje i konverzaciju⁶⁹.

Način predstavljanja i uvježbavanja riječi ima dalekosežan uticaj na učeničko usvajanje leksike, npr. pamćenje neke riječi ili kolokacije uveliko će zavisi od okruženja u kojem je učenik sreo riječ, kanala kojim se riječ obrađivala i tipa inteligencije učenika.

U daljem radu navešćemo neke tehnike za testiranje vokabulara, čija važnost i frekventnost upotrebe zavise od cilja testiranja, uzrasta učenika, kao i od nivoa znanja stranog jezika. S tim u vezi, Dimitrijević navodi sljedeće vježbe (Dimitrijević, 1999:126 - 133):

✧ Suprotna značenja

„Umjesto istaknutih riječi, napišite riječi suprotnog značenja“

The house is small (Kuća je mala) _____

It is a slow train. (To je spori voz) _____⁷⁰

✧ Suprotna značenja sa višečlanim izborom

„Suprotno od *strong* (*jak*) je _____

a) *short* (kratak/nizak) b) *poor* (siromašan) c) *weak* (slab) d) *good* (dobar)⁷¹

✧ Višečlani izbor riječi na L1

„Podvuci riječ koja po svom značenju odgovara engleskom jeziku!“

bathroom – trpezarija, kupatilo, tuš, dnevna soba

✧ Višečlani izbor riječi na L2

John _____ an enjoyable holiday last summer.

a) *made* (napravio) b) *had* (imao) c) *attended* (pohađao) d) *passed* (proveo)

✧ Sinonimi sa višečlanim izborom

„Zaokružite riječ koja po svom značenju odgovara istaknutoj riječi u rečenici!“

⁶⁹ U crnogorskim testovima visokog uloga (eksterna provjera znanja, maturalni ispit, državna takmičenja) testira se vještina čitanja, pisanja, slušanja, gramatika i leksika, a na državnom takmičenju i usmena produkcija. Međutim ZEROJ (Zajednički evropski referentni okvir za žive jezike) ne podrazumijeva zasebno testiranje leksike i gramatike, jer se one provjeravaju kroz gorenavedene jezičke kompetencije – primjedba T. Đ.

⁷⁰ Bolje je upotrijebiti rečenice, čak i ovako kratke, nego da se od učenika traži da daju suprotna značenja van konteksta. Riječi se uče i upotrebljavaju u kontekstu, pa ih tako treba i testirati (Dimitrijević, 1999:126).

⁷¹ Jedan od principa izbora distraktora je da budu podjednake dužine i da pripadaju istoj vrsti riječi (Ibid).

Ann lives in a very small house (Ana živi u maloj kući)

a) *narrow* (uskoj) b) *poor* (siromašnoj) c) *simple* (jednostavnoj) d) *little* (maloj)

❖ Dopunjavanje definicije riječi

„Dodajte izostavljene riječi!“

A man that makes shoes is a _____ (Čovjek koji pravi cipele je _____)

Nedostatak ove tehnike je što definicija koju učenik treba da popuni mora da bude leksički isto toliko teška ili ako je moguće lakša od riječi koja se testira, što se može postići samo na višem stadijumu učenja.

❖ Slika kao stimulus

Šta vidiš na sljedećim slikama?

❖ Uže i šire značenje riječi

Ova tehnika se koristi na naprednijem nivou učenja zbog prirode distraktora, tj. izbora riječi:

„U svakoj grupi riječi koje slijede ima jedna riječ šireg i nekoliko riječi užeg značenja. Izaberite onu koja ima šire značenje!“

a) *lamp* b) *light* c) *lantern* d) *candle* e) *torch*

(a – lampa b – svjetlo c – fenjer d – svijeća e) baklja/baterijska lampa)

❖ Dopunjavanje poređenja višečlanim izborom

As cool as (Hladan kao).....

a) *wind* (vjetar) b) *rain* (kiša) c) *ice* (led) d) *cucumber* (krastavac)

❖ Testiranje idioma višečlanim izborom

A penny for your thoughts!

(Da mi je znati na šta misliš!)

What are you thinking about?

(O čemu razmišljaš?)

That's really a great idea!

(To je zaista odlična ideja!)

Have you thought about the cost?

(Jesi li razmišljao o trošku?)

Your ideas aren't worth much.

(Tvoje ideje ne vrijede bogzna šta)

❖ Prevod s maternjeg na strani jezik i obratno

Brojni metodičari su opravdano kritikovali tehniku testiranja vokabulara putem prevođenja pojedinačnih riječi, jer takva tehnika doslovnog prevođenja kod učenika stvara pogrešnu predstavu o prirodi jezika. Uz to, postoje riječi koje mogu

biti prevedene na više načina zavisno od toga na što se misli, npr. naša riječ *guma* može se prevesti na više načina u engleskom jeziku, zavisno od toga da li je u pitanju automobilska guma (*tire/tyre*), guma za brisanje (*rubber*), žvakaća guma (*chewing gum*) i sl.

✧ Sastavljanje rečenica

Ova tehnika testiranja produktivnog rječnika je manje objektivna, ali veoma korisna u neformalnim i nestandardizovanim testovima. Rečenice mogu da variraju po dužini i težini s tim da se ocjenjuje upotreba riječi, a ne pravopis ili pogrešna upotreba vremena, npr. *go/school : I go to school. My sister goes to school. Do you go to school?*

(ići/škola: Idem u školu. Moja sestra ide u školu. Da li ti ideš u školu?)

✧ Derivacija

Od datih riječi, učenik treba da gradi imenice, pridjeve, priloge, glagole, npr.

„Make nouns of the following verbs“ (Napravi imenice od sljedećih riječi)

amaze _____ *create* _____ *think* _____

✧ Serije riječi

Učenik treba da dopuni ili završi niz riječi, npr.

_____, _____, *autumn/fall, winter* (_____, _____, jesen, zima)

✧ Dopunjavanje poslovice ili poznatih izreka

She's like _____ *out of* _____.

(*She's like a fish out of water* - Ona je kao riba na suvom) (Dimitrijević, 1999:126 - 133)⁷²

Reforma u obrazovanju donosi i promjene vezane za ispitivanje i evaluaciju – ne utvrđuje se samo koliko je podataka učenik memorisao, nego i kakva je njegova sposobnost da pronađe resurse, interpretira/analizira podatke, napravi selekciju, dođe do zaključka. Preporučuju se alternativni vidovi evaluacije (portfolio, prezentacije, sastavi, intervjui, projekti...) uz uključivanje samih učenika u vrednovanje, što podrazumijeva kontinuirano praćenje rada učenika (Jeftić, 2004:52).

Zašto testirati bilo šta? Naime, neka savremena istraživanja pokazuju da evaluacija ozbiljno narušava autonomiju učenika. Naime, alternativni vidovi (pr)ocjenjivanja

⁷² Preveo s engleskog autor rada.

(samoevaluacija ili kolaborativna evaluacija među učenicima) pospješuju autonomiju učenika 21. vijeka, koji treba da preuzmu odgovornost za sopstveno učenje. U prilog tome ide i činjenica da razni nastavnici primjenjuju različite bodovne skale i kriterijume ocjenjivanja, te je standard testa pod znakom pitanja (Jeftić, 2010:475). S druge strane, bez testiranja ni nastavnik ni učenik nemaju pouzdanu povratnu informaciju u kojoj mjeri je bila uspješna nastava, odnosno usvojenost gradiva. Dodatno, testiranje ima i koristan efekat – ako učenici znaju da će biti testirani, vjerovatno će ozbiljnije pristupiti učenju. Ispravak testa, takođe, služi za obnavljanje gradiva. Jedina razlika između uvježbavanja leksičkih sadržaja i njihovog testiranja je što se testovi ocjenjuju (Thornbury, 2007:129).

Postavlja se i pitanje da li treba testirati riječi u kontekstu ili bez njega. S jedne strane, dekontekstualizovani test vokabulara nije validan za provjeru veštine čitanja, ali, s druge strane, praktičniji je, jer se lakše sastavlja i ocjenjuje (Thornbury, 2007:131).

Činjenica je da test, a pogotovo test visokog uloga (eksterna provjera znanja, državna takmičenja) mora da bude *validan* (ako mjeri ono što smo namjeravali da izmjerimo), *pouzdan* (ako daje iste ili slične rezultate pri ponovljenom testiranju, tj. uvijek rangira grupu ispitanika na skoro isti način, tako da su rezultati konzistentni i stabilni), *pravičan/objektivan* (nema pristrasnosti, svi imaju isti tretman u procesu testiranja i jednakost u ocjenjivanju), *autentičan* (zadaci podsjećaju na situacije iz stvarnog života), *praktičan* (test je moguće osmisлити, pripremiti i realizovati kao što je planirano sa raspoloživim resursima) i da *poštuje etičke principe* (ur. Goranović, 2014: 7-32).⁷³

---

⁷³ Zavod za školstvo je, u saradnji sa Evropskom komisijom i Evropskim centrom za moderne jezike, u Podgorici u periodu od 5. do 7. marta 2014. godine organizovao RELANG (*Relating language examinations to the common European reference levels of language proficiency*) seminar iz oblasti inovativnih metodologija i evaluacije učenja stranih jezika. Cilj seminara bila je obuka učesnika za izradu validnih testova stranih jezika u skladu sa Zajedničkim evropskim referentnim okvirom za žive jezike i njihovoj upotrebi u učionici. Autor rada je prisustvovao seminaru i u vezi s tim napisao članak „Izrada jezičkih testova u skladu sa Zajedničkim evropskim referentnim okvirom za žive jezike“, objavljenom u časopisu *Profesionalni razvoj nastavnika br.13*.

5. NASTAVA LEKSIKE STRANIH JEZIKA U CRNOJ GORI

5.1. Leksički sadržaji u predmetnim programima za strane jezike Ministarstva prosvjete Crne Gore

Izbor leksičkog sadržaja, odnosno tema svakako uključuje nadležne institucije i zvanična dokumenta u kojima se nalaze predmetni programi za strane jezike. Ministarstvo prosvjete i sporta⁷⁴ Crne Gore je nadležna institucija za poslove prosvjete, a Zavod za školstvo⁷⁵ je vodeća jedinica koja određuje i propisuje nastavne programe za sve predmete, uključujući i strane jezike. U crnogorskim školama primjenjuje se reforma obrazovnog sistema⁷⁶ koja obuhvata i promjene u statusu pojedinih stranih jezika u osnovnoj školi, njihovom rasporedu po razredima, sedmičnom fondu časova, koncepciji kurikuluma i onoga što on podrazumijeva. Tako je Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore – Zavod za školstvo, 2005. godine izdalo Predmetne programe za devetogodišnju osnovnu školu za sve strane jezike⁷⁷ koji se izučavaju u osnovnim školama Crne Gore, a to su: engleski, francuski, ruski, italijanski, njemački i španski jezik. Engleski jezik se može izučavati kao prvi strani jezik od četvrtog razreda osnovne škole, kao izborni predmet od sedmog razreda i kao fakultativni predmet od prvog do trećeg razreda. Francuski, ruski, italijanski, njemački i španski jezik imaju status obaveznog izbornog predmeta i mogu se birati od sedmog razreda osnovne škole, s mogućnošću izučavanja kao prvog stranog jezika od četvrtog razreda osnovne škole. Reformom obrazovanja uvedene su brojne novine i u stranim jezicima - centralno mjesto je dato engleskom jeziku, koji se izučava više godina u odnosu na ostale jezike i to s većim fondom časova.

---

⁷⁴ Nadležnosti Zavoda za unapređivanje školstva prenesene su 1995. godine na *Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore*, koje se od 2011. godine naziva *Ministarstvo prosvjete i sporta*, a od 2012. *Ministarstvo prosvjete*.

⁷⁵ U martu 2003. godine Vlada Crne Gore formira *Zavod za školstvo* kao vodeću instituciju za praćenje, unapređenje i evaluaciju reformskih procesa, koja počinje s radom 1. januara 2004. godine.

⁷⁶ Koncepcija novog obrazovnog sistema u Crnoj Gori, u cilju usklađivanja crnogorskog obrazovanja s postojećim rješenjima u obrazovnim sistemima Evropske Unije, definisana je *Knjigom promjena* (2001). Implementacija reforme osnovnih škola započinje 2004/05. godine, a do 2009/10. godine sve škole su uključene u reformu („Sl.list RCG“ 13/98; Strateški plan Zavoda za školstvo 2005-2007. godine, 2005:1, 16).

⁷⁷ Savjet za opšte obrazovanje je na sjednici održanoj 25.VI 2008. godine utvrdio izmjene predmetnog programa Engleski jezik za I, II i III razred osnovne škole (fakultativna nastava), a na sjednici 16. XII 2010. godine utvrđene su izmjene predmetnog programa Engleski jezik za IV, V, VI, VII, VIII i IX razred osnovne škole.

Predmetni programi za strane jezike rezultat su timskog rada posebno formiranih komisija za pojedinačne strane jezike, sastavljenih od eksperata iz datih oblasti. Ovi programi propisuju i koji će se leksički sadržaji (teme) izučavati u školama. Napominjemo da je za razliku od ostalih stranih jezika, jedino u kurikulumu za engleski jezik u segmentu *Didaktičke preporuke* na nešto detaljniji način naglašena uloga leksike:

Leksika

Učenje leksike smatra se jednim od najbitnijih elemenata u učenju stranog jezika i treba joj posvetiti dužnu pažnju. Za prezentaciju i utvrđivanje nove leksike možemo koristiti:

- ✧ *predmete, slike, gestove, mimiku,*
- ✧ *tvorbu riječi (izvedenice, složenice, konverzija),*
- ✧ *sinonime, antonime, definicije,*
- ✧ *određivanje značenja riječi na osnovu konteksta,*
- ✧ *korišćenje jednojezičnih i dvojezičnih rječnika.*

Pokažite učenicima/cama da leksiku ne čine samo pojedinačne riječi. Skrećite im pažnju na kolokacije. Učite ih da grupišu riječi, npr. u gramatičke (happy, unhappy, happily, unhappily, happiness, unhappiness) ili semantičke grupe (happy, contented, joyful, pleased). Pripremajte aktivnosti za ciklično ponavljanje ranije obrađene leksike.⁷⁸

Izbor jezičkih sadržaja, pa samim tim i leksičkih, predstavlja predmet interesovanja kako autora programa, tako i autora udžbenika. Polazeći od činjenice da se u školama za izučavanje stranih jezika koriste udžbenici domaćih i stranih autora⁷⁹, treba naglasiti da postoje određena odstupanja i neusklađenosti na relaciji udžbenik - nastavni program za određeni razred. U tom slučaju, ne prezentuju se teme iz udžbenika koje nisu propisane nastavnim programom, a ukoliko udžbenik ne obuhvata određene cjeline predviđene programom, nastavnik koristi alternativne izvore za obradu propisanog gradiva. Ovakav pristup je u skladu s reformom obrazovanja, koja je lekcijaško planiranje zamijenila ciljnim i procesno-razvojnim pristupom. Ciljevi su formulisani i gradirani u skladu sa kriterijumima o kojima se raspravljalo u prethodnim poglavljima. Detaljne informacije o leksičkim sadržajima (temama) u predmetnim programima za osnovnu školu za sve strane jezike nalaze se na kraju rada u prilogu broj 1.

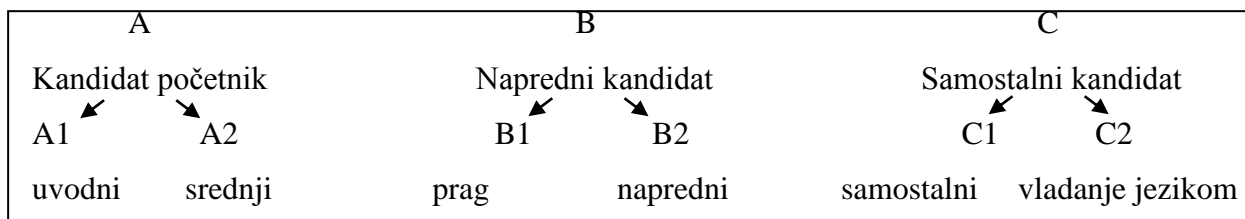
⁷⁸ Predmetni program za engleski jezik - IV, V, VI, VII, VIII i IX razred osnovne škole (2011:32)

⁷⁹ Za ruski jezik koriste se domaći udžbenici, a za ostale strane jezike u upotrebi su udžbenici stranih autora.

Izrada crnogorskih nastavnih programa za strane jezike, s jasno definisanim ciljevima, zasniva se na Zajedničkom evropskom okviru za žive jezike (u daljem tekstu CEF)⁸⁰, koji je započeo 1991. godine, zahvaljujući saradnji brojnih svjetskih stručnjaka nastavničke profesije. Okvir predstavlja „zajedničku bazu za izradu programa, udžbenika, referenci i provjeru znanja u nastavi stranih jezika u Evropi“, i „definiše nivoe kompetencije/sposobnosti koji omogućavaju praćenje postignuća učenja po etapama i tokom cijelog života.“ (CEF, 2003:9). CEF navodi šest opštih nivoa koji u potpunosti pokrivaju oblast učenja i nastave evropskih jezika, odnosno:

- ✧ početni nivo ili otkrivanje (*Breakthrough*)
- ✧ srednji nivo ili preživljavanje (*Waystage*)
- ✧ prag nivo (*Threshold*)
- ✧ napredni nivo ili napredni kandidat (*Vantage*)
- ✧ samostalni nivo ili kompetencija efektivne operativnosti (*Effective Operational Proficiency*)
- ✧ vladanje jezikom (*Mastery*) (CEF, 2003:31)

Budući da ovi nivoi odgovaraju standardnoj podjeli na elementarni, srednji i napredni nivo, a uz to je teško adekvatno prevesti neke termine Savjeta Evrope na druge jezike, postoji i jednostavnija podjela na 3 glavna nivoa – A, B, C, od kojih svaki ima dva podnivoa:

Skica 1. Nivoi Zajedničkog evropskog okvira (CEF, 2003:32)

Zajednički nivoi jezičke kompetencije predstavljeni su deskriptorima, koji, u stvari, „odražavaju globalnu sliku aktivnosti zbog cjelokupnog uvida samog procesa; detaljne karakteristike mikro-funkcija, gramatičkih oblika i leksike predstavljene su za svaki jezik ponaosob u okviru lingvističkih karakteristika“ (CEF, 2003:39).

⁸⁰Originalni naslov Zajedničkog evropskog okvira za žive jezike je *Cadre européen commun de référence pour les langues: apprendre, enseigner, évaluer = Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment*. Ova publikacija je izdata 2003. godine pod pokroviteljstvom Ministarstva prosvjete i nauke Crne Gore pod nazivom *Zajednički evropski okvir za žive jezike – učenje, nastava, ocjenjivanje*.

5.1.1. Leksička kompetencija

CEF pod leksičkom kompetencijom podrazumijeva „znanja i sposobnosti za upotrebu leksičkog fonda nekog jezika koja se sastoji od: 1. leksičkih elemenata i 2. gramatičkih elemenata i sposobnosti njihove upotrebe“ (CEF, 2003:123).

5.1.1.1 Leksički elementi

Leksički elementi su:

- ✧ **gotovi izrazi i okamenjene konstrukcije** koje se sastoje od više naučenih riječi koje se zajedno upotrebljavaju. *Gotovi izrazi* obuhvataju indikatore jezičkih funkcija (npr. pozdravi), poslovice, arhaizme, dok *okamenjene konstrukcije* podrazumijevaju metafore skrivenog značenja (*Ugasila mu se svijeća* – umro je), poređenja (*Čist kao suza* – pošten), okamenjene izraze koji idu uvijek jedan za drugim uz dodavanje nekih riječi (*Možete li mi dodati...?*), ustaljene jezičke izraze (*Izaći na kraj...*), ustaljene priloške izraze (*s kraja na kraj...*), ustaljene govorne fraze (*održati govor...*)
- ✧ **pojedinačne riječi** obuhvataju riječi otvorenog tipa (imenice, pridjevi, glagoli, prilozi), leksičke cjeline s gramatičkom ili semantičkom svrhom (dani u nedjelji, odrednice za mjere i sl.) (CEF, 2003:124).

5.1.1.2. Gramatički elementi

Gramatički elementi su riječi zatvorenog tipa:

- ✧ **članovi** (*engl.* a/an/the, *fr.* le/la/les, *it.* il/lo/ʎ/la/i/gli/le, *šp.* el/la/los/las, *njem.* der/die/das...)
- ✧ **neodređene riječi** (*eng.* all/someone, *fr.* tous/quelqu'un, *it.* tutti/qualcuno, *šp.* todos/algún) **demonstrativi** (*engl.* this/that, *fr.* ce/cet/cette, *it.* questo/quello, *šp.* este/ese, *nj.* diese, *r.* это)
- ✧ **lične zamjenice** (*eng.* he/she, *fr.* il/elle, *it.* lui/lei, *šp.* él/ella, *njem.* er/sie/es; *rus.* он/она...)
- ✧ **upitne/odnosne zamjenice** (*engl.* who/how, *fr.* qui/comme, *it.* chi/come, *šp.* quién/cómo, *rus.* кто/как)
- ✧ **prisvojni pridjevi/zamjenice** (*engl.* my/mine, *fr.* mon/le mien, *it.* mio, *šp.* mi(s), *nj.* mein, *rus.* мой)
- ✧ **pomoćni i modalni glagoli** (*engl.* be/can, *fr.* être/pouvoir, *it.* essere/potere, *šp.* ser/poder, *njem.* sein/können, *rus.* быть...)

- ✧ **veznici** (*engl.* and/but, *fr.* et/mais, *it.* e/ma, *šp.* y/pero, *njem.* auch/aber, *rus.* и/или)
- ✧ **rječce** (*it.* ci, ne...) (CEF, 2003:124)

Kada govorimo o bogatstvu leksike i vladanja vokabularom po nivoima, CEF propisuje sljedeće:

	Bogatstvo leksike
C2	Odlično vladanje leksičkim repertoarom idiomatskih i uobičajenih izraza, s jasnom svijesću o nivoima semantičkih konotacija
C1	Odlično vladanje širokim leksičkim repertoarom u cilju lakog prevazilaženja nedostataka upotrebom perifraza, uz neznatno oklijevanje u traženju pravih izraza i strategija izbjegavanja, odlično vladanje idiomatskim i familijarnim izrazima
B2	Širok dijapazon leksičkog fonda o temama iz svog domena interesovanja i opštih tema, koriste se razne formulacije da bi se izbjegla česta ponavljanja, nedostatak potrebne leksike nekad dovodi do oklijevanja i upotrebe perifraza
B1	Uz pomoć perifraza, kandidat može da govori (piše) o temama iz svakodnevnog života, razonode, svog domena interesovanja, posla, putovanja, aktuelnih dešavanja
A2	Dovoljno leksičko znanje o bliskim temama i situacijama za obavljanje svakodnevnih i uobičajenih poslova, kao i za zadovoljenje elementarnih komunikativnih potreba
A1	Elementarno poznavanje pojedinačnih riječi i izraza za snalaženje u posebnim situacijama

Tabela 4. Bogatstvo leksike (CEF, 2003:125)

	Vladanje vokabularom
C2	U kontinuitetu pravilna i primjerena upotreba raspoloživog leksičkog fonda
C1	Povremene omaške, ali bez značajnijih grešaka u upotrebi raspoloživog leksičkog fonda
B2	Visoki nivo pravilne upotrebe leksičkog fonda, s izvjesnim nedoumicama i pogrešnom upotrebom riječi, ali bez zastoja u komunikaciji
B1	Dobro vladanje elementarnom leksikom, ali ima i ozbiljnih grešaka prilikom izražavanja složenijih misli i ideja
A2	Ograničen repertoar izraza za zadovoljenje konkretnih svakodnevnih potreba
A1	Nema urađenih deskriptora

Tabela 5. Vladanje vokabularom (CEF, 2003:125)

Nakon završetka osnovne škole, učenik bi trebalo da ima nivo postignuća A2 iz izbornog stranog jezika, a A2⁺ iz engleskog jezika, kao obaveznog stranog jezika.⁸¹

5.2. Udžbenici engleskog jezika u osnovnim školama Crne Gore

U ovom radu analizirali smo Longmanove udžbenike engleskog jezika koji se koriste u osnovnim školama Crne Gore u II i III ciklusu osnovne škole, kada engleski jezik ima status obaveznog predmeta. Interesovala nas je organizacija udžbenika, broj leksema, kao i teme koje one pokrivaju. Autor rada je izbrojao leksičke jedinice koje se nalaze u udžbenicima u odjeljku liste/banke riječi i prilogu rada br.2:

- ✧ IV razred - **English Adventure 1** uvodi 149 novih leksema, a 35 riječi se obnavlja. Obuhvata uvodnu jedinicu (Hello!), 8 lekcija i 3 tematske cjeline (Hallowe'en, Christmas, Easter)
- ✧ V razred – **Friends Starter** nudi listu od 550 riječi u sklopu uvodne didaktičke jedinice (Starting Point), 24 lekcije, 4 teksta iz civilizacije i kulture (Reading Corner, Culture Corner) i 4 jedinice s tematikom godišnjih doba (Skinner, 2010: 92 – 95).
- ✧ VI razred – **Friends 1** se sastoji od uvodne didaktičke jedinice, 32 lekcije, 2 Culture Corners, 2 Reading Corners i 4 jedinice vezane za praznike sa ukupno 1157 novih i recikliranih pojmova (Skinner, Bogucka, 2004:106 – 111).
- ✧ VII razred – **Friends 2** obuhvata 32 lekcije, 8 tekstova iz kulture i civilizacije (Reading Corner, Culture Corner) i kratku dramu (The Missing Skeleton) sa ukupno 1280 riječi (Skinner, 2004:106 - 112).
- ✧ VIII razred – **Challenges 3** je organizovan po modulima, kojih ima 10, a svaki se sastoji od uvodne jedinice, 3 lekcije, teksta iz kulture i civilizacije i testa za rekapitulaciju. Banka riječi podijeljena je na frazalne glagole (42), predloge (35), porodice riječi (11), građenje riječi/derivacija (82)⁸², pridjeve (44), zbunjujuće riječi (*confusing words*) kao npr.: *earn* vs. *win* ili *actually* vs. *nowadays* (12),

---

⁸¹ Nivoi postignuća za engleski jezik u osnovnoj školi raspoređeni su na sljedeći način: IV razred – A1.1, V razred – A1.2, VI razred – A2.1.1, VII razred – A2.1.2, VIII razred – A2.2 i IX razred – A2⁺, a ostali strani jezici: VII razred – A1, VIII razred – A2.1 i IX razred A2 (Predmetni programi, 2011)

⁸² Tabela nudi spisak imenica, pridjeva i glagola, gdje se npr. *thought*, *thoughtful* i *think* računaju kao jedna porodica riječi.

složenice (73), kolokacije (37)⁸³ i nepravilne glagole (56), dakle ukupno 378 pojmova (Mugglestone, 2007A: 116 – 121).

- ✧ IX razred – *Challenges 4* ima 10 modula. Banka riječi obuhvata 710 pojmova i to 87 frazalnih glagola, 81 prepoziciju (s glagolima, pridjevima i u frazama), 5 porodica riječi (22 lekseme), 33 imenice sa izvedenim pridjevima, glagolima i priložima, 34 imenice nastale dodavanjem sufiksa, 86 pridjeva, 8 zbunjujućih riječi, 157 složenica, 109 kolokacija, 9 idioma, 84 nepravilna glagola (Mugglestone, 2007 B: 115 – 121)⁸⁴. Spisak leksičkih jedinica u udžbenicima engleskog jezika za osnovnu školu dat je u prilogu 2.

Iz gorenavedenog, možemo zaključiti da su autori udžbenika različito prilazili ovoj problematici, ne pridržavajući se ograničenja koja se odnose na broj novih riječi po tematskoj cjelini. Svaki udžbenik iz obrađenog korpusa ima znatnih oscilacija u broju leksema po didaktičkoj jedinici.⁸⁵ S druge strane, kad govorimo o tematskom okviru, udžbenici engleskog jezika za osnovnu školu su usaglašeni i uglavnom tretiraju identične teme: porodica, škola, igračke, kućni ljubimci, biljni i životinjski svijet, hrana i zdravlje, dijelovi tijela i odjeća, prostorije u kući i namještaj, vještine i sposobnosti, praznici, saobraćajna sredstva, vremenske prilike, godišnja doba, svakodnevni život, slobodno vrijeme (hobi, sport, zabava, putovanje), okruženje (selo, grad, država), orijentacija u prostoru, svijet (juče, danas, sutra), životna sredina, obrazovanje i životni pozivi, nauka i umjetnost, mediji.

---

⁸³ U obzir su uzeti samo glagoli i pridjevi, ne računajući brojne imenice, pridjeve i priloge koji su navedeni s njima.

⁸⁴ U periodu izrade rada, gorenavedeni udžbenici bili su obavezna literatura u osnovnoj školi, a od 2013/2014. godine u upotrebi su novi udžbenici *Discover English Starter*, *Discover English 1*, 2, 3, 4, 5.

⁸⁵ U udžbeniku za V razred broj leksema u lekcijama varira od 7 do 51.

II DIO

6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

6.1. Problem i predmet istraživanja

Na početku naučno-istraživačkog rada registrovali smo i definisali problem. Problem istraživanja je kakvo je aktuelno stanje u osnovnim školama Crne Gore po pitanju nastave leksike stranog jezika i njena usklađenost sa savremenim tendencijama metodike nastave stranog jezika, koje se uveliko razlikuju od tradicionalnih shvatanja značaja vokabulara i načina njegove prezentacije.

Predmet istraživanja su stavovi i mišljenja nastavnika o nastavi leksike stranog jezika u osnovnim školama Crne Gore. Istraživanje se odnosi na prisutnost vokabulara, odnosno leksičkih polja i tema u zvaničnim udžbenicima, nastavnim planovima i programima za osnovne škole u Crnoj Gori. Ti podaci će se porediti sa aktuelnom praksom i iskustvenim saznanjima nastavnika.

6.2. Cilj i zadaci istraživanja

Cilj istraživanja je analiza aktuelnog stanja u nastavi leksike u osnovnim školama Crne Gore i utvrđivanje usaglašenosti metodološke prakse sa savremenim tokovima, s namjerom da se dobijeni rezultati stave u funkciju unapređivanja nastave stranih jezika u Crnoj Gori.

Iz cilja istraživanja proističu sljedeći istraživački zadaci:

- ✧ utvrditi da li su nastavnici upoznati s nastavnim programom stranog jezika propisanim od strane Ministarstva prosvjete Crne Gore;
- ✧ utvrditi da li su i u kojoj mjeri nastavnici upoznati s leksičkim sadržajima (temama) predviđenim nastavnim programom za strani jezik;
- ✧ utvrditi kakav je stav nastavnika u vezi sa izborom leksičkih sadržaja u tim programima;
- ✧ utvrditi kakav je stav nastavnika u vezi s gradiranjem leksičkih sadržaja u programima;
- ✧ utvrditi koje je mjesto i uloga leksike u učenju stranog jezika po mišljenju ispitanika;
- ✧ utvrditi kakav je stav nastavnika o odnosu leksike i gramatike;

- ✧ ustanoviti koji je, po mišljenju nastavnika, nejefikasniji način nastave leksike;
- ✧ utvrditi koji oblik, sredstva i jezik koriste ispitanici prilikom prezentovanja leksičkih sadržaja;
- ✧ utvrditi na koji način ispitanici utvrđuju leksiku;
- ✧ ustanoviti na koji način ispitanici testiraju leksiku;
- ✧ utvrditi u kojoj mjeri su zastupljeni leksički sadržaji u testovima ispitanika;
- ✧ ustanoviti da li su nastavnici upoznati sa Zajedničkim evropskim referentnim okvirom za žive jezike i da li on podrazumijeva zasebno testiranje leksike.

6.3. Hipoteze istraživanja

- ✧ Pretpostavljamo da će od ukupnog broja anketiranih ispitanika najviše biti nastavnika engleskog jezika (s obzirom na činjenicu da je to najzastupljeniji strani jezik u crnogorskim školama) i da će većina ispitanika biti u potpunosti upoznata s nastavnim programom jezika koji predaje, pa shodno tome i leksičkim sadržajima (temama) istog, imajući u vidu da je nastavni program uslov za izvođenje nastave;
- ✧ Kad je u pitanju mjesto i uloga leksike u učenju stranog jezika, smatramo da će je nastavnici tretirati kao izuzetno važnu, odnosno da je podjednako važna kao i gramatika, te da ih ne treba izolovano tretirati;
- ✧ U vezi sa najefektnijim načinom nastave leksike, mislimo da će ispitanici izabrati više odgovora⁸⁶, kao i to da prezentacija leksike treba da bude u usmenom i pisanom obliku i to na stranom jeziku, uz minimalnu upotrebu maternjeg u slučaju da učenici nisu shvatili značenje pojmova nakon objašnjenja na stranom jeziku;
- ✧ U vezi sa uvježbavanjem leksike, pretpostavljamo da će izbor nastavnika biti kombinacija ponuđenih opcija, a da testiranje vrše pismeno i usmeno;
- ✧ Pretpostavka je da će veliki broj ispitanika tvrditi da su leksički sadržaji u testovima zastupljeni u istoj mjeri kao i ostali sadržaji;

---

⁸⁶ Ova hipoteza je logična s obzirom da na osnovu dosadašnje prakse, kao i iskustava sa seminara znamo da nastavnici primijenjuju brojne tehnike i da imaju različita gledišta. U skladu s tim ponuđen je širok spektar opcija.

- ✧ Pretpostavljamo da bi većina anketiranih nastavnika trebalo da bude upoznata sa Zajedničkim evropskim referentnim okvirom za žive jezike, ali da ne znaju da li on podrazumijeva zasebno testiranje leksike⁸⁷.

6.4. Metodološki pristup istraživanju

U okviru ovog istraživanja kombinovani su razni istraživački pristupi u cilju potpunijeg sagledavanja problema. U teorijskom dijelu, dominira racionalno-deduktivni pristup. U dijelu neposredne primjene instrumenata i prikupljanja podataka, korišten je empirijsko-induktivni pristup, a u okviru statističke obrade podataka matematičko-statistički pristup.

6.5. Karakter i značaj istraživanja

Ovo istraživanje, po karakteru, pripada grupi primijenjenih (operativnih) i eksplorativnih (izviđajnih) istraživanja, usmjerenih provjeravanju hipoteza. Prema veličini uzorka spada u srednja istraživanja. Dobijeni rezultati mogli bi pozitivno da utiču na nastavnike stranih jezika u smislu mijenjanja stava o značaju, ulozi i načinima prezentacije, utvrđivanja i evaluacije leksičkih sadržaja. Dodatno, Ministarstvo prosvjete i Zavod za školstvo Crne Gore imaće uvid u stavove nastavnika u vezi sa izborom i gradiranjem leksičkih sadržaja u predmetnim programima. Sve gorenavedeno može doprinijeti unapređenju nastave stranih jezika.

6.6. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

Istraživanje se temelji na utvrđivanju postojećeg stanja i njegovoj analizi. U istraživanju će se koristiti deskriptivna metoda, odabrana u skladu s definisanim problemom, predmetom, ciljem i zadacima istraživanja. U istraživanju je korišćena tehnika anketiranja,

---

⁸⁷ Ova hipoteza je data na osnovu iskustvu sa RELANG seminara iz oblasti inovativnih metodologija i evaluacije učenja stranih jezika na temu *Izrada jezičkih testova u skladu sa Zajedničkim evropskim referentnim okvirom za žive jezike*, održanog u martu 2014. godine u Podgorici pod pokroviteljstvom Zavoda za školstvo i Ministarstva prosvjete Crne Gore u saradnji sa Evropskom komisijom i Evropskim centrom za moderne jezike. Tom prilikom niko od učesnika seminara nije imao podatak da li ZEROJ podrazumijeva posebnu sekciju u testovima, namijenjenu isključivo leksici.

odnosno instrument istraživanja bila je anketa za nastavnike. Anketa (prilog br. 3) bila je anonimna i obuhvatala je pitanja zatvorenog i otvorenog tipa. Podijeljena je u tri dijela: I dio – osnovni podaci o ispitanicima (naziv škole i mjesto u kojem rade, jezik/jezici koje predaju, godine radnog staža u prosvjeti i da li imaju položen stručni ispit); II dio - nastavni programi stranih jezika Ministarstva prosvjete Crne Gore s posebnim osvrtom na leksičke sadržaje (da li su ispitanici upoznati s nastavnim programom svog predmeta, kao i leksičkim sadržajima/temama u njima, kakav je njihov stav o izboru i gradiranju leksičkih sadržaja) i III dio – pitanja vezana za ključne aspekte nastave leksike gdje se odgovori baziraju na nastavnoj praksi, iskustvu i stavovima ispitanika (mjesto i uloga leksike u učenju stranog jezika, odnos leksike i gramatike, vidovi prezentacije, uvježbavanja i testiranja leksičkih sadržaja, pitanje jezika na kojem se vrši nastava leksike, zastupljenost leksičkih sadržaja u testovima, upoznatost ispitanika sa Zajedničkim evropskim referentnim okvirom za žive jezike, odnosno da li on podrazumijeva zasebno testiranje leksike).

6.7. *Populacija i uzorak istraživanja*

Istraživanje je obuhvatalo anketiranje 100 nastavnika stranog jezika iz 43 osnovne škole u 16 opština Crne Gore – Herceg Novom, Baru, Kotoru, Budvi, Tivtu, Ulcinju, Cetinju, Nikšiću, Podgorici, Danilovgradu, Petnjici, Mojkovcu, Beranama, Rožajama, Žabljaku i Šavniku. Na taj način obuhvaćene su škole centralne, južne i sjeverne regije Crne Gore s ciljem dobijanja stratifikovanog heterogenog uzorka nastavničke populacije. S tim u vezi, anketirani su nastavnici svih stranih jezika koji se izučavaju u osnovnim školama Crne Gore: engleski, italijanski, francuski, ruski, njemački, španski i albanski. Uzorak je prigodan, jer je sakupljen na način koji je istraživaču bio najpraktičniji.

6.8. *Organizacija i tok istraživanja*

Nakon proučavanja referentne literature i upoznavanja sa problemom i predmetom istraživanja, pristupili smo samom toku istraživanja. Najprije smo obavijestili nastavnike u navedenim školama o istraživanju i njegovom značaju za unapređenje nastave. Anketni listić sadrži pitanja, uglavnom zatvorenog tipa, vezana za ciljeve i zadatke istraživanja, na koja se moglo odgovoriti putem zaokruživanja i stavljanjem znaka X u određeno polje. Moguće je bilo odabrati jedan ili više ponuđenih odgovora, što je u anketnom listiću bilo i naznačeno. Uz svako takvo pitanje bila je ostavljena i mogućnost da ispitanik na praznim linijama unese

svoje mišljenje, ukoliko se nijedan ponuđeni odgovor ne poklapa sa njegovim stavom o određenom pitanju. Anketiranje nastavnika sprovedeno je 2013/2014. godine. Neposredno nakon toga pristupili smo tabeliranju, sređivanju, statističkoj obradi dobijenih rezultata, kao i njihovoj interpretaciji i diskusiji.

Statistička obrada podataka iz upitnika obrađena je kompjuterski. Budući da je struktura ispitanika u smislu uže stručne profesije bila raznolika (nastavnici engleskog, italijanskog, francuskog, ruskog, njemačkog, španskog i albanskog jezika), prikupljen je veliki broj informacija, te smo se stoga odlučili da analizu rezultata ankete radimo na opštem nivou, obuhvatajući nastavnike svih stranih jezika koji se izučavaju u osnovnim školama Crne Gore.

6.9. Rezultati istraživanja i analiza

Polazeći od predmeta, cilja, zadataka i istraživačkih hipoteza, pitanja su svrstana u tri grupe. Rezultati su obrađeni tako što je prvo navedeno pitanje iz upitnika, odnosno ankete. Nakon toga su dobijeni odgovori prikazani grafički ili tabelarno (brojčano i procentualno) i tekstualno. Na kraju svake grupe pitanja slijedi kratka diskusija dobijenih rezultata. Statistička obrada podataka urađena je pomoću programa SPSS 17:0.

6.9.1. Prva grupa rezultata: Opis uzorka nastavničke populacije

1) Škola u kojoj ispitanici rade (Naziv škole i mjesto)

U anketi je učestvovalo ukupno 100 nastavnika stranih jezika iz 43 osnovne škole u 16 opština Crne Gore, odnosno 6 opština primorske regije ili 40, 0%, 4 opštine centralne regije ili 26, 67% i 6 opština na sjeveru Crne Gore ili 33, 33% (vidi tabelu br. 1). Namjera nam je bila da u otprilike istoj mjeri obuhvatimo opštine iz sve tri crnogorske regije i na taj način dobijemo heterogen uzorak.

GRAD I ŠKOLA U KOJOJ ISPITANICI RADE	
Herceg Novi	JUOŠ "Milan Vuković"
	JUOŠ "Dašo Pavičić"
Bar	JUOŠ "Meksiko"
	JUOŠ "Kekec"
	JUOŠ "Blažo Jokov Orlandić"
	JUOŠ "Anto Đedović"
Kotor	JUOŠ "Narodni heroj Savo Ilić"
Budva	JUOŠ "Stefan Mitrov Ljubiša"

Tivat	Knightsbridge School Montenegro
Ulcinj	JUOŠ "Marko Nukulović"
	JUOŠ "Boško Strugar"
Cetinje	JUOŠ "Lovćenski partizanski odred"
	JUOŠ "Njegoš"
Danilovgrad	JUOŠ "Njegoš"
Podgorica	JUOŠ "Vladimir Nazor"
	JUOŠ "Sutjeska"
	JUOŠ "Štampar Makarije"
	JUOŠ "Maksim Gorki"
Nikšić	JUOŠ "Olga Golović"
	JUOŠ "Luka Simonović"
	JUOŠ "Ivan Vušović"
	JUOŠ "Braća Ribar"
	JUOŠ "Ratko Žarić"
	JUOŠ "Radoje Čizmović"
	JUOŠ "Milija Nikčević"
	JUOŠ "Mileva Lajović Lalatović"
	JUOŠ "Dušan Bojović"
	JUOŠ "Dušan Đukanović"
	JUOŠ "Jovan Gnjatović"
	JUOŠ "Rade Perović"
Šavnik	JUOŠ "Bogdan Kotlica"
Petnjica	JUOŠ "Mahmut Adrović"
	JUOŠ "Tucanje"
	JUOŠ "25. maj"
	JUOŠ "Trpezi"
Mojkovac	JUOŠ "Aleksa Đilas Bećo"
Berane	JUOŠ "Vukajlo Kukulj"
	JUOŠ "Vuk Karadžić"
	JUOŠ "Radomir Mitrović"
Rožaje	JUOŠ "25. maj"
	JUOŠ "Mustafa Pećanin"
	JUOŠ "Bukovica"
Žabljak	JUOŠ "Dušan Obradović"

Tabela br. 1.
Naziv škole i mjesto

2) Jezik/jezici koji ispitanici predaju

U anketi je učestvovalo 59 nastavnika engleskog jezika ili 59%, 25 nastavnika italijanskog jezika ili 25%, 6 nastavnika francuskog jezika ili 6%, 4 nastavnika njemačkog jezika ili 4 %, 1 nastavnik španskog ili 1%, 1 nastavnik albanskog ili 1% i 4 nastavnika ruskog jezika ili 4 % (vidi tabelu br.2). Kao što se i pretpostavljalo, najviše je nastavnika engleskog jezika, jer je to najzastupljeniji strani jezik u crnogorskim školama.

Jezik koji ispitanici predaju	Frekvencija	%
engleski	59	59.0
italijanski	25	25.0
francuski	6	6.0
njemački	4	4.0
španski	1	1.0
albanski	1	1.0
ruski	4	4.0
Ukupno	100	100.0

*Tabela br. 2
Jezik koji ispitanici predaju*

3) Godine radnog staža u prosvjeti

Od ukupnog broja ispitanika, 23 nastavnika ili 23% ima do 5 godina radnog staža, 30 nastavnika ili 30 % ima od 5 do 10 godina, njih 24 ili 24% je sa stažom od 10 do 20 godina, a 23 ispitanika ili 23 % ima više od 20 godina staža (vidi tabelu br. 3). Iz priloženog vidimo da su gotovo podjednako uključeni nastavnici sa različitim stažom i iskustvom, od početnika do iskusnih nastavnika s višedecenijskim stažom, što doprinosi stvaranju preciznije slike o nastavnoj praksi u Crnoj Gori.

Godine radnog staža u prosvjeti	Frekvencija	%
do 5 godina	23	23.0
od 5 do 10 godina	30	30.0
od 10 do 20 godina	24	24.0
više od 20 godina	23	23.0
Ukupno	100	100.0

*Tabela br. 3
Godine radnog staža u prosvjeti*

4) Ispitanici i stručni ispit

U anketi je učestvovao znatno veći broj nastavnika koji su položili stručni ispit – 99 nastavnika ili 99 %, dok samo 1 ispitanik ili 1 % nema položen stručni ispit (vidi tabelu br. 4).

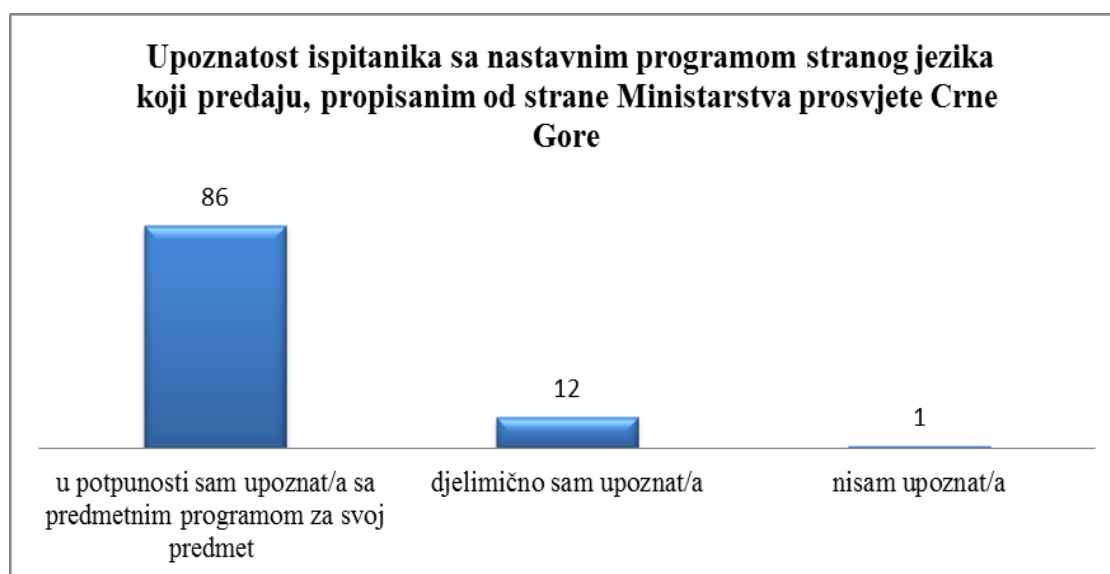
Da li ste položili stručni ispit?	Frekvencija	%
da	99	99.0
ne	1	1.0
Ukupno	100	100.0

*Tabela br. 4
Ispitanici i stručni ispit*

6.9.2. Druga grupa rezultata: Nastavni programi i leksički sadržaji u njima

1) Upoznatost ispitanika sa nastavnim programom stranog jezika koji predaju, propisanim od strane Ministarstva prosvjete Crne Gore

Većina anketiranih nastavnika, odnosno njih 86 ili 86, 9 % izjasnilo se da je u potpunosti upoznato s predmetnim programom za svoj predmet, dok je manji broj (njih 12 ili 12,1 %) djelimično upoznato, a samo 1 ispitanik ili 1% nije upoznat s programom (vidi histogram br. 1). Na osnovu dobijenih rezultata, donekle zabrinjava činjenica da ima nastavnika koji nisu u potpunosti upoznati s nastavnim programom za svoj predmet, s obzirom da su blagovremeno distribuirani u svim školama, a znamo da su nastavnici u obavezi da sastave godišnji plan rada isključivo na osnovu predmetnog programa. Objašnjenje može biti podatak da 23 anketirana nastavnika imaju do 5 godina radnog staža, zbog čega je moguće da nisu predavali u svim razredima.

*Histogram br. 1
Poznavanje nastavnog programa za osnovnu školu*

2) Upoznatost sa leksičkim sadržajima (temama) predmeta koji su predviđeni nastavnim programom

Ovdje imamo gotovo identične rezultate kao na prethodnom pitanju – 87 nastavnika ili 87 % je u potpunosti upoznato s leksičkim sadržajima za svoj predmet, njih 11 ili 11 % je djelimično upoznato, a samo 2 nastavnika ili 2 % smatra da im ne treba zvaničan dokument da bi znali koje leksičke sadržaje treba obraditi (vidi histogram br. 2).

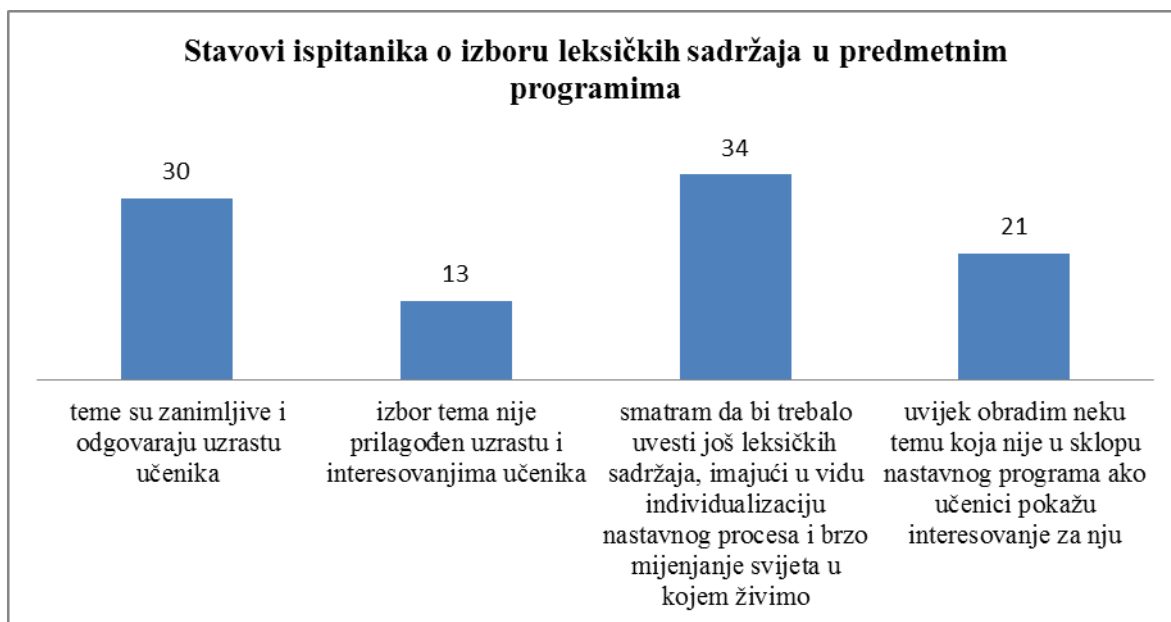
*Histogram br. 2
Poznavanje leksičkih sadržaja u nastavnom programu*

3) Stavovi ispitanika o izboru leksičkih sadržaja u predmetnim programima

U vezi s ovim pitanjem bilo je podijeljenih mišljenja. Naime 30 nastavnika ili 30,6 % smatra da su teme zanimljive i da odgovaraju uzrastu učenika, sa čim nije saglasno 13 ispitanika ili 13,3%. Njih 34, tj. 34,7 % smatra da bi trebalo uvesti još leksičkih sadržaja s obzirom na brzo mijenjanje svijeta u kojem živimo, kao i potrebu za individualizacijom nastave. Uz to 21 nastavnik ili 21,4 % tvrdi da uvijek obradi neku temu ako interesuje učenike, iako nije prisutna u nastavnom programu. Jedan nastavnik iz seoske škole izjavio je da „teme koje se obrađuju dolaze iz svijeta koji je stran učenicima (ne sve), tako da im ne mogu biti bliske, što dovodi do nezainteresovanosti i odsutnosti od realnog svijeta“. Drugi ispitanik je izjavio da „učenici traže proširenje vokabulara u okviru programskih sadržaja“. Dva ispitanika nisu dali nikakav odgovor (vidi histogram br. 3).

Na osnovu navedenih rezultata, možemo zaključiti da znatan broj nastavnika uviđa potrebu za individualizacijom nastave i uvođenjem dodatnih leksičkih sadržaja da bi se išlo u korak s vremenom, imajući na umu ubrzan razvoj tehnologije i ogroman broj dostupnih informacija.

Histogram br. 3
Izbor leksičkih sadržaja u nastavnim programima

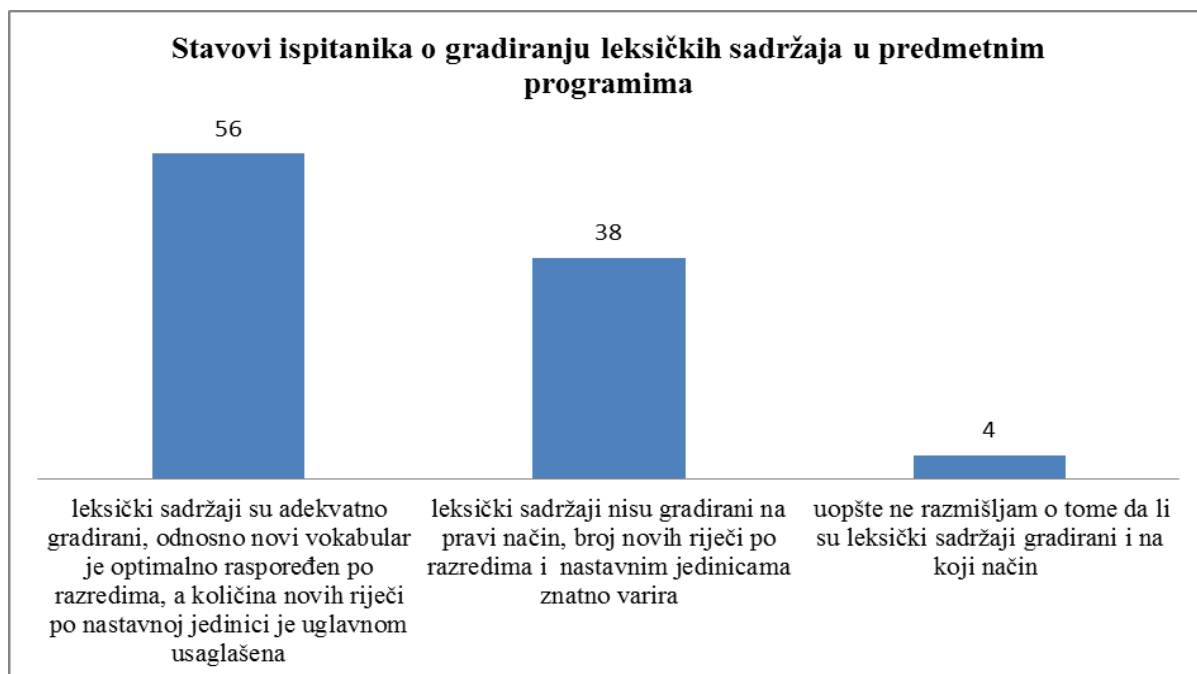
4) Stavovi ispitanika o gradiranju leksičkih sadržaja u predmetnim programima

56 nastavnika ili 57, 1% smatra da su leksički sadržaji adekvatno raspoređeni po razredima i nastavnim jedinicama, dok 38 nastavnika ili 38,8% ima suprotno mišljenje. 4 nastavnika uopšte ne razmišlja na koji su način leksički sadržaji gradirani (histogram br. 4).

Smatramo da je do razmimoilaženja mišljenja došlo zbog različitih udžbenika stranih jezika. Na osnovu ličnog iskustva autora rada, kao i informacija s brojnih seminara za nastavnike, nastavnici engleskog su uglavnom zadovoljni obimom leksike po razredima⁸⁸, za razliku od nastavnika italijanskog jezika.⁸⁹

⁸⁸ Nastavnici engleskog su, u suštini, zadovoljni udžbenicima za engleski jezik. Prigovor je dat samo na ogroman raspon u gradivu između udžbenika za VII razred (*Friends 2*) i VIII (*Challenges 3*) koji su se koristili do školske 2013/14, odnosno između udžbenika za III razred (*English Adventure B*) i IV razred (*Discover English Starter*) koji su u aktuelnoj upotrebi.

⁸⁹ Nastavnici italijanskog jezika su 2014. godine pisali peticiju za promjenu udžbenika *Rete Junior Parte A* i *Rete Junior Parte B*, što je odobreno 2015. godine, tako da će od školske 2015/16. godine osnovci koristiti udžbenike *Progetto Italiano Junior 1* i *Progetto Italiano Junior 2*.

Histogram br. 4
Gradiranje leksičkih sadržaja u nastavnim programima

6.9.3. Treća grupa rezultata: Ključni aspekti nastave leksike

Treći dio pitanja tretira mjesto i ulogu leksike, odnos između leksike i gramatike, kao i ključne aspekte nastave leksike (prezentacija, uvježbavanje i testiranje leksike), gdje su ispitanici iznijeli svoja mišljenja i stavove na osnovu neposredne nastavne prakse. Ovaj dio obuhvatao je 11 pitanja, čiju ćemo analizu rezultata prikazati u dijelu koji slijedi.

1) Stavovi ispitanika o mjestu i ulozi leksike u učenju stranog jezika

Na zahtjev da važnost učenja i nastave leksike ocijene ocjenom na skali od 1 do 5 (gdje je 1 izuzetno važna, a 5 potpuno nevažna), od ukupnog broja anketiranih većina nastavnika (njih 57 ili 57,6 %) smatra da je leksika izuzetno važna, 29 nastavnika ili 29,3 % tvrdi da je važna, njih 4 je smatra umjereno važnom, 7 nastavnika ili 7,1 % manje važnom, a 2 nastavnika ili 2 % je smatra potpuno nevažnom (histogram br. 5).

Iznenadjeni smo dobijenim rezultatima da postoje nastavnici koji leksiku tretiraju kao potpuno nevažnu, s obzirom na činjenicu da se nijedna jezička vještina (slušanje, čitanje, pisanje i govor) ne može realizovati bez riječi. Vjerovatno su zamijenili ocjenu 1 i 5.

Histogram br. 5
Mjesto i uloga leksike u učenju stranog jezika

2) Stavovi ispitanika o odnosu leksike i gramatike

Na pitanje o odnosu leksike i gramatike, 17 ispitanika ili 17,2 % daje prioritet leksici, njih 5 ili 5,1 % tvrdi suprotno, dok većina ispitanika (njih 77 ili 77,8 %) smatra da su leksika i gramatika podjednako važne i da ih ne treba tretirati izolovano (vidi tabelu br. 5). Dobijeni rezultati su pozitivni, jer su u skladu sa savremenom metodikom nastave stranog jezika. Jedan ispitanik je dao komentar da je „na nižim uzrastima neophodno raditi više na usvajanju vokabulara i razvijanju komunikativne kompetencije, a gramatiku redukovati na njene najosnovnije aspekte tako da je gramatika provučena kroz leksičke sadržaje, a ne obratno“. Dobijeni rezultati na ovo pitanje su donekle u suprotnosti s odgovorima na prethodno pitanje, s obzirom da 94 nastavnika smatra leksiku izuzetno bitnom u učenju stranog jezika.

Odnos leksike i gramatike	Frekvencija	%
leksika je važnija od gramatike, imajući u vidu da je glavni cilj učenja stranog jezika komunikacija, a ne vladanje gramatičkim pravilima, odnosno bitno je znati jezik, a ne o jeziku	17	17.2
gramatika je važnija od leksike, jer poznavanje samo riječi, a ne i pravila kako da se pravilno upotrijebe, ne dovodi do učenja jezika	5	5.1
leksika i gramatika su podjednako važne i ne treba ih tretirati izolovano	77	77.8
Ukupno	99	100.0

Tabela br. 5
Odnos leksike i gramatike

3) Mišljenja ispitanika o najefektnijem načinu nastave leksike

Na ovo pitanje, ispitanicima je ostavljena mogućnost da zaokruže više odgovora, što su ispitanici i uradili. Tako njih 30 daje učenicima definicije za objašnjavanje značenja riječi, neznatan broj ispitanika (njih 5) traži od učenika da nađu i prepisu definiciju jezičke jedinice, 36 nastavnika zahtijeva od učenika da objasne novu leksičku jedinicu svojim riječima, njih 17 daje prevodni ekvivalent radi uštede vremena, veliki broj nastavnika (73) prilikom objašnjavanja riječi navodi sinonime, antonime, kolokacije i sl., samo 2 nastavnika daju učenicima spisak riječi i rok da ih nauče, dok 67 nastavnika prezentuje novi vokabular u kontekstu, a ne izolovano. Najviše ispitanika (77) primjenjuje vizuelna sredstva u objašnjavanju novih riječi, 14 ispitanika objašnjava riječi prije čitanja teksta, 8 nastavnika prepušta izbor vokabulara učenicima, 63 nastavnika koristi igre s riječima, 29 nastavnika traži od učenika da sami kreiraju igre s riječima, a 1 nastavnik dopušta učenicima da naslute značenje riječi (vidi tabelu br. 6). Jedan ispitanik je naveo da uz navedene opcije, koristi i zagonetke i pantomimu.

Na osnovu dobijenih rezultata, očigledno je da nastavnici koriste razne načine za nastavu leksike, zavisno od samog leksičkog sadržaja, cilja, raspoloživog vremena i interesovanja učenika. Smatramo da su dati odgovori u skladu sa savremenim tendencijama u nastavi – da se riječi uče na razne načine: uz pomoć vizuelnih sredstava/ilustracija, porodice riječi, igrice, definicija nastavnika ili samih učenika i sl. Naravno, stav nastavnika je da treba učiti riječi u kontekstu, a ne izolovano.

Najefektniji način nastave leksike	Frekvencija
koristiti vizuelna sredstva/ilustracije u objašnjavanju novih riječi	77
pri objašnjavanju riječi, navesti sinonime, antonime, kolokacije i sl.	73
prezentovati novi vokabular u kontekstu, a ne izolovano	67
koristiti igrice da bi učenici lakše upamtili riječi □	63
tražiti od učenika da objasne novu leksičku jedinicu svojim riječima	36
dati učenicima definiciju nove riječi da biste objasnili njeno značenje	30
tražiti od učenika da kreiraju sami igre s riječima	29
objasniti riječ prevodnim ekvivalentom, radi uštede vremena	17
objasniti značenje riječi prije čitanja teksta	14
tražiti mišljenje učenika da izaberu vokabular kojim žele da ovladaju	8
tražiti od učenika da nađu i prepisu definiciju svake jezičke jedinice	5
dati učenicima spisak riječi i odrediti vrijeme za koje te riječi treba da nauče □	2
pogađanje	1

Tabela br. 6
Najefektniji načini nastave leksike

4) Prezentacija leksike

Kao što smo i pretpostavljali, većina ispitanika (95 ili 96, 9 %) smatra da prezentacija leksike treba da bude u usmenom i pismenom obliku, dok samo 3 ispitanika ili 3, 1 % smatraju da je treba vršiti isključivo usmeno. Jedan ispitanik je izjavio da „prezentacija leksike zavisi od same riječi, njenog značenja, kao i trenutnog nivoa znanja učenika, tj. njihovog predznanja“. Niko od ispitanika nije odabrao prezentaciju leksike samo u pismenom obliku. 2 ispitanika nisu dali nikakav odgovor (vidi grafikon br. 1).

Grafikon br. 1
Prezentacija leksike u usmenom i pismenom obliku

5) Sredstva za prezentaciju leksike

U vezi sa sredstvima koja nastavnici koriste za prezentaciju leksičkih sadržaja, postojala je mogućnost zaokruživanja više odgovora. Najveći broj ispitanika (82) navelo je očigledna sredstva, njih 73 je navelo tablu na kojoj pišu nove riječi s prevodnim ekvivalentom, 55 ispitanika koristi školski udžbenik, a po jedan ispitanik je naveo pjesme i rječnike (vidi tabelu br. 7). Jedan ispitanik je dodao da na tabli ne piše prevodni ekvivalent (osim ako to učenici ne traže), već samo riječ uz fonetsku transkripciju i napomenu da učenici u sveskama mogu da zapišu prevod ako žele, a drugi je izjavio da kombinuje sve gorenavedeno.

Prilikom prezentacije najčešće koristite:	Frekvencija
tablu na kojoj pišem nove riječi s prevodnim ekvivalentom ili objašnjenjem na stranom jeziku	73
školski udžbenik gdje učenicima usmeno na primjerima iz udžbenika objasnim značenje riječi u datom kontekstu	55
očigledna sredstva (ilustracije, fleš kartice, panoe i sl.)	82
pjesme	1
rječnike	1

Tabela br. 7
Sredstva za prezentaciju leksike

6) Jezik na kojem se izvodi prezentacija leksike

Kad je u pitanju jezik na kojem se izvodi prezentacija leksičkih sadržaja, značajan broj nastavnika (84 ili 84, 8 %) je izjavio da uglavnom koristi strani jezik, a da maternji jezik koristi samo onda kad učenici ne mogu da shvate značenje riječi nakon objašnjenja na stranom jeziku, 8 ispitanika ili 8,1 % za prezentaciju leksike koristi maternji jezik, dok njih 7 ili 7, 1 % isključivo koristi strani jezik. Jedan ispitanik je izjavio da „u učionici uvijek ima učenika koji mogu da shvate značenje riječi iz objašnjenja na stranom jeziku, ali ima i onih koje ne smijemo zapostaviti, a koji ne uspijevaju u tome i samim tim upotreba maternjeg jezika u tom trenutku je nezaobilazna“. 1 nastavnik nije dao nikakav odgovor (vidi tabelu 8).

Dobijeni rezultati potvrdili su našu hipotezu o dominantnoj upotrebi stranog i minimalnoj upotrebi maternjeg jezika prilikom prezentacije novog vokabulara. Želimo da naglasimo da, kako nalažu posljedna istraživanja u metodici nastave stranog jezika, ne treba bježati od upotrebe maternjeg jezika, koja uveliko štedi neprocjenjivo vrijeme predavanja.

Izvođenje prezentacije leksike je na:	Frekvencija	%
maternjem jeziku	8	8.1
stranom jeziku	7	7.1
uglavnom na stranom jeziku, a maternji jezik koristim u slučaju da učenici ne uspijevaju da shvate značenje riječi nakon objašnjavanja na stranom	84	84.8
Ukupno	99	100.0

Tabela br. 8
Maternji i strani jezik u prezentaciji leksike

7) Uvježbavanje prezentovanih riječi

Na pitanje kako uvježbavaju riječi, 4 ispitanika ili 4 % je navelo vježbanja iz udžbenika, njih 13 ili 13, 1 % uz vježbe iz udžbenika koristi i one koje sam sastavi, 8 ispitanika ili 8,1 % utvrđuje leksiku putem konverzacije na času, 2 ispitanika ili 2 % se opredijelilo za opciju putem pisanja sastava, a najveći broj ispitanika – njih 72 ili 72, 7 % kombinuje sve gorenavedeno (vidi tabelu br. 9). Smatramo da je pozitivno što se znatan broj nastavnika izjasnio za kombinaciju vježbanja iz udžbenika, konverzacije, pisanja sastava i vježbanja koje nastavnik sam sastavi, jer leksiku treba uvježbavati kroz sve četiri jezičke vještine, a svjesni smo da vježbanja iz udžbenika nisu uvijek dovoljna i podesna, imajući u vidu diferencijaciju i individualizaciju nastave, kao i trenutna postignuća i potrebe učenika.

Načini uvježbavanja prezentovanih riječi	Frekvencija	%
putem vježbanja koja se nalaze u udžbeniku	4	4.0
putem vježbanja iz udžbenika i onih koje sam/a sastavim	13	13.1
putem konverzacije na času□	8	8.1
putem pisanja sastava□	2	2.0
kombinacijom svega gorenavedenog	72	72.7
Ukupno	99	100.0

Tabela br. 9
Načini uvježbavanja prezentovanih riječi

8) Tipovi vježbanja za utvrđivanje leksike

Na pitanje koje tipove vježbanja koriste za utvrđivanje leksike, ispitanici su mogli da zaokruže više odgovora (vidi tabelu br. 10).

Vježbanja za utvrđivanje leksike	Frekvencija
navođenje sinonima, antonima, kolokacija	72
traženje uljeza	69
povezivanje pojmova	67
sastavljanje rečenica od ispremetanih riječi	66
ukrštenice	65
popunjavanje praznina/cloze test	64
prevod	54
igre pogađanja	53
stavljanje riječi u prave grupe	49
brainstorming i mape uma	47
višestruki izbor	47
pisanje kratkih dirigovanih sastava	44
Totalni fizički odgovor (TPR, Total Physical Response)	39
građenje riječi/ porodice riječi	38
crtanje zadatah pojmova	33
parafraziranje	27
igra memorije	1
igra po ulogama	1

Tabela br. 10
Tipovi vježbanja za utvrđivanje leksike

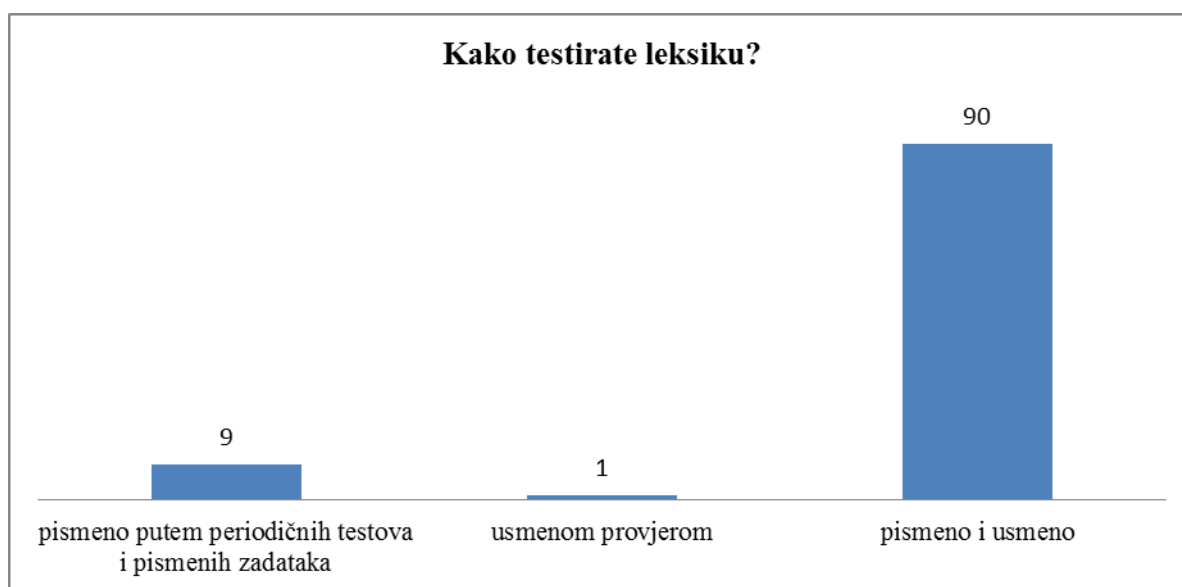
Kao što vidimo iz tabele 10, nastavnici (njih 72) najčešće traže navođenje sinonima, antonima i kolokacija, potom traženja uljeza za što se izjasnilo 69 ispitanika, 67 koristi povezivanje pojmova, njih 66 zahtijeva od učenika da sastave rečenicu od ispremetanih riječi, 65 nastavnika zadaje ukrštenice, 64 nastavnika koristi popunjavanje praznina, 54 ispitanika se zalažu za prevod, a 53 za igre pogađanja. Svrstavanje riječi u odgovarajuće grupe koristi 49 ispitanika, njih 47 praktikuje *brainstorming*, mape uma i višestruki izbor, nešto manji broj nastavnika (44) traži od učenika da pišu kratke dirigovane sastave, 39 nastavnika praktikuje TPR u radu s učenicima. Nadalje, 38 nastavnika uvježbava leksiku putem građenja riječi/podice riječi, njih 33 zahtijeva od učenika da nacrtaju zadate pojmove, 27 nastavnika insistira na parafraziranju, a samo po 1 ispitanik se odlučio za igru memorije i igru po ulogama. Jedan ispitanik je naglasio da koristi sve gorenavedeno, zavisno od situacije i uzrasta učenika, uključujući i kvizove, simulacije situacija, pjesme.

Dobijeni rezultati su ohrabrujući – upotrebom raznih tipova vježbanja za utvrđivanje leksike nastava je diferencirana, odnosno prilagođena učenicima s različitim stilovima učenja, što je u skladu sa savremenim tokovima.

9) Testiranje leksike

U vezi s testiranjem leksike, samo 1 ispitanik ili 1 % je izabrao isključivo usmenu provjeru, mali broj ispitanika (9 ili 9 %) se izjasnio za pismenu provjeru putem periodičnih testova i pismenih zadataka, dok je većina ispitanika – njih 90 ili 90 %, kao što smo i pretpostavljali, navela pismeno i usmeno testiranje leksike (histogram br. 6), što je jedini adekvatan odgovor. Naime, ako se leksika testira isključivo usmenom provjerom, zanemaruje se poznavanje ortografskog oblika riječi. S druge strane, pismena provjera ne daje podatak o tome da li učenik pravilno izgovara date riječi, niti da li zna kako da ih adekvatno upotrijebi u određenoj situaciji.

*Histogram br. 6
Testiranje leksike*

10) Zastupljenost leksičkih sadržaja u testovima ispitanika

Upitani u kojoj mjeri su leksički sadržaji zastupljeni u testovima, mali broj ispitanika (10 ili 10 %) je naveo da su veoma zastupljeni, tj. da zauzimaju veći dio testa, njih 18 ili 18 % tvrdi da zauzimaju manje prostora u odnosu na ostale sadržaje, a većina ispitanika tvrdi da su svi sadržaji podjednako zastupljeni (histogram br. 7). Jedan ispitanik je rekao da učenici rade test 2 časa - na jednom se provjerava leksika, a na drugom gramatika. Nekoliko ispitanika je prokomentarisalo da se poznavanje leksike posredno provjerava kroz slušanje, čitanje i

pismeno izražavanje. Bilo je ispitanika koji su izjavili da manje testiraju leksiku pismeno, a više usmeno.

Dobijeni podaci potvrđuju da su nastavnici itekako svjesni da leksika treba da bude obuhvaćena testom, jer ništa ne može da se testira bez poznavanja riječi.

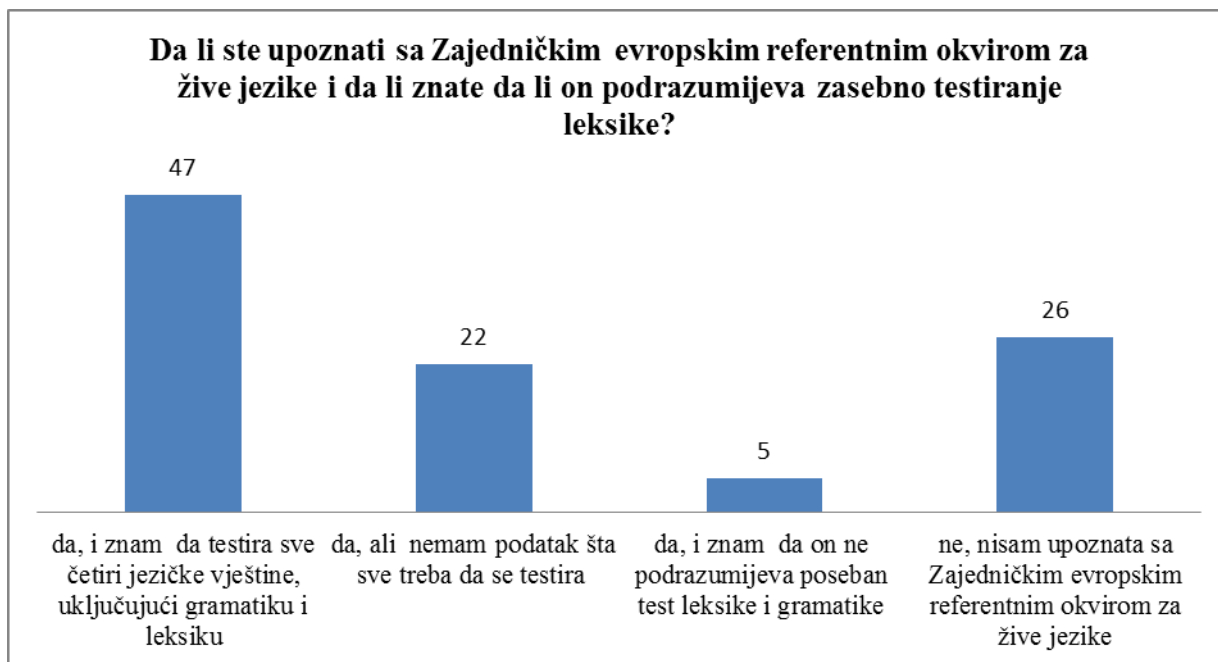
*Histogram br. 7
Zastupljenost leksičkih sadržaja u testovima ispitanika*

11) Upoznatost ispitanika sa Zajedničkim evropskim referentnim okvirom za žive jezike i da li on podrazumijeva zasebno testiranje leksike

Na pitanje da li su upoznati sa Zajedničkim evropskim referentnim okvirom za žive jezike (ZEROJ) i da li on podrazumijeva zasebno testiranje leksike, 47 ispitanika ili 47 % je dalo potvrđan odgovor, njih 22 ili 22 % je upoznato sa ZEROJ-em, ali ne znaju šta sve treba da se testira, mali broj nastavnika (5 ili 5%) je izjavilo da ZEROJ ne podrazumijeva zasebno testiranje leksike i gramatike, a 26 ispitanika nije uopšte upoznato sa ZEROJ-em (histogram br. 8). Da pojasnimo, ZEROJ podrazumijeva testiranje četiri jezičke vještine: slušanje, razumijevanje pisanog teksta, pisanje, oralnu produkciju i interakciju.⁹⁰ Gramatika i leksika se ne testiraju zasebno, već u sklopu sve četiri gorenavedene vještine. Moramo, međutim, napomenuti da crnogorski testovi tzv. visokog rizika (eksterna provjera znanja, državna

⁹⁰ Interakcija u komunikaciji je nešto na čemu insistira ZEROJ – prilikom testiranja oralne produkcije, ispitanici dobiju sagovornika da bi se utvrdilo kako se snalaze u nepredviđenim situacijama, kako i kojom brzinom reaguju na ono što čuju od sagovornika, kakav je njihov neverbalni govor i sl. Takva atmosfera više odgovara realnoj situaciji (RELANG seminar, Podgorica, mart 2014.godine).

takmičenja u znanju, maturalni ispiti) obuhvataju čitanje, leksiku i gramatiku i pisanje, dok je slušanje uključeno u državnim takmičenjima u znanju i maturalnim ispitima, a izostavljeno u eksternoj provjeri znanja na kraju II i III ciklusa osnovne škole.

*Histogram br. 8
Poznavanje ZEROJ-a*

7. ZAKLJUČAK

S obzirom na činjenicu da je leksika jedan od najvažnijih aspekata u usvajanju stranog jezika kojem se najmanje poklanjala pažnja u smislu sistematizovanja leksičkih sadržaja, kao i istraživanja strategija za prezentaciju, uvježbavanje i testiranje istih, odlučili smo da tema rada bude „Nastava leksike stranih jezika u osnovnim školama Crne Gore“. Cilj je da na osnovu referentne savremene literature i rezultata istraživanja steknemo bolji uvid u kompleksnu problematiku i na taj način doprinesemo unapređenju nastave stranih jezika u Crnoj Gori. Imajući u vidu da savremene tendencije u lingvistici i metodici na isti ili sličan način tretiraju datu problematiku, rad je zamišljen kao sinteza aktuelnih teorija i nastavne prakse.

Oslanjajući se na referentnu literaturu, na samom početku rada definisali smo pojam leksike i vokabulara, prikazujući razna tumačenja i poimanja leksike iz lingvističkog ugla i objašnjavajući distinkciju između leksike i vokabulara. Dotakli smo se, takođe, i pitanja granica leksike i njene sprege s gramatikom, definišući pojam leksikogramatika.

U narednom dijelu rada, polje našeg interesovanja zauzela je leksika u nastavi stranih jezika, tačnije mjesto i uloga leksike, s osvrtom na istorijski presjek raznih metoda i metodskih tehnika u nastavi, zatim savremene tendencije u nastavi stranog jezika koje se uveliko razlikuju od tradicionalnih shvatanja značaja vokabulara i načina njegove prezentacije.

U nastavku rada definisan je kompleksan fenomen – riječ, njene funkcije, oblici, klase riječi, porodice riječi, načini njihovog građenja, kao i univerzalni jezički principi po kojima se riječi grupišu u leksičke skupove.

Posebnu pažnju posvetili smo ključnim aspektima nastave leksike stranog jezika, preciznije izboru i gradiranju leksičkih sadržaja u predmetnim programima stranih jezika, pojmu leksičkog minimuma, načinima prezentovanja vokabulara (uključujući strategije u izučavanju vokabulara, eksplicitno i implicitno učenje), provjeravanja usvojenosti leksike, pretvaranja receptivnog vokabulara u produktivni, definisanja potencijalnog vokabulara i mentalnog leksikona (pohranjivanja riječi u mozgu, njihovog “izvlačenja“, upotrebe i zadržavanja u pamćenju) i, konačno, testiranju usvojenosti leksičkih sadržaja.

U narednom poglavlju rada analizirali smo leksičke sadržaje i didaktičke preporuke u vezi s nastavom leksike u Predmetnim programima za strane jezike Ministarstva prosvjete Crne Gore. Posebnu pažnju poklonili smo Longmanovim udžbenicima engleskog jezika koji su u periodu izrade rada bili obavezni za II i III ciklus osnovne škole. Detaljno smo opisali organizaciju udžbenika, broj leksema i teme koje udžbenici pokrivaju.

Rad obuhvata i istraživački dio, čiji su ciljevi presjek i analiza aktuelnog stanja u nastavi leksike u osnovnim školama Crne Gore i utvrđivanje usaglašenosti metodološke prakse sa savremenim tokovima, s namjerom da se dobijeni rezultati stave u funkciju unapređivanja nastave stranih jezika u Crnoj Gori. Istraživački dio rada zasnovan je na anketiranju nastavnika stranih jezika o njihovim stavovima u vezi sa glavnim aspektima nastave leksike i načinima realizacije zadataka kroz nastavnu praksu. Istraživanje se odnosilo na prisutnost vokabulara, odnosno leksičkih polja i tema u zvaničnim udžbenicima, nastavnim planovima i programima za osnovne škole u Crnoj Gori. Dobijeni podaci upoređivani su sa aktuelnom praksom i iskustvenim saznanjima nastavnika. U obradi rezultata upitnika primijenjen je statistički metod. Rezultati ankete su ohrabrujući zato što odgovori ispitanika u većini slučajeva prate savremene tendencije metodike nastave stranih jezika koje su detaljno analizirane u teoretskom dijelu rada. Iz rezultata možemo zaključiti da tokom studija budući nastavnici stiču značajna teoretska saznanja koja kroz nastavnu praksu i obavezno kontinuirano profesionalno usavršavanje dodatno obogaćuju.⁹¹

Kao što smo inicijalno i pretpostavljali, gotovo svi ispitanici su u potpunosti upoznati s nastavnim programom jezika koji predaju, pa samim tim i sa leksičkim sadržajima (temama), a većina anketiranih ispitanika su nastavnici engleskog jezika, s obzirom na činjenicu da je to najzastupljeniji strani jezik u crnogorskim školama.

U pitanju o mjestu i ulozi leksike u učenju i nastavi stranih jezika, nastavnici su se, kao što smo i pretpostavljali, odlučili za najadekvatniji odgovor koji glasi da je leksika podjednako važna kao i gramatika, te da ih ne treba izolovano tretirati.

Kada je riječ o najefikasnijim strategijama nastave leksike, ispitanici su se oprijedijelili za više opcija, što potvrđuje našu hipotezu da oni prilagođavaju nastavu učenicima sa različitim stilovima učenja, odnosno da vode računa o individualizaciji i diferencijaciji nastave uopšte, pa svakako i nastave leksike⁹².

---

⁹¹ U Crnoj Gori je od 2014. godine obavezno licenciranje nastavnika, koje podrazumijeva da svaki nastavnik u toku petogodišnje prakse mora da ostvari 24 sata seminara, od čega je 16 sati iz prioritarnih oblasti, a 8 sati iz drugih programa stručnog usavršavanja nastavnika u skladu sa katalogom stručnog usavršavanja realizacije odobrenih programa stručnog usavršavanja, što sve nastavnike obavezuje da se kontinuirano usavršavaju (Pravilnik o bližim uslovima, načinu i postupku izdavanja i obnavljanja dozvole za rad nastavniku, direktoru i pomoćniku direktora obrazovno-vaspitne ustanove, Službeni list CG, br. 23/2014, čl.6).

⁹² Ustanovljeno je da postoji osam različitih stilova učenja, tj. vrsta inteligencije – verbalno-lingvistička, logičko-matematička, vizuelno-prostorna, tjelesno-kinetička, muzičko-ritmička, interpersonalna, intrapersonalna i prirodni stil učenja. Pripreme, instrukcioni materijali i metode učenja, prilagođeni potrebama učenika zavisno od njihovog stila učenja, doprinose unapređenju učeničkih postignuća (Jeftić, 2001:227).

Ispitanici u ogromnoj većini smatraju da prezentaciju leksike treba izvoditi u usmenom i pisanom obliku i to na stranom jeziku, uz upotrebu maternjeg samo u slučaju da učenici nisu shvatili značenje pojmova nakon objašnjenja na stranom jeziku, što je i potvrdilo našu hipotezu.

Anketa pokazuje upotrebu širokog spektra nastavnih sredstava, što obezbeđuje bolje ishode učenja za učenike sa različitim potrebama. Isti je slučaj i sa raznovrsnim tehnikama koje nastavnici primjenjuju u cilju transformisanja receptivnog vokabulara u produktivni, kao i u dijagnostikovanju potencijalnog vokabulara učenika, odnosno stepenu sposobnosti kontekstualizacije leksike.

Iz ankete se takođe moglo vidjeti da većina ispitanika testiranje leksike vrši pismeno i usmeno i da su leksički sadržaji u testovima zastupljeni u približno istoj mjeri kao i ostali sadržaji, uz napomenu da se leksički sadržaji provjeravaju i posredno, u sklopu ostalih jezičkih kompetencija.

Pretpostavka da bi većina anketiranih nastavnika trebalo da bude upoznata sa Zajedničkim evropskim referentnim okvirom za žive jezike pokazala se u potpunosti opravdanom, uz napomenu da ipak ne znaju da li ovaj dokument podrazumijeva zasebno testiranje leksike.

Na osnovu rezultata istraživanja, možemo konstatovati da se na nivou osnovnih škola Crne Gore, nastava leksike shvata i sprovodi na primjeren i metodološki prihvatljiv način. Kontinuirano profesionalno usavršavanje nastavnika i njihovo umrežavanje na globalnom nivou obezbeđuje razmjenu iskustava i raznolikih pristupa očigledno doprinoseći inovativnosti ideja i prevazilaženju tradicionalnih okvira u ovoj oblasti.

Anketa je, osim statistički obrađenih odgovora/rezultata, imala i relativno brojne dodatne komentare nastavnika, tako da bismo istakli da smo ovakvim neuobičajenim naglašeno ličnim pečatom u odgovorima, pozitivno iznenađeni.

Može se razmišljati i o pitanju vjerodostojnosti datih odgovora, odnosno da li ispitanici u praksi zaista primjenjuju stavove iznesene u upitniku. Ova dilema je realna budući da nije moguće očekivati potpunu usaglašenost teoretskih postavki savremene metodike nastave i neposredne nastavne prakse u svim segmentima tog složenog, raznolikog i specifičnog živog procesa.

Ova pitanja javila su se nakon sumiranja ukupnih rezultata sprovedene ankete, ali su prvenstveno rezultat dugogodišnjeg autorovog iskustva u neposrednom radu sa učenicima i bogatih saznanja stečenih na brojnim naučnim skupovima, forumima i seminarima u zemlji i inostranstvu. Bilo bi zanimljivo posmatrati i istražiti procedure i tehnike kojima se stiže,

usvaja, organizuje, pohranjuje i aktivira mentalni leksikon na stranom jeziku. Bez obzira na to što su savremena teorijska istraživanja i saznanja u ovoj oblasti intenzivna i bogata inovacijama, ipak je stalno prisutna potreba za praktičnim *receptima* za efikasno sprovođenje teorijskih dostignuća u učioničkoj stvarnosti (Thornbury, 2007:vi).

Želimo da naglasimo da je nastavnički poziv već nekoliko decenija predmet intenzivnih naučnih proučavanja, koji i dalje ostaje primaran bez obzira na brzu i laku dostupnost alternativnih izvora znanja. U prilog tome idu i ozbiljna, globalno sprovedena istraživanja (PISA)⁹³ koja „potvrđuju pozitivnu korelaciju između kvaliteta obrazovanja nastavnika i učeničkih postignuća; najbolje rezultate su, naime, postizali predstavnici zemalja u kojima se, tradicionalno, za nastavnička zanimanja opredeljuju najbolji studenti, gde nastavnici uživaju veliki društveni ugled i bivaju za svoj radni angažman profesionalno i materijalno adekvatno nagrađeni, gde im se pruža sloboda u izboru nastavnih materijala, metoda i tehnika, ali se istovremeno od njih očekuje spremnost na kontinuirano usavršavanje...” (Durbaba, 2011: 107).

Možemo konstatovati da je rad otvorio perspektivu za dalja eventualna istraživanja ove kompleksne i nadasve aktuelne problematike koja bi bila izuzetno značajna za unapređenje nastave stranih jezika.

..

---

⁹³ *Programme for International Student Assessment* (PISA) je projekat Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), koji se od 2000. godine sprovodi u većini zemalja članica OEBS-a, kao i u brojnim partnerskim državama u trogodišnjem turnusu. Akcenat se stavlja na procjenu postignuća učenika u zadacima koji se tiču realnih životnih situacija i koji se smatraju relevantnim za efikasno učestvovanje u društvu odraslih, kao i na cjeloživotno učenje. PISA testiranje sprovodi svake treće godine. Sporazumom o učešću u PISA testiranju (potpisanom između OECD-a i Ministarstva prosvjete i nauke Crne Gore 8. jula 2004. godine) Crna Gora se uključila u PISA istraživanja. Ciklus PISA 2006. godine bio je probni za Crnu Goru, a od 2009. godine Crna Gora redovno učestvuje u PISA istraživanju.

(<https://www.google.me/#q=PISA+crna+gora+2009>., pristupljeno 20. V 2015. Godine u 20:00)

B I B L I O G R A F I J A

1. Allen, Virginia French. 1983. *Techniques in Teaching Vocabulary*. Oxford: OUP
2. Bogojević, Dragan, ur. 2005. *Predmetni programi: francuski, ruski, italijanski, njemački, španski jezik IV, V, VI, VII, VIII i IX razred devetogodišnje osnovne škole*
3. Bogojević, Dragan, ur. 2005. *Strateški plan Zavoda za školstvo 2005-2007. godina*. Podgorica: Zavod za školstvo
4. Bogojević, Dragan, ur. 2006. *Izborni predmeti u osnovnim školama grupe A*. Podgorica: Zavod za školstvo
5. Bonaccorsi Donatella, Maria Teresa Spitali. 2000. *Il libro di grammatica; Testi e linguaggi*. Novara: Istituto geografico DeAgostini
6. Brown, James Dean and Theodore S. Rogers. 2002. *Doing Second Language Research*. Oxford: OUP
7. Benson, Morton. 1993. *Englesko-srpskohrvatski rečnik*. Beograd: Prosveta
8. Bertola, M., R. Cannavacciuolo, I. Rossi. 1992. *Le abilita' linguistiche*. Milano: Carlo Signorelli editore
9. Celce – Murcia, Marianne, ed. 2001. *Teaching English as a Second or Foreign Language*. Boston: Heinle & Heinle
10. Clark, Stewart and Graham Pointon. 2003. *Word for Word*. Oxford: OUP
11. Closset, Fr. 1953. *Metodika nastave živih jezika*. Zagreb: Pedagoško književni zbor
12. Cook, Guy. 2003. *Applied Linguistics: Oxford Introductions to Language Study*. Oxford: OUP
13. Corda Alessandra - Carla Marelllo. 2004. *Lessico: Insegnarlo e impararlo*. Perugia: Guerra Edizioni
14. Davies, Paul and Eric Pearse. 2000. *Success in English Teaching*. Oxford: OUP
15. Deanović M., J. Jernej. 1989. *Hrvatsko ili srpsko – talijanski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga
16. Dimitrijević, Naum. 1979. *Zablude u nastavi stranih jezika*. Sarajevo: «Svjetlost», OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
17. Dimitrijević, Naum. 2001. « Metodika nastave stranih jezika na kraju XX vijeka », *Savremene tendencije u nastavi stranog jezika: zbornik radova*. Nikšić: Univerzitet Crne Gore, Filozofski fakultet u Nikšiću.

18. Dimitrijević, Naum. 1999. *Testiranje u nastavi stranih jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike nastavna sredstva
19. Drvodelić, Milan. 1996. *Hrvatsko-engleski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga
20. Durbaba, Olivera. 2011. *Teorija i praksa učenja i nastave stranih jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike
21. Ellis, Rod. 2008. *Second Language Acquisition*. Oxford: OUP
22. Ellis, Rod. 1997. *SLA Research and Language Teaching*. Oxford: OUP
23. Gairns, Ruth and Stuart Redman. 1995. *Working With Words: A Guide to Teaching and Learning Vocabulary*. Cambridge: CUP
24. Goranović, Pavle, ur. 2011. *Naša škola – Neki aspekti savremenog kurikulumu*. 2014. Podgorica: Zavod za školstvo
25. Goranović, Pavle, ur. 2011. *Predmetni programi: engleski jezik – IV, V, VI, VII, VIII i IX razred osnovne škole; fakultativna nastava I, II i III razred osnovne škole*. Podgorica: Zavod za školstvo
26. Harmer, Jeremy. 2004. *The Practice of English Language Teaching*. Harlow: Pearson Education Limited
27. Harmer, Jeremy. 2007. *How to Teach English*. Harlow: Pearson Education Limited
28. Ivić, P., Klajn, I., Pešikan M., Brborić, B. 2011. *Srpski jezički priručnik*. Beograd: Službeni glasnik i Beogradska knjiga
29. Jeftić, Draginja. 2004. "Focus on Educational Reforms". *Nastava jezika u reformi obrazovanja: zbornik radova*. Nikšić: Univerzitet Crne Gore, Filozofski Fakultet u Nikšiću. (str. 40-53)
30. Jeftić, Draginja. 2010. "Learner Autonomy in the Classroom". *Autonomija učenika i nastavnika u nastavi jezika i književnosti zbornik radova*. Nikšić: Univerzitet Crne Gore, Filozofski Fakultet u Nikšiću (str. 470-476)
31. Jeftić, Draginja. 2001. „The place of multiple intelligences in foreign language methodology“. *Savremene tendencije u nastavi stranog jezika: zbornik radova*. Nikšić: Univerzitet Crne Gore, Filozofski Fakultet u Nikšiću. (str. 215-227)
32. Klajn, Ivan. 1996. *Italijansko-srpski rečnik*. Beograd: Nolit
33. Klajn, Ivan. 2000. *Rečnik jezičkih nedoumica*. Beograd: Srpska školska knjiga
34. Klajn, Ivan – Milan Šipka. 2007. *Veliki rečnik stranih reči i izraza*. Novi Sad: Prometej
35. Kristal, Dejvid. 1988. *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*. Beograd: Nolit
36. Kristal, Dejvid. 1987. *Kembrička enciklopedija jezika*. Beograd: Nolit

37. Lakić, Igor. 1999. *Analiza žanra – Diskurs jezika struke*. Podgorica: Univerzitet Crne Gore
38. Lee, W. R. 1986. *Language Teaching Games and Contests*. Oxford: OUP
39. Matica srpska i Matica hrvatska. 1959. *Pravopis srpskohrvatskoga književnog jezika*. Beograd: Beogradski grafički zavod
40. Matthews, P. H. 2007. *The Concise Oxford Dictionary of Linguistics*. Oxford: OUP
41. McCarthy, Michael. 1996. *Language Teaching: Vocabulary*. Oxford: OUP
42. Messina Maria - Maddalena Cassinari. 2000. *Parole in gioco*. Novara: Istituto geografico DeAgostini
43. Mezzadri, Marco. 2003. *I ferri del mestiere: (Auto)formazione per l'insegnante di lingue*. Perugia: Guerra Edizioni
44. Moretti, Marino – Domenico Consonni. 1998. *Mondi di parole*. Torino: Società editrice Internazionale
45. Moderc, Saša. 2004. *Gramatika italijanskog jezika*. Beograd: Udruženje nastavnika italijanskog jezika Srbije
46. Morgan, John and Mario Rinvoluceri. 2004. *Vocabulary*. Oxford: OUP
47. Mosković, Vera. 1960. *Metodika nastave stranih jezika (engleski, francuski, njemački)*. Zagreb: Pedagoško – književni zbor
48. Mugglestone, Patricia. 2007 A. *Challenges 3*. Harlow: Pearson Education Limited
49. Mugglestone, Patricia. 2007 B. *Challenges 4*. Harlow: Pearson Education Limited
50. Petković, Desanka. 1970. *Metodika nastave engleskog jezika*. Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije
51. Petrović, Elvira. 1988. *Teorija nastave stranih jezika*. Zagreb: Školska knjiga
52. Polovina, Pera. 1994. *Metodika nastave francuskog jezika*. Beograd: Naučna knjiga
53. Popović, Dušanka, ur. 2009. *Razvoj kritičkog mišljenja – Vodič za primjenu Programa*. Podgorica: Zavod za školstvo i Pedagoški centar Crne Gore
54. Popović, Tanja. 2007. *Rečnik književnih termina*. Beograd: Logos Art
55. Samardžić, Mila. 2011. *Pogled na reči*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu
56. Schmitt, Norbert. 2007. *Vocabulary in Language Teaching*. Cambridge: CUP
57. Scrivener, Jim. 2005. *Learning Teaching: A Guidebook for English Language Teachers*. Oxford: Macmillan Education
58. Skinner, Carol. 2010. *Friends Starter*. Harlow: Pearson Education Limited

59. Skinner, Carol with Mariola Bogucka 2004. *Friends 1*. Harlow: Pearson Education Limited
60. Skinner, Carol. 2004. *Friends 2*. Harlow: Pearson Education Limited
61. Stoppelli, Pasquale, ed. 1999. *I grandi dizionari Garzanti – Italiano*. Milano: Garzanti Editore
62. Šamić, Midhat. 1959. *Metodika nastave i tehnika učenja živih jezika*. Sarajevo: Svjetlost
63. Šekularac, Božidar. 1992. *Strani jezik u nastavi*. Nikšić: Univerzitetska riječ
64. Točanac - Milivojev, Dušanka. 1997. *Metode u nastavi i učenju stranog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
65. Thornbury, Scott. 2006. *An A to Z of ELT*. Oxford: Macmillan Education
66. Thornbury, Scott. 2007. *How to Teach Vocabulary*. Harlow: Pearson Education Limited
67. Ur, Penny. 2007. *A Course in Language Teaching: Practice and Theory*. Cambridge: CUP
68. Vučo, Julijana. 1998. *Leksika udžbenika stranog jezika*. Podgorica: Univerzitet Crne Gore
69. Vučo, Julijana. 2009. *Kako se učio jezik – Pogled u istoriju glotodidaktike: od prapočetaka do Drugog svetskog rata*. Beograd: Ministarstvo za nauku i zaštitu životne sredine, Filološki fakultet
70. Vujaklija, Milan. 1996/7. *Leksikon stranih reči i izraza*. Beograd: Prosveta
71. Webster, Merriam. 1993. *Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged*. Cologne: Könenmann
72. Worrall, Ann and Elizabeth Kilbey. 2009. *English Adventure 1*. Harlow: Pearson Education Limited
73. *Zajednički evropski okvir za žive jezike*. 2003. Podgorica: Ministarstvo prosvjete i nauke
74. Žiropađa, Lj., Miočinović Lj. 2007. *Razvojna psihologija*. Beograd: Čigoja štampa

PRILOG 1

*(Leksičke teme u predmetnim programima za strane jezike za osnovnu školu
izdati od strane Zavoda za školstvo Crne Gore)*

ENGLJSKI JEZIK**I CIKLUS (fakultativna nastava)****I razred (1. godina učenja)**

Tematski okvir: ja, moje tijelo, porodica i prijatelji, moja učionica i školski pribor, kućni ljubimci, domaće i divlje životinje, moje igračke, praznici (rođendan, Nova godina)

II razred (2. godina učenja)

Tematski okvir: ja, moje tijelo, porodica i prijatelji, moja učionica i školski pribor, hrana, kućni ljubimci, domaće i divlje životinje, moje igračke, praznici (rođendan, Nova godina)

III razred (3. godina učenja)

Tematski okvir: ja, moje tijelo i odjeća, porodica i prijatelji, moj dom, moja hrana, moje igračke, kućni ljubimci, domaće i divlje životinje, vještine i sposobnosti, saobraćajna sredstva, vremenske prilike, praznici (rođendan, Nova godina)

II CIKLUS**IV, V i VI razred (1., 2. i 3. godina učenja)**

Tematski okvir: moja porodica, prijatelji i ja, moj razred i škola, moje igračke, kućni ljubimci, biljni i životinjski svijet, hrana i zdravlje, tijelo i odjeća, moj dom, vještine i sposobnosti, praznici (rođendan, Nova godina...), saobraćajna sredstva, kazivanje vremena, godišnja doba i vremenski uslovi, svakodnevni život, slobodno vrijeme (hobiji, sport, zabava, putovanja), moje okruženje (selo, grad, moja zemlja), svijet (juče, danas, sutra), životna sredina.⁹⁴

III CIKLUS**VII, VIII i IX razred (4., 5. i 6. godina učenja)**

Tematski okvir: moja porodica, prijatelji i ja, moj dom, razred i škola, odnosi u porodici i društvu, zdravi stilovi života, vještine i sposobnosti, praznici, biljni i životinjski svijet, klima i klimatske promjene, životna sredina, svakodnevni život, slobodne aktivnosti, muzika, film, sport, moje okruženje (selo, grad, moja zemlja, druge zemlje), orijentacija u prostoru, svijet (juče, danas, sutra), obrazovanje i životni pozivi, nauka i umjetnost, mediji, ICT tehnologija, višejezičnost (plurilingvizam) i interkulturalnost.

---

⁹⁴ „Predložene teme i sadržaji se odnose na cikluse u cjelini i nije ih obavezno obrađivati po navedenom redosljedu, ali je pri planiranju nastave neophodno uvažiti činjenicu da su neka znanja neophodna za usvajanje drugih“ (Zavod za školstvo, 2011:9)

---

*FRANCUSKI JEZIK***IV razred (1. godina učenja)**

TEME: u školi – razred, učionica, predmeti; **porodica i stan** - svakodnevni život; vrijeme – sati, dani, mjeseci, godišnja doba; **praznici** – rođendan, Božić, Nova godina; **zdravlje** – dijelovi tijela.

V razred (2. godina učenja)

TEME: škola i učionica – razred, učionica, predmeti, pribor; **porodica i dom** – oprema stana, svakodnevni život; **mi i okolina** – vrijeme, vremenske prilike, priroda, životinje; **jela i pića**; **praznici** – porodična slavlja; **zdravlje**.

VI razred (3. godina učenja)

TEME: škola – školski predmeti, raspored časova; **porodica i slobodno vrijeme** – svakodnevne obaveze kod kuće, hobi, prijateljstva; dom; **jela i pića** – obroci, priprema hrane; **odjeća i obuća** – kupovina, džeparac; **vrijeme; tijelo i zdravlje** – dijelovi tijela, bolesti.

VII razred (4. godina učenja)

TEME: škola – učenje, uspjeh, raspored časova; **slobodno vrijeme** – interesovanja, aktivnosti; **stan** – opremanje prostora; **naselje i okolina** – život u gradu, na selu, saobraćaj; **trgovina** – moda, džeparac, odjeljenja u robnoj kući, cijene, kvalitet; **prirodna okolina** – životinje, briga za okolinu; **francusko govorno područje** – zemlje, narodi, osnovni geografski pojmovi.

VIII razred (5. godina učenja)

TEME: francusko govorno područje; **putovanja; djelatnosti** – rad i zanimanje; **lični podaci**; **mi i okolina** – vrijeme, priroda; **čuvanje okoline**; **svijet juče, danas, sutra** – pronalazaštvo, nauka, tehnika, kultura, svjetska dešavanja.

IX razred (6. godina učenja)

TEME: države u kojima se govori francuski jezik; **Crna Gora** – moja država; **međuljudski odnosi**; **sredstva obavještanja**; **nezgode i kvarovi**; **čuvanje okoline**; **zdravlje**.

RUSKI JEZIK**IV razred (1. godina učenja)**

TEME: u školi – učionica, školski pribor; porodica, kuća, stan – adresa, članovi porodice, prostorije u stanu/kući; **vrijeme** – sati, dani, mjeseci, godišnja doba; **slobodno vrijeme i razonoda** – praznici, Nova godina, Božić.

V razred (2. godina učenja)

TEME: škola – školske obaveze; **porodica** – obaveze u porodici; **okruženje** – grad, selo, mjesto u kome učenik/ca živi; **sport i zdravlje** – vrste sporta, dijelovi tijela, lična higijena, kod ljekara; **slobodno vrijeme i razonoda** – raspust.

VI razred (3. godina učenja)

TEME: škola – školski predmeti, raspored časova; **porodica i dom** – posjete rođaka, proslava rođendana; **okruženje** – prevozna sredstva, saobraćajni znaci; ishrana – nazivi jela i pića, u restoranu; kupovina - nazivi odjeće i obuće, u prodavnici; vrijeme – orijentacija u vremenu i prostoru.

VII razred (4. godina učenja)

TEME: slobodno vrijeme – hobi, bioskop, pozorište; **naša zemlja** – položaj, prirodne ljepote, glavni grad Crne Gore; **zemlja čiji se jezik uči** – Rusija - položaj, prirodne ljepote, glavni grad Rusije; **kultura i umjetnost obje zemlje**.

VIII razred (5. godina učenja)

TEME: škola – odnosi između učenika/ca i nastavnika/ca; **porodica** – odnosi u porodici; **stan** – oprema stana; **svakodnevni život** – ljubav, muzika, moda; **mi i okolina** – zaštita prirode i životne okoline.

IX razred (6. godina učenja)

TEME: 21. vijek – nauka i dostignuća, kompjuteri; **putovanja** – ekskurzija, putnička agencija; **lični odnosi i kontakti** – prijateljstva, dopisivanje, pošta, telegraf; **izbor profesije** – rad i zanimanje; **državne i privatne uslužne djelatnosti**.

---

*ITALIJANSKI JEZIK***IV razred (1. godina učenja)**

TEME: u školi – razred, učionica, predmeti; **porodica i stan** - svakodnevni život; **vrijeme** – sati, dani, mjeseci, godišnja doba; **praznici** – rođendan, Božić, Nova godina; **zdravlje** – dijelovi tijela.

V razred (2. godina učenja)

TEME: škola i učionica – razred, učionica, predmeti, pribor; **porodica i dom** – oprema stana, svakodnevni život; **mi i okolina** – vrijeme, vremenske prilike, priroda, životinje; **jela i pića**; **praznici** – porodična slavlja; **zdravlje**.

VI razred (3. godina učenja)

TEME: škola – školski predmeti, raspored časova; **porodica i slobodno vrijeme** – svakodnevne obaveze kod kuće, hobi, prijateljstva; dom; **jela i pića** – obroci, priprema hrane; **odjeća i obuća** – kupovina, džeparac; vrijeme; **tijelo i zdravlje** – dijelovi tijela, bolesti.

VII razred (4. godina učenja)

TEME: škola – učenje, uspjeh, raspored časova; **slobodno vrijeme** – interesovanja, aktivnosti; **stan** – opremanje prostora; **naselje i okolina** – život u gradu, na selu, saobraćaj; **trgovina** – moda, džeparac, odjeljenja u robnoj kući, cijene, kvalitet; **prirodna okolina** – životinje, briga za okolinu; **italijansko govorno područje** – zemlje, narodi, osnovni geografski pojmovi.

VIII razred (5. godina učenja)

TEME: italijansko govorno područje; putovanja; djelatnosti; rad i zanimanje; lični podaci; **mi i okolina** – vrijeme, priroda, čuvanje okoline; **svijet juče, danas, sutra** – pronalazaštvo, nauka, tehnika, kultura, svjetska dešavanja.

IX razred (6. godina učenja)

TEME: države u kojima se govori italijanski jezik; Crna Gora – moja država; međuljudski odnosi; sredstva obavještanja; nezgode i kvarovi; čuvanje okoline; zdravlje.

---

*NJEMAČKI JEZIK***IV razred (1. godina učenja)**

TEME: u školi – razred, učionica, predmeti; **porodica i stan** - svakodnevni život; **vrijeme** – sati, dani, mjeseci, godišnja doba; **praznici** – rođendan, Božić, Nova godina; **zdravlje** – dijelovi tijela.

V razred (2. godina učenja)

TEME: škola i učionica – razred, učionica, predmeti, pribor; **porodica i dom** – oprema stana, svakodnevni život; **mi i okolina** – vrijeme, vremenske prilike, priroda, životinje; **jela i pića; praznici** – porodična slavlja; zdravlje.

VI razred (3. godina učenja)

TEME: škola i učionica – školski predmeti, raspored časova; **porodica i slobodno vrijeme** – svakodnevne obaveze kod kuće, hobi, prijateljstva; **dom; jela i pića** – obroci, priprema hrane; **odjeća i obuća** – kupovina, džeparac; vrijeme; **tijelo i zdravlje** – dijelovi tijela, bolesti.

VII razred (4. godina učenja)

TEME: škola – učenje, uspjeh, raspored časova; **slobodno vrijeme** – interesovanja, aktivnosti; **stan** – opremanje prostora; **naselje i okolina** – život u gradu, na selu, saobraćaj; **trgovina** – moda, džeparac, odjeljenja u robnoj kući, cijene, kvalitet; **prirodna okolina** – životinje, briga za okolinu; **njemačko govorno područje** – zemlje, narodi, osnovni geografski pojmovi.

VIII razred (5. godina učenja)

TEME: njemačko govorno područje; putovanja; djelatnosti; rad i zanimanje; lični podaci; **mi i okolina** – vrijeme, priroda, čuvanje okoline; **svijet juče, danas, sutra** – pronalazaštvo, nauka, tehnika, kultura, svjetska dešavanja.

IX razred (6. godina učenja)

TEME: države u kojima se govori njemački jezik; Crna Gora – moja država; međuljudski odnosi; sredstva obavještanja; nezgode i kvarovi; čuvanje okoline; zdravlje.

ŠPANSKI JEZIK

IV razred (1. godina učenja)

TEME: moji drugovi; igre;; moj razred; moja porodica

V razred (2. godina učenja)

TEME: moje tijelo, praznici; vrijeme; jelo i piće; životinje; raspust.

VI razred (3. godina učenja)

TEME: odnosi sa drugima; slobodno vrijeme; karakteri i raspoloženja; životinje.

VII razred (4. godina učenja)

TEME: prevozna sredstva; život u prirodi; zdravlje; kupovina; vrijeme i godišnja doba.

VIII razred (5. godina učenja)

TEME: putovanja; jela i recepti; proslave i karnevali; zemlje španskog govornog područja; igre i kompjuteri.

IX razred (6. godina učenja)

TEME: moda; sport; muzika; film; Crna Gora; ekologija.

PRILOG 2

(Banke riječi/leksema u udžbenicima engleskog jezika)

Friends Starter

Starting Point: all, alphabet, and, blackboard, book, chair, classroom, computer, desk, door, eight, eighteen, eleven, fifteen, five, four, fourteen, from...to, in, letter, listen, look, me, nine, nineteen, notebook, now, number, one, pencil case, please, read, repeat, school bag, seven, seventeen, sing, six, sixteen, spell, teacher, ten, the, thirteen, three, twelve, twenty, two, window, with, write.

Unit 1: am, are, class, good morning, hello, hi, I, is, Miss, my, name, new, nice to meet you, pupil, welcome, what, what's your name, world, you, your.

Unit 2: bone, boy, cat, crazy pets, dog, friend, girl, good, great, he, her, his, nice, no, oh, oops, parrot, she, sorry, too, yes.

Unit 3: a, aha, an, animal, birthday, but, dad, dear, elephant, fantastic, football, from, happy, happy birthday, it, look at, lucky, mum, pen, pencil, picture, present, rubber, ruler, stone, story time, strange, thank you, to, T-shirt, uncle, what is it, you're right.

Unit 4: best friend, here's, how old are you, minus, plus, silly, very.

Unit 5: bad, ball, black, blue, brown, colour, favourite, fun, green, I don't know, jacket, orange, paint, pink, red, terrible, white, yellow.

Unit 6: beautiful, big, cloud, come, draw, empty, for, help, on, planet, room, sky, star, start, stop, television, they, wall, we, wow.

Reading Corner: age, box, film, funny, mouse, small, today

Unit 7: brother, family, father, France, grandma, grandad, grandfather, grandmother, here, kitten, little, mother, OK, old, on holiday, sister, this is, who, who's this.

Unit 8: basket, behind, has got, have got, next to, Ouch, skateboard, under, where

Unit 9: bus/buses, car, child/children, Earth, flower, helmet, house, king, mountain, meet, palace, person/people, road, round, that, this, these, those, tree.

Unit 10: Australia, China, country/countries, Great Britain, Greece, photo, Russia, the USA, where are you from.

Unit 11: body, bravo, eat, eye, fat, group, head, horrible, judge, leg, long, mouth, nose, short, show, tail, thin, this is fun, tooth/teeth, ugly, well done, winner, wrong.

Unit 12: face, hair, letter, of, or, queen, servant, son, super, quick. Culture Corner: around, English, horse, India, kangaroo, language, lion, South Africa, tall.

Unit 13: bathroom, bed, bedroom, carpet, CD player, clock, dining room, floor, kitchen, poster, sitting room, sofa, table, there are, there is.

Unit 14: biscuit, catch, eat, game, hide, how are you, I'm fine, thanks, jump, park, run, sit down, stand up, thanks, tired, touch.

Unit 15: asleep, cave, cold, dangerous, down, find, go, guard, ice, laser, let's, look down, next, snow, stay, sun, then, use.

Unit 16: can, can't, concert, dance, dancer, drummer, drums, Spanish, guitar, keyboard, learn, piano, play, pop group, pop song, school, sing, singer, speak, well, week, what about...

Unit 17: chips, cola, day, delicious, do, does, does he/she like..., do you like..., drink, fast food, hamburger, hot, hot dog, milk, onion, orange juice, pizza, restaurant, salad, sausage, tea.

Unit 18: about, give back, go back, go straight on, hear, her, him, land, never, plan, story, take, turn left/right, what's wrong with..., woof.

Reading Corner: CD, cool, musical instrument, near, open, pop star, really, see.

Unit 19: also, basketball, bike, cinema, do, every, Friday, football, goalie, have, homework, lesson, like, magazine, Monday, on Mondays/Tuesdays, or, question, ride a bike, roller blade, Saturday, some, sports lesson, Sunday, swim, swimming lesson, swimming pool, table tennis, tennis, Thursday, town, Tuesday, visit, volleyball, Wednesday.

Unit 20: again, at 10 o'clock, bird, bowl, breakfast, brush, dirty, drink, every day, garden, get up, greedy, half past..., it's one o'clock, lazy, love, lunch, lunch time, o'clock, poor, wash, watch, water, what time is it, wonderful.

Unit 21: brave, bright, leave, let's be friends, light, move, robot, turn your head.

Unit 22: a lot, about, cap, clothes, dress, fly, jeans, kite, live, rain, school uniform, sea, seaside, shoes, skirt, summer, trainers, wear, work, year.

Unit 23: a lot of, brush, coat, French, hard, Huh!, quiz, understand, winter.

Unit 24: future, inside, ground, home, hurray, remember, thing, backwards, adventure

Culture Corner: boat, cook, cowboy, cricket, famous, footballer, football team, hat, maths, rodeo, team, together, walk, weekend.

Autumn: autumn, bonfire, gold, leaf/leaves, November, October, September, wind.

Winter: December, February, ice skates, January, snowball, snowflake, snowman.

Spring: April, chick, March, May, rabbit, rain, rainbow.

Summer: August, beach, July, June, picnic, surfboard, tent.

Play: banana, bookcase, ghost, jewel, money, narrator, noise, only, ready, rob, robber, sad, scared, stranger.

Friends 1

Word list

STARTING POINT

a / ə / an / ɪ, ən /
 and / ənd, ən, ænd /
 -apple / ˈæpl /
 -April / ˈeɪprəl /
 -August / ˈɔːɡəst /
 -black / blæk /
 -blackboard / ˈblækbɔːrd /
 -blue / bluː /
 -book / buːk /
 -brown / braʊn /
 Can you help me? / kæn ju help mi /
 Can you repeat that, please? / kæn ju rɪpi:t ðæt pliz /
 Can you say it slowly, please? / kæn ju seɪ ɪt sləʊli pliz /
 -chair / tʃeə /
 -December / ˌdiːsɪmboʊ /
 -desk / deɪsk /
 -eight / eɪt /
 -eighteen / ˌeɪtiːn /
 -eighth / eɪtθ /
 -eighty / eɪti /
 -eighty-eight / ˌeɪti eɪt /
 -eighty-nine / ˌeɪti naɪn /
 -eighty-seven / ˌeɪti sevən /
 -eleven / ɪˈlevn /
 -eleventh / ɪˈlevntθ /
 -Excuse me, / ɪkˈskjuːz mi /
 -February / ˌfebruəri /
 -felt-tip pen / ˌfelt tɪp peɪn /
 -fifteen / ˌfɪftiːn /
 -fifteenth / ˌfɪftiːnθ /
 -fifth / fɪfθ /
 -fifty / ˌfɪfti /
 -first / fɜːst /
 -five / faɪv /
 -forty / ˌfɔːti /
 -forty-five / ˌfɔːti faɪv /
 -forty-four / ˌfɔːti fɔː /
 -four / fɔː /
 -fourteen / ˌfɔːtiːn /
 -fourteenth / ˌfɔːtiːnθ /
 -fourth / fɔːθ /
 -green / ɡriːn /
 -grey / ɡreɪ /
 -How do you spell...? / haʊ do ju ˈspel /
 -hundred / ˈhʌndrəd /
 -I don't know. / aɪ dɒnt nəʊ /
 -I don't understand. / aɪ dɒnt ʌndəˈstænd /
 -I know. / aɪ nəʊ /
 -January / ˌdʒænjuəri, -njəri /
 -July / dʒuːli /
 -June / dʒuːn /
 -listen / ˈlɪsn /
 -map / mæp /
 -March / mɑːtʃ /
 -May / meɪ /
 -month / mʌnθ /
 -nine / naɪn /
 -nineteen / ˌnaɪntiːn /
 -ninety / ˌnaɪnti /
 -ninth / naɪnθ /
 -notebook / ˈnəʊtbʊk /
 -November / ˌnɒvɪmboʊ, -nɔː /
 -October / ˌɒktəʊboʊ /
 -of course / əv kɔːrs /
 -one / wʌn /
 -orange / ˈɒrɪndʒ / (n, ɒdʒ)
 -pen / pen /
 -pencil / ˈpensl /
 -pink / pɪŋk /
 -poster / ˈpəʊstə /
 -read / riːd /
 -red / red /
 -rubber / ˈrʌbər /
 -rubbish bin / ˈrʌbɪʃ bɪn /

-school bag / ˈsku:l bæg /
 -second / ˈsekənd /
 -September / ˌseptɪmboʊ /
 -seven / ˈsevn /
 -seventeen / ˌsevntiːn /
 -seventh / ˈsevntθ /
 -seventy / ˈsevnti /
 -seventy-five / ˌsevnti faɪv /
 -seventy-nine / ˌsevnti naɪn /
 -six / sɪks /
 -sixteen / ˌsɪkstiːn /
 -sixth / sɪksθ /
 -sixty / ˌsɪksti /
 -sixty-nine / ˌsɪksti naɪn /
 -speak / spiːk /
 -table / ˈteɪbəl /
 -ten / ten /
 -tenth / tentθ /
 -that / ðæt, ðæt /
 -That's right. / ðæts raɪt /
 -That's wrong. / ðæts rɒŋ /
 -the / ðə, ði /
 -these / ðiːz /
 -third / θɜːd /
 -thirteen / ˌθɜːtiːn /
 -thirteenth / ˌθɜːtiːnθ /
 -thirtieth / ˌθɜːtiːθ /
 -thirty / ˌθɜːti /
 -thirty-three / ˌθɜːti θriː /
 -this / ðɪs /
 -those / ðoʊz /
 -three / θriː /
 -twelfth / ˌtwelfθ /
 -twelve / ˌtwelv /
 -twentieth / ˌtwentiːθ /
 -twenty / ˌtwenti /
 -twenty-first / ˌtwenti fɜːst /
 -twenty-four / ˌtwenti fɔː /
 -twenty-fourth / ˌtwenti fɔːθ /
 -twenty-one / ˌtwenti wʌn /
 -twenty-second / ˌtwenti sekənd /
 -twenty-third / ˌtwenti θɜːd /
 -twenty-three / ˌtwenti θriː /
 -twenty-two / ˌtwenti tuː /
 -two / tuː /
 -What does this mean? / wɒt ðɪz ðɪs miːn /
 -What's this in English? / wɒts ðɪs ɪn ˈɪŋɡlɪʃ /
 -white / waɪt /
 -write / raɪt /
 -year / jɪə /
 -yellow / ˌjeləʊ /

UNIT 1

(I) am / ɪm, əm /
 -are / ə, ɑː /
 -at / ət, æt /
 -be / bi, biː /
 -big / bɪg /
 -bridge / ˌbrɪdʒ /
 -capital (of) / ˌkæpɪtəl /
 -cinema / ˌsɪnəmə /
 -city / ˌsɪti /
 -favourite / ˌfeɪvəraɪt /
 -flag / flæɡ /
 -friend / ˌfrend /
 -from / frɒm, frəm /
 -funny / ˈfʌni /
 -great / ɡreɪt /
 -Great Britain / ɡreɪt ˈbrɪtn /
 -hat / hæt /
 -he / hi, hiː /
 -hi / haɪ /
 -I / aɪ /
 -in / ɪn /
 -is / ɪz, ɪz, ɪz /
 -it / ɪt /

-library / ˈlaɪbrəri, -brɪ /
 -Natural History Museum / ˌnætʃərəl ˈhɪstəri mjuziəm /
 -London / ˈlʌndən /
 -Londoners / ˈlʌndənəz /
 -my / maɪ /
 -next to / ˌnekst tə, tuː /
 -not / nɒt /
 -on / ɒn /
 -old / ɔːld /
 -palace / ˈpæləs /
 -park / pɑːk /
 -photo / ˈfəʊtəʊ /
 -place / pleɪs /
 -queen / ˌkwiːn /
 -train station / ˌtreɪn steɪʃən /
 -river / ˈrɪvə /
 -she / ʃi, ʃiː /
 -small / smɔːl /
 -Thames / ˈθeɪmz /
 -they / ðeɪ /
 -too / tuː /
 -town / taʊn /
 -up / ʌp /
 -you / ju, juː, juː /
 -very / ˈveri /
 -we / wi, wiː /

UNIT 2

-ball / bɔːl /
 -boy / bɔɪ /
 -cat / kæt /
 -clever / ˈklevə /
 -crazy / ˈkreɪzi /
 -famous / ˈfeɪməs /
 -fat / fæt /
 -fine / faɪn /
 -footballer / ˌfʊtbɔːlə /
 -fun / fʌn /
 -gang / ɡæŋ /
 -girl / ɡɜːl /
 -handsome / ˈhændsəm /
 -hello / ˈhələʊ, heɪ /
 -her / ɜː, hɜː, hɜː /
 -here / hɪə /
 -hurray / ˈhʌreɪ /
 -naughty / ˈnaʊti /
 -nice / naɪs /
 -no / nəʊ /
 -number / ˈnʌmbə /
 -OK / ɒk keɪ /
 -oops / ɒps /
 -pop star / ˌpɒp stɑː /
 -pretty / ˈpreɪti /
 -singer / ˈsɪŋə /
 -tall / tɔːl /
 -terrible / ˈterɪbəl /
 -thank you / ˌθæŋk ju, juː /
 -thanks / ˈθæŋks /
 -twin / twɪn /
 -with / wɪð, wɪθ /
 -wonderful / ˌwʌndəfʊl /
 -yes / jes /
 -your / jɜː, jɜː /

UNIT 3

-again / əˈɡeɪn, ɔːɡeɪn /
 -age / ɛɪdʒ /
 -around the world / əraʊnd ðə ˈwɜːld /
 -British / ˈbrɪtɪʃ /
 -China / ˈtʃaɪnə /
 -Chinese / ˌtʃaɪnɪz /
 -club / klʌb /
 -country / ˈkʌntri /
 -editor / ˈedɪtə /
 -(English) learner / ˈlɜːnə /
 -fact / fækt /

for /fɔː/

France /fræns/

French /frentʃ/

German /dʒɜːmən/

Germany /dʒɜːmənɪ/

Greece /griːk/

Greek /griːk/

how /haʊ/ How old ...?

interview /ɪntəvjuː/ (n)

Italian /ɪtæliən/

Italy /ɪtəli/

Japan /dʒəˈpæn/

Japanese /dʒæpəˈniːz/

letter /ˈletə/

magazine /ˈmæɡəzɪn/

member /ˈmembə/

Milan /mɪˈlæn/

name /neɪm/

nationality /ˌnæʃənəlɪti/

old /əʊld/ I'm ... year old. How old ...?

Poland /pəʊlənd/

Polish /ˈpɒlɪʃ/

quiz /kwɪz/

Rome /rəʊm/

Russia /ˈrʌʃə/

Russian /ˈrʌʃjən/

sing /sɪŋ/

Spain /speɪn/

Spanish /ˈspæɪnɪʃ/

welcome to /welkəm tə, tu/

what nationality ...? /wɒt nəʃənəlɪti/

where ... from /weə ... frɒm/

year /jɪə/ I'm ... years old.

UNIT 4

beach /biːtʃ/

beautiful /ˌbjuːtɪfəl/

by /baɪ/

castle /ˈkɑːsl/

children /ˈtʃɪldrən/

clean /kliːn/

dog /dɒɡ/

footprints /ˈfʊtprɪnts/

forest /ˈfɒrɪst/

high /haɪ/

king /kɪŋ/

lake /leɪk/

long /lɒŋ/

monster /ˈmɒnstə/

mountain /ˈmaʊntən/

prince /prɪns/

princess /ˈprɪnsɪs/

right /raɪt/ to be right

short /ʃɔːt/

story /ˈstɔːri/

tail /teɪl/

there is/are /ðeə ɪz, ɪz, ə/

time /taɪm/

UNIT 5

aunt /aʊnt/

brother /ˈbrʌðə/

cousin /ˈkaʊzən/

cute /kjʊt/

daughter /ˈdɔːtə/

family /ˈfæməli/

father /ˈfɑːðə/

grandad /ˈgrændæd/

grandfather /ˈgrændfɑːðə/

grandma /ˈgrænmɑː/

grandmother /ˈgrænmʌðə/

here /hɪə/

his /ɪz, hɪz/

its /ɪz/

leg /leɪɡ/

little /ˈlɪtl/

look at /lʊk ət, at/

man /mæn/

mother /ˈmʌðə/

mum /mʌm/

our /aʊə/

parent /ˈpeərənt/

pet /pet/

sister /ˈsɪstə/

sixty two /sɪksti tu/

son /sʌn/

that /ðæt/

their /ðeə/

uncle /ˈʌŋkl/

your /jɔː, jə/

who /huː/

UNIT 6

blond /blɒnd/

but /bʌt, bʊt/

car /kɑː/

CD /siː diː/

CD player /siː diː pleɪə/

colour /ˈkʌlə/

computer /kəmˈpjʊtə/

(computer) game /ɡeɪm/

ear /ɪə/

eye /aɪ/

good /ɡʊd/

hair /heə/

have got (has got) /həv ɡɒt/

hit /hɪt/

house /haʊs/

let's go /lets ɡoʊ/

lucky /ˈlʌki/ be lucky

mouth /maʊθ/

new /njuː/

nose /noʊz/

now /naʊ/

(over) there /ðeə/

silly /ˈsɪli/

smile /smɪl/

song /sɒŋ/

special /speʃəl/

sweet /swiːt/

team /tiːm/

to /tə, tu/

true /truː/ It's true

UNIT 7

about /əˈbaʊt/

animal /ˈænɪməl/

bird /bɜːd/

Brazil /breɪzɪl/

dear /dɪə/

guess /ɡes/

guinea pig /ɡɪni piɡ/

head /hed/

hedgehog /hedʒəɡ/

how many /haʊ menɪ/

intelligent /ɪntelɪdʒənt/

leaf /liːf/ insect /ɪnˈsekt/

love /lʌv/

parrot /ˈpærət/

rabbit /ˈræbɪt/

rat /ræt/

spider /ˈspɪdə/

teeth /tiːθ/ (tooth)

thin /θɪn/

today /tədeɪ/

yuck /jʌk/

UNIT 8

answer (to) /ˈɑːnsə/

ball /bɔːl/

bed /bed/

behind /brɪhaɪnd/

box /bɒks/

cave /keɪv/

danger /ˈdeɪndʒə/ danger to, in danger

dirty /ˈdɜːti/

dry /draɪ/

dust /dʌst/

glass /ɡlɑːs/

gold /ɡəʊld/

in front of /ɪn frʌnt əv, ɒv/

magic /ˈmædʒɪk/

magician /ˌmædʒɪˈʃən/

near /nɪə/

other /əðə/

people /ˈpiːpl/

problem /ˈprɒbləm/

rain /reɪn/

rock /rɒk/

room /ruːm, rʊm/

sad /sæd/

tree /triː/

under /ˈʌndə/

water /ˈwɔːtə/

where /weə/

wrong What's wrong? /rɒŋ/

CULTURE CORNER

British Isles /brɪtɪʃ aɪlə/

east /iːst/

England /ɪŋɡlənd/

Ireland /aɪərlənd/

island /aɪlənd/

north /nɔːθ/

Northern Ireland /ˌnɔːðən aɪərlənd/

Republic of Ireland /rɪˈpʌblɪk əv aɪərlənd/

Scotland /skɒtlənd/

south /saʊθ/

United Kingdom /juːnaɪtɪd ˈkɪŋdəm/

Wales /weɪlz/

west /west/

UNIT 9

across /əˈkrɒs/

climb /klaɪm/

day trip /deɪ trɪp/

drop /drɒp/

flower /ˈflaʊə/

go under /ɡoʊ ˈʌndə/

information /ɪnfəˈmeɪʃən/

jump (up) /dʒʌmp ʌp/

litter /lɪtə/

loud /laʊd/

music /ˈmjuːzɪk/

over /əʊvə/

pick /pɪk/

play /pleɪ/

please /pliːz/

quiet /kwaɪət/ be quiet

ready, steady, go /redi stedi ɡoʊ/

rest /rest/

ride (a bicycle) /raɪd/

rule /ruːl/

run /rʌn/

shout /ʃaʊt/

sign /saɪn/

sit down /sɪt daʊn/

stand up /stænd ʌp/

stay /steɪ/

stop /stɒp/

swim /swɪm/

teacher /ˈtiːtʃə/

touch /tʌtʃ/

walk /wɔːk/

wall /wɔːl/

well done /wel ˈdʌn/

UNIT 10

bravo /brəˈvɔː, brəˈvɔː/

broken /ˈbrɒkən/

can /kən, kæn/

do /duː/

drums /ˈdrʌmz/

five hundred /faɪv ˈhʌndrəd/

guitar /ɡɪtɑː/

holiday /ˈhɒlɪdi/ a

horse /hɔːs/

kick /kɪk/

metre /ˈmiːtə/

Oh, dear /əʊ deə/

- piano /pɪˈænəʊ/
- player /ˈpleɪə/
- prize /praɪz/
- ride (a horse) /raɪd/
- show /ʃəʊ/
- speak /spiːk/
- tennis /ˈtenɪs/
- use /juːz, juːs/
- What a pity! /wɒt ə ˈpɪti/
- window /ˈwɪndəʊ/
- winner /ˈwɪnə/

UNIT 11

- all /ɔːl/
- at the bottom /ət ðə ˈbɒtəm/
- at the top /ət ðə ˈtɒp/
- blink /blɪŋk/
- Buenos Aires /bwenəs ˈaɪəz/
- clock /klɒk/
- count /kaʊnt/
- different /dɪˈfərənt/
- find /faɪnd/
- from ... to /frɒm, frɒm ... tə, tə/
- half past /hɑːf ˈpɑːst/
- hill /hɪl/
- home /həʊm/
- in /ɪn/ in English, in ten seconds
- Mexico City /meksɪkəʊ ˈsɪti/
- Moscow /ˈmɒskəʊ/
- name /neɪm/
- New Delhi /njuː ˈdɛli/
- o'clock /əˈklɒk/ It's ... o'clock
- on the river /ɒn ðə ˈrɪvə/
- Ottawa /ˈɒtəwə/
- past /pɑːst/
- pole /pəʊl/
- quarter /ˈkwɔːtə/
- reader /ˈriːdə/
- read on /riːd ɒn/
- Royal Observatory /rɔɪəl əbzərvətɔːri/
- second /ˈsekənd/
- see
- tell the time /tel ðə ˈtaɪm/
- the USA /ðə juː ˈes ˈeɪ/
- then /ðen/
- time /taɪm/ twenty times
- time zone /taɪm zəʊn/
- to /tə, tə/
- Tokyo /ˈtəʊkiəʊ/
- Warsaw /ˈwɔːsəʊ/
- Washington /ˈwɒʃɪŋtən/
- watch /wɒtʃ/
- what time...? /wɒt ˈtaɪm/
- when /wen/
- word list /wɜːdlɪst/

UNIT 12

- arm /ɑːm/
- around /əˈraʊnd/
- frightened /fraɪnd/; be frightened
- help /help/
- her /hə, hiə, hiː/
- hide /haɪd/
- him /ɪm, hɪm/
- hurt /hɜːt/
- it /ɪt/
- kill /kɪl/
- listen to /lɪsn tə, tu/
- look out /lʊk aʊt/
- me /mi, mi/
- remember /rɪˈmembə/
- stand /stænd/
- sword /sɜːd/
- take /teɪk/
- them /ðəm, ðem/
- throw /θraʊ/
- us /ʌs, ɪs/
- word /wɜːd/
- you /ju, ju, juː/

UNIT 13

- a lot (of) /ə ˈlɒt əv/
- bag /bæg/
- buy /baɪ/
- carry /ˈkæri/
- clothes /kloʊðz, klaʊz/
- eat /iː/
- end /end/
- every year / every Saturday /evri ˈjɜː, ˈsætədi/
- first /fɜːst/
- fresh /freʃ/
- Friday /ˈfraɪdi/
- fruit /fruːt/
- get up /get ʌp/
- go (home) /ɡəʊ/
- go swimming /ɡəʊ ˈswɪmɪŋ/
- homework /ˈhəʊmwɜːk/
- hot dog /hɒt ˈdɒɡ/
- interesting /ˈɪntrəstɪŋ/
- jeans /dʒiːnz/
- job /dʒɒb/
- juggler /ˈdʒʌɡlə/
- live /lɪv, laɪv/
- love /lʌv/
- market /ˈmɑːkɪt/
- meet /miːt/
- million /ˈmɪljən/
- Monday /ˈmɒndi/
- morning /ˈmɔːnɪŋ/, in the morning
- play /pleɪ/
- programme /ˈprəʊɡræm/
- roller blade /ˈrɒlə ˈbleɪd/
- Saturday /ˈsætədi/
- sausage /ˈsɔːsɪdʒ/
- school /skuːl/
- sell /sel/
- stall /stɔːl/
- start /stɑːt/
- Sunday /ˈsʌndi/
- supermarket /ˈsʊpəˌmɑːkɪt, ˈsjʊː/
- take photos /teɪk ˈfəʊtəʊz/
- television /ˈtelɪvɪʒən, ˈtelɪvɪʒən/
- then /ðen/
- thing /θɪŋ/
- together /təˈɡeðə/
- tourist /ˈtʊərɪst/
- trick /trɪk/
- T-shirt /tɪː ʃɜːt/
- vegetable /ˈvedʒəbəl/
- wash /wɒʃ/
- watch /wɒtʃ/
- week /wiːk/
- weekend /ˈwiːkend, ˈwɪkend/

UNIT 14

- answer /ˈɑːnsə/
- Art /ɑːt/
- break /breɪk/
- cake /keɪk/
- cool /kuːl/
- drink /drɪŋk/
- English /ˈɪŋɡlɪʃ/
- equal /ˈiːkwəl/
- French /ˈfrentʃ/
- Geography /dʒɪˈɒɡrəfi, ˈdʒɒɡrəfi/
- History /ˈhɪstəri/
- lesson /ˈlesən/
- like /laɪk/
- lunch /lʌntʃ/
- Maths /ˈmæθs/
- minus /ˈmɪnəs/
- Music /ˈmjuːzɪk/
- PE /piː ɪ/
- plus /plʌs/
- pupil /ˈpjʊpəl/
- revise /rɪˈvaɪz/
- Science /ˈsaɪəns/
- tea /tiː/
- test /test/

- well /wel/
- What about you? /wɒt əbaʊt ˈjuː/
- work /wɜːk/

UNIT 15

- aerobic exercises /əəˈrɒbɪk ˈeksəsaɪz/
- afternoon /ˌɑːftəˈnuːn/
- Argentina /ˌɑːdʒənˈtɪnə/
- basketball /ˈbɑːskɪtbɔːl/
- basketball player /ˈbɑːskɪtbɔːl ˈpleɪə/
- cycle /ˈsaɪkl/
- dance /dɑːns/
- disco /ˈdɪskəʊ/
- evening /ˈiːvɪŋ/
- every day /evri ˈdeɪ/
- exercise /ˈeksəsaɪz/
- fit /fɪt/
- for fun /fɔː ˈfʌn/
- get home /get ˈhəʊm/
- good luck /ɡʊd ˈlʌk/
- gym /dʒɪm/
- gymnastics /dʒɪmˈnæstɪks/
- how often /haʊ ˈɒfən, ˈɒftən/
- jog /dʒɒɡ/
- judo /dʒuːdɔː/
- keep fit /kiːp ˈfɪt/
- late /leɪt/
- match /mætʃ/
- night /naɪt/
- on TV /ɒn tiː ˈviː/
- practise /ˈpræktɪs/
- sport /spɔːt/
- (school) subject /ˈsʌbdʒɪkt/
- the other /ðə ˈðɜː/
- Tuesday /ˈtjuːzdi/
- volleyball /ˈvɒlibɔːl/

UNIT 16

- alone /əˈləʊn/
- always /ˈɔːlweɪz, -weɪz/
- ask /ɑːsk/
- before /bɪˈfɔː/
- by horse /baɪ ˈhɔːs/
- clear /kleə/
- dark /dɑːk/
- finally /ˈfaɪnəli/
- finish /ˈfɪnɪʃ/
- happy /ˈhæpi/
- lightning /ˈlaɪtnɪŋ/
- never /ˈnevə/
- next /ˈneks/
- often /ˈɒfən, ˈɒftən/
- party /ˈpɑːti/
- sky /skaɪ/
- sometimes /ˈsɒmtaɪmz/
- stay /steɪ/
- suddenly /ˈsʌdnli/
- swan /swɒn/
- thunder /ˈθʌndə/
- travel /ˈtrævəl/
- usually /ˈjuːʒuəli, ˈjuːʒəli/
- visit /ˈvɪzɪt/

READING CORNER

- anaconda /ˌænəˈkɒndə/
- Atlantic Ocean /əˈtlæntɪk ˈoʊʃən/
- building /ˈbɪldɪŋ/
- cage /keɪdʒ/
- close /kloʊz, kləʊz/
- coconut /ˈkəʊkənʌt/
- exciting /ɪkˈsaɪtɪŋ/
- floor /flɔː/
- fly /flaɪ/ (v)
- food /fuːd/
- give /ɡɪv/
- journey /ˈdʒɜːni/
- jungle /ˈdʒʌŋɡəl/
- last /lɑːst/
- life /laɪf/
- meat /miːt/

men /men/ (man) /mæn/
 milk /milk/
 monkey /'mɒŋki/
 moon /mu:n/
 New York /nju: 'jɒk/
 out /aʊt/
 over /'əʊvə/
 plane /pleɪn/
 seed /si:d/
 shop /ʃɒp/
 show /ʃəʊ/ (n)
 snow /snoʊ/
 talk to /tɔ:k tu, tu/
 through /θru:
 whole /həʊl/

UNIT 17

autumn /'ɔ:təm/
 beginning /bɪ'gɪnɪŋ/, at the beginning
 bonfire /'bɒnfɪə/
 burn /bɜ:n/
 class /klɑ:s/
 cloudy /'klaʊdi/, it's cloudy
 coach /kəʊtʃ/
 cold /kəʊld/, it's cold
 day /deɪ/
 end /end/, at the end
 fireworks /'faɪəwɜ:kz/
 go /gəʊ/
 have a good time /hæv ə gʊd taɪm/
 holidays /'hɒlədeɪz/
 hot /hɒt/, it's hot
 make /meɪk/
 middle /'mɪdl/, in the middle
 newspaper /'nju:spetpə/
 race /reɪs/
 rainy /'reɪni/
 runner /'rʌnə/
 sandwich /'sændwɪtʃ/
 school trip /sku:l trɪp/
 season /'si:zən/
 snowy /'snoʊi/, it's snowy
 spring /sprɪŋ/
 stormy /'stɔ:mɪ/, it's stormy
 summer /'sʌmə/
 sunny /'sʌni/, it's sunny
 term /tɜ:m/
 weather /'weðə/
 What's the weather like? /wɒts ðə 'weðə laɪk/
 win /wɪn/
 windy /'wɪndi/, it's windy
 winter /'wɪntə/

UNIT 18

any /eni/
 café /'kæfeɪ/
 cheese /tʃi:z/
 cheeseburger /tʃi:zbɜ:ɡə/
 chicken /tʃɪkən/
 chips /tʃɪps/
 cola /'kəʊlə/
 fly /flaɪ/ (v)
 food /fu:d/
 great /ɡreɪt/
 hamburger /'hæmbɜ:ɡə/
 hate /heɪt/
 idea /aɪdɪə/
 jam /dʒæm/
 ketchup /'ketʃəp/
 orange juice /'ɒrɪndʒ dʒu:s/
 picnic /'pɪknɪk/
 restaurant /'restɔ:rənt/
 salt /sɔ:lt/
 some /sʌm, sʌm/
 super /'sju:pə, 'sju:pəl/
 tomato /tə'metəʊ/
 want /wɒnt/
 wasp /wɒsp/

UNIT 19

about /ə'baʊt/
 after /'ɑ:ftə/
 apple tree /'æpl tri:/br>
 banana /bə'nɑ:nə/
 best wishes /best wɪʃɪz/
 bottle /'bɒtl/
 breakfast /'breɪkfst/
 can /kæn/
 carrot /'kærət/
 chocolate /tʃ'kɒklɪ/
 country /'kʌntri/
 doctor /'dɒktə/
 drink /drɪŋk/
 egg /eg/
 expert /'ekspɜ:t/
 garden /'ɡɑ:dən/
 glass /glɑ:s/
 healthy /'helθi/
 How many? /həʊ mæni/
 How much? /həʊ mʌtʃ/
 keep away /ki:p əweɪ/
 learn /lɜ:n/
 lemonade /'leməneɪd/
 litre /'li:tə/
 not many /nɒt mæni/
 not much /nɒt mʌtʃ/
 pizza /'pɪzə/
 plate /pleɪt/
 postcard /'pəʊstkɑ:d/
 potato /'pəʊteɪtəʊ/
 rice /raɪs/
 say /seɪ/
 spaghetti /spə'ɡjetɪ/
 tell /tel/
 think /θɪŋk/
 time /taɪm/ how many times?
 unhealthy /ʌn'helθi/
 vegetarian /vedʒɪ'teəriən/
 vitamin /'vɪtəmɪn/

UNIT 20

ask for help /ɔ:sk fə 'help/
 because /bɪ'kɔ:z/
 bus stop /bʌs stɒp/
 by bus /baɪ bʌs/
 cold /kəʊld/ I'm cold
 dangerous /dendʒərəs/
 here /hɪə/
 hot /hɒt/ I'm hot
 hungry /'hʌŋɡri/
 jacket /'dʒæki:t/
 jumper /'dʒʌmpə/
 know the way /nəʊ ðə weɪ/
 late /leɪt/ to be late
 leave /li:v/
 light /laɪt/
 lost /lɒst/ We're lost
 phone /fəʊn/
 question /'kwɛstʃən/
 quick /kwɪk/
 scared /sked/
 take a bus /teɪk ə bʌs/
 thirsty /'θɜ:stɪ/
 tired /taɪəd/
 way /weɪ/
 What's the matter? /wɒts ðə 'mætə/
 why /waɪ/
 wood /wʊd/
 worried /'wɒrɪd/

UNIT 21

carnival /kɑ:nɪvəl/
 come /kʌm/
 costume /'kɒstjəm/
 fish /fɪʃ/
 flat /flæt/
 many /meni/
 organise /'ɔ:ɡənɪz/
 over here /əʊvə hɪə/

police officer /pə'li:s ɒfɪsə/
 put /pu:t/
 sing /sɪŋ/
 sit /sɪt/
 steel drums /sti:l 'drʌmz/
 street /stri:t/
 sweet /swi:t/
 van /væn/
 wear /weə/
 West Indies /west 'ɪndiz/
 woman /'wʊmən/ (women)
 worry /'wɒri/

UNIT 22

angry /'æŋɡri/
 boot /bu:t/
 chase /tʃeɪs/
 clothes line /'kləʊðz laɪn, 'klaʊð-/
 coat /kəʊt/
 difference /'dɪfərəns/
 dress /dres/
 fall over /fɔ:l əʊvə/
 fight /faɪt/
 gardener /'ɡɑ:dənə/
 maybe /'meɪbə/
 neighbour /'neɪbə/
 shirt /ʃɪ:t/
 shorts /ʃɔ:ts/
 skirt /skɜ:t/
 sock /sɒk/
 tea /ti:/br>
 tracksuit /'trækstɪt, -sju:t/
 trainer /'treɪnə/
 trousers /'traʊzəz/

UNIT 23

actor /'æktə/
 article /'ɑ:tɪkəl/
 at the moment /ət ðə 'məmənt/
 ballet dancer /'bæleɪ dɑ:nsə/
 bring /brɪŋ/
 chef /ʃef/
 company /'kʌmpəni/ ballet company
 concert /kɒnsə/
 cook /kʊk/ (v)
 difficult /'dɪfɪkəl/
 drive (a car) /draɪv ə kɑ:/br>
 fantastic /fæn'tæstɪk/
 farm /fɑ:m/
 fast /fɑ:st/
 film /fɪlm/
 find out /faɪnd aʊt/
 Florida /'flɒrɪdə/
 grow up /grəʊ ʌp/
 guide /ɡaɪd/
 hospital /'hɒspɪtl/
 hotel /həʊtel/
 ill /ɪl/
 instrument /'ɪnstɾəmənt/
 interview /'ɪntəvju:/ (v)
 job /dʒɒb/
 kitchen /'kɪtʃɪn/
 model /'mɒdl/
 musician /mju:zɪ'ʃjən/
 operate on /'ɒpəreɪt ɒn/
 patient /'peɪʃənt/ (n)
 photographer /fə'tɒɡrəfə/
 pilot /'paɪlə/
 politician /pə'lɪtʃɪ'n/
 prepare /prɪ'peə/
 racing driver /'reɪsɪŋ draɪvə/
 record /rɪ'kɔ:d/ (v)
 reporter /rɪ'pɔ:tə/
 studio /'stju:diəʊ/
 teach /ti:tʃ/
 theatre /'θɪətə/
 vet /vet/
 violin /vaɪə'lɪn/
 young /jʌŋ/

UNIT 24

bedroom /'bedrʊm/
 bench /bentʃ/
 clean /kli:n/
 come /kʌm/
 dining room /'daɪnɪŋ ru:m, ru:m/
 door /dɔ:/
 floor /flɔ:/
 follow /fɒləʊ/
 footsteps /'fʊtstɛps/
 hall /hɔ:l/
 hour /aʊə/
 inside /ɪn'saɪd, ɪn'saɪd/
 must /mʌst, mʌst/
 mustn't /'mʌstnt/
 notice /'nɒtɪs/
 open /'əʊpən/ (adj)
 owner /'əʊnə/
 picture /'pɪktʃə/
 servant /'sɜ:vənt/
 sitting room /'sɪtɪŋ ru:m, ru:m/

CULTURE CORNER

Alabama /ə'læbəmə/
 Alaska /ə'læskə/
 American /ə'merɪkən/
 Canada /kənədə/
 Carolina /kærələɪnə/
 Central Park /sentrəl 'pɑ:k/
 coast /kəʊst/
 confederation /kɒnfed'reɪʃən/
 Florida /flɒrɪdə/
 Georgia /dʒɔ:dʒɪə/
 Group /gru:p/
 Hawaii /haʊaɪ/
 Hollywood /'hɒliwɒd/
 independent /ɪndɪ'pendənt/
 Los Angeles /ləʊs 'ændʒələs/
 Manhattan /mæn'hætən/
 Mexico /mek'sɪkə/
 Mississippi /mɪ'sɪsɪpi/
 more /mɔ:/
 north west /nɔ:θ 'west/
 Pacific Ocean /pə'sɪfɪk əʊʃən/
 president /prezɪ'dent/
 skyscraper /'skaɪskreɪpə/
 state /steɪt/
 the United States of America /ðə
 jən'aɪtəd steɪtəz əv ə'merɪkə/
 thousand /'θaʊzənd/
 White House /waɪt haʊs/

UNIT 25

abbey /'æbi/
 bus tour /'bʌs tuə/
 centre /sentə/
 church /tʃɜ:ʃ/
 directions /dɪ'rekʃənz, daɪ-
 get to /'get tə, tə/
 go along /gəʊ ə'lɒŋ/
 go around /gəʊ ə'raʊnd/
 go into /gəʊ ɪn'tə, ɪntə/
 go out of /gəʊ aʊt əv, əv/
 guard /gɑ:d/
 on the left /ɒn ðə left/
 on the right /ɒn ðə raɪt/
 parade /pə'reɪd/
 Prime Minister /praɪm mɪ'nɪstə/
 starting point /stɑ:tɪŋ poɪnt/
 turn into /tu:n ɪntə, ɪntə/
 turn left /tu:n left/
 turn right /tu:n raɪt/

UNIT 26

amazing /ə'meɪzɪŋ/
 audience /'ɔ:diəns/
 balloon /bə'lu:n/
 brilliant /brɪ'ljənt/
 hard /hɑ:d/
 heavy /'hevi/

hers /hɜ:z/
 his /hɪz, hɪz/
 large /lɑ:dʒ/
 light /laɪt/ (adj)
 mine /maɪn/
 mouse /maʊs/
 ours /aʊəz/
 pop concert /pɒp kɒnsə't/
 round /raʊnd/
 skateboard /'sketbɔ:d/
 soft /sɒft/
 square /skweə/
 theirs /ðeəz/
 thick /θɪk/
 ticket /tɪkət/
 tonight /tə'naɪt/
 whose /hu:z/
 yours /jɔ:z/

UNIT 27

art gallery /ɑ:t gæləri/
 camp (n) /kæmp/
 camp (v) /kæmp/
 countryside /'kʌntrɪsaɪd/
 dad /dæd/
 fish /fɪʃ/
 fisherman /'fɪʃmən/
 game /geɪm/
 Hungarian /'hʌŋgəriən/
 horse riding /hɔ:s raɪdɪŋ/
 puzzle /'pʌzəl/
 sea /si:/
 skate /skeɪt/
 ski /ski/
 sun /sʌn/
 Sweden /swɪden/
 windsurf /'wɪndzɜ:f/

UNIT 28

armchair /ɑ:m'tʃeə/
 bookcase /'bʊk-keɪs/
 fair /feə/
 full of /fʊl əv, əv/
 furniture /'fɜ:nɪʃə/
 gold /gɔ:ld/
 happen /'hæpən/
 impossible /ɪm'pɒsəbəl/
 key /keɪ/
 list /lɪst/
 money /'mʌni/
 old-fashioned /'ɔ:ld fæʃənd/
 poor /pɔ:/
 rich /rɪʃ/
 say /seɪ/
 secret (adj) /sɪkri't/
 sofa /'sɔ:fə/
 strange /streɪndʒ/
 telephone number /'telɪfəʊn nʌmbə/

UNIT 29

(two days) ago /ə'gəʊ/
 another /ə'nʌðə/
 baby /'beɪbi/
 great-grandad /greɪt grændæd/
 great-grandmother /greɪt grændmʌðə/
 great-grandparents /greɪt grændpeərənts/
 history /'hɪstəri/
 popular /'pɒpjələ/
 project /'prɒdʒekt, prɒdʒekt/
 sportsman /'spɔ:tsmən/
 village /'vɪlɪdʒ/
 wedding /'wedɪŋ/
 yesterday /'jestədi/

UNIT 30

adventure /əd'ventʃə/
 Africa /ə'frɪkə/
 arrive /ə'raɪv/
 Australia /ə'streɪliə/
 cheer /tʃɪə/

clap /kleɪp/
 crash /kræʃ/
 desert /dɜ:zət, dɪzə't/
 dive /daɪv/
 duck /dʌk/
 foot /fʊt/ on foot
 gun /gʌn/
 hero /'hɪərəʊ/
 hop /hɒp/
 point at /pɔɪnt ət, ət/
 pull /pʊl/
 real /ri:əl/
 rescue /reskjʊ/
 save /seɪv/
 ship /ʃɪp/
 South America /saʊθ ə'merɪkə/
 suitcase /'suɪtkeɪs, 'sju:t-/
 Switzerland /swɪtsələnd/
 thank (v) /θæŋk/
 train /treɪn/
 true /tru:/
 try /traɪ/

UNIT 31

attack /ə'tæk/ (v)
 Bulgaria /bʊl'gɛəriə/
 cheetah /tʃi:tə/
 elephant /ələ'fənt/
 enjoy /ɪn'dʒɔɪ/
 friendly /'frendli/
 game park /geɪm pɑ:k/
 giraffe /dʒɪ'rɑ:f/
 guide /gaɪd/
 huge /hʌdʒ/
 hunt /hʌnt/
 hunter /'hʌntə/
 jeep /dʒi:p/
 Kenya /'kenjə/
 lion /laɪən/
 open /əʊpən/ (v)
 Portugal /pɔ:tʃʊ'gəl/
 protect /prə'tekt/
 zebra /'zebrə, 'ze-/

UNIT 32

dig /dɪŋ/
 disappear /dɪ'səpiə/
 escape /ɪ'skeɪp/
 fire /faɪə/
 ghost /gɔ:st/
 hear /heə/
 knock /nɒk/ (v, n)
 local /lə'kəl/
 smell /smel/
 smoke /sməʊk/
 voice /voɪs/

READING CORNER

bank /bæŋk/
 beard /biəd/
 Cambridge /kæmbrɪdʒ/
 camera /kæmərə/
 dark /dɑ:k/ (adj)
 draw /drɔ:/
 glasses /'glɑ:sz/
 Jamaica /dʒə'meɪkə/
 paper /'peɪpə/
 Paris /pæris/
 police /pə'li:s/
 pound /paʊnd/
 rucksack /'rʌksæk/
 slim /slɪm/
 sunglasses /'sʌŋglə'stɪz/
 two-day /tu: deɪ/ (adj)
 wanted /'wɒntəd/

Hallowe'en

bat /bæt/
 Hallowe'en /'hæləʊ'i:n/
 horrible /'hɒrəbəl/

most /moʊst/
play a trick on /pleɪ ə trɪk ɒn/
scary /skeəri/
skeleton /skelɪnən/
sweets /swi:tz/
treat /tri:t/
trick /trɪk/
ugly /ʊɡli/
vampire /væmpaɪə/
witch /wɪtʃ/
wizard /wɪzəd/

Christmas

all the way /ɔ:l ðə weɪ/
angel /eɪndʒəl/
bell /bel/
carol /kærəl/
Christmas /krɪsməs/
Christmas ball /krɪsməs bɔ:l/
Christmas card /krɪsməs kɑ:d/
Christmas Day /krɪsməs deɪ/
Christmas Eve /krɪsməs i:v/
Christmas tree /krɪsməs tri:/br/>
cracker /kræka/
decorate /deɪkəreɪt/
get /ɡet/
jingle /dʒɪŋɡəl/
leave /li:v/
lights /laɪts/
pudding /ˈpuːdɪŋ/
Santa Claus /sæntə klaʊz/
sleigh /sleɪ/
stockings /ˈstɒkɪŋz/
turkey /ˈtɜ:kɪ/

St Valentine's Day

coffee /kɒfi/
only /ɒnli/
poem /pəʊem/
postman /ˈpəʊstmən/
rose /rəʊz/
send /send/
St Valentine's Day /seɪnt væləntaɪnz deɪ/
sugar /ˈʃʊɡə/
sunshine /ˈsʌnʃaɪn/
violet /vaɪələt/

Easter

begin /bɪɡɪn/
daffodil /ˈdæfədɪl/
Easter /ˈi:stə/
Easter egg hunt /ˈi:stə eɪ ɪhʌnt/
Good Friday /ɡʊd fraɪdeɪ/
hot-cross bun /hɒt kros ˈbʌn/
penny /peni/

Friends 2

Word list

UNIT 1

a lot of / lots of /ə 'lɒt əv, lɒts əv/
 always /ədweɪz/
 amazing /ə'meɪzɪŋ/
 Australia /ə'streɪljə/
 basketball /'bɑːskɪtbɔːl/
 belly /'beli/ do a belly flop
 brilliant /brɪ'ljənt/
 but /bʌt, bʊt/
 capital /'kæpɪtl/
 cinema /'sɪnəmə/
 class /klɑːs/
 computer /kəm'pjʊtə/
 country /'kʌntri/
 dad /dɑːd/
 diving /'daɪvɪŋ/
 email /'iːmeɪl/
 England /'ɪŋɡlənd/
 every (Wednesday) /'evri/
 fantastic /fæn'tæstɪk/
 father /'fɑːðə/
 football match /'fʊtbɔːl mætʃ/
 football team /'fʊtbɔːl tiːm/
 friend /frend/
 girl /gɜːl/
 go /gəʊ/
 good /gʊd/
 grandparents /'grænpeərənts/
 great /greɪt/
 Great Britain /'ɡreɪt brɪtən/
 ice rink /'aɪs rɪŋk/
 indoor swimming pool
 /'ɪndəː 'swɪmɪŋ puːl/
 Italian /'ɪtəlɪən/
 Italy /'ɪtəli/
 job /dʒɒb/
 letter /'letə/
 like /laɪk/
 live /lɪv/
 London /'lɒndən/
 Lucky him! /'lʌki hɪm/
 meet (friends) /miːt/
 Melbourne /'melbɔːn, -bɔːn/
 Mexico City /mek'sɪkəʊ sɪti/
 million /'mɪljən/
 mother /'mʌðə/
 museum /'mjuːziəm/
 never /'nevə/
 new /njuː/
 Northern Ireland /'nɔːðən aɪələnd/
 now /naʊ/
 often /'ɒfən, ɒftən/
 on (Saturday afternoon) /ɒn/
 other /'ʌðə/
 parent /'peərənt/
 park /pɑːk/ (n)
 part of /pɑːt əv, ɔːv/
 pen friend /'pen frend/
 people /'piːpl/
 photo /'fəʊtəʊ/
 play /pleɪ/
 pretty /'prɪti/
 remember /rɪ'membə/
 school /skuːl/
 Scotland /'skɒtlənd/
 send /send/
 sometimes /səm'taɪmz/
 swimmer /'swɪmə/
 thank /θæŋk/
 thanks /θæŋks/

thing /θɪŋ/
 town /taʊn/
 under water /'ʌndə wɔːtə/
 usually /'juːʃuəli, 'dʒʊəli/
 very /veri/
 visit /'vɪzɪt/ (v)
 Wales /weɪlz/
 watch television /wɒtʃ tələvɪʒən/
 write /raɪt/
 zoo /zuː/

UNIT 2

again /ə'geɪn, ə'geɪn/
 arrive /ə'raɪv/
 at the moment /ət ðə mə'ment/
 Atishoo! /ə'tɪʃuː/
 because /bɪ'kɒz/
 breakfast /'breɪkfəst/
 cake /keɪk/
 carpet /'kɑːpɪt/
 clean /kliːn/ (v, adj)
 clever /'kleɪv/
 coat /kəʊt/
 cold /kəʊld/ It's cold
 detective /dɪ'tektɪv/
 dirty /'dɜːti/
 dust /dʌst/ (n, v)
 fingerprint /'fɪŋɡə'prɪnt/
 furniture /'fɜːnɪʃə/
 happen /'hæpən/
 hear /hɪə/
 help /help/ (v)
 house /haʊs/
 housekeeper /'haʊs'ki:pə/
 housework /'haʊswɜːk/
 do the housework
 Important /ɪm'pɔːtənt/
 inside /ɪn'saɪd, 'ɪnsaɪd/
 kitchen /'kɪtʃən/
 know /nəʊ/
 living room /'lɪvɪŋ ru:m, rʊm/
 love /lʌv/
 meal time /'miːl taɪm/
 mess /mes/ (n)
 murder /'mɜːdə/ (n)
 ornament /'ɔːnəmənt/
 polish /'pɒlɪʃ/
 see /siː/
 sweep (the floor) /swi:p/
 terrible /'terɪbəl/
 today /tə'deɪ/
 vacuum /'vækjuəm, -kjəm/ (v)
 vacuum cleaner /'vækjuəm kli:nə,
 -kjuːn/
 wash /wɒʃ/ do the washing
 wash up / do the washing up
 /wɒʃ 'ʌp, ðə ðə wɒʃɪŋ 'ʌp/
 wear /weə/
 What about ...? /wɒt əbaʊt/

UNIT 3
 about /əbaʊt/
 animal /'ænɪməl/
 around the world /əraʊnd ðə wɜːld/
 bamboo /bəm'buː/
 billion /'bɪljən/
 brother /'brʌðə/
 child /tʃaɪld/ (plural children /'tʃɪldrən/)
 China /tʃaɪnə/
 Chinese /tʃaɪnɪz/ the Chinese

countryside /'kʌntrɪsaɪd/
 covered with /'kʌvəd wɪð, wɪθ/
 cut down /kʌt daʊn/
 desert /'dezət/
 die /daɪ/
 dry /draɪ/
 eat /iːt/
 fact /fækt/
 family /'fæməli/
 farm /fɑːm/
 farmer /'fɑːmə/
 feel /fiːl/
 field /fi:ld/
 file /faɪl/ information file
 food /fuːd/
 fun /fʌn/ have fun
 grow /grəʊ/
 hate /heɪt/
 high /haɪ/
 hill /hɪl/
 hope /həʊp/ (v)
 information /ɪnfə'meɪʃn/
 interesting /'ɪntrɪstɪŋ/
 kilo /'kiːləʊ/
 learn /lɜːn/
 learner /'lɜːnə/
 look for /lʊk fɔː/
 magazine /'mæɡəzɪn/
 member /'membə/
 mountain /'maʊntən/
 near /nɪə/
 need /niːd/
 newsletter /'njuːzleɪtə/
 north /nɔːθ/ in the north of ...
 only /əʊnli/
 panda /'pændə/
 rice /raɪs/
 rice plant /raɪs plɑːnt/
 river /rɪvə/
 rocky /'rɒki/
 sad /sæd/
 sister /'sɪstə/
 snow /snaʊ/ (n)
 south /saʊθ/ in the south of ...
 think /θɪŋk/
 thousand /'θaʊznd/
 understand /'ʌndə'stænd/
 unhappy /ʌn'hæpi/
 village /'vɪlɪdʒ/
 want /wɒnt/
 welcome back /welkəm bæk/
 work /wɜːk/ (v)
 worker /'wɜːkə/

UNIT 4

air /eə/
 all /ɔːl/
 answer /'ɑːnsə/ (v)
 begin /bɪɡɪn/
 berry /berɪ/
 Biology /baɪələdʒi/
 Building Company /'bɪldɪŋ kəm'pəni/
 captain /'kæptən/
 carbon dioxide /kɑːbən daɪ'ɒksaɪd/
 Come on! /kʌm ɒn/
 crazy /kreɪzi/ be crazy about
 crazy /kreɪzi/ be football crazy
 cup /kʌp/
 example /ɪɡ'zɑːmpəl/ for example
 extra /'ekstrə/

footballer /'fʊtbɔ:lə/
 goal /gəʊl/ at goal
 goalie /'gəʊli/
 grounds /'graʊndz/ school grounds
 Headmaster /'hedmɑ:stə/
 insect /'ɪnsɛkt/
 league /li:ɡ/
 leaves /li:vz/ (singular leaf /li:f/)
 listen /'lɪsn/
 look through /lʊk θru:
 main hall /meɪn hɔ:l/
 (Monday) morning /'mɔ:nɪŋ/
 news /nju:z/
 nut /nʌt/
 oxygen /'ɒksɪdʒən/
 pitch /pɪtʃ/ football pitch
 practice /'præktɪs/
 practise /'præktɪs/
 produce /prə'dju:s/
 proud of /praʊd əv, əv/
 pupil /'pjʊpəl/
 really /ri:əli/
 say /seɪ/
 shot /ʃɒt/ (n)
 spend /spend/
 squirrel /'skwɪrəl/
 start /stɑ:t/ (v)
 strange /streɪndʒ/
 super /'sju:pə, 'sju:pə/
 sure /ʃʊə/ I'm sure
 take /teɪk/
 talk /tɔ:k/ (v)
 together /tə'geðə/
 tree /tri:/
 Well done! /wel dʌn/
 window /'wɪndəʊ/
 winner /'wɪnə/
 wood /wʊd/
 work /wɜ:k/ (n)
 workmen /'wɜ:kmen/ (singular
 workman /'wɜ:kmen/)

READING CORNER

after /'ɑ:ftə/
 bag /bæg/
 become /brɪ'kʌm/
 behind /brɪ'hænd/
 big /bɪɡ/
 buy /baɪ/
 camera /'kæmərə/
 carry /'kæri/
 college /'kɒlɪdʒ/
 competition /kəm'pɪtɪʃən/
 cover /'kʌvə/ (n)
 evening /'i:vnɪŋ/
 fall down /fɔ:l daʊn/
 fall out of /fɔ:l aʊt əv, əv/
 famous /'feɪməs/
 fishermen /'fɪʃmənz/ (singular
 fisherman /'fɪʃmənz/
 get /ɡet/
 give /ɡɪv/
 hand /hænd/
 heavy /'hevi/
 hit /hɪt/
 keep /ki:p/
 look at /lʊk ət, ət/
 man /mæn/ (plural men /men/)
 market /'mɑ:kt/
 money /'mʌni/
 newspaper /'nju:zpeɪpə/

next /nekst/
 old /əʊld/
 one day /wʌn deɪ/
 pay /peɪ/
 perhaps /pə'heɪps/
 photographer /'fɒtə'grəfə/
 photography shop /'fɒtə'grəfi ʃɒp/
 pocket /'pɒkɪt/
 prize /praɪz/
 put down /pʊt daʊn/
 quickly /'kwɪkli/ (adv)
 run after /rʌn ɑ:ftə/
 run away /rʌn əweɪ/
 sell /sel/
 small /smɔ:l/
 strong /strɒŋ/
 study /'stʌdi/ (v)
 suddenly /sʌdnli/
 sun /sʌn/
 tell /tel/
 then /ðen/
 thief /θi:f/ (plural thieves /θi:vz/)
 tourist /'tuərɪst/
 Turkey /'tɜ:kɪ/
 walk /wɔ:k/
 Watch my bag! /wɔ:tʃ maɪ bæɡ/
 Where is ... from? /weə ɪz ... frɒm/
 win /wɪn/
 young /jʌŋ/

UNIT 5

baker /'beɪkə/
 bicycle /'baɪsɪkl/
 born /bɔ:n/ be born
 building /'bɪldɪŋ/
 bus /bʌs/
 car /kɑ:/
 centre /'sentə/
 circle /'sɜ:kl/ in a circle
 course /kɔ:s/ of course
 cross /krɒs/ (v)
 double-decker bus /'dʌbəl de:kə bʌs/
 front /frʌnt/ in front of
 great-grandparents /ɡreɪt
 ˈɡrændpeərənts/
 hat /hæt/
 History /'hɪstəri/
 horse-drawn carriage /hɔ:s drɔ:n
 kærɪdʒ/
 lady /'leɪdi/
 level /'levəl/
 office block /'ɒfɪs blɒk/
 open top bus /ə'pən tɒp bʌs/
 outside of /aʊtsaɪd əv, əv/
 place /pleɪs/
 poor /pʊə/
 rain /reɪn/ (n)
 restaurant /'restərɒnt/
 rich /rɪtʃ/
 roof /ru:f/
 roundabout /raʊndə'baʊt/
 sight /saɪt/
 slow /sləʊ/
 street /stri:t/
 than /ðən, ðæn/ more than
 traffic /'træfɪk/
 traffic lights /'træfɪk laɪts/
 without /wɪðaʊt/
 zebra crossing /'zi:bə krɒsɪŋ, ze-/

UNIT 6

after that /ɑ:ftə ðæt/
 chess /tʃes/
 continue /kən'tɪnju:
 decide /dɪ'saɪd/
 decision /dɪ'sɪʒən/
 delicious /dɪ'lɪʃəs/
 dining room /'daɪnɪŋ ru:m, ru:m/
 finally /faɪnəlɪ/
 finish /fɪnɪʃ/ (v)
 first /fɜ:st/
 game /ɡeɪm/
 get on /ɡet ɒn/
 help /help/ (n)
 hurry /'hʌri/
 knock at (the door) /nɒk ət, ət/
 leave /li:v/
 lord /lɔ:d/
 phone call /'fəʊn kɔ:l/
 plate /pleɪt/
 police /pə'li:s/
 really /ri:əli/ not really
 shelf /ʃelf/
 shout /ʃaʊt/
 surprised /sə'praɪzd/
 tea /ti:/
 telephone /telɪ'fəʊn/ (v)
 urgent /'ɜ:dʒənt/
 vase /veɪz/
 wrong /rɒŋ/
 yesterday /'jestədi/

UNIT 7

Argentina /ɑ:dʒən'tɪnə/
 back /bæk/ (n)
 Belgium /bel'dʒɪəm/
 bite /baɪt/
 blow /bləʊ/
 break (a leg) /breɪk/
 campfire /kæmp'faɪə/
 camping /kæmpɪŋ/
 canoe /kə'nu:/
 canoeing /kə'nu:ɪŋ/
 compass /kəm'pəs/
 cook /kʊk/ (v, n)
 enjoy /ɪn'dʒɔɪ/
 equipment /'kwɪpmənt/
 feet /fi:t/ (singular foot /fʊt/)
 fire /faɪə/ make a fire
 fly /flaɪ/ (n)
 Germany /dʒɜ:meni/
 helmet /'helmt/
 hiking /'haɪkɪŋ/
 interview /'ɪntəvju:/ (n)
 kind of /kaɪnd əv, əv/
 last (year) /lɑ:st/
 life jacket /laɪf dʒækt/
 map /mæp/
 match /mætʃ/
 mosquito /mə'skɪtəʊ/
 move /mu:v/
 noise /nɔɪz/
 once /wʌns/ It didn't rain once.
 outdoor activity /aʊt'dɔ: ək'tɪvətɪ/
 paddle /'pædəl/
 popular /'pɒpjələ/
 put up (the tent) /pʊt ʌp/
 quiz /kwɪz/
 rescue team /reskjʊ: ti:m/
 rucksack /'rʌksæk/
 sandwich /'sænwɪtʃ/

sleeping bag /slipiŋ bæɡ/
snore /snɔː/
tent /tent/
torch /tɔːʃ/
use /juːs, juːz/
valuable /ˈvæljuəbəl, -jəbəl/
walking boots /ˈwɔːkɪŋ buːts/
wasp /wɒsp/
weather /ˈweðə/
wind /wɪnd/
wonderful /ˈwʌndəfəl/

UNIT 8

bell /bel/ school bell
cross /krɒs/ (n)
drawing /ˈdrɔːŋ/
dry out /draɪ aʊt/
find out /faɪnd aʊt/
floor /flɔː/ (first floor)
half /haɪf/
hide /haɪd/
large /lɑːdʒ/
lift /lɪft/ (n)
lucky /ˈlʌki/ be lucky
lunch break /ˈlʌntʃ breɪk/
mark /mɑːk/ (v)
measure /ˈmeʒə/
office /ˈɒfɪs/
plan /plæn/ (n)
quick /kwɪk/ Quick, let's go!
receptionist /ˌreɪsɪpʃənɪst/
reply /rɪplaɪ/ (v)
ring /rɪŋ/ (v)
road /rəʊd/
voice /vɔɪs/
wall /wɔːl/

CULTURE CORNER

accent /ˈæksənt/
advertisement /ədˈvɜːtɪsmənt/
ago /əˈɡəʊ/
also /ɔːlsəʊ/
America /əˈmɛrɪkə/
American /əˈmɛrɪkən/
apple /ˈæpl/
banana /bəˈnænə/
before /bɪˈfɔː/
between /bɪˈtwiːn/
black /blæk/
blue /bluː/
called /kɔːld/
chips (BrE) /tʃɪps/; French fries (AmE) /ˈfrentʃ fraɪz/
clothes /ˈkloʊðz, kləʊz/
difference /ˈdɪfərəns/
different /ˈdɪfərənt/
egg /eg/
English /ˈɪŋɡlɪʃ/
fast food /ˈfɑːst fuːd/
film /fɪlm/ (n)
find /faɪnd/
follow /ˈfɒləʊ/
ginger hair (BrE) /ˈdʒɪndʒə heər/; red hair (AmE) /red heər/
group /gruːp/
hamburger /ˈhæmbɜːɡə/
hundred /ˈhʌndrəd/
ice cream /aɪs kriːm/
jeans /dʒiːnz/
jumper (BrE) /ˈdʒʌmpə/; sweater (AmE) /ˈswetə/
label /ˈleɪbəl/ (n, v)
language /ˈlæŋɡwɪdʒ/
mac /ˈmækɪntɔːʃ/; raincoat (AmE) /ˈreɪnkəʊt/
meaning /ˈmiːnɪŋ/
name /neɪm/
Native American /ˈneɪtɪv əˈmɛrɪkən/
packet of biscuits (BrE) /ˈpækiːt əv bɪskɪts/; package of cookies (AmE) /ˈpækɪdʒ əv kʊkiːz/
packet of crisps (BrE) /ˈpækiːt əv ˈkrɪspz/; bag of potato chips (AmE) /bæɡ əv pəˈteɪtəʊ ˈtʃɪps/
Pilgrims /ˈpɪlɡrɪmz/
Plymouth /ˈplɪməθ/
pop group /ˈpɒp grʊp/
pop music /ˈpɒp mjuːzɪk/
same /seɪm/ the same
similarity /ˌsɪməˈlærɪti/
speak /spiːk/
spelling /ˈspeliŋ/
stick /stɪk/ (v)
sweets (BrE) /swiːts/; candies (AmE) /ˈkændɪz/
tin (BrE) /tɪn/; can (AmE) /kæn/
trainers (BrE) /ˈtreɪnəz/; sneakers (AmE) /ˈsniːkəz/
trousers (BrE) /ˈtraʊzəz/; pants (AmE) /ˈpænts/
type /taɪp/ (n)
woolen /ˈwʊlən/
word /wɜːd/

UNIT 9

dark /dɑːk/ (adj)
deer /dɪə/ (singular deer)
easy /iːzi/
eat /iː/
forest /ˈfɒrɪst/
forget /fəˈɡet/
friendly /ˈfrendli/
hard /hɑːd/ (adj)
hungry /ˈhʌŋɡri/
light /laɪt/ (adj)
long /lɒŋ/
mane /meɪn/
nice /naɪs/
picnic /ˈpɪknɪk/
pony /ˈpɒni/
right /raɪt/ be right
scared /skeəd/ be scared of
short /ʃɔːt/
shy /ʃaɪ/
summer /ˈsʌmə/
tail /teɪl/
tall /tɔːl/
than /ðən, ðæn/
thin /θɪn/
touch /tʌtʃ/ (v)
ugly /ʌɡli/
Welsh pony /welʃ ˈpɒni/
wild /waɪld/

UNIT 10

assistant /əˈsɪstənt/ shop assistant
break into /breɪk ɪntə/
burglar /ˈbɜːɡlə/
burglary /ˈbɜːɡləri/
catch /kætʃ/
central /ˈsentrəl/

chair /tʃeə/
climb (through a window) /klaɪm/
clue /kluː/
colourful /ˈkʌləfəl/
comfortable /ˈkʌmfətəbəl, kʌmfət-/
empty /ˈempti/ (v, adj)
exciting /ɪkˈsaɪtɪŋ/
expensive /ɪkˈspensɪv/
fashionable /ˈfæʃənəbəl/
investigation /ɪnˈvestɪɡeɪʃən/
jewel /ˈdʒuːəl/
jewellery /ˈdʒuːəlri/
key /kiː/
manage /ˈmænɪdʒ/ manage to do something
mobile phone /ˈməʊbaɪl fəʊn/
painting /ˈpeɪntɪŋ/
pull /pʊl/
queen /kwiːn/
steal /stiːl/
tie /taɪ/ (v)
tied to /taɪd tə, tuː/
way /weɪ/ be on one's way
whose /huːz/

UNIT 11

Africa /æˈfrɪkə/
age /eɪdʒ/
ancient /ˈeɪnʃnt/
Andes /ændɪz/ the Andes mountains
Antarctic /ænt ɑːktɪk/ the Antarctic
Asia /eɪʃə, ˈeɪʃə/
Atlantic /ətˈlæntɪk/ the Atlantic Ocean
beautiful /ˈbjʊtɪfəl/
church /tʃɜːtʃ/
continent /ˈkɒntɪnənt/
deep /diːp/
Earth /ɜːθ/ the Earth
equator /ɪˈkwetə/
Europe /jʊərəp/
fish /fɪʃ/ (v)
go around /ɡəʊ əraʊnd/
Good luck! /ɡʊd lʌk/
heat /hiːt/
hot /hɒt/
light /laɪt/ (n)
Moon /muːn/
mountain range /ˈmaʊntɪn reɪndʒ/
nationality /ˌnæʃənəlɪti/
North America /ˈnɔːθ əˈmɛrɪkə/
ocean /ˈoʊʃən/
over /əʊvə/
Pacific /pəˈsɪfɪk/ the Pacific Ocean
Peru /pəˈruː/
planet /ˈplænɪt/
Pole /pəʊl/ the North Pole, the South Pole
quarter /ˈkwɔːtə/ three quarters
sea /siː/
sky /skaɪ/
South America /ˈsaʊθ əˈmɛrɪkə/
star /stɑː/
wet /wet/

UNIT 12

agree /əˈɡriː/
another /əˈnʌðə/
build /bɪld/
cheer /tʃɪə/
front page /frʌnt peɪdʒ/
march /mɑːtʃ/ (v)

playground /pleɪgraʊnd/
 poster /'pɒstə/
 reporter /rɪ'pɔːtə/
 safe /seɪf/ (adj)
 save /seɪv/ (v)
 saw /sɔː/ (n)
 shopping centre /'ʃɒpɪŋ sentə/
 stadium /'stɛɪdiəm/
 tomorrow /tə'mɒrəʊ/
 towards /tə'wɔːdz/
 truth / the truth /ðə truːθ/

READING CORNER

angry /'æŋɡri/
 answer /'ɑːnsə/ answer the telephone
 back /bæk/ at the back (of the café)
 box /bɒks/
 café /'kæfeɪ/
 coin /kɔɪn/
 collect /kə'lekt/
 come /kʌm/
 face /feɪs/
 flute /fluːt/
 happy /'hæpi/
 missing /'mɪsɪŋ/
 policeman /'pɒlɪsmən/ (plural
 policemen /'pɒlɪsmən/)
 quiet /kwaɪət/
 shopkeeper /'ʃɒpkɪpə/
 stamp /stæmp/
 stand /stænd/
 student /'stjuːdnt/
 surprised /sə'praɪzd/
 table /teɪbəl/
 What's wrong? /wɒts rɒŋ/

UNIT 13

arrange /ə'reɪndz/
 bossy /'bɒsi/
 cloakroom /kloʊkru:m, -rʊm/
 early /'ɜːli/ (adv)
 get up /get ʌp/
 have to / has to /hæv tə, hæz tə/
 hopeless /'həʊplɪs/
 jacket /'dʒækt/
 queue /kjuː/ (v, n)
 ready /'redi/
 real /riəl/
 score goals /skɔː ɡəʊlz/
 show /ʃəʊ/ (n)
 singer /'sɪŋə/
 visit /'vɪzɪt/ (n)
 wax model /wæks 'mɒdl/

UNIT 14

believe (in) /brɪ'li:v ɪn/
 bunch (of flowers) /bʌntʃ/
 catch a cold /kæʃ ə 'kɔːld/
 doctor /'dɒktə/
 fan /fæn/
 fishing /'fɪʃɪŋ/ go fishing
 fortune teller /'fɔːtʃən 'telə/
 future /'fjuːtʃə/
 husband /'hʌzbənd/
 inside /ɪn'saɪd/ Let's go inside!
 letter /'letə/
 lovely /'lʌvli/ have a lovely time
 lucky number /'lʌki nʌmbə/
 marry /'mæri/
 model /'mɒdl/
 nurse /nɜːs/

past /pɑːst/
 pop star /pop stɑː/
 soon /suːn/

UNIT 15

appear /ə'piə/
 bad /bæd/ be bad at
 bored with /bɔːd wɪð, wɪθ/
 click (on) /klɪk/ (v)
 complete the form /kəm'pliːt ðə fɔːm/
 Computer Studies /kəm'pjʊtə 'stʌdiz/
 connect (to) /kə'nekt/
 each other /iːtʃ əðə/
 earthquake /'ɜːθkweɪk/
 excursion /ɪkskɜːʃən/
 fond /fɒnd/ be fond of
 forever /fɔːrəvə/
 get bored with /get bɔːd wɪð, wɪθ/
 good /ɡʊd/ be good at
 Greece /ɡriːs/
 hot spring /hɒt sprɪŋ/
 Iceland /'aɪslənd/
 interested /'ɪntərəstɪd/ be interested in
 Internet /'ɪntənət/ the Internet
 keen /kiːn/ be keen on
 keyboard /kiː'bɔːd/
 mouse /maʊs/ (plural mouses)
 mouse button /maʊs bʌtn/
 pool /puːl/
 puzzle /'pʌzəl/
 screen /skriːn/
 snow /snəʊ/ (v)
 twice /twɑːs/
 type /taɪp/ (v)
 volcano /vɒlkeɪnəʊ/
 website /'websaɪt/
 website address /websaɪt ədres/
 winter /'wɪntə/

UNIT 16

astronaut /'æstrənɔːt/
 August /'ɔːɡəst/
 bright /braɪt/
 comet /kɒmɪt/
 commander /kə'mændə/
 control /kən'trɔːl/ The controls are not
 working.
 co-pilot /'kəʊ paɪlət/
 crash /kræʃ/ (v)
 disappear /dɪ'səpeə/
 flash /flæʃ/ (v)
 fly /flaɪ/ (v)
 joke /dʒəʊk/ (v)
 laugh /lɑːf/
 lose control /luːz kən'trɔːl/
 Mars /mɑːz/
 night /naɪt/
 problem /'prɒbləm/
 reach /riːtʃ/ (v)
 round /raʊnd/
 serious /sɪəriəs/
 space /speɪs/
 space station /speɪs steɪʃən/
 spaceship /speɪsʃɪp/
 take off /teɪk ɒf/
 travel /trævəl/ (v)

CULTURE CORNER

among /ə'mɒŋ/
 Arctic Circle /'ɑːktɪk 'sɜːkl/
 British Columbia /brɪtɪʃ kə'lʌmbɪə/

Canada /kənədə/
 Canadian /kə'neɪdiən/
 cardboard box /kɑːdbɔːd bɒks/
 carve /kɑːv/
 carving /kɑːvɪŋ/
 century /sentʃəri/
 cool /kuːl/
 cover /kʌvə/ (v)
 Creeks /kriːks/
 difficult /dɪfɪkəlt/
 France /frɑːns/
 freeze /friːz/
 French /frentʃ/
 garden /'ɡɑːdn/
 giant /dʒaɪənt/
 Haida /haɪdə/
 huge /hjuːdʒ/
 hunt /hʌnt/
 ice /aɪs/
 ice hockey /aɪs 'hɒki/
 igloo /ɪɡluː/
 immigrant /'ɪmɪgrənt/
 India /'ɪndiə/
 Inuit /ɪnjuːt, mʌnt/
 Iroquois /ɪ'rɒkwɔːz/
 kayak /kə'kæk/
 lake /leɪk/
 leader /'liːdə/
 life /laɪf/ (plural lives /laɪvz/
 mainly /meɪnli/
 Mohawks /məʊ'hɔːks/
 National Park /næʃənəl pɑːk/
 Native Canadian /neɪtv kən'eɪdiən/
 native peoples /neɪtv piːplz/
 others /'ʌðəz/
 own /əʊn/
 pole /pəʊl/
 population /pɒpjʊleɪʃən/
 seal /siːl/
 Sioux /suː/
 skating /'sketɪŋ/
 snowmobile /snoʊ'məʊbɪl/
 so /səʊ/
 still /stɪl/
 summer house /sʌmə haʊs/
 symbol /sɪmbəl/
 totem pole /təʊtəm pəʊl/
 warm /wɜːm/
 winter sport /wɪntə spɔːt/

UNIT 17

bring /brɪŋ/
 British /brɪtɪʃ/
 brush /brʌʃ/
 care /keə/ take care of
 choose /tʃuːz/
 circus /sɜːkəs/
 cruel /kruːəl/
 cruelty /kruːəlti/
 favourite /'feɪvərɪt/
 feed /fiːd/
 funny /fʌni/
 home /həʊm/
 hurt /hɜːt/
 injection /ɪndʒekʃən/
 lick /lɪk/
 lost /lɒst/
 organisation /ɔːɡənə'raɪzɪʃən/
 owner /'əʊnə/
 pet /pet/
 puppy /'pʌpi/

record card /rekərd kɑ:rd/
 RSPCA /rɪˈɛs piː siː ɛi/ The Royal
 Society for the Prevention of
 Cruelty to Animals
 stray /streɪ/ (adj)
 sweet /swi:t/
 try /traɪ/
 vet /vet/
 volunteer /vɒlənˈtɪə/
 weekend /wiːkɛnd, wɪkɛnd/

UNIT 18

box /bɒks/
 Correct! /kəˈrɛkt/
 criminal /krɪmɪnəl/
 dangerous /dɛɪndʒərəs/
 disgusting /dɪsˈgʌstɪŋ/
 ever /evə/
 ghost /ɡɒst/
 hot air balloon /hɒt eɪə bəˈlɒn/
 Japan /dʒəˈpeɪn/
 Japanese /dʒəˈpeɪniːz/
 perfect /pɜːfɪkt/
 plane /pleɪn/
 ride (a horse) /raɪd/
 same /seɪm/ the same as
 snail /sneɪl/

UNIT 19

boat /bəʊt/
 body /bɒdi/
 claw /klɔː/
 collect somebody /kəˈlekt sʌmbədi/
 crab /kræb/
 dolphin /dɒlfɪn/
 fast /fɑːst/
 fight /faɪt/ (v)
 full of /fʊl əv, vɒ/
 head /hed/
 humpback whale /hʌmpbæk weɪl/
 join /dʒɔɪn/
 jump out of /dʒʌmp aʊt əv, vɒ/
 just /dʒʌst/
 kill /kɪl/
 love song /lʌv sɒŋ/
 octopus /ɒktəˈpʊs/
 recording /rɪˈkɔːdɪŋ/
 romantic /rəʊmənˈtɪk, rə-/
 rough /rʌf/
 sea animals /siː ˈæmɪnəlz/
 shark /ʃɑːk/
 sharp /ʃɑːp/
 shell /ʃel/
 sing /sɪŋ/
 skin /skɪn/
 smooth /smuːð/
 swimming costume /swɪmɪŋ kɒstjəm/
 teeth /tiːθ/ (singular tooth /tuːθ/)
 thick /θɪk/
 ticket /tɪkɪt/
 times /taɪmz/ (forty) times
 trip /trɪp/
 whale /weɪl/
 whisker /wɪskə/
 yet /jet/

UNIT 20

alarm /əˈlɑːm/
 anybody /ˌeniˈbɒdi, ˌeniˈbɒdi/
 anything /ˌeniθɪŋ/
 anywhere /ˌeniweə/

awake /əweɪk/ be awake
 away /əweɪ/ a long way away
 back /bæk/ be back
 capture /ˈkæptʃə/
 change ... into ... /tʃeɪndʒ ɪntə/
 conquer /ˈkɒŋkə/
 contact /kənˈtækt/ (v)
 conversion room /kənˈvɜːʃən ru:m, ru:m/
 dark /dɑːk/ (n)
 ground /graʊnd/
 guard /ɡɑːd/
 nobody /nəʊbɒdi/
 (not) far from /fɔː frɒm, frɒm/
 nothing /ˈnʌθɪŋ/
 nowhere /nəʊweə/
 ruler /ruːlə/
 shine /ʃaɪn/
 smile /smɪl/ (v)
 somebody /sʌmbədi/
 something /sʌnθɪŋ/
 somewhere /sʌmweə/
 space jacket /speɪs dʒækt/
 throw /θrəʊ/
 wives /waɪvz/ (singular wife /waɪf/
 woman /ˈwʊmən/ (plural women
 /ˈwɪmɪn/)

READING CORNER

airport /ˈeəpɔːt/
 bang /bæŋ/
 bookcase /ˈbʊk-keɪs/
 date /deɪt/
 dynamite /daɪˈnəmaɪt/
 fireworks /ˈfaɪəwɜːks/
 flat /flæt/
 journalist /dʒɜːnəlɪst/
 loud /laʊd/
 mouse /maʊs/ (plural mice /maɪs/
 November /nɒvɪˈmɛbə, nɒ-/
 Paris /pærɪs/
 picture /ˈpɪktʃə/
 professor /prəˈfɛsə/
 safe /seɪf/ (n)
 sit /sɪt/
 son /sʌn/
 underground /ˌʌndəgraʊnd/

UNIT 21

act /ækt/ (v)
 actor /ˈæktə/
 audience /ˈɔːdiəns/
 burn down /bɜːn daʊn/
 certainly /səˈteɪnli/
 cheese sandwich /tʃiːz sændwɪtʃ/
 clap /kleɪp/
 cola /kəʊlə/
 comedy /kɒmədi/
 copy /kɒpi/ (n)
 cousin /kəʊzɪn/
 drama teacher /dɾəmə ti:tʃə/
 drink /drɪŋk/ (n)
 fruit /fru:t/ (plural fruit)
 Here's (the money) /hɪəz/
 interval /ɪnˈtɜːvl/
 lemonade /leməˈneɪd/
 noisy /nɔɪzi/
 on /ɒn/ be on
 open /əˈpɒn/ in the open air
 open-air theatre /əˈpɒn eɪə θɪətə/
 original /əˈrɪdʒɪnəl/
 pity /ˈpɪti/ What a pity!

play /pleɪ/ (n)
 programme /ˈprɒɡræm/
 rotten /rɒtn/
 stage /steɪdʒ/
 theatre /θɪətə/
 thirsty /θɜːsti/
 turn off /tɜːn ɒf/
 umbrella /ʌmbrelə/
 until /ənˈtɪl, ən-/
 wait /weɪt/
 wooden /ˈwɒdn/

UNIT 22

cards /kɑːdz/
 collection /kəˈleɪʃən/
 cooking /kʊkɪŋ/
 gardening /ˈɡɑːdnɪŋ/
 hobby /hɒbi/
 horse riding /hɔːs raɪdɪŋ/
 judo /dʒʊdɔː/
 Not at all! /nɒt ət ɔːl/
 take up (a hobby) /teɪk ʌp/
 violin /vaɪəlɪn/

UNIT 23

advice /ədvaɪs/
 composition /kɒmpəzɪʃən/
 copy /kɒpi/ (v)
 desk /desk/
 end /end/ (v)
 exam /ɪɡzæm/
 explain /ɪkspleɪn/
 free time /friː taɪm/
 high school /haɪ skuːl/
 ill /ɪl/
 just /dʒʌst/ just before
 late /leɪt/ be late for
 mirror /mɪrə/
 organise /ɔːɡənɪz/ /
 quarrel /kwɒrəl/ (v)
 score /skɔː/ (n)
 should /ʃd, ʃəd/
 system /sɪstəm/
 test /test/ (n)
 time /taɪm/ a long time, all the time,
 have a good time, on time
 topic /tɒpɪk/
 uniform /ˈjuːnɪfɔːm/ school uniform
 worry about /wəˈraɪ əbaʊt/

UNIT 24

break /breɪk/ (v)
 destroy /dɪˈstrɔɪ/
 escape /ɪskeɪp/
 get back (home) /ɡet bæk/
 Let's (not) talk now! /lets tɔːk naʊ/
 machine /məʃɪn/
 minute /mɪnɪt/ in minutes
 return /rɪˈtɜːn/ (v)
 risky /rɪski/
 scientist /saɪəntɪst/
 stop /stɒp/
 sunglasses /sʌŋɡlɑːsɪz/
 take off /teɪk ɒf/
 transporter /trænspɔːtə/
 tunnel /ˈtʌnl/
 What about ...? /wɒt əbaʊt/
 Why don't we ...? /waɪ dəʊnt wi/

CULTURE CORNER

(14) metres around /mitəz əraʊnd/
 (50) metres tall /mitəz təl/
 bird /bɜːd/
 bungee jumping /bʌndʒi dʒʌmpɪŋ/
 giant kauri /dʒaɪənt kaʊri/
 island /aɪlənd/
 kiwi /kiːwi/
 mao /maʊ/
 Maori /maʊri/
 New Zealand /njuː zɪlənd/
 official /əfɪʃjəl/
 South Island /saʊθ aɪlənd/
 sports camp /spɔːts kæmp/
 that's how /ðætɪz haʊ/
 tropical forest /trɒpɪkəl fɒrɪst/
 unusual /ʌnjuːʒuəl, -zəl/
 whitewater rafting /waɪtwaɪtə ˈrɑːftɪŋ/
 zorbing /zɔːbɪŋ/

UNIT 25

aunt /aʊnt/
 cut /kʌt/ (v)
 dig /dɪg/
 green /ɡriːn/
 hedge /hedʒ/
 hole /həʊl/
 lawn /lɔːn/
 mow /maʊ/
 phone /fəʊn/ (v)
 plant /plɑːnt/ (v)
 rose /rəʊz/
 rose bush /rəʊz buːʃ/
 shopping /ʃɒpɪŋ/
 vegetable /vedʒəbəl/
 water /wɔːtə/ (v)

UNIT 26

baker's /ˈbeɪkəz/
 bedroom /bedrʊm, -rʊm/
 boyfriend /bɔɪfrend/
 bread /bred/
 butcher's /ˈbʊtʃəz/
 chase /tʃeɪs/
 coffee /kɒfi/
 country house /kʌntri haʊs/
 diamond (jewellery) /ˈdaɪəmənd/
 earn /ɜːn/
 fishmonger's /fɪʃmɒŋgəz/
 go out /ɡəʊ aʊt/
 greengrocer's /ɡriːnɡrəʊsəz/
 investigate /ɪnˈvestɪɡeɪt/
 jeweller /dʒuːlə/ (v)
 jeweller's /dʒuːləz/
 meat /miːt/
 necklace /ˈneɪkləs/
 potato /pəˈteɪtəʊ/
 purse /pɜːs/
 radio /reɪdɪəʊ/
 robbery /rɒbəri/
 run past /rʌn pɑːst/
 sitting room /sɪtɪŋ ruːm, rʊm/
 while /waɪl/

UNIT 27

animal robot /ˈænɪməl rəʊbɒt/
 backwards /ˈbækwɔːdɪz/ go backwards
 bark /bɑːk/ (v)
 be able to /biː eɪbəl tə, tə/
 become fond of /bɪˈkɒm fʌnd əv, əv/
 brain /breɪn/

call /kɔːl/
 communicate /kəmjuːnɪkeɪt/
 design /dɪzajn/ (v)
 even /iːvən/
 fair /feɪ/ (n)
 feeling /fiːlɪŋ/
 happiness /ˈhæpɪnəs/
 loveable /lʌvəbəl/
 pal /pæl/
 partner /pɑːtnə/
 plastic /pləˈstɪk/ (adj)
 robot /rəʊbɒt/
 show /ʃəʊ/ (v)
 special /speʃjəl/
 test /test/ (v)
 tidy /taɪdi/
 tortoise /tɔːtɔɪs/
 trick /trɪk/
 wag (a tail) /wæɡ/
 wheel /wiːl/

UNIT 28

careful /keəfəl/
 deck /deɪk/
 drag into /dɹæɡ ɪntə, ɪntu/
 fine /faɪn/ (adj)
 first /fɜːst/ at first
 frightening /frɪŋtɪŋ/
 Indian /ɪndiən/
 rail /reɪl/
 religion /rɪlɪdʒən/
 sail /seɪl/ (v)
 sailor /seɪlə/
 September /septembə/
 ship /ʃɪp/
 side /saɪd/
 stay /steɪ/
 storm /stɔːm/
 turn /tɜːn/
 unknown (adj); the unknown (n)
 /ði ˌʌnknəʊn/
 voyage /vɔɪ-ɪdʒ/
 wave /weɪv/
 worried /wəˈrɪd/ be worried about

READING CORNER

across /əˈkrɒs/
 alone /əˈləʊn/
 dance /dɑːns/ (v)
 dance floor /dɑːns flɔː/
 dancer /dɑːnsə/
 detective story /dɪtektɪv stɔːri/
 disco /dɪskəʊ/
 early /ˈɜːli/ (adv)
 eye /aɪ/
 ghost story /ɡhɒst stɔːri/
 love story /lʌv stɔːri/
 mouth /maʊθ/
 music /ˈmjuzɪk/
 nearly /ˈniːli/
 shirt /ʃɜːt/
 slowly /ˈsləʊli/ (adv)
 Spain /speɪn/
 stand up /stænd ʌp/
 twin /twiːn/
 white /waɪt/

UNIT 29

activity /æktɪvəti/
 art /ɑːt/
 choir /kwaɪə/

concert /kɒnsət/
 costume /kɒstjʊm/
 exhibition /eksɪbrɪʃən/
 false (nose) /fɔːls/
 hold /həʊld/ hold (concerts)
 hurry up /hʌri ʌp/
 look in (the mirror) /lʊk ɪn/
 love /lʌv/ be in love with
 magic /mædʒɪk/ (adj)
 magician /mædʒɪʃən/
 orchestra /ɔːkɪstrə/
 perform (a play) /pɜːfɔːm/
 project work /prɒdʒekt wɜːk/
 put on /pʊt ɒn/
 secret /sɪkɪt/ (adj)
 speak up /spiːk ʌp/
 switch on /swɪtʃ ɒn/
 That's all right! /ðætɪz əl raɪt/

UNIT 30

as /əz/
 bad-tempered /bæd tempəd/
 both /bəʊt/
 chocolate cake /tʃɒkəlɪt keɪk/
 easy-going /iːzi ɡəʊɪŋ/
 enough /ɪnəf/ (not) (hot) enough
 good-tempered /ɡʊd tempəd/
 kind /kaɪnd/ (adj)
 milk /mɪlk/
 orange cake /ɒrɪndʒ keɪk/
 polite /pəˈlaɪt/
 rude /ruːd/
 too /tuː/ too (strong)
 unkind /ʌnkaɪnd/
 weak /wiːk/

UNIT 31

article /ˈɑːtɪkəl/
 big /bɪɡ/ get bigger
 climate /klaɪmət/
 crop /krɒp/
 drought /draʊt/
 expert on /ɛkspɜːt ɒn/
 explosion /ɪksplɒʒən/ population
 explosion
 flood /flʊd/
 Greek /ɡriːk/
 historic /hɪstɒrɪk/
 hospital /hɒspɪtəl/
 hotel /həʊtel/
 modern /mɒdn/
 palace /pæləs/
 pollution /pəluːʃən/
 temple /tempəl/
 too many /tuː menɪ/
 too much /tuː mʌtʃ/
 tourism /tuːrɪzəm/

UNIT 32

carefully /keəfəli/ (adv)
 cough up (water) /kɒf ʌp/
 cry /kraɪ/ (v)
 dangerously /dendʒərəsli/ (adv)
 easily /iːzli/ (adv)
 fall into (the water) /fɔːl ɪntə/
 from side to side /frɒm saɪd tə saɪd/
 happily /hæpɪli/ (adv)
 heavily /heɪvli/ (adv)
 land /lænd/ (n)
 late /leɪ/ (adv)
 passenger /ˈpæsɪndʒə/

peaceful /'pi:sfəl/
 peacefully (adv) /'pi:sfəli/
 roll /rəʊl/
 rope /rəʊp/
 safely (adv) /seɪfli/
 scream /skri:m/ (v)
 softly /sɒftli/ (adv)
 stare /steə/
 tasty /teɪsti/
 teach /ti:tʃ/
 weakly /wi:kli/
 well /wel/ be well

CULTURE CORNER

Aborigine /æbərɪdʒi:ni/
 Australian /ɒ'streɪliən/
 Ayers Rock /eɪz rɒk/
 beach /bi:tʃ/
 boomerang /'bʊməræŋ/
 cassowary /kæsəwəri/
 coast /kəʊst/
 Great Barrier Reef /gri:t bæriə ri:f/
 holy /həʊli/
 honey possum /'hʌni pɒsəm/
 kangaroo /kæŋgəru:/
 koala /kəʊlə/
 middle /'mɪdl/ in the middle
 platypus /'plætɪpəs/
 surfing /sɜ:fɪŋ/
 Sydney Opera House /sɪdni 'ɒpərə haʊs/
 tour /tʊə/ go on a tour of
 tourist attraction /'tʊərɪst ə'trækʃən/
 underwater /ˌʌndə'wɔ:tə/ (adj)

PHONETIC SYMBOLS

p	pen
b	book
t	ten
d	day
k	key
g	girl
tʃ	cheese
dʒ	jeans
f	fat
v	volleyball
θ	three
ð	this
s	sun
z	zoo
ʃ	ship
ʒ	usually
h	happy
m	mother
n	nice
ŋ	sing
l	listen
r	red
j	yes
w	water
i:	see
ɪ	it
e	bed
æ	bad
ɑ:	hard
ɒ	top
ɔ:	snore
ʊ	put
u:	two
a:	come
ɜ:	turn
ə	letter

IRREGULAR VERBS

INFINITIVE	PAST SIMPLE	PAST PARTICIPLE
be	was / were	been
become	became	become
begin	began	begun
bite	bit	bitten
blow	blew	blown
break	broke	broken
bring	brought	brought
build	built	built
burn	burnt	burnt
buy	bought	bought
catch	caught	caught
choose	chose	chosen
come	came	come
cut	cut	cut
do / does	did	done
draw	drew	drawn
drink	drank	drunk
drive	drove	driven
eat	ate	eaten
fall	fell	fallen
feed	fed	fed
feel	felt	felt
fight	fought	fought
find	found	found
fly	flew	flown
forget	forgot	forgotten
freeze	froze	frozen
get	got	got
go	went	gone
give	gave	given
grow	grew	grown
have / has	had	had
hear	heard	heard
hide	hid	hidden
hit	hit	hit
hold	held	held
keep	kept	kept
know	knew	known
learn	learnt (BrE), learned	learnt (BrE), learned
leave	left	left
lose	lost	lost
make	made	made
meet	met	met
pay	paid	paid
put	put	put
read	read	read
ride	rode	ridden
ring	rang	rung
run	ran	run
say	said	said
see	saw	seen
sell	sold	sold
send	sent	sent
shine	shone	shone
sing	sang	sung
sit	sat	sat
sleep	slept	slept
speak	spoke	spoken
spend	spent	spent
stand	stood	stood
steal	stole	stolen
stick	stuck	stuck
sweep	swept	swept
swim	swam	swum
take	took	taken
teach	taught	taught
tell	told	told
think	thought	thought
throw	threw	thrown
understand	understood	understood
wake	woke	woken
wear	wore	worn
win	won	won
write	wrote	written

Challenges 3

WORD BANK

• Multi-part Verbs

- calm down** relax: *I was angry at first, but I calmed down later.*
- come across** meet or find a person or thing by accident or by chance: *I came across my old passport in the drawer.*
- come in/into** enter: *The students came into the classroom.*
- come round** visit: *My friends are coming round for dinner.*
- come up with** think of an idea: *My sister came up with some ideas for my project.*
- deal with** solve a problem or organise something: *He dealt with the problem. My mum always deals with our holidays.*
- die out** disappear or become extinct: *Dinosaurs died out millions of years ago.*
- fall for (someone)** be very attracted to someone: *Romeo fell for Juliet at the party.*
- fall in love with (someone)** start loving somebody: *Romeo and Juliet fell in love at first sight.*
- find out** learn or discover a fact: *Did you find out the train times?*
- fly away** move away through the air: *The birds flew away when I came outside.*
- get back** return: *What time did you get back from work?*
- get into** enter a vehicle or place: *They got into a taxi. They got into the building through the back door.*
- get in touch with someone** contact someone: *A friend of mine from primary school got in touch with me last week.*
- get off/on something** climb off/onto a form of transport: *I got on the train in London and got off in Birmingham.*
- get on with** be friendly with someone: *I get on with my cousin.*
- get (something) out (of)** move a vehicle out of a place: *The car park was so full, it was difficult to get the car out.*
- get out of** leave or escape from a place: *We got out of the room when we heard the alarm.*
- get past** move past someone or something: *The lorry was wide and we couldn't get past it.*
- get to** arrive at or reach (an age, place, time etc.): *It's easy to get to Norwich by train or bus. When you get to sixteen, you can stay out until midnight.*
- get together** meet: *We often get together for a chat.*
- get up** get out of bed: *I usually get up at 8.00.*
- go away** leave: *A lot of people went away from the match early.*
- go back** return: *I went back to my primary school last week.*
- go off** make a noise (but not a person): *The fire alarm went off by mistake.*
- go out with (someone)** spend time with someone in a romantic relationship: *Rob is going out with Sue.*
- go through (something)** experience something difficult/bad: *We have to go through lots of exams before we can go to university.*
- look after** take care of: *Nurses look after patients.*
- look forward to** feel happy because you are going to do something enjoyable: *I'm looking forward to the holidays.*
- make up (something)** invent something that is not true: *When I was late, I made up an excuse about a traffic jam.*
- put (something) on** put clothes on your body: *It was cold so I put my coat on.*
- put up** build or assemble: *We put up our tent in the campsite.*
- run away** leave fast in order to escape: *When the police arrived, the thieves ran away.*
- set off** leave: *We set off at six o'clock and arrived at lunchtime.*
- take care of** look after: *My sister took care of my dog when I was away.*
- take off** leave the ground: *The helicopter took off from the sports pitch.*
- take part in something** do an activity with other people: *I take part in the school sports day every year.*
- take place** happen: *The party took place in a very big house.*
- take something off** remove clothes: *It was hot so I took off my jumper.*
- take up** begin a hobby or activity: *Rob and Jan have taken up golf.*
- turn (somebody/something) down** refuse an offer or invitation: *I asked her to go out with me but she turned me down. They turned down our offer.*
- turn up** arrive: *We turned up at the party at 8 o'clock.*

WORD BANK

WORD BANK

• Prepositions

with adjectives

afraid of *She's afraid of spiders.***allergic to** *I am allergic to seafood.***angry about** *My dad is angry about my results at school.***bad at** *My sister's very bad at singing.***bored of** *I'm bored of watching adverts on TV – they're really bad!***bored with** *I'm bored with this game. Let's play something else.***curious about** *I'm curious about other countries and love travelling.***different from** *She is very different from her brother.***fond of** *I'm very fond of my little sister.***frightened of** *I'm frightened of rats – they're really scary.***good at** *My mum is very good at painting.***happy with** *I'm very happy with my new bike.***interested in** *My brother is interested in computers.***nervous about** *I'm nervous about speaking English in front of the class.***pleased for** *I was so pleased for my sister when she passed her exams.***sick of** *I'm sick of being in traffic jams every day.***sorry for** *I'm very sorry for arriving late.***tired of** *I'm tired of this game; it's boring.***worried about** *I'm worried about my maths exam.***wrong about** *I was wrong about the time of the train.*

with verbs

argue about *My sister and I argue about TV programmes.***believe in** *I don't believe in ghosts.***come from** *I come from Scotland.***know about** *I know a lot about aeroplanes because my dad's a pilot.***learn about** *I'd like to learn about astronomy – I love the stars.***listen to** *I love listening to music.***look after** *Will you look after my cat while I'm on holiday?***look at** *When I came into the room, everyone looked at me.***pay for** *She paid for her coffee and left the restaurant.***talk to** *I talk to my friend Susana on the bus every morning.***think about** *I sometimes think about my grandmother's old house.***think of** *I thought of a great idea for a computer game yesterday.***wait for** *Sometimes, I have to wait twenty minutes for the school bus.***work with** *Ada Lovelace worked with Charles Babbage on his calculating machine.***worry about** *I never worry about exams – I'm quite good at them.*

• Word Families

Cooking

bake cook in an oven: *My mum baked a cake.***barbecue** cook outside on a charcoal or wood fire: *We barbecued kebabs at our garden party.***boil** cook food in boiling water: *Don't boil the vegetables for too long.***fry** cook food in a little fat or oil in a pan: *I love fried eggs and chips!***roast** cook food in fat or oil in an oven: *Are you going to roast the chicken?*

Meals

breakfast the first meal of the day: *I have cereals for breakfast.***dinner** the main meal of the day, eaten in the early afternoon or evening: *We have dinner at about seven o'clock.***lunch** a midday meal: *I have lunch at school.***snack** a small amount of food, often eaten between meals: *I sometimes have a snack about 11 o'clock – an apple or a bag of crisps.***supper** the last meal of the day: *We usually have our supper quite late in the evening.***tea** a light early evening meal: *I have my tea when I get home from work.***Note:** People in Britain refer to meals differently. Here are two possible sequences:

- breakfast – lunch – dinner
- breakfast – dinner – tea (early) or supper (late)

WORD BANK

• Word Building

Noun	Adjective	Verb
amazement	amaz/amazing, <i>amazed</i>	amaze
annoyance	annoyed/annoying	annoy
attraction	attractive	attract
care	careful	care
celebration	celebratory	celebrate
creativity	creative	create
-	cheerful	cheer
death	dead/deadly	die
depression	depressed/depressing	depress
difference	different	differ
disappearance	-	disappear
discovery	-	discover
enjoyment	enjoyable	enjoy
evolution	evolutionary	evolve
excitement	excited/exciting	excite
existence	-	exist
experiment	experimental	experiment
explanation	-	explain
exploration	-	explore
imagination	imaginative	imagine
information	informative	inform
interest	interested/interesting	interest
irritation	irritated/irritating	irritate
life	lively	live
poison	poisonous	poison
power	powerful	-
preparation	prepared	prepare
presentation	presentable	present
protection	protected/protective	protect
recovery	-	recover
relation	related	relate
relaxation	relaxed/relaxing	relax
-	reliable	rely
repetition	repetitive	repeat
-	scared/scary	scare
success	successful	succeed
surprise	surprised/surprising	surprise
talk	talkative	talk
thought	thoughtful	think
use	useful	use
worry	worried/worrying	worry

WORD BANK

Word Building Continued

Noun	Adjective
adventure	adventurous
aggression	aggressive
archaeologist	archaeological
art/artist	artistic
athletics	athletic
beauty	beautiful
biology/biologist	biological
botany/botanist	botanical
classic	classical
danger	dangerous
domination	dominant
electricity	electric
electron	electronic
evidence	evident
energy	energetic
expense	expensive
extinction	extinct
fame	famous
fashion	fashionable
friend	friendly
fun	funny
geology/geologist	geological
height	high
history	historical
importance	important
logic	logical
medicine	medical
monotone	monotonous
mood	moody
music	musical
mystery	mysterious
nerve	nervous
physics/physicist	physical
romance	romantic
science/scientist	scientific
skill	skillful
strength	strong
talent	talented
tradition	traditional
wander	wonderful
zoology/zoologist	zoological

• Opposites

impatient	inconsiderate	uncomfortable
impolite	incorrect	unfair
impossible	incredible	unfit
	inexperienced	unhappy
	invisible	unhealthy
		uninhabited
		unkind
		unknown
		unlikely
		unlucky
		unnecessary
		unpleasant
		untidy
		unusual

• Confusing Words

actually in fact (not now/at the moment): *He is actually from Argentina, not Spain.*

nowadays at the moment: *More women go to work nowadays than in the past.*

journey the movement to or from a place: *It's only a short train journey from London to France.*

trip a journey to a place and back: *We went on a two-week trip to the Lake District.*

carry move something in your hands, arms or on your back: *I'll carry your bag for you.*

wear have clothes on: *He's wearing a great jacket.*

bring carry or move something towards the person speaking: *Can you bring a newspaper from the shops?*

take 1 carry or move something away from the person speaking: *Your dad forgot to take his bag to work.* 2 help or move somebody/something from one place to another: *Can you take me to the station?*

rob take (steal) things from a person or place: *They robbed the old woman.*

steal to take an object that doesn't belong to you: *They stole the old woman's bag.*

earn to get money by working: *Top footballers earn millions of euros.*

win to be successful in a competition: *Do you think they'll win the match?*

WORD BANK

• Compounds

One-word nouns

- backpacker** a person (usually young) travelling with a backpack or rucksack
- birdwatching** watching and studying birds for a hobby
- bookshelf** a piece of furniture where you keep books
- campsite** a place where you can stay with a tent
- hardback (book)** a book with a hard cover
- laptop (computer)** a computer that you can carry around
- lifeboat** a boat that is sent out to help people in danger at sea
- lifestyle** the way people live
- lunchtime** the time in the middle of the day when people eat lunch
- nightlife** entertainment in a city at night
- paragliding** flying with a parachute
- phonebook** a book where you keep your phone numbers (also in mobile phones)
- rainforest** a tropical forest with tall trees
- seaside** an area or town on the sea
- sightseeing** visiting famous or interesting places
- skateboarding** riding on a small board with wheels
- snowmobile** a motor vehicle with tracks for travelling on snow
- timetable** list of times (e.g. for buses/classes)
- underground** railway that is underground (metro)
- weekday** Monday to Friday
- wildlife** animals and plants in natural conditions

Two-word nouns

- 4x4 vehicle** a car with four-wheel drive (rather than the more common two-wheel drive)
- boarding school** a school which the pupils sleep in
- bowling alley** a place you can go bowling (you have to knock down wooden pins with a heavy ball)
- box office** where you buy tickets for the cinema or theatre
- boy (girl) band** a music group with only boys (girls)
- camping equipment** things you need for camping
- chewing gum** a kind of sweet you can chew for a long time
- computer program** instructions to make a computer do something

- day school** a school where you go home after classes
- day trip** a trip somewhere and back in one day
- ebook** a book in digital form you can download and read on your computer
- film director** a person who directs a film (e.g. Hitchcock/Spielberg)
- fire engine** lorries that firefighters use to put out fires
- firefighter** a person who puts out fires
- forest fire** a fire that destroys trees
- generation gap** the difference in ideas and opinions between older and younger people
- high school** an American secondary school for 14–18-year-olds
- holiday resort** a town on the coast or mountains where people go on holiday
- luxury hotel** an expensive and comfortable hotel
- mobile phone** a telephone that you can carry around
- mountain gorilla** gorillas living in the mountains of Africa
- national park** a protected area of natural beauty
- nature lover** someone who is interested in nature and wildlife
- return flight** a flight to a place and back
- school holidays** time when schools are closed
- school lunch** lunch you have at school
- seafood** animals from the sea that you can eat – especially shellfish
- secret agent** a person who finds out secrets about other countries
- shopping centre** (US shopping mall) a place with a lot of shops, cafés, cinemas
- special effects** unusual sound or image in a film that is made artificially
- table tennis** an indoor game played on a special table by two or four players who hit a plastic ball over a net
- tennis court** place where you play tennis
- tourist information office** a place to get information about what to visit and do in a city
- youth hostel** a place where young people can stay cheaply

Adjectives

- after-school** happening after the end of the school day (e.g. after-school club)
- air-conditioned** (room/house/car) kept cool by a machine
- centrally-heated** (house/office) kept warm by a machine

WORD BANK

computer-generated made by a computer

English-speaking with the ability to speak English

five-star very good or luxury (hotel or restaurant)

four-day something lasting for four days (also three-day/two-day, etc.)

good-looking attractive (men and women)

hard-working a hard-working person works a lot

long-haired with long hair

lovesick spending all the time thinking about someone you love

non-fiction (books) books about facts or events

open-air not in a building (e.g. open-air concert)

well-known famous

world-famous famous all round the world

Numbers

twenty-one, forty-six, eighty-nine, etc.
She's twenty-two years old.

Verbs

download move things from the Net to your computer

fast forward to move a DVD, video or cassette forward

• Collocations

Verb	Noun
cross	a bridge, a road
do	athletics, badly, calculations, somebody a favour, homework, household chores (e.g. washing-up), my best, a project, puzzles, the shopping, things together, tricks, the washing up, well
earn	money
get	angry, cold, fit, a message, a phone call, worried
get into	trouble
go	bowling, deaf, shopping
go by	canoe, helicopter, lorry, motorbike, mountain bike, paraglider, spaceship, tram, underground (metro), van, yacht
go on	foot, horseback
have	an accident, an argument, an illness, a meal

have (got)	an allergy, a cold, a cough, the flu, a headache, a pain in ..., a sore throat, a temperature, a toothache
high/low in	calories, carbohydrates, cholesterol, fat, minerals, protein, sugar, vitamins
make	the bed, a cup of tea, a decision, an effort, a film, friends, a fuss, a mess, a mistake, money, a phone call, a suggestion
pay	attention (to something)
play	a musical instrument, a part in a play/film, a sport
put up	decorations, a tent
raise	money
save	
spend	time/money
waste	
see	the sights
share	a room
take	decisions, medicine, a message, somebody/something seriously
watch	a DVD, a film, TV, a video
win	an award, the lottery, a medal, points

Adjectives	Noun
common	disease
dangerous	accident, snake
everyday	life
loud	noise
physical	exercise
popular	subject
private/extra	classes
rare	species
tasty	food, meal, snack
terrible	accident
traditional	activities, songs, lifestyle, costume, dress, dances
wild	animal

Challenges 4

WORD BANK

• Multi-part Verbs

be named after someone to be given the same name as someone (often someone in your family): *I was **named after** my father.*

blow something up to destroy a building, etc using a bomb: *Guy Fawkes tried to **blow up** the Parliament building.*

break out of somewhere to leave a prison, etc by force: *Three men **broke out of** prison yesterday.*

bring something in to introduce a new law, etc: *The government **brought in** a new law allowing shops to be open on Sunday.*

care about someone / something to have feelings for a person, animal, etc: *She really **cares about** animals.*

carry something out to put a new idea, etc into practice: *The government **carried out** their plans to build a new hospital.*

check something out to get information about something: *I **checked out** that new MP3 player on the Internet.*

chill out to relax: *After the exam, my friends and I **chilled out** in a coffee bar.*

come along arrive: *We had a party and Martin **came along**.*

come back to return: *We **came back** home late.*

come past (someone / something) to pass by: *The bus **comes past** our house every hour.*

cut something down to use a saw, etc to bring down a tree: *We **cut down** the tree outside our house because it was dangerous.*

die out to disappear completely: *Two types of tiger have **died out** in Indonesia.*

drop out of something to leave a course, etc before finishing: *She **dropped out of** the course because it was too difficult.*

end up to finish: *We **ended up** going to bed late.*

fall in love with someone to begin to love someone romantically: *I think I'm **falling in love with** you!*

fall off something to fall by accident: *My brother **fell off** his motorbike last week.*

fall out to come out, e.g. hair or a tooth: *My hair is **falling out**. I must be going bald.*

get away with something to escape without punishment: *I **got away with** not doing my homework because the teacher was away last Tuesday.*

get back to return: *What time do you **get back from** school?*

get by to manage: *We don't have much money but we **get by**.*

get (something) down to move (something) to a lower place: *Can you **get that book down** for me? What are you doing up there? **Get down!***

get down to to begin doing something seriously: *I find it difficult to **get down to** my homework after school.*

get hold of someone / something to catch and hold a person, thing, etc tightly: *I **got hold of** him and pulled him away from the fire.*

get in to enter a place: *They **got in** a taxi. Hurry up and **get in!***

get into something to become interested in something: *Recently, I've really **got into** taking photos and I've got thousands on my computer.*

get off to leave a bus, train, plane, etc: *Let's **get off** here. They **got off** the bus at the station.* → get out of

get on to walk on to a bus, train, plane: *I **got on** the wrong bus!*

get on with someone to be friendly with someone: *We **get on with** our neighbours.*

get out (of something) to leave or escape a car, house, etc: *There was a problem and we couldn't **get out of** the lift. Quickly, let's **get out of** here.*

get something out to remove something: *I **got a book out of** my bag.*

get to to arrive at: *We **got to** the airport early.*

get up to move out of your bed or a chair: *I **get up** late at weekends. He **got up and** left the room.*

give something away 1 give something as a present: *I **gave away** my old toys to my cousin.* 2 to tell a secret: *I'm angry with her because she **gave away** the name of my new boyfriend.*

give something out to distribute: *The teacher **gave out** photocopies at the start of the class.*

give something up to stop doing something: *My dad **gave up** smoking cigarettes last year.*

give up to stop an activity: *The crossword was too difficult and in the end I **gave up**. Why don't you just **give up** – you'll never win!*

go ahead to continue / do something: *Student: Can I do the project on my computer? Teacher: **Go ahead** but don't copy from websites.*

go ahead with something to start something as planned despite problems: *We **went ahead with** the party even though some people couldn't come.*

go away to leave a place or person: *They **went away** at the weekend.*

go down to get smaller: *The price of petrol is not going to **go down** this year. It'll probably go up.*

go on to happen: *I heard a noise upstairs and wanted to know what was **going on**.*

go out with someone to have a romantic relationship with a person: *Fred's **going out with** my sister.*

hand something in to give something to someone in authority: *We had to **hand in** our papers to the police.*

hang around to stay in one place doing nothing: *We **hung around** for ages waiting for the bus.*

keep in touch with someone to continue to talk to, write letters or e-mail someone you don't see often: *I **keep in touch with** my uncle in Australia.*

let someone down to disappoint a person: *I didn't feel like going to lunch with my granny but I didn't want to **let her down**.*

log on to connect to the Internet: *I always **log on** first thing in the morning to check my e-mail.*

look after someone / something to care for a person, animal, etc: *She **looked after** my goldfish when I was on holiday.*

look around to look at different things in a place to find out about it: *Why don't you go and **look around** while we park the car?*

look for someone / something to try to find a person, animal, object, etc: *Can you help me **look for** my passport?*

look through to search a place: *I **looked through** my cupboards but I couldn't find that jacket.*

look something up to find information in a book: *I **looked up** that word in the dictionary.*

meet up with someone to meet a person by arrangement: *We **met up** at 12.00 outside the shop.*

put something down to put something you are holding onto the floor or table: ***Put** your bags **down** on the table.*

put something off to cancel or change the date to a later one: *They **put off** the match because of the fog.*

put something on 1 to get dressed: *I **put on** my gloves because it was cold.* 2 to organise something: *We **put on** a disco last Saturday at school.*

put something out 1 to put something outside: *Have you **put the cat out**?* 2 to extinguish: *We used an old blanket to **put out** the fire.*

put something up to build / assemble something: *It took us hours to **put up** our tent.*

run away to leave somewhere running: *The children rang the doorbell and then **ran away**.*

run into someone to meet a person by chance: *I **ran into** Steve in the street yesterday.*

send someone off to force a person to leave a place: *The referee **sent him off** for fighting.*

set something up to organise a project: *Ellie **set up** an online radio station.*

show up to arrive (often unexpectedly): *Guess who **showed up** at the party?*

speak out (against / about something) to say something publicly: *We should **speak out** about the state of the swimming pool. It's terrible!*

start something up to begin a project: *We **started up** a magazine at school.*

WORD BANK

take something away to move something from a place: The waiter **took away** our glasses.
 take something back to return an object: I forgot to **take** that library book **back**.
 take care of someone / something to look after a person, animal, thing, etc: My sister **took care of** my dog when I was away.
 take something down to move something from a high place: We **took down** the party decorations.
 take something off to move clothes off your body: He **took off** his coat.
 take off to leave the ground and go into the air: The plane **took off** an hour ago.
 take something out to move something out from where it was: He **took out** a gun from his pocket.
 take part in something to do an activity with other people: I **take part in** the school sports day every year.
 take place to happen: The party **took place** in a very big house.
 take something up to start doing an activity: He's **taken up** golf.
 tie someone / something up to fasten someone or something with rope or string: The thieves **tied up** the bank manager.
 turn something down 1 to make a machine produce less volume: **Turn that radio down!** 2 to say no when someone offers something: They offered her the job but she **turned it down**.
 turn something off to make a machine stop working: I **turned** the TV **off** and went to bed.
 turn something on to make a machine start working: I **turned** my radio **on** and listened to the news.
 turn out to happen in a particular way: The cake **turned out** well.
 turn lights out to make a light stop working: **Turn** the lights **out** before you come to bed.
 turn up to arrive (often unexpectedly): Yesterday, my uncle and his wife **turned up** at our house.
 turn something up to make a machine produce more heat, sound, etc: It was cold so we **turned up** the central heating.
 wake up to stop sleeping: I **woke up** early today.
 wipe something out to eliminate: The animals were **wiped out** by disease.
 work out to do exercise: I spent an hour **working out** in the gym.

• Prepositions

with adjectives

interested in I'm **interested in** ancient civilisations.
 afraid of I'm **afraid of** snakes.
 frightened / afraid / scared of My aunty is **afraid of** spiders.
 keen on I'm **keen on** chess; I really like it.
 allergic to I'm **allergic to** strawberries and get red bumps all over my body if I eat them.

with verbs

argue about We never **argue about** money.
 complain about We **complained about** the noise after the neighbours had a party.
 know about I **didn't know about** the party. Why didn't you tell me?
 learn about We're **learning about** the Vikings in history.
 talk about We **talked about** films and music for hours.
 think about What are you **thinking about?** You're not listening to me!
 worry about Don't **worry about** the exam, it'll be okay.
 name after My parents **named me after** my grandfather.
 use as They **used** sticks and stones **as** weapons.
 arrive at We **arrived at** the theatre at seven.
 take / have a look at Let's **take a look at** these photos.
 apologise for I **apologised for** breaking my friend's bike.
 campaign for They **campaign for** children's rights.
 pay for My dad **paid for** my new laptop.
 wait for I **waited for** the bus for ten minutes and when it arrived it was full!

come from I **came from** Wales but I live in London.
 protect from This vaccine **protects you from** tetanus.
 return from I **returned from** London on Monday night.
 suffer from Do you **suffer from** allergies?
 believe in Do you **believe in** ghosts?
 consist of Water **consists of** hydrogen and oxygen molecules.
 agree on We have similar ideas; we **agree on** most things.
 rely / depend on You can always **depend on** Frank; he's very reliable.
 belong to That book **belongs to** him.
 listen to I love **listening to** music when I'm doing my homework.
 refer to The President **didn't refer to** the war in his speech.
 agree with I **agree with** you.
 argue with I often **argue with** my brother.
 compete with We **competed with** three other schools on our sports day.
 deal with My boss always gets her secretary to **deal with** problems at the office.
 do with Her job is something to **do with** computers.

in phrases

above sea level London is only a few metres **above sea level**.
 around the world Teams from **around the world** play in the football world cup.
 get a job as a He got a job as a waiter.
 at home / work He's not **at home**, he's probably **at work**.
 at school I spend six hours a day **at school**.
 at sea The fishermen were **at sea** for two weeks.
 at the same time Don't try and do your homework and watch TV **at the same time**.
 by chance It was pure luck. **By chance**, I met my friend Paul in a street in London.
 by my / your / his / herself I managed to repair my bike **by myself** – nobody helped me.
 for ages I haven't seen Simon **for ages**.
 good for Recycling is **good for** the environment.
 for a moment Could you just wait here **for a moment?**
 in a hurry I must go – I'm **in a hurry**.
 in exchange for He gave me some CDs **in exchange for** my computer games.
 in her / his twenties / thirties / forties That man must be **in his seventies**.
 in hospital I was **in hospital** for five days when I had my appendix out.
 in reply to I'm writing **in reply to** your letter of 5th April.
 in the holidays I spend a lot of time **at the pool in the holidays**.
 in the north / south / east / west Newcastle is **in the north** of England.
 in the past **in the past**, people used to wear hats a lot in Europe.
 in the 16th / 19th / 21st century Charles Dickens lived **in the 19th century**.
 in the wild There are only about a hundred imperial eagles **in the wild**.
 in trouble I'm **in trouble** at home for arriving late last Saturday.
 a long way off The fire is **a long way off** – about five kilometres away.
 off the coast It's an island **off the coast** of Mexico.
 on holiday We visited my aunt when we were **on holiday** in Florida.
 on horseback They crossed the mountains **on horseback** and it took them ten days.
 on my own I have lived **on my own** for three years.
 on my way to I was **on my way to** the shopping centre when I met Paula Jones from school.
 on the beach We played volleyball **on the beach**.
 on the border There were long traffic jams **on the border** because of problems between the two countries.
 on the coast We stayed in a lovely village **on the south coast** of France.

WORD BANK

on the Internet My brother spends hours **on the Internet**.
 on the moors / island There are no trees **on the moors**.
 on the move Nomads are people who are always **on the move** from place to place.
 on the radio I listen to the news **on the radio**.
 out of control He was so angry that he was **out of control**.
 out of work My uncle is **out of work** at the moment because the factory closed down.
 all over the world That shop has got branches **all over the world**.
 over [8,800] metres Mt Everest is **over 8,800 metres high**.
 face to face I'm not going to phone; I want to speak to him **face to face**.
 thanks to You were late. I missed the bus, **thanks to you!**
 up to The statues weighed **up to** 160 tons.
 with a conscience (without feeling guilty) You can shop **with a conscience**.
 within months He started to learn the piano and **within months** he could play quite well.

• Word Families

Talk

argue to disagree with someone, often loudly: They **argue** a lot about politics.
 chat to talk in a friendly and informal way: We **chatted** about the weather.
 discuss to talk or give opinions about something: I can always **discuss** my problems with my best friend.
 gossip to talk about other people's private lives: They were **gossiping** about their neighbours.

Small

little small (object, person, place): He loved painting when he was a **little boy**.
 low small (amount, level, price, weight): The price of petrol is **very low** in the USA.
 tiny extremely small (animal, object, person, place): Have you seen that new mobile phone? It's **tiny!**

Nice

delicious good, tasty (food or drink): That pizza is **absolutely delicious!**
 glorious extremely good (weather): It was a **glorious summer's day**.
 lovely very nice (event, food, person, place, weather): Thanks for dinner. The food was **lovely**.

Very big

enormous They've got an **enormous** house.
 giant The group played on a **giant** stage.
 huge They've got a **huge** dog.
 massive There was a **massive** crowd at the demonstration.
 vast **Vast** areas of the country are desert.

Old

ageing (getting) old: The UK has got an **ageing** population.
 ancient very old (place or thing): We visited the **ancient** town of Pompeii. We saw some **ancient** monuments.

• Word Building

Noun	Adjective	Verb	Adverb
action / activity	active	act	actively
attraction	attractive	attract	attractively
beauty	beautiful	-	beautifully
colour	colourful	colour	colourfully
confusion	confusing / confused	confuse	confusingly
creation	creative	create	creatively
danger	dangerous	-	dangerously
death	dead	die	-
difference	different	differ	differently
disobedience	disobedient	disobey	disobediently
enormity	enormous	-	enormously
entertainment	entertaining	entertain	entertainingly
expense	expensive	-	expensively
fame	famous	-	famously
humour	humorous	-	humourously
imagination	imaginative	imagine	imaginatively
impression	impressive	impress	impressively
incompetence	incompetent	-	incompetently
logic	logical	-	logically
luxury	luxurious	-	luxuriously
mystery	mysterious	mystify	mysteriously
nervousness	nervous	-	nervously
peace	peaceful	-	peacefully
physique (build)	physical	-	physically
power	powerful	-	powerfully
practice	practical	practise	practically
protection	protective	protect	protectively
ridicule	ridiculous	ridicule	ridiculously
seriousness	serious	-	seriously
surprise	surprising / surprised	surprise	surprisingly
suspicion / suspect	suspicious	suspect	suspiciously
thought	thoughtful	think	thoughtfully
use	useful / useless usual / unusual	use	usefully

WORD BANK

Suffixes (nouns)

believer designer painter ruler teacher writer	creation examination explanation imagination information preparation presentation relaxation	librarian vegetarian
actor doctor governor		
argument department enjoyment entertainment excitement government	archaeologist artist biologist chemist scientist	ability activity humanity reliability

• Opposites

beautiful ugly dangerous safe enormous tiny hard-working lazy high low long short loud quiet overweight slim rich poor shy outgoing silly sensible simple complicated strange normal strong weak tall short well-known unknown	careful careless painful painless thoughtful thoughtless useful useless impatient impolite impossible inconsiderate incorrect incredible inexperienced invisible	uncomfortable uncommon unfair unfit unhappy unhealthy uninhabited unkind unknown unlikely unlucky unnecessary unpleasant untidy unusual
---	---	---

• Confusing Words

argue to disagree with someone, often loudly: *They argue a lot about politics.*

discuss to talk about something: *They discussed what to do at the weekend.*

borrow to take something temporarily from another person: *I borrowed two pounds from my sister.*

lend to give something temporarily to another person: *I lent a CD to my friend.*

earn to get money by doing a job: *I earn 35€ by working two evenings a week in a pizzeria.*

win to get money or a prize in a competition: *I'd like to win lots of money on the lottery.*

salary the pay you get from your (professional) job: *He's on a salary of £30,000 a year.*

wage the weekly pay you get from your (unskilled) job: *My wage is £140 per week.*

• Compounds

one-word nouns

background things (e.g. in a picture) that are not main ones you see or hear

chequebook a book of printed cheques

childbirth the act of giving birth to a child

dishwasher a machine to clean dishes

downtown city centre (US)

ecosystem the animals and plants in an area

fingerprint a mark left by the top of your finger

firewood wood used to make a fire

firework something you light so that it explodes and produces bright lights in the sky.

footprint a mark left by your foot

landmine a bomb in the ground

masterpiece a work of great art

network a system of things connected to each other

newspaper sheets of paper with news and adverts

shipwreck a disaster when a ship sinks

spokesperson (spokesman or spokeswoman) a person who gives information in public

sweatshirt a thick cotton shirt without buttons

warship a ship used for war

waterfall water that flows over high rocks into a river or the sea

weightlifting the sport of lifting heavy weights

wheelchair a chair on wheels for people who can't walk

wildlife animals and plants that live in natural conditions

two-word nouns

adventure sport exciting, often dangerous sports

air pollution pollution from cars, houses and factories

apartment building a block of flats (US)

bank account a record of money that you keep in the bank

bank note a piece of paper money

baseball cap a hat used in American baseball that is now popular with young people around the world

bike lane a part of a street or road for bicycles

brand name a name of a well-known company making products like clothes, shoes and electrical goods

bus shelter a covered place to wait for a bus

carbon dioxide the gas produced when carbon is burned in air

chat show a TV or radio show where someone speaks to

famous people

child labour people under sixteen who have to work

city centre the central area of a city

climate change major changes in climate

community centre a hall or club where local people can meet

compost bin a place where you put organic waste to make fertiliser for your garden

corner shop a small local shop in a city

credit card a system of paying with a card that gives you credit that you pay back later

crime scene the place where a crime has happened.

debit card (or cash card) card that gives you cash from a machine. You can also pay for things with it directly from your bank account

detached house a house that is separate from others

developing country a country in the early stages of industrial development

dinner jacket formal evening clothes for men

fair trade a system where producers in developing countries get a fair price for their products

first aid simple treatment for someone who is injured

fitness centre a sports centre where you can do exercise

fossil fuel oil, coal or gas fuels

game show a TV programme where people play games to win prizes

global warming increase in world temperatures

greenhouse gas a gas that goes into the world's atmosphere and helps to keep heat in, causing a rise in temperature

guerrilla tactics fighting against a much larger enemy using surprise attacks

heart attack a sudden illness when the heart stops beating, often resulting in death

high jump an event in athletics where athletes have to jump as high as possible

horse racing races between horses with riders

WORD BANK

hybrid car a car with two engines: electric and petrol or diesel
 ice hockey hockey played on ice
 inner city residential areas near the centre, often quite poor
 instant messaging a computer program which allows you to communicate with friends
 long jump an event in athletics where athletes have to jump as far as possible
 make-up cosmetics for your face to make you look more attractive, e.g. lipstick
 mobile home a house on wheels that you can move (US = trailer)
 mobile phone a phone you can carry with you and use anywhere
 motor racing racing between cars or motorbikes, e.g. Formula 1
 mountain biking riding a bicycle off roads or streets – especially in hilly or mountainous areas
 national park an area protected by the national government
 nuclear power energy produced by splitting atoms
 oil spill an accident caused when oil gets into the sea, usually after a shipwreck
 oil tanker a ship that transports oil
 online connected to the Internet
 online shop a shop on the Internet
 organic waste waste vegetables, plants, paper
 personal care products products you use to keep yourself clean and improve your appearance, e.g. soap, deodorant, shampoo, make-up
 pocket money money young people get regularly from parents, grandparents, etc.
 pole vault an event in athletics where an athlete has to jump a particular height using a pole
 postal service a company that collects and delivers letters and parcels
 problem page a page in a magazine where an 'expert' replies to letters from readers about their problems
 ransom note a note demanding money that criminals send after a kidnapping
 renewable energy energy produced from renewable sources, e.g. the sun, waves or wind
 scuba diving diving underwater using oxygen tanks
 sea level the altitude of the sea
 semi-detached house a house joined to one other house
 ski jumping the sport of jumping from a height with skis
 sky diving the sport of jumping from an aeroplane
 slave trade the buying and selling of people to use as workers
 smoke signals signals made of smoke
 social event an occasion when you get together with friends
 social life relationships with other people, e.g. friends and acquaintances
 solar energy energy from the Sun
 solar panel a sheet of silicon which absorbs heat from the Sun
 sports centre a place where you can play sport or do exercise
 style guru an expert in fashion who other people follow
 take off the moment when an aeroplane leaves the ground
 terraced house a house joined to other houses in a line
 toxic chemicals poisonous chemicals
 village shop a small shop in a village that sells a variety of things
 voluntary work work you do for no money
 wall charger a machine that recharges batteries from the mains electricity
 water pollution harmful chemicals and waste in rivers, lakes and the sea
 water polo a sport played by two teams in a swimming pool with a ball and two goals
 weather forecast prediction of the weather conditions in an area
 wind farm a group of wind turbines
 working conditions what it is like to work at a place – the heating, salary, breaks, etc.
 world record the best / fastest / highest, etc in the world
 youth club a place where young people can meet, dance, etc

verbs

download / download free music from the Internet.
 upload You can upload your family photos onto your blog.

adjectives

after-school happening after the end of the school day
 air-conditioned (room / house / car) kept cool by a machine
 ankle-length (a dress / skirt) going down to your ankle
 breathtaking very impressive
 brightly-coloured with bright colours
 cross-country through fields and woods
 dark-skinned with a dark skin (e.g. indigenous people from South America)
 easy-going relaxed and calm – not angry
 energy-efficient using energy in an economical way
 energy-saving describing something that saves energy
 English-speaking with the ability to speak English
 everyday happening regularly, common
 fair-trade giving a fair deal to producers in developing countries
 five-star (hotel / restaurant) very good or luxury
 freshwater water without salt – not seawater
 fully-grown that has reached full size
 good-looking (men and women) attractive
 hard-working someone who works hard
 high-heeled (shoes) very high
 long-haired with long hair
 long-sleeved with sleeves down to your wrist
 middle-aged aged between about forty and sixty
 never-ending that seems to take very long time
 normal-sized of a size you expect
 old-fashioned something that is old and not fashionable now
 open-air (an open-air concert) not inside
 outdoor happening or used outside
 part-time (job) some of the time
 ready-made that are ready to use, e.g. clothes that you can put on and wear
 shark-infested (parts of the coast) with many sharks
 short-sleeved with sleeves above your elbows
 shoulder-length with hair going down to your shoulders
 snow-capped (mountains) with snow on the top
 solar-powered describing a machine that uses solar energy
 stuck-up unfriendly; thinking you are superior
 top-quality the best
 two-part (a TV programme) having two parts
 water-efficient (washing machines / dishwashers) not using much water
 well-known famous
 well-off with quite a lot of money
 well-organised efficient / well-planned
 well-paid receiving a lot of money for a job
 world-famous well-known around the world

ages

two-year-old being the age of two
 fifteen-year-old being the age of fifteen
 thirty-nine-year-old being the age of thirty-nine

times

ten-minute (a break) that lasts for ten minutes
 two-hour (a journey) that lasts for two hours
 five-day (a holiday) that lasts for five days

WORD BANK

• Collocations

Verb	Noun
attend	a meeting, a wedding, a funeral, a party
be	in danger, in pain, worth a fortune
belong to	a family, a team, a club, a group
borrow / lend	money, a car, a bike
cause / look for	trouble
change	course (as ship), direction
declare	war (on)
do	someone a favour, your homework, the washing-up, research
drop	litter
dye	your hair
earn	money
fail	an exam, a test
get	a birthday present, a decent wage, a discount, a good deal, a job a bus, a plane, a train a cold, a headache angry, nervous, upset, lost, ready dressed, changed, lost, married home colder, hotter, warmer, hungry, tired into trouble stuck
give	a performance, a speech, a present, an opinion
have	an accident, an illness, an injury, a headache, a cold / flu, a problem, a good laugh, something to eat, a look at something
hold	an event, e.g. a wedding, a meeting, a competition
keep	a secret, in touch
leave	a message, your name and address
lose	your job, your temper
make	money, a mistake, dinner, a noise, a fire, a cake, a suggestion, a complaint, your bed
pass on	traditions, a message
perform	a dance, a song
pierce	your ear, eyebrow, lip, nose, tongue,
play	games, the piano, chess, sport, the guitar
raise	money (for charity)
receive	a phone call, a letter, a message, an e-mail, a text
recycle	batteries, glass, paper
save	electricity, energy, money, time
send	an e-mail, a letter, a message, a text message
shave	your legs, head
solve	a mystery, a problem
spend	money, time
take	a bus, a plane, a train a holiday, a rest, a break a look at something an exam, a test photos pleasure in something, pride in something a long time, twenty minutes, an hour drugs, a sample a message a photo
tattoo	your arm, back, neck
waste	electricity, energy, money, time
win	a competition, a medal, a prize, a race, the lottery
write	a letter, a blog, an e-mail

Adjective	Noun
clothes	
ankle-length	boots, dress, skirt, socks
baggy	jeans, jumper, shorts, trousers
checked	jacket, scarf, shirt
corduroy	jacket, trousers, skirt
cotton	T-shirt, shirt, blouse, trousers
denim	jacket, jeans
designer	label, clothes
flared	jeans, trousers
flat	shoes
high-heeled	boots, shoes
knee-length	dress, jeans, shorts, skirt
linen	jacket, suit
long-sleeved	shirt, top, T-shirt
mini	skirt
narrow	jeans, trousers
plain	shirt, blouse
pointed	boots, shoes
polo-neck	jumper, shirt, sweater, top
round neck	jumper, top
short-sleeved	jacket, jumper, shirt, top, T-shirt
silk	blouse, shirt, tie
sleeveless	top, T-shirt
striped	shirt, socks, T-shirt, jumper
tight	dress, jeans, jumper, skirt, shorts, top, trousers, T-shirt
torn	jeans
V-neck	jumper
woolly	hat, jumper, scarf, sweater, top

places	
amazing, small, wide	variety
bad, cold, good, hot	weather
beautiful, breathtaking	sight, view
common, endangered	species
deafening, loud	noise
deep, freshwater	lake
dense, pine, rain, thick	forest
exotic, rare	animals
heavy, light	rain
high, rocky, snow-capped	mountain

Quantity / Container	Noun
a bag of	crisps, sweets, sugar, potatoes, flour, apples
a bit of	bread, cake, food, chocolate
a bottle of	water, milk, cola, lemonade, beer, wine
a box of	chocolates, matches
a can of	cola, orange, lemonade
a carton of	milk, fruit juice, yoghurt
a cup of	tea, coffee, hot milk, hot chocolate
a glass of	water, milk, orange juice, wine
a group of	people, friends, animals, students
a kilo of	apples, potatoes, onions, meat
a litre of	milk, water, fruit juice, petrol
a packet of	biscuits, crisps, peanuts, cigarettes
a piece of	bread, cake, chocolate, wood
a pile of	books, rubbish, clothes, firewood
a slice of	bread, toast, cake, meat, fruit
a tin of	beans, sardines, paint, tuna
a tube of	toothpaste, sun tan cream

WORD BANK

• Idiomatic Language

be a light sleeper to be easily woken up: *I'm a light sleeper; the smallest noise wakes me up.*

be a nightmare be a complete disaster: *The exam was a nightmare.*

be over to be finished: *The party was over before midnight.*

black sheep of the family someone who is different from the rest of his family in an unfavourable way: *He never visited his mother; he was the black sheep of the family.*

heavy music loud and powerful rock music: *I quite like heavy music.*

heavy rain a lot of rain: *There was heavy rain last night.*

miles (better, bigger, safer, etc) much (better, bigger, safer, etc): *This chair is miles more comfortable.*

safe and sound completely safe or unhurt: *The parents were injured in the crash but the baby was safe and sound.*

spitting image (of someone) exactly like (someone): *She's the spitting image of her mother.*

Irregular verbs		
Present Simple	Past Simple	Past Participle
be	was / were	been
become	became	become
begin	began	begun
break	broke	broken
bring	brought	brought
build	built	built
burn	burnt, burned	burnt, burned
buy	bought	bought
catch	caught	caught
choose	chose	chosen
come	came	come
cost	cost	cost
cut	cut	cut
dig	dug	dug
do	did	done
draw	drew	drawn
dream	dreamt, dreamed	dreamt, dreamed
drink	drank	drunk
drive	drove	driven
eat	ate	eaten
fall	tell	fallen
feed	fed	fed
fight	fought	fought
find	found	found
fly	flew	flown
forget	forgot	forgotten
get	got	got
give	gave	given
go	went	gone
grow	grew	grown
have	had	had
hear	heard	heard
hide	hid	hid
hit	hit	hit
hold	held	held
hurt	hurt	hurt
keep	kept	kept
know	knew	known
lead	led	led
learn	learnt, learned	learnt, learned
leave	left	left
lend	lent	lent

Irregular verbs		
Present Simple	Past Simple	Past Participle
let	let	let
lie	lay	lain
light	lit	lit
lose	lost	lost
make	made	made
mean	meant	meant
meet	met	met
pay	paid	paid
put	put	put
read (/ri:d/)	read (/red/)	read (/red/)
ride	rode	ridden
ring	rang	rung
run	ran	run
say	said	said
see	saw	seen
sell	sold	sold
send	sent	sent
set	set	set
show	showed	shown
shut	shut	shut
sing	sang	sung
sink	sank	sunk
sit	sat	sat
sleep	slept	slept
smell	smelt, smelled	smelt, smelled
speak	spoke	spoken
spend	spent	spent
spill	spilt, spilled	spilt, spilled
stand	stood	stood
steal	stole	stolen
swim	swam	swum
take	took	taken
teach	taught	taught
tear	lore	torn
tell	told	told
think	thought	thought
throw	threw	thrown
understand	understood	understood
wake	woke	woken
wear	wore	worn
win	won	won
write	wrote	written

PRILOG 3

(Anketa za nastavnike stranih jezika)

ANKETA ZA NASTAVNIKE STRANIH JEZIKA

Poštovane kolege,

Ova anketa je dio istraživanja magistarskog rada i sadrži pitanja vezana za nastavu leksike stranih jezika u osnovnim školama Crne Gore. Cilj ankete je prikupljanje informacija o vašem tretiranju gorenavedene problematike. Rezultati će se koristiti isključivo u naučne svrhe, pa nam je vaš doprinos istraživanju od izuzetnog značaja.

Hvala na saradnji i izdvojenom vremenu!

I DIO OSNOVNI PODACI

1) Škola u kojoj radite (Naziv škole i mjesto):

---

2) Jezik/jezici koji predajete:

---

3) Godine radnog staža u prosvjeti: (stavite x u odgovarajući kvadratić)

do 5 godina od 5 do 10 godina od 10 do 20 godina više od 20 godina

4) Da li ste položili stručni ispit?

da ne

II DIO

1) Da li ste upoznati sa nastavnim programom stranog jezika koji predajete, propisanim od strane Ministarstva prosvjete Crne Gore?

- ✧ u potpunosti sam upoznat/a sa predmetnim programom za svoj predmet
- ✧ djelimično sam upoznat/a
- ✧ nisam upoznat/a

2) Da li ste upoznati sa leksičkim sadržajima (temama) za vaš predmet koji su predviđeni ovim nastavnim programom?

- ✧ u potpunosti sam upoznat/a sa leksičkim sadržajima za svoj predmet
- ✧ djelimično sam upoznat/a
- ✧ nisam upoznat/a
- ✧ striktno se pridržavam udžbenika, stoga mi ne treba zvaničan dokument da bih vidio/la koje teme treba da obradim

3) Kakav je vaš stav o izboru leksičkih sadržaja u tim programima?

- ✧ teme su zanimljive i odgovaraju uzrastu učenika
- ✧ izbor tema nije prilagođen uzrastu i interesovanjima učenika
- ✧ smatram da bi trebalo uvesti još leksičkih sadržaja, imajući u vidu individualizaciju nastavnog procesa i brzo mijenjanje svijeta u kojem živimo
- ✧ uvijek obradim neku temu koja nije u sklopu nastavnog programa ako učenici pokažu interesovanje za nju
- ✧ unesite svoje mišljenje ako nije obuhvaćeno ponuđenim odgovorima:

---

4) Šta mislite o gradiranju leksičkih sadržaja u tim programima?

- ✧ leksički sadržaji su adekvatno gradirani, odnosno novi vokabular je optimalno raspoređen po razredima, a količina novih riječi po nastavnoj jedinici je uglavnom usaglašena
- ✧ leksički sadržaji nisu gradirani na pravi način, broj novih riječi po razredima i nastavnim jedinicama znatno varira
- ✧ uopšte ne razmišljam o tome da li su leksički sadržaji gradirani i na koji način
- ✧ unesite svoje mišljenje ako nije obuhvaćeno ponuđenim odgovorima:

III DIO**1) Koje je, po vašem mišljenju, mjesto i uloga leksike u učenju stranog jezika?**

(zaokružite odgovor na skali od 1 do 5, gdje je 1 izuzetno važna, a 5 potpuno nevažna)

1

2

3

4

5

2) Kakav je vaš stav o odnosu leksike i gramatike?

- ✧ leksika je važnija od gramatike, imajući u vidu da je glavni cilj učenja stranog jezika komunikacija, a ne vladanje gramatičkim pravilima, odnosno bitno je znati jezik, a ne o jeziku
- ✧ gramatika je važnija od leksike, jer poznavanje samo riječi, a ne i pravila kako da se pravilno upotrijebe, ne dovodi do učenja jezika
- ✧ leksika i gramatika su podjednako važne i ne treba ih tretirati izolovano
- ✧ unesite svoje mišljenje ako nije obuhvaćeno ponuđenim odgovorima:

---

3) Koji je, po vašem mišljenju, najefektniji način nastave leksike? (možete zaokružiti više odgovora)

- ✧ dati učenicima definiciju nove riječi da biste objasnili njeno značenje
- ✧ tražiti od učenika da nađu i prepisu definiciju svake jezičke jedinice
- ✧ tražiti od učenika da objasne novu leksičku jedinicu svojim riječima
- ✧ objasniti riječ prevodnim ekvivalentom, radi uštede vremena
- ✧ pri objašnjavanju riječi, navesti sinonime, antonime, kolokacije i sl.
- ✧ dati učenicima spisak riječi i odrediti vrijeme za koje te riječi treba da nauče
- ✧ prezentovati novi vokabular u kontekstu, a ne izolovano
- ✧ koristiti vizuelna sredstva/ilustracije u objašnjavanju novih riječi
- ✧ objasniti značenje riječi prije čitanja teksta
- ✧ tražiti mišljenje učenika da izaberu vokabular kojim žele da ovladaju
- ✧ koristiti igrice da bi učenici lakše upamtili riječi
- ✧ tražiti od učenika da kreiraju sami igre s riječima
- ✧ drugo (navesti): _____

---

4) Presentacija leksike treba da bude u:

- ✧ usmenom obliku
- ✧ pismenom obliku
- ✧ usmenom i pismenom obliku

5) Prilikom prezentacije najčešće koristite (moguće staviti znak x u više kvadratića):

- ✧ tablu na kojoj pišem nove riječi s prevodnim ekvivalentom ili objašnjenjem na stranom jeziku
- ✧ školski udžbenik gdje učenicima usmeno na primjerima iz udžbenika objasnim značenje riječi u datom kontekstu
- ✧ očigledna sredstva (ilustracije, fleš kartice, panoe i sl.)
- ✧ drugo (navesti): _____

---

6) Presentaciju leksike izvodite na:

- ✧ maternjem jeziku
- ✧ stranom jeziku
- ✧ uglavnom na stranom jeziku, a maternji jezik koristim u slučaju da učenici ne uspijevaju da shvate značenje riječi nakon objašnjavanja na stranom jeziku
- ✧ unesite svoje mišljenje ako se ne poklapa sa ponuđenim odgovorima:

---

7) Uvježbavanje prezentovanih riječi vršite:

- ✧ putem vježbanja koja se nalaze u udžbeniku
- ✧ putem vježbanja iz udžbenika i onih koje sam/a sastavim
- ✧ putem konverzacije na času
- ✧ putem pisanja sastava
- ✧ kombinacijom svega gorenavedenog
- ✧ drugo (navesti): _____

---

8) Vježbanja koja koristite za utvrđivanje leksike su: (moguće staviti znak x u više kvadratića):

- ✧ totalni fizički odgovor (TPR, Total Physical Response)
- ✧ brainstorming i mape uma
- ✧ građenje riječi/ porodice riječi
- ✧ navođenje sinonima, antonima, kolokacija
- ✧ sastavljanje rečenica od ispremetanih riječi
- ✧ popunjavanje praznina/cloze test
- ✧ prevod
- ✧ crtanje zadatah pojmova
- ✧ povezivanje pojmova
- ✧ višestruki izbor
- ✧ traženje uljeza
- ✧ parafraziranje
- ✧ igre pogađanja
- ✧ stavljanje riječi u prave grupe
- ✧ ukrštenice
- ✧ pisanje kratkih dirigovanih sastava
- ✧ drugo (navesti): _____

---

9) Kako testirate leksiku?

- ✧ pismeno putem periodičnih testova i pismenih zadataka
- ✧ usmenom provjerom
- ✧ pismeno i usmeno
- ✧ drugo (navesti): _____

---

10) U kojoj mjeri su zastupljeni leksički sadržaji u vašim testovima?

- ✧ veoma su zastupljeni, zauzimaju veći dio testa
- ✧ zastupljeni su podjednako kao i ostali sadržaji
- ✧ zauzimaju manje prostora u odnosu na ostale sadržaje
- ✧ u testove ne uključujem provjeru vokabulara
- ✧ unesite svoje mišljenje ako se ne poklapa sa ponuđenim odgovorima: _____

---

11) Da li ste upoznati sa Zajedničkim evropskim referentnim okvirom za žive jezike i da li znate da li on podrazumijeva zasebno testiranje leksike?

- ✧ da, upoznata sam sa Zajedničkim evropskim referentnim okvirom za žive jezike i znam da testira sve četiri jezičke vještine, uključujući gramatiku i leksiku
- ✧ da, upoznata sam sa Zajedničkim evropskim referentnim okvirom za žive jezike, ali nemam podatak šta sve treba da se testira
- ✧ da, upoznata sam sa Zajedničkim evropskim referentnim okvirom za žive jezike i znam da on ne podrazumijeva poseban test leksike i gramatike
- ✧ ne, nisam upoznata sa Zajedničkim evropskim referentnim okvirom za žive jezike

